

33 та роман, 1 та пьеса ва 54 та
ҳикоя қаҳрамони Эркуюл Пуаронинг
навбатдаги саргузаштлари

Агата Кристи

«АЛ-КАРНАКУ»
КЕМАСИДАГИ ҚОТИЛЛИК

33 та роман, 1 та пьеса ва 54 та
ҳикоя қаҳрамони Эркюль Пуаронинг
навбатдаги саргузаштлари

Агата Кристи

«АЛ-КАРНАКУ»
КЕМАСИДАГИ ҚОТИЛЛИК

ЯНГИ АСР АВЛОДИ

ТОШКЕНТ

2019

УЎК: 821

КБК: 84.4(ингл)

К – 81

Кристи, Агата

«Ал-Карнаку» кемасидаги қотиллик: қисса / Агата Кристи.
Русчадан Қодир Мирмуҳамедов таржимаси – Тошкент: Янги
аср авлоди, 2019. – 256 б.

ISBN 978-9943-20-536-9

Пуаро образи машҳурлик бобида Шерлок Холмс даражасигача етиб борди. Бунини кино ихлосмандлари, адабиётсеварлар ҳам тасдиқлаши шубҳасиз.

Детектив қироличаси Агата Кристи кашф қилган, кейинчалик адабга катта шуҳрат келтирган «Ал-Карнаку кемасидаги қотиллик» асари ўзбек ўқувчисига китоб ҳолида илк бора тақдим этилмоқда.

Аслида саёҳат учун йўлга отланган Пуаро инсонлар тақдирининг навбатдаги қарама-қаршиликларига дуч келади.

Ёш, соҳибжамол ва айни пайтда жуда катта мол-мулк соҳибаси қанчалик ақлли, қанчалик тадбиркор бўлмасин, ҳаёт синовлари, ҳаёт имтиҳонлари олдида ўзини буткул йўқотиб қўяди. Турмушга чиқиб бахтни орзу қилган қиз тақдири кутилмаган вазиятларни юзага келтиради.

Пуаро устамонлик билан ечим топган жиноят иши бошқалари каби ҳайратланарли, бошқалари каби ҳаяжонга бой, бошқалари каби кутилмаган ечим билан якун топади.

УЎК: 821

КБК: 84.4(ингл)

Русчадан
Қодир Мирмуҳамедов
таржимаси

ISBN 978-9943-20-536-9

© Агата Кристи, «Ал-Карнаку» кемасидаги қотиллик». Янги аср авлоди 2019.

БИРИНЧИ ҚИСМ АНГЛИЯ

Биринчи боб

Линнет Рижуэй!

– Ҳа, бу ўша! – деди Мэлтон графлиги фуқароси майда заминдор мистер Барнэби.

Шундай деб, у ёнида турган чўпдай ориқ, ранги заҳил суҳбатдошини тирсаги билан туртиб қўйди.

Улар почта биноси олдига келиб тўхтаган олтин рангли каттакон «ролс-ройс» машинасини деразадан кузатиб турардилар.

Машинадан хушбичим, аммо сипо либос кийган қиз сакраб тушди. Унинг сочлари оқ-сарик рангда, юз тузилишида оқсуякларга хос олижаноблик мавжуд бўлиб, – у латифа қиз эди, – бундайларни Мэлтон сингари жойларда камдан-кам учратиш мумкин.

– У миллионер, – деди мистер Барнэби, – янги олган амлокини қайтадан қуриш учун минг-минглаб пул сарфламоқчи. Ҳовлисида чўмилиш ҳовузлари, гулзорлар, танца зали бўларкан; у иморатнинг ярмини бузиб ташлаб, ҳамма уйларни бошқатдан қурмоқчи.

Иккинчи боб

Газетанинг оммавий ахборот бўлимидан бир парча:

«Шезматант» ресторанида зиёфатда бўлганлар орасида мен соҳибжамол Линнет Рижуэйни кўрдим. Унинг ёнида графиня Жоанна Соутвуд, лорд Уиндлешем ва мистер Томи Брайслар бор эди. Ҳаммага маълумки, мисс Рижуэйнинг отаси – Мелуш Рижуэй, онаси – Анна Харц эди. Унга бобоси лорд Харцдан жуда катта бойлик мерос қолган. Ҳозир ҳамманинг оғзида латофатли Линнет ҳақида дув-дув гап юрибди. Миш-мишларга қараганда, унинг турмушга чиқиши тўғрисида яқинда расман овоза қилинар экан. Маълум бўлишича, у ўзига умр йўлдоши қилиб лорд Уиндлешэмни танлаган».

Учинчи боб

Графиня Жоанна Соутвуд Линнет Рижуэйнинг Вудхоллдаги хобхонасида ўтирарди.

– Азизам, – деди у, – дарҳақиқат, бу ғоятда гўзал манзара!

Деразадан боғлар, далалар ва олисдаги ўрмон яққол кўзга кўриниб турарди.

– Чиройли-а, тўғрими? – сўради Линнет ўйчан кайфиятда.

У тирсакларини дераза токчасига тиради. Унинг ғоятда эҳтиросли, жонли ва питрак чехрасида шодиёна бетоқатлик акс этарди. Йигирма етти ёшлардаги чўзинчоқ юзли, кўз остларида майда ажинлар пайдо бўлган оқила кўринувчи ёш графиня Жоанна Соутвуд Линнетнинг олдида рангпар ва хунук кўринарди.

– Шу қисқа вақт ичида анча-мунча ишларни амалга оширибсан. Ёрдамчиларинг кўпми?

– Учта архитектор.

Жоанна пардоз столчаси устида ётган марварид шодасини олди.

– Линнет, бу ҳақиқий марваридми?

– Бўлмасам-чи?

– Бу сен учун «бўлмасам-чи», жонгинам, лекин кўпчилик учун ниҳоятда катта бойлик; нақадар нафис – буни санъат маҳсули деса бўлади. Катта пул турса керак-а?

– Бунақа қимматли марваридни тақиб юриш балки беадабликдир?

– Вой, нега энди! Аксинча! Қанча тураркан?

– Эллик минг атрофида, шекилли.

– Оҳҳо! Лекин буни ўғирлаб кетишлари мумкин. Кўрқмайсанми?

– Йўқ. Уни доим тақиб юраман – у суғурта қилинган.

– Қарши бўлмасанг, буни то тушликкача тақиб юрардим.

– Майли, тақақол, агар хоҳласанг.

– Биласанми, Линнет, сенга ҳавасим келади. Ҳамма нарсанг бор. Энди йигирмага кирган бўлсанг ҳам, ўзингга ўзинг хўжайинсан, пулинг бир дунё, гўзалсан, соғломсан. Буларнинг устига, яна оқиласан! Қачон йигирма бирга кирасан?

– Келаси йил, июнда. Балоғат ёшига кирганимни Лондонда дабдабали зиёфат билан нишонламоқчиман.

– Кейин Чарлз Уиндлешэмга турмушга чиқасан. Ҳозир ҳамма газеталар ўлиб-тирилиб шу ҳақда ёзиб ётишибди. У чиндан ҳам сенга бағоят садоқатли эр бўлади.

Линнет елкаларини учириб қўйди.

– Қайдам. Биласанми, мен ҳали эрга тегмоқчи эмасман.

– Вой, жуда ҳам тўғри қиласан, азизам. Эрга теккандан кейин ҳамма нарса ўзгариб кетади.

Телефон жиринглади, Линнет гўшакни кўтарди.

– Эшитаман! Хўш?

Эшикоғаси унга жавоб қилди:

– Мисс де Белфорт қўнғироқ қиляпти. Улайми?

– Белфорт? Ҳа, албатта, уланг.

Гўшакдан ҳаяжонланганидан ҳансираётган майин овоз эшитилди.

– Алло, бу мисс Рижузэйми? Линнет!

– Жекки, дугонажон! Вой, қачондан бери... дарегинг йўқ!

– Ҳа. Бу даҳшат. Линнет, жуда-жуда кўргим келяпти сени.

– Жуда яхши-да, азизам. Келавер! Мен ўзимга янги эрмак топганман – янги амлок, янги уй. Келсанг, кўрасан.

– Вой, жудаям хоҳлайман кўришни.

– Унда, тезроқ поездга ё машинага ўтир-да, келавер.

– Ҳозироқ йўлга тушаман. Икки ўринли эски шалдироқ автомобилим бор. Ўн беш фунтга сотиб олгандим. Баъзан жуда яхши юради, баъзида бирдан жини кўзиб инжиқлик қилади. Агар чой ичиш пайтига етиб боролмасам, демак, машинам инжиқлик қилган бўлади. Хўп, хайр кўришгунча, ўргилай!

Линнет гўшакни қўйиб, Жоаннага ўғирилди.

– Бу менинг эски дугонам Жаклина де Белфорт. Парижда монастирда бирга бўлганмиз. Шўрликнинг ҳеч омади юрмади-юрмади. У француз графининг қизи, онаси жанубий америкалик. Отаси

бошқа бир хотин билан қочиб кетган эди; онаси, Уолл-стритда юз берган бўҳрон (кризис) пайтида бутун бор пулидан айрилган. Жекки бир чақасиз қолган. Билмадим, шу ўтган икки йил мобайнида қандоқ кун кечирдийкин.

Тирноқларини бўяш билан машғул бўлган Жоанна қўлини чўзиб, ўз иши самарасидан завқланарди.

– Жонгинам, – деб у астагина гапира бошлади, – ғашингни келтирмайдими бунақа одамлар? Дўстларимдан биронтаси бахтсизликка учраса, мен ўша заҳоти у билан алоқани узаман.

– Бу гапингдан, агар мен бугун бутун бойлигимдан айрилиб қолсам, эртага мендан юз ўгираркансан-да?

– Ҳа, азизам, албатта. Нима кераги бор бир-биримизни алдашнинг? Мен фақат омади чопган дўстларимнигина тан оламан.

– Ҳали шунақа маразмисан, Жоанна!

– Мен ҳаётга жиддий кўз билан қарайман.

– Лекин Жаклина ҳақидаги фикринг мутлақо нотўғри, – деди Линнет. – Мен унга ёрдам бермоқчи бўлдим – эшитишни ҳам хоҳламади. Жуда ҳам такаббур қиз.

– Ҳолбуки, у сен билан кўришишга жуда ҳам шошиляпти. Гаров ўйнашим мумкин – у сендан ниманидир ундирмоқчи! Мана, кўрасан.

– Тўғри, у нимадандир қаттиқ ҳаяжонлангандек бўлиб туюлди, – деди Линнет хаёлга толиб.

Хонага оқсоч хотин кирди. У узр сўраб шкафдан кўйлак олди-да, чиқиб кетди.

– Мэрига нима бўлган? – сўради Жоанна. – Кўзлари жикқа ёш!

– Шўри қурисин. Биласанми, У Мисрда ишлайдиган бир одамга эрга тегмоқчи эди. Лекин у одам

ҳақида биз ҳеч нима билмасдик; мен уни суриштириб кўрдим. Билсак, у уйланган ва учта боласи бор экан.

– Оҳ, Линнет, бунақада ўзингга бир дунё душман орттирасан!

– Душман? – деди Линнет ҳайрон бўлиб.

Жоанна бош ирғади ва сигарета тутатди.

– Ҳа, азизам, душман. Сен жуда ҳам питрак ва ишчансан.

Линнет кулиб юборди.

– Ишон, менинг битта ҳам душманам йўқ бу ёруғ дунёда!

Тўртинчи боб

Лорд Уиндлешэм кедр дарахти тагида ўтириб, Вудхолл мулкидаги иморатларни томоша қиларди. Муюлиш орқасида ям-яшил дарахтлар панасида қолган янги бинолар ва ёрдамчи хоналар асосий бинонинг кўҳна гўзаллигига заррача доғ туширмасди. Майин куз қуёши бу манзарага алоҳида чирой бахш этарди. Бироқ ҳозир лорднинг хаёлий нигоҳи бошқа манзарани тасаввур қиларди, бу манзара Линнетнинг мулки Вудхолл эмас, балки Елизавета услубида қурилган ғоятда улуғвор қаср ва унинг атрофидаги улкан парк, парк ортидаги кенг далалар... яъни унинг хусусий оилавий мулки Чарлтонбери эди. Қаср олдида бир хилқат – заррин сочли, чехраси эҳтиросли, матонатли аёл гавдаланарди.

Бу Линнет – Чарлтонбери бекаси!

Лорд ҳеч умидини узмасди. Линнетнинг рад жавоби қатъий эмас, фақат муддатни бир оз кейинга

суриш ҳақидаги илтимос эди, холос. Майли, у яна озгина кутиши мумкин...

Ишининг ўнгидан келишини қаранг. Турган гапки, бой хотинга уйланса ёмон бўлмасди, лекин ҳозир у ҳиссиётни четга суриб қўйиб, фақат бойлик туфайли уйланадиган даражада пулга зор ҳам эмас. Линнетни у чин юракдан севади. Бу қизнинг ҳатто сариқ чақаси бўлмаганда ҳам, унга уйланишдан қайтмасди. Фақат бахтли тасодиф туфайли Линнет – Англияда энг бадавлат келинлардан бири...

Лорднинг миясида саодатли келажакнинг рожалари пайдо бўла бошлади. У Чарлтонбери мулкининг эгаси бўлиб қолаверади, эҳтимол, у ҳали бинонинг ғарбий қанотини ҳам тиклар... У Шотландияда ов қилишни давом эттиради...

Чарлз Уиндлешэм офтобда исиниб ўтираркан, шундай хаёлларга борди.

Бешинчи боб

Икки ўринли шалдироқ автомобил шағал тўкилган йўлакка келиб, ғижирлаб тўхтаганида соат роппа-роса тўрт эди. Машинадан бир қиз – тим қора сочлари хурпайган кичкинагина, қотмадан келган хилқат сакраб тушди. У зинадан югуриб чиқиб, қўнғироқни чалди. Бир неча дақиқадан кейин уни каттакон ва узунчоқ меҳмонхонага бошлаб кирдилар ва епископга ўхшаб кетувчи ходим эълон қилди: «Мисс де Белфорт!»

Жажжи хилқат кучоғини очганда Линнет сари худди алангадай отилди.

– Ёқимтой қизалоқ, – деб кўнглидан ўтказди лорд, – унча гўзал бўлмаса ҳам, истараси иссиқ, қоп-қора сочлари, йирик-йирик кўзлари жуда мафтункор.

У ғұлдираб, қандайдир маънисиз илиқ сўз айтди ва қизларни ёлғиз қолдириб, одоб сақлаганча чиқиб кетди.

Жаклина шу заҳоти дугонасини саволларга кўмиб ташлади. Линнет унинг бу одатини болалик чоғидан биларди.

– У Уиндлешэмми? Айт, Уиндлешэмми? Вой, ҳали шу йигитми? Ҳамма газеталар ҳали шу йигит тўғрисида ёзиб ётишибдими? Унга тегасанми? Шу ростми, Линнет? Ростми, а?

– Эҳтимол, – ғұлдираб қўйди Линнет.

– Вой, бирам хурсандманки, офтобим! Ёқимтой йигит экан.

– Қўй, бу ҳақда гапирмайлик. Ҳали бир қарорга келганимча йўқ.

– Бўлмасам-чи! Қироличалар ўзларига муносиб умр йўлдошини танлашда ҳеч қачон шошилмайдилар.

– Жекки, жинни бўлма!

– Ахир сен, Линнет, ҳақиқий қироличасан-ку! Доим шундай бўлгансан, шундай бўлиб қоласан. Ҳазрати олиялари қиролича Линнет, оқ-сарик сочли қиролича Линнет. Мен – қироличанинг сирдоши, суюкли канизи!

– Жекки, уялсанг-чи. Шунча вақтдан бери қаёқларда юрувдинг, азизам? Бирдан ғойиб бўлиб қолдинг. Бир марта ҳам хат ёзмадинг-а!

– Хат ёзишни ёмон кўраман. Қаёқда бўлганимни айтайми? Биласанми, вақтимнинг тўртдан уч қисми ер ости салтанатида ўтди. Ишладим. Мижғов одамлар билан диққинафас иш қилдим.

– Дугонажон, мен сенга...

– Шоҳона ёрдам кўрсатмоқчимисан? Мен ҳам шу ниятда келдим. Йўқ, йўқ, сендан қарзга пул сўра-

моқчи эмасман. Ҳали бу аҳволга тушганим йўқ. Менга сенинг жуда катта ва жуда жиддий бир масалада ёрдамнинг керак!

– Ўзи нима гап?

– Ҳамонки ўзинг турмушга чиқмоқчи экансан, илтимосимни тушунасан, деб ўйлайман.

Линнет олдинига қовоқ солди, кейин юзи ёришди.

– Жекки, сен...

– Ҳа, жонгинам, мен унаштирилганман.

– Шунақа дегин! Бугун бунчалик жўшқин кайфиятда бўлишингга сабаб бу ёқда экан-да.

– Ўзим ҳам сезяпман бу кайфиятимни.

– Қайлиғинг ҳақида сўзлаб бер.

– Унинг исми Симон Дойл. У кенг яғринли, зарбардаст, айни чоғда жудаям дўлвор, худди ёқимтой боладай соддадил! У – камбағал, ҳеч вақоси йўқ. Ўзи қашшоқлашган зодагонлар оиласидан – биласан-ку, кенжа ўғил дегандек... У Девонширдан. Қишлоқда яшашни, ерда ишлашни, уй ҳайвонларини яхши кўради. Лекин, мана, беш йилдан бери димиққан маҳкамада ўтириб ишлади. Энди бўлса штат қисқариб, у ишсиз қоляпти. Линнет, тушунасанми, агар унга турмушга чиқмасам, ўламан! Ҳа, ўламан, ҳеч чидолмайман бу жудоликка, вассалом...

– Бемаъни гапни қўй, Жекки.

– Усиз ўламан. Жинни бўлиб қоламан унинг кўйида. У ҳам менинг кўйимда шундай бўлади. Биз бир-биримизсиз яшолмаймиз.

У жим бўлиб қолди. Шахло кўзлари ёшланди, нигоҳи мунгли эди.

– Симон ва мен бир-биримиз учун яратилганмиз, – деб у яна гапира бошлади. – Мен ҳеч қачон бошқа ҳеч кимни севмайман. Линнет, бизга ёрдам

қил. Мана, янги амлок сотиб олибсан. Эшитдим-у, миямга бир фикр келди. Менга қара, ахир сенга иш бошқарувчи керак бўлади-ку. Ўтинаман, шу лавозимга сен Симонни ёлла.

– Вой, шумиди илтимосинг? – деди жуда ҳайрон бўлган Линнет.

Жаклина шоша-пиша гапини давом эттирди:

– Бу лавозимни у яхши эплайди. Ер билан бўладиган ишни пухта билади. Чунки у далада ўсган. Иш бошқаришни эса маҳкамада ўрганган. Агар эпполмаса, майли, ҳайдаб юбор. Лекин у эплайди. Кейин биз сенга яқин бўлган биронта мўъжазгина уйда яшаймиз, ана унда, тез-тез кўришиб ҳам турамиз, чор-атрофимиз боғ, мисоли жаннат бўлади.

У ўрнидан турди.

– Хўш, нима дейсан? «Розиман», деб айтақол, Линнет! Айт! Соҳибжамол, зар кокилли Линнет! Менинг энг суюкли, энг азиз дугонажоним! Бўл, айта қол, ахир розисан-ку, а?

– Жекки...

– Розимисан?

Линнет хахолаб кулиб юборди.

– Жуда антиқа қизсан-да, Жекки! Қани, бошлаб кел-чи, ўша қайлиғингни. Олдин уни кўрай, кейин келишармиз.

Жекки Линнетни қучоқлаб, хона ичида гир-гир айлантирди.

Олтинчи боб

Мўъжазгина «Шезматант» ресторанининг хўжайини Гастон Блондэн ўз хўрандалари билан камдан-кам дилкашлик қиларди. Бу гал истисно қилди:

– Бўлмасам-чи, мосье Пуаро, – деди у, – сиз учун хаамиша жой топилади. Кошкийди, тез-тез қадам ранжида қилиб турсангиз ресторанимга!

Эркюл Пуаро бу ресторанда ўлик жасад, официант, мистер Блондэн ва латофатли бир леди иштирок этган кўнгилсиз ҳодисани эслаб, мийиғида қулиб қўйди.

– Сиз бағоят оқкўнгил одамсиз, мистер Блондэн, – деди у.

– Ёлғизмисиз, мосье Пуаро?

– Ҳа, ёлғизман.

– Жуда соз. Ҳозир Жюли сиз учун ихчамгина кечлик ҳозирлайди. Бу ҳақиқий санъат мўъжизаси бўлади! Аёллар нақадар назокатли бўлишмасин, битта камчиликлари бор – улар бизнинг ақлу заковатимизни таомдан четга жалб қиладилар. Сиз бугун ҳузур қилиб овқатланасиз, мосье Пуаро, сўз бераман. Хўш, қандай вино ичадилар?

Суҳбат мутлақо амалий бўлди, унда метрдотел Жюли ҳам иштирок этди. Мистер Блондэн кетиш олдидан овозини пасайтириб сўради:

– Бу галги ишингиз жуда жиддийми?

Пуаро бош чайқади.

– Энди мен эркин қушман, – деб жавоб қилди у маъюс оҳангда, – ўз вақтида яхшигина пул ишладим, энди баҳузур ҳаёт завқини суриб яшашим мумкин.

– Сизга ҳавасим келади.

– Йўқ, йўқ, асло ҳавас қилманг. Бекорчи бўлиб кун кечириш, баъзилар тасаввур қилганидай, кўнгилхушлик эмас. – У хўрсинди. – «Инсон фикрлаш заруратидан қутулиш учун ишлашни кашф қилган», деган матал ғоятда адолатлидир.

Мистер Блондэн ҳайратда:

– Нималар деяпсиз, кишига ҳузур бағишлайдиган қизиқарли нарсалар дунёда беҳисоб... Саёҳатлар, масалан!

– Тўғри айтасиз, саёҳат. Мен ҳам бу йил қишда Мисрга саёҳат қилмоқчиман. У ернинг иқлими ажойиб дейишади. Ҳарҳолда, тумандан, кеч тонг отишидан, сурункасига қуйиб турувчи юракни сиқадиған ёмғирдан қутуламан-ку.

Товуш чиқармай юриб келган официант столга қимматбаҳо кечлик таомнинг ашёларини – қадах, сариёғ, муз солинган челақчани жуда усталик билан териб чиқди.

Негрлар оркестри қулоқни қоматга келтириб, танца мусиқасини чала бошлади. Лондон рақсга тушарди. Пуаро ўз таассуротларини беихтиёр қайд қилганча одамларни кузатарди.

Баъзиларнинг кўзларида маънодан асар йўқ, бошқаларни ҳеч нарса қизиқтирмайди, яна айрим кишилар эса аянчли кўринардилар. Ёшликни ҳаётнинг энг бахтли даври деб ҳисоблайдилар – қандай бемаънилик: аксинча, ёшлик энг қалтис давр.

Мана, унинг нигоҳи майинлашди. Кўзи яғриндор, норғил эркак билан нозиккина хушбичим қизга тушди. Улар ўз бахтлари оҳангига маст бўлиб рақс тушардилар. Демак, бахтиёр одамларни бу ерда ҳам учратиш мумкин экан; ҳа, бундайлар ҳаммавақт ҳамма ерда ҳам учрайди. Мусиқа бирдан тўхтади. Қарсақлар эшитилди, сўнг оркестр яна чала бошлади. Пуаронинг диққатини тортган йигит билан қиз икки марта айлангандан кейин унинг ёнидаги столга келиб ўтиришди. Қизнинг яноқлари лов-лов ёнар, у куларди. Энди Пуаро қизнинг ўз ҳамроҳига қараган юзини аниқ кўриб ўтирарди. Унинг кўзларида Пуаро қандайдир аломатларни кўрди ва шубҳаланиб бош чайқаб қўйди.

– Жуда ҳам қаттиқ севаркан йигитини бу қизалоқ, – деб ғўлдираб қўйди Пуаро ўзига ўзи. – Бу хавфли. Йўқ, йўқ, бу жуда хавфли.

Бирданига «Миср» деган сўз қулоғига чалинди. Энди у йигит билан қизнинг овозини аниқ эшитарди: қизнинг овози – янгроқ, ҳаяжонли, бахтли ва талаффузида хорижий урғу хиёлгина сезилиб турарди; йигитники – ўқимишли инглизларникига ўхшаган ёқимли дўриллаган овоз эди.

– Мен асло жўжани кузда санамоқчи эмасман. Лекин аниқ биламан, Линнет мен учун ҳамма ишни қилади.

– Ўзим ҳам унинг баъзи ишларини қилиб беришим мумкин, – деди йигит.

– Бу сенга жуда қўл келадиган иш!

– Ҳа, бўпти, ўзим ҳам фойда келтиролсам керак. Ҳаракат қиламан... сени деб!

Бениҳоя хушбахт қиз аста кулиб қўйди.

– Биз уч ой кутамиз, то қатъий ишонч ҳосил қилгунимизча, ана унда...

– Ана унда мен сенга бир олам хазина тухфа қиламан. Розимисан? Кейин Мисрга жўнаймиз, асал ойимизни ўша ерда ўтказамиз. Сарф-харажатни ўйламаймиз. Мен бир умр Мисрга боришни орзу қилиб келганман. Нил дарёси, эҳромлар, қумликлар...

Йигит овозини пасайтириб, эҳтирос билан гапирга бошлади:

– Шуларнинг ҳаммасини кўрамиз, Жекки... биргаликда. Қандай яхши!

– Бу саёҳат менга қанчалик ёқса, сенга ҳам шунчалик ёқишини жуда-жуда хоҳлардим. Сен чиндан ҳам мени худди мен сени севганимдек севасанми?

Қизнинг овозида бирдан титроқ пайдо бўлди, кўзларида қўрқув акс этди. Йигит шу заҳоти жавоб қайтарди – қуруққина жавоб:

– Жекки, жинни бўлма.

Эркул Пуаро ўзича ғўлдираб қўйди:

– Астойдил севадиган одамни унчалик севмайдилар. Ҳа, мен ҳам билишни истардим...

Еттинчи боб

– Борди-ю, у йигит ғирт бефаҳм бўлса-чи? – деди Жоанна Соутвуд.

Линнет бош чайқади.

– Йўғ-е, ўлибдими. Жаклина дидли қиз.

– Биласанми, – деб яна ўз фикрини маъқуллаш бошлади Жоанна, – севган одам кўпинча ичи қора, ғаразгўй бўлади.

Линнет бош чайқаб, суҳбат мавзуини ўзгартирди.

– Мен мистер Пиерсни кўришим керак, тузган режаларим юзасидан маслаҳатлашмоқчиман.

– Режаларинг?

– Ҳа, биласанми, ҳўв анави бесўнақай исқирт уйларни айтяпман. Уларни бузиб, одамларни бошқа жойга кўчираман.

– Ўша уйларда яшовчилар кўчишга розими?

– Кўпчилиги жон-жон деб кўчиб кетади, лекин бир нечта қайсар аҳмоқлар шовқин кўтаришди. Вой, бирам юрагим зиқ бўлиб кетдики... Улар ҳеч тушунишмаяпти турмуш шароитлари янги жойда яхшироқ бўлишини.

– Сен уларни, албатта, кўндира олгандирсан?

– Жоанна, мен уларнинг фойдасини кўзлаган эдим.

– Тушунаман, азизам – зўрма-зўраки саховат.

Линнетнинг афти буришди. Жоанна кулиб юборди.

– Қовоғингни солма, биласанми, сен золимасан. Мурувватли золимасан, агар шу номни ёқтирсанг.

– Қўйсанг-чи, мен ҳеч ҳам золиммасман.

– Лекин доим ўз истагингни рўёбга чиқарасан.

– Доиммас.

– Линнет Рижуэй, кўзимга тик қараб туриб айтинг-чи, кўзлаган ниятингиз бирон марта амалга ошмаган пайт бўлганми сизда?

– Минг марта бўлган.

– Ҳа, албатта, минг марта – бу айтишга осон, лекин биттагина аниқ мисол келтира оласизми? Қанча ўйласанг ҳам, барибир, эслолмайсан ҳеч битта мисолни. О, олтин лимузинда ғолибона сафар қилувчи Линнет Рижуэй!

– Сен мени худбин деб ҳисоблайсанми? – сўради Линнет кескин тарзда.

– Йўқ, шунчаки, сенинг ҳеч бир гапингни икки қилиб бўлмайди. Бу – пулларинг ва шахсий тароватингнинг мужассам қудрати. Ҳаётингда сен эриша олмайдиган нарса йўқ.

Шу пайт уларнинг олдида лорд Уиндлешэм кирди ва Линнет унга юзланиб, деди:

– Жоанна эрталабдан бери маза-матрасиз гапларни айтиб, ақл ўргатмоқчи бўляпти менга.

– Ҳавасим келганидан айтдим, жонгинам, ҳавасим келганидан, – деб кулди Жоанна ўрнидан тураркан.

У хайрлашиб, хонадан чиқа бошлади ва эшик олдида борганида орқасига ўгирилиб, Уиндлешэмнинг кўзларида ғалати бир ифода ялт этганини кўрди.

Лорд бир неча дақиқа сукут сақлади, кейин бирдан мақсадга ўтди.

– Линнет, ҳал қилдингизми?

– Сизни ранжитмоқчи эмасман-у, аммо кўзим етмаяпти сизга хотин бўлишимга, шунинг учун айтадиган жавобим – йўқ...

Лорд унинг сўзини бўлди:

– Шошилманг. Ўйлаб кўриш учун вақтингиз етарли, майли, хоҳлаганингизча ўйланг. Лекин ишончим комил, бирга бўлсак бахтли ҳаёт кечирамиз.

– Биласизми, – деб Линнет ўзини оқламоқчи бўлгандай, гўдакларга хос аянчли оҳангда гапира бошлади, – мен ҳозир жуда яхши яшаяпман, айниқса, бу ерда, – у қўли билан ишора қилди. – Мен бу Вудхоллни комил заминдорнинг мулки сифатида кўришни истайман. Чиройли чиқяпти, тўғрими?

– Ғоятда кўркем. Ҳаммаси юксак даражада. Сиз ўткир истеъдод соҳибасисиз, Линнет.

У бир зумли сукутдан сўнг яна гапини давом эттирди:

– Аммо Чарлтонбери ҳам сизга ёқади, шундай эмасми? Тўғри, ҳали уни бир оз янгилаш, тозалаш лозим. Сиз бундай иш билан шуғулланишни яхши кўрасиз ва яхши биласиз. Ҳали сизга ёқиб қолади Чарлтонбери.

– Албатта, Чарлтонбери – жуда машҳур мулк.

Линнет ўзига ёд бўлиб кетган кўтаринки руҳда гапирарди, лекин шу пайт бирдан юрагига нимадир санчилгандай бўлди. Шодиёна ҳаловатини барбод қилувчи қандайдир мавҳум безовталиқ вужудга келди. Алҳол у бу ҳақда ўйламади, лекин кейинроқ, Уиндлешэм кетгач, ўйга толиб, бу безовталиқ сабабини аниқлашга уринди.

Чарлтонбери – тўғри, бу мулк ҳақида гаплашиш Линнетга ёқмасди. Нега? Чарлтонбери донғи кетган мулк. Уиндлешэмнинг аждодлари қиролича Елизавета замонидан бери бу мулкка эгалик қилиб келардилар. Чарлтонберининг бекаси бўлиш – бу жамиятда энг юқори поғонада бўлиш демакдир. Уиндлешэмнинг ўзи ҳам Англияда энг шукуҳли куёвлардан бири.

Табиийки, Уиндлешэм Вудхоллни жиддий қабул қила олмайди... Вудхолл билан Чарлтонбери орасида ер билан осмонча фарқ бор.

Тўғрику-я, лекин Вудхолл Линнетнинг ўз мулки! Бу ерни у ўзи топиб сотиб олди, қанча куч, қанча пул сарфлади. Вудхолл – унинг салтанати.

Агар у Уиндлешэмга турмушга чиқса, Вудхолл кераксиз бўлиб қолади. Ахир нима кераги бор уларга шаҳар ташқарисида бир эмас, иккита мулкнинг? Турган гапки, Вудхоллдан воз кечишга тўғри келади – унда Линнет Рижузэй йўқ бўлади. У графиня Уиндлешэмга, Чарлтонбери мулкнинг хўжайинига устама қилиб берилган графиня Уиндлешэмга айланади. У қиролнинг завжаси бўлади, лекин ўзи қиролича бўлолмайди.

– Қандай бемаънилик, – деди ўзига ўзи Линнет.

Ташқаридан машина келиб тўхтагани эшитилди.

Линнет аста бош силкиб қўйди. Жекки қайлиғини бошлаб келган эди. Бека уларни қарши олгани чиқди.

– Линнет, – деб унга ташланди қайлиғи билан кириб келган Жекки. – Бу Симон. Симон, бу Линнет – дунёдаги энг нодир хилқат.

Линнетнинг қаршисида сочи калта қилиб тузалган, кўк кўз, баланд бўйли яғриндор йигит ту-

рар ва худди гўдак боладай ширин жилмаярди. Линнет унга қўлини узатди. Йигитнинг кафти қаттиқ ва илиқ эди. Унинг Линнетга соддадиллик билан, ҳайратона шавқ-завқ билан боқиши уй бекасига мақбул бўлди. Жекки йигитига Линнетни, нодир хилқат деб айтди ва у, шубҳасиз, Жеккининг фикрига қўшилди. Линнет ширин ва илиқ ҳиссиёт оғушида эди.

У меҳмонларни уйга таклиф қилиб ўғириларкан, шундай хаёлга борди: «Ўзимни яхши ҳис қил-япман. Жеккининг қайлиғи менга ёқяпти, жуда ҳам ёқяпти».

Бирдан унинг юрагини нимадир сиққандай бўлди – бахтли экан Жекки.

Саккизинчи боб

Шезлонгда ўтирган Тим Аллертон денгизга тикиларкан, керишиб ҳомуза тортиб қўйди. У онаси томонга дам-бадам кўз қирини ташларди.

Миссис Аллертон сочлари оппоқ оқарган эллик ёшлардаги хушрўй аёл. У ҳар гал ўғлига мурожаат қилганида лабларини чирт юмиб олар ва бу билан ўзининг бемисл оналик меҳрини яширишга уринарди. Лекин бу рафтори билан у, Тим у ёқда турсин, мутлақо бегона одамларни ҳам алдай олмасди.

– Нималарни ўйлаяпсан, Тим? – сўради миссис Аллертон хавотирланиб; унинг тим қора чақноқ кўзлари ўғлига безовталаниб боқарди.

Тим онасига қараб жилмайиб қўйди.

– Мисрни ўйлаётувдим.

– Мисрни? – сўради она ҳайрон бўлиб.

– У ер илиқ, у ерда сокин тилларанг қум, Нил дарёси бор. Мен Нилнинг юқори оқимигача кемада сузиб боришни жуда-жуда хоҳлардим. Сиз-чи?

– Мен ҳам хоҳлардим, албатта, – деди она куруққина қилиб. – Лекин Миср – бу жуда қиммат туради, азизим. Ҳар бир тийинни тежаб яшайдиганлар учун эмас бундай саёҳат.

Тим кулиб қўйди. Ўрнидан туриб, қадини ростлади. Керишиб, бирдан ғайрати жўш урди, овозида завқ сезилди.

– Ҳамма харажат мендан. Рост, ойижон. Мен биржада ўйнаган эдим, анчагина ютибман. Бугун эрталаб хабар қилишди.

– Бугун эрталаб? – деб она бошини адл кўтарди, – бугун фақат битта хат олдинг шекилли, Жо... – У гапини узиб, лабини тишлаб қолди.

Тим, уришиб берсаммикан ё ҳазилга йўйиб қўя қолсаммикин, деб ўйланиб қолди. Бу сафар дилидаги дохилий баҳс ҳазилни афзал кўрди.

– Ҳа, Жоаннадан олувдим, – деб у онасининг гапини якунлади. – Жуда тўғри топдингиз, ойи. Зеро, сиз детектив қироличасисиз! Ҳатто буюк Эркул Пуаро ҳам шу яқин-ўртада бўлганида, сизга бош эгиб таъзим қилган бўларди.

Миссис Аллертон хижолат тортди.

– Бехосдан конвертни кўриб қолиб...

– Кўриб, хат биржа даллолидан эмаслигини билгансиз. Жуда тўғри, очиғини айтсам, биржадан менга кеча хабар келган эди. Жоаннанинг дастхати аломат – ҳарфлар худди ўргимчакдек хатжилд устида ўрмалаб кетади.

Миссис Аллертон: «Ўғлим ҳамма олган хатларини менга кўрсатади, лекин Жоаннанинг хатларини доим яширади», деб ўйлади. Лекин ҳозир у бу фикрини унутиб, ўзини олижаноб ледидек тутишга жазм қилди.

– Жоанна хурсандми ҳаётидан? – сўради у.

– Назаримда, унчаликмас. У Мейфеарда тансиқ таомлар магазинини очмоқчи.

– Доим, пулим йўқ, деб зорлангани-зорлангану пешма-пеш сайру саёҳат қилади, қолаверса, кийган ҳар битта кўйлаги бир дунё пул туради, – деди миссис Аллертон ғижиниб.

– Ким билсин, эҳтимол, кийган кийимлари учун у ҳақ тўламас. Яъни, айтмоқчиманки, келган ҳисоб варақалари пулини тўламайдигандир балки.

Она хўрсиниб қўйди.

– Тим, – деди у худди гуноҳ қилиб қўйгандай, – мен миссис Ленчга ваъда қилувдим, сени у билан полиция маҳкамасига боради, деб. Шўрлик испанча биронта ҳам сўзни тушунмайди.

Тим афтини буруштирди.

– Яна ўша узук масаласими? Миссис Ленчнинг туёғига тақилган тўққизил ёқут кўзли узукми? Агар сиз шуни истасангиз, майли, бораман, лекин вақтимиз бекор кетади. У хотин биронта шўрпешона оқсочни балога гирифтор қилади, холос. Мен ўз кўзим билан кўрганман, миссис Ленч денгизга тушаётганида, узук унинг бармоғида эди. Балки сезмагандир бармоғидан сирғалиб сувга тушиб кетганини.

– Айтишича, узукни ечиб, пардоз столчаси устига қўйган экан.

– Йўқ, у янглишган. Ўзим кўрдим-ку. Аёллар бефаҳм бўлишади. Кейин, қайси ақли расо аёл декабрда денгизда чўмиларкан? Умуман, семиз аёлларнинг соҳилда чўмилиш либосида пайдо бўлишларига чек қўйиш керак, бунақа манзара кўзни хиралаштиради.

– Унда, мен ҳам бошқа чўмилмаганим маъқулдир, – деди миссис Аллертон.

Тим кулиб юборди.

– Нега энди сиз? Сиз ёш хонимларнинг юзтасини бир чўқишда қочирасиз.

Миссис Аллертон хўрсиниб қўйди.

– Афсуски, бу ерда ёшлар жуда кам.

Тим қатъий тарзда бош чайқади.

– Сира ҳам афсусланмайман бундан. Сиз билан бўлганимнинг ўзи мени тўла-тўкис қониқтиради, бошқа ҳеч қандай улфат керакмас менга.

– Балки, ёнингда Жоанна бўлишини хоҳларсан?

– Сира ҳам, – деди Тим бирдан кескин тарзда, – янглишяпсиз. Тўғри, Жоанна кўнглимни хушлайди, лекин уни ёқтирмайман, у билан бот-бот мулоқотда бўлиш асабимни кўзгайди. Хурсандман унинг бу ерда бўлмаганидан. Агар Жоаннани бошқа ҳеч қачон кўрмасам, сира ҳам хафа бўлмасдим.

Тўққизинчи боб

Зинадан тушаётган мисс Робсон баланд бўйли эпчилгина аёлга рўпара келди – унинг қўлида қайноқ қаҳва тўлдирилган финжон бор эди.

– Демак, мисс Бауэрс, яқинда Мисрга жўнарсансиз-да?

– Ҳа, мисс Робсон.

– Оҳ, қандай ёқимли саёҳат бу!

– Рост, менимча, бу қизиқарли сафар бўлади.

– Сиз олдин ҳам бўлганмисиз чет элда?

– О, бўлганман, мисс Робсон. Ўтган йили кузда Парижга боргандим мисс Ван Скулер билан. Лекин Мисрда ҳали бўлмаганман.

Мисс Робсон навбатдаги саволни беришдан олдин бир оз сукутга толди.

– Ҳарҳолда, бу гал ҳеч қандай кўнгилсизлик юз бермас? – деди у овозини пасайтириб ва атрофига қараб қўйди.

Мисс Бауэрс, ўз одати бўйича, бамайлихотир жавоб қилди:

– Албатта, мисс Робсон. Мен бекамни муттасил кузатиб тураман. Унинг қилиқларини яхши ўрганиб олганман.

Лекин мисс Робсоннинг кўнгли нотинч эди, у зинадан тушиб бораркан, ўгирилиб мисс Бауэрс томонга шубҳа билан қараб қўйди.

Ўнинчи боб

Мистер Эндрю Пеннингтон ўзининг шаҳар ташқарисидаги маҳкамасида стол ортида ўтирганча, ўз номига келган хатларни кўздан кечирарди. Кутилмаганда, унинг мушт бўлиб тугилган қўли столга залвор билан тушди. Юзи чўғдек қизариб кетди, пешонасининг томирлари бўртиб чиқди. У кўнғироқ тугмасини босди, шу заҳоти хушбичим стенографчи қиз кирди.

– Мистер Рокфордга айтинг, дарҳол бу ерга келсин.

Бир неча дақиқадан кейин Пеннингтоннинг компаньони Стрендэйл Рокфорд хонага кириб келди. Улар бир-бирларига ўхшардилар – икковлари ҳам баланд бўйли, йирик гавдали, икковларининг ҳам соқол-мўйловлари силлиқ қирилган, сочларига оқ оралаган.

– Нима гап, Пеннингтон?

– Линнет эрга тегибди...

– Нима?

– Айтдим-ку – Линнет эрга тегибди.

– Қачон? Қанақасига? Нега биз билмаймиз?

– У мана бу хатни ёзганида ҳали эрга тегмаган бўлган, лекин энди бу иш амалга ошган. Тўртинчида эрталаб. Демак, бугун.

Рокфорд стулга чўкди.

– Бу қанақаси? Бизни огоҳлантирмай-а? Эри ким экан?

Пенингтон хатга кўз ташлади:

– Дойл. Симон Дойл.

– Ким у? Ҳеч эшитганмисиз у ҳақда?

– Ҳеч қачон. Линнетнинг ўзи ҳам аниқ бир гап ёзмабди... – У аниқ ва текис ёзилган сатрларга кўз тикди. – Фаҳмимча, бу ишда қандайдир фитна бор. Лекин бунинг бизга дахли йўқ. Энг муҳими, у эрга теккан.

Иккала эркак бир-бирининг кўзига қаради. Рокфорд бош ирғади.

– Биз қандай чора кўрамиз?

– Мен бу ҳақда сиздан сўрамоқчи эдим.

Ўн биринчи боб

– Илтимос, олдимга мистер Жимни жўнатинг, – деди Уилям Кармикл қўнғироқ бўйича хонага кирган озғин йигитга.

Жим Фантора кириб, амакисига савол маъносида қаради.

– Э-ҳа, келдингми? – деб тўнғиллади кекса жентлмен.

– Мени чақирувдингизми?

– Қани, бир кўр-чи, мана буни.

Йигит ўтириб олиб бир варақ қоғозни ёйди.

Қария ундан кўз узмасди.

– Нима бўпти?

– Менимча, – деди қария, – бу ерда қандайдир ғаламислик бор.

Жим Фантора ҳозиргина Мисрдан келган хатни ўқий бошлади. Линнет ўзининг америкалик вассийи Эндрю Пеннингтонни учратганини ёзибди. “Мен унинг Мисрда эканлигидан мутлақо беҳабар эдим, у ҳам мен тўғримда ҳеч нима билмас экан. Хаттоки эрга текканимни ҳам! Ёзган хатим унга етиб бормабди. У ҳам Нилда сузмоқчи, биз танлаган маршрут бўйича. Хўш, бу тасодифий мувофиқлик эмасми? Сиздан беҳад миннатдорман, мен учун энг оғир бўлган дамда кўрсатган барча яхшиликларингиз учун. Мен...”

Йигит варақнинг орқасини ўгирмоқчи бўлган эди, лекин мистер Кармикл хатни унинг қўлидан тортиб олди.

– У ёғини ўқишинг шарт эмас. Хўш, нима дейсан бу ҳақда?

Жиян ўйлаб туриб жавоб қилди.

– Менимча, бу тасодиф эмас.

Амаки бош ирғаб уни маъқуллади ва дабдурустандан жиянига тикилиб туриб, баралла деди:

– Мисрга боришинг ҳақида нима дейсан?

– Шуни зарур деб ҳисоблайсизми?

– Мен, вақтни бой бермаслик керак, деб ҳисоблайман.

– Нега энди айнан мен боришим керак?

– Каллангни ишлат, болакай, каллангни. Линнет Рижужей ҳеч қачон сени кўрмаган. Пеннингтон-ку, мутлақо. Самолётда учсанг, айна вақтида етиб борасан.

Ўн иккинчи боб

Миссис Оттерборн бошидаги очиқ рангли матодан тўқилган амомани тўғрилади ва аянчли оҳангда сўради:

– Нега энди Мисрга боришни хоҳламаяпсан? Тусунмадим. Аддис-Абеба жонимга тегди, безор бўлдим ундан.

Қизи индамади, шунда у яна гапира бошлади.

– Сендан гап сўраяпман, жавоб берасанми, йўқми?

Қизи Розали Оттерборн газетада босилган фотосуратдан кўз узмасди. Сурат тагига шундай сўзлар ёзилганди: “Миссис Симон Дойл; у эрга тегмасидан олдин бутун элга таниқли соҳибжамол мисс Линнет Рижуэй эди. Мистер ва миссис Дойллар ўзларининг асал ойларини Мисрда ўтказмоқдалар”.

Розали бошини газетадан кўтариб, лоқайд кайфиятда сўради:

– Сиз Мисрга боришни хоҳлаяпсизми, ойи?

– Ҳа, хоҳлайман, – деди чинқириб миссис Оттерборн. – Бу ерда олдин бизга бир қадар яхши муносабатда бўлишганди. Лекин меҳмонхона хўжайинига, менинг бу ерда туришим унинг учун энг яхши реклама эканлигини, шунга кўра, мендан камроқ ҳақ олиши лозимлигини айтгандим, у кўрслик, безбетлик қилди. Мен ҳам унинг тўғрисида қандай фикрда эканлигимни шартта юзига айтдим.

Қиз хўрсиниб қўйди.

– Нима ҳам дейман, умуман олганда, ҳамма шаҳарлар бир-бирига ўхшайди. Майли, ҳозироқ жўнаймиз. Кетдик Мисрга! Барибир эмасми, – деб гўлдиради Розали.

– Тўғри, бу ҳаёт-мамот масаласи эмас, албатта, – деб қизининг гапига қўшилди миссис Оттерборн.

Лекин у янглишган эди. Бу саёҳат унинг учун айнан ҳаёт-мамот масаласи эди.

ИККИНЧИ ҚИСМ

МИСР

Биринчи боб

Миссис Аллертон билан унинг ўғли Асвондаги “Катаракт” отели олдида ярқироқ тўқима креслоларда ўтирарканлар, хиёбонда сайр қилиб юрган оқ шоҳи костюм кийган кичкинагина одам билан баланд бўйли қотмадан келган қизни кузатардилар. Тим Аллертон қадини ростлади, бирдан сергак тортди.

– Ана шу кулгили одам Эркюл Пуароми?

– Ҳа, шу кулгили одам.

– Тавба, унга нима бор экан бу ерда?

Онаси кулиб қўйди.

– Сен, эркам, негадир безовта бўляпсан. Нима сабабдан эркаклар детективларга бунчалик қизиқишаркин-а? Шахсан мен детектив романларни ёқтирмайман, уларни ҳеч ўқимайман. Лекин мосье Пуаро бу ерда фақат дам оляпти. У ўз вақтида дурустгина пул жамғарган, энди ҳаёт гаштини суряпти.

– Қаранг, дарров Асвондаги энг дилбар қизни илинтириб олибди.

Миссис Аллертон ҳам бошини бир ёнга эгиб, Пуаро билан унинг ҳамроҳини кузатарди. Қиз енгил ва эркин одимларди.

– Ҳа, чиндан ҳам дилбар қиз. – Миссис Аллертон ўғли томонга кўз қирини ташлади.

Қарангки, онанинг бу луқмаси нишонга теккан эди.

– Ҳа, дилбар қиз, лекин, афсуски, дили сиёҳ, хафақон кўринади.

– Балки кўриниши шунақадир фақат.

– Ўлгудай жоҳил бўлса керак. Лекин чиройли.

Бу аснода улар муҳокама қилаётган хилқат Эр-кюл Пуаро билан сайр қилишда давом этди. Розали Оттерборн зонтиги тутқичини ўйнарган, дарҳақиқат, Тим таърифлагандай, хафақон кўринарди.

Қиз қошларини чимирди, лабининг икки чети маҳзун осилди.

Улар дарвозадан ташқарига чиқиб, соя-салқин шаҳар парки томон йўл олдилар. Пуаро ҳамроҳини суҳбатга тортиш мақсадида, у билан шўх-шўх ва аҳамиятсиз нарсалар тўғрисида гаплашарди. Эгнига ҳафсала билан дазмолланган оқ шоҳи костюм, бошига панама кийган бу одам каҳрабо дастали жимжимадор таёқчасини ўйнатиб борарди.

– Мени ром қилди, – деди у, – бу тоғлар, офтоб, дарёдаги қайиқлар. Ҳа, ҳаёт гўзал.

Пуаро сукутга толди, сўнг бирдан сўради:

– Фикримга қўшилмайсизми, мадемуазел?

– Билмадим, – деди Розали соддагина қилиб. – Менимча, Асвон жуда зерикарли шаҳар. Меҳмонхонада деярли ҳеч ким йўқ. Борлари ҳам юз ёшли чоллар, – у лабини тишлаб жим бўлиб қолди.

– На чора, – деди Пуаро кўзларида муғомбирона жилва билан, – сиз ҳақсиз, менинг ҳам бир оёғим гўрда.

– Мен асло сизни ўйламовдим. Кечиринг, қўполлик қилиб қўйдим, – деб узр сўради қиз.

– Парво қилманг, азият чекманг. Тушунаман, сизга ўз тенгқурларингиз керак. Лекин битта йигит бор бу ерда.

– Анави онасининг ёнидан бир қадам жилмаётганми? Онаси менга ёқади, лекин ўғли жуда такаббур, шуҳратпараст кўринади.

– Мен-чи? Сиз мени такаббур, шуҳратпараст деб ҳисобламайсизми?

– Йўқ, ҳисобламайман.

Пуаро уни заррача ҳам қизиқтирмасди, лекин бу ҳол детективни ранжитмади. У виқор билан деди:

– Дўстларим мени олий даражадаги шуҳратпараст деб ҳисоблашади.

– Нима бўпти, – деди Розали паришонхотирлик билан, – шундай дейиш учун дўстларингизда бирон асос бордир балки. Афсуски, жиноятлар мени ҳеч қизиқтирмайди.

– Хурсандман, – деди Пуаро тантанавор оҳангда, – виждонингиз поклигидан.

Қизнинг хомуш чеҳраси бир лаҳзага жонланди – у Пуарога савол маъносида қаради. Лекин Пуаро буни сезмагандай, гапида давом этди:

– Онангиз бугун нонуштага чиқмади. Ишқилиб, касал эмасми?

– Ойимга ёқмаяпти бу ер, холос, – деб жавоб қилди Розали истар-истамас, – кошкийди тезроқ жўнаб кетсак!

– Сизлар Водий Халфага борасизларми иккинчи “Катаракт” да?

– Ҳа.

– Демак, бирга жўнардикми.

Улар соя-салқин боғдан чиқиб, дарёнинг чап соҳилига йўл олдилар. Йўлда фотокамера учун тасма олгани магазинга кирдилар. (Бу сайрдан мақсад ҳам шу эди.) Кейин бандаргоҳга яқин бор-

дилар. Маҳобатли теплоход эндигина етиб келган эди. Пуаро билан Розали янги келганларни кузата бошладилар.

– Вой-бў-ў, шунча одам-а! – деди Пуаро.

Уларнинг жамоасига Тим Аллертон келиб қўшилди. У гўё жуда шошиб келгандай, оғир-оғир нафас оларди.

– Оддий туристлар, – деди Тим кема зинасидан тушиб келаётган оломонни кўрсатиб.

– Йўқ, бу гал яна ҳам қабиҳроқ кишилар келишган, менимча, – эътироз билдирди Розали.

Учовлари янги келганларни кибру ҳаво билан кузатардилар; одатда маҳаллий фуқаро янги келган одамларга шундай муносабатда бўлади.

– Ана холос, – деб бирдан жонланиб кетди Тим. – Бас боғлайман, анави қиз Линнет Рижуэйнинг ўзгинаси!

Пуаро бу гапга эътибор бермади, аммо Розали қизиқсиниб сўради:

– Қани? Анави оқ кийган қизми?

– Ҳа, у норғил йигит билан тушиб келяпти. У яқинда шу йигитга эрга теккан-ов. Ҳаҳ, нима эди-я, унинг фамилияси?

– Дойл, – деди Розали. – Симон Дойл. Бу ҳақда ҳамма газеталар ёзди. Линнет пулга чўмилармиш, тўғрими?

– Бор-йўғи, у бутун Англияда энг бадавлат келинлардан биттаси, – деб ҳазил қилди Тим.

Улар жим қолишди. Пуаро суҳбат мавзуи бўлган қизни диққат билан кузата бошлади.

– Соҳибжамол қиз, – деб қўйди у.

– Баъзиларнинг ҳамма нарсаси бор, – деди аянч билан Розали.

У кема зинасидан тушиб келаётган оқ кўйлакли қизни кузатаркан, чеҳрасида беихтиёр ҳасад ва адоват учқунлари намоён бўлди.

Линнет Дойл гўё машҳур актриса эди-ю, худди сахнага чиқиб келгандай, бениҳоя латофатли кўринар ва эркин тутарди ўзини. Бу бадавлат ва соҳибжамол хоним асал оyi чоғида эди. У ёнида келаётган норғил йигитга ўгирилиб, нафис табассум қилди ва нимадир деди. Йигит унга жавоб қилди – овози Пуарога танишдай туюлди. Унинг кўзлари чакнаб кетди, қошлари чимирилди. Келлин-куёв Пуаронинг ёнидан ўтиб кетди. Шунда у Симон Дойлнинг хотинига айтган гапини эшитди:

– Ҳаммаси яхши бўлади, асалим. Бзовта бўлма, жонгинам.

Йигит хотинига самимият ва меҳр билан қаради.

Пуаро, худди кичкина боладай соддагина жилаювчи бу юзи офтобда қорайган, кўк кўз йигитнинг орқасидан хаёлга толиб қараб қолди.

– Омади бор экан лаънатининг, – деди Тим жимликни бузиб, – шунча пулга эга бўлса-я, ҳеч нарсадан ҳеч нарса йўқ.

– Улар жуда ҳам бахтиёрлар, – деди Розали ҳасад қилаётганини яширмай, кейин бирдан паст овозда илова қилди (буни Тим эшитмади), – бу адолатдан эмас!

Ўз хаёли билан банд бўлган Пуаро ҳайрон қолиб кўзини қисиб олганди, лекин Розалининг охириги гапи унинг диққатини тортди ва у ялт этиб қизга қаради.

– Мен ойимга баъзи нарсалар харид қилишим керак, – деди Тим ва шляпасини хиёл кўтариб, хайрлашиб нари кетди. Пуаро ва Розали аста-аста юриб отелга йўл олишди.

– Демак, сиз буни адолатсизлик деб ҳисоблайсиз, тўғрими, мадемуазел? – деди Пуаро мулойим оҳангда.

Розалининг жаҳли чиқиб кетди.

– Тушунмадим, нима демоқчисиз?

– Мен фақат сиз айтган сўзни такрорладим; ҳа, ҳа, бу сизнинг сўзингиз.

Розали елкасини учуриб қўйди.

– Унинг ҳамма нарсаси мўл-кўл. Пули, ҳусни, қадди-қомати, яна...

Қиз у ёғини айтмади, Пуаро давом эттирди унинг фикрини:

– Яна муҳаббат оғушида, шундай эмасми? Суюкли хотин, а? Лекин биз қаёқдан биламиз, балки йигит фақат унинг пулига уйлангандир.

– Нима, сиз унинг хотинига қандай суқланиб қараганини пайқамадингизми?

– Пайқадим, албатта, мадемуазел. Мен кўриш мумкин бўлган ҳамма нарсани пайқадим. Ундан ташқари, сиз пайқай олмаган баъзи нарсаларни ҳам.

– Нимани пайқамабман?

– Мен, – деди Пуаро тантанали оҳангда, – у қизнинг кўз ости қорайганини, яна қўли зонтик тутқичини маҳкам сиқиб ушлаганидан бармоқ бўғинлари оқариб кетганини кўрдим...

Розали унга худди ҳеч нарсага тушунмагандай қаради.

– Яъни, айтмоқчисизки...

– Айтмоқчиманки, бу леди жуда бой, гўзал, суюкли хотин, лекин шунга қарамай, унинг ҳаётида қандайдир чатоқлик борга ўхшайди. Мен яна баъзи нарсаларни биламан.

– Ҳўш?

– Ишончим комил – бу овозни мен илгари ҳам эшитганман. Мосье Дойлнинг овозини. Лекин қарда, қачон – ҳеч эслолмаяпман.

Улар отел олдиға келишди.

– Мен ойимни топишим керак, – деди Розали ва отелнинг ним қоронғи салқин даҳлизига кириб кетди.

Пуаро балконға ўтди; чойхўрлик қилиш учун тузалган столчалар терилган бу ердан Нил кўриниб турарди. Лекин ҳали чой ичиш пайтига эрта эди. У бир оз дарёни томоша қилиб турди, кейин боққа чиқди. Бир неча киши офтобнинг қизғин тафтида теннис ўйнади. Пуаро бу одамлар ёнидан ўтиб, пастга йўналган илонизи сўқмоққа бориб қолди. Худди ана шу ерда у Англияда “Шезматант” ресторанида кўрган қизни учратиб қолди. Пуаро уни бир қарашдаёқ таниди. Қизнинг ўша оқшомдаги юзи Пуаронинг хотирасига мангу жо бўлиб қолган эди. Ҳозир унинг юз ибораси буткул бошқача эди. Ранги ўчган, жуда толиққан, ташвишли кўринади. Пуаро четга ўтиб, уни сездирмай кузата бошлади. Қиз бетоқат бўлиб, жажжи оёқлари билан депсинди. Унинг қора кўзларида оғир изтироб ва топталган бахт акс этарди. Унинг юзи... ва йигитнинг овози. Пуаро икковини – қизнинг юзини ҳам, ҳали эшитгани ёш эрнинг овозини ҳам эслади...

Худди шу маҳал бўлғуси фожианинг қуйидаги сахнаси ижро этилди. Ғўнғир-ғўнғир овозлар эшитилди, қиз ўрнидан турди. Сўқмоқ йўлдан Линнет Дойл ва унинг эри тушиб келарди. Линнет хотиржам ва бахтиёр кўринар, унинг безовталигидан асар ҳам қолмаган эди.

Қиз икки қадам олдинга юрди, эр-хотин ҳайратдан таққа тўхтаб қолди.

– Салом, Линнет, – деди Жаклина де Белфорт, – мана, мен ҳам келдим. Нима, энди бир-биримиз билан нукул тўқнашаверамизми? Салом, Симон, қалайсан?

Линнет Дойл оҳиста чинқириб юбориб, ўзини қоя панасига олди, Симоннинг майин чехраси ғазабдан буришди. У қизни уришга чоғлангандай олдинга юрди. Қиз тез ўгирилиб, Пуарони кўрсатди. Симон ҳам ўгирилди.

– Салом, Жаклина, биз сени бу ерда учратамиз деб ўйламагандик, – қовушмаган гап қилди йигит. Сўзлари сохта чиқди.

Қиз оппоқ тишларини ялтиратиб жилмайди.

– Ёқдими сюрприз? – деди у ва бош ирғаб қўйиб, сўқмоқ йўлдан пастга тушиб кетди.

Пуаро, одоб юзасидан, қарама-қарши томонга юрди. Кетаркан, Линнет Дойлнинг овозини эшитди:

– Худо ҳаққи, Симон! Энди нима қиламиз, Симон?

Иккинчи боб

Кечлик таом охирлаб қолган эди. «Катаракт» отелининг аксар меҳмонлари хира ёритилган пешайвонда мўъжаз столчалар атрофида ўтирардилар. Симон ва Линнет Дойллар киришди, уларни қотма юзли, соқол-мўйлови силлиқ қирилган, бўйи баланд басавлат америкалик кузатиб келди. Улар эшик олдида тўхташди. Шу пайт Тим Аллертон ўрнидан туриб, келганлар томон пешвоз борди.

– Сиз мени эслолмасангиз керак, – деди у назокат билан, – мен Жоанна Соутвуднинг холаваччаси бўламан.

– Биламан. Сиз – Тим Аллертонсиз. Бу – менинг эрим, – овозида хиёлгина қалтироқ сезилди – нима

бу, ғурурми ё уялишми? – Бу киши – менинг америкалик васийим мистер Пеннингтон.

– Марҳамат, менинг ойим билан танишинг.

Салдан кейин, кичкина жамоа алоҳида стол атрофига жойлашди – Линнет ўртага, Тим ва Пеннингтон унинг икки ёнига ўтиришди. Эркаклар, ҳар бири ўзича, Линнетнинг диққатини тортишга урина бошладилар, миссис Аллертон Симон билан суҳбатлашарди. Айланма эшик бурилди. Стол тўрида ўтирган гўзал Линнетнинг чехраси шу заҳоти сергакланди. Ва бу сергаклик тез ғойиб бўлди – эшикдан кичкина одам кириб келган эди.

– Азизам, бу ерда сиздан бошқа машҳур одамлар ҳам бор, – деди миссис Аллертон. – Бу аломат одам – Эркюл Пуаро.

Буни у фақат ўнғайсиз сукутни тўлдириш учун бепарволик билан гапирганди, лекин бу гапга Линнет дарҳол қизиқиб қолди.

– Эркюл Пуаро? О, эшитганман у одам ҳақида.

Кейин бирдан теран хаёлга толди. Унинг кўнглини очишга уринаётган икки эркак саросимага тушиб қолди.

Пешайвон панжараси ёқалаб бораётган Пуарони кутилмаганда миссис Оттерборн чақириб қолди.

– Мосье Пуаро, келинг, бизлар билан ўтиринг. Қаранг, оқшом қандай гўзал!

Пуаро таклифни қабул қилди.

– Миннатдорман, мадам. Оқшом чиндан ҳам хушбаҳра.

У миссис Оттерборнга нафис жилмайиб қўйди.

Миссис Оттерборн азза-базза шанғиллаб гапирди:

– Қаранг, қанча машҳур одамлар тўпланибди-я бир ерга. Яқинда барча газеталар ёза бошлайди –

аслзода соҳибжамол аёллар, машҳур романнавис адибалар... – у гапини тугатмай, аста қимтиниб ҳиринглади.

Розалининг қовоқ солиб, лабларини чирт юмиб олганини Пуаро кўрмаса ҳам ҳис қилди.

– Ҳозир бирон нима ёзипсизми, мадам? – деб қизиқсинди у.

Миссис Оттерборн яна ҳиринглаб қўйди.

– Ўқувчиларим янги асаримни орзиқиб кутишяпти, бечора ноширим бўлса, устма-уст ёзган хатлари, телеграммалари билан кўмиб ташлади мени.

Пуаро қизнинг афти бужмайганини яна ҳис қилди.

– Сизга айтишим мумкин, мосье Пуаро, мен бу ерга бой манзара илинжида келганман. «Сахро сахнида қор» – янги романимнинг номи шундай. Юракка қутку солувчи салмоқли ном. Сахродаги қор, у эҳтироснинг илк нафаси билан эриб кетади.

Розали ўрнидан турди ва бир нима деб тўнғилаб, қоронғи боққа чиқиб кетди.

– Инсон қудратли бўлиши керак, – деб гапини давом эттирди миссис Оттерборн. – Менинг китобларим – бу қонли гўшт. Унинг ҳамма томони муҳим. Шаҳват, яъни секс! Айтинг-чи, мосье Пуаро, нега ҳозирги пайтда шаҳват тўғрисида гап очишдан кўрқишади? Ахир шу шаҳват бошқарадию ҳаётни. Сиз менинг китобларимни ўқиганмисиз?

– Кечирасиз, мадам! Биласизми, мен деярли ҳеч ўқимайман романларни. Менинг ишим...

– Ундай бўлса, мен сизга, албатта «Хурмо дарахти тагида» номли романимни совға қилишим керак, – деди миссис Оттерборн. – Ишонаман, сиз унинг ўта жиддий асар эканлигини тушуниб ета-

сиз. У ҳақда турлича фикрлар айтилди, лекин, аслида – бошдан-оёқ ҳақиқат ёзилган унда.

– Сиз ғоят саховатлисиз, мадам. Мен уни бажонидил ўқиб чиқаман.

Миссис Оттерборн безовталаниб бир томонга, сўнг иккинчи томонга қараб қўйди.

– Биласизми, ҳозир бориб олиб келақолай китобни.

– Қўйинг, мадам, безовта бўлманг. Кейинги сафар.

– Йўқ, йўқ. Нега безовта бўлар эканман. – У ўрнидан турди. – Сизга мен уни...

– Нима гап, оий? – деди бирдан пайдо бўлиб қолган Розали.

– Қизим, мен мосье Пуарога романимни туҳфа қилмоқчиман.

– «Хурмо дарахти тагида»ними? Ўзим олиб келаман.

– Сен уни тополмайсан, жонгинам. Ўзим.

– Топаман.

Қиз пешайвондан ўтиб, отелга кирди.

– Ижозатингиз билан, мадам, қизингиз ғоятда латофатли, – деди Пуаро бош эгиб.

– Розалими? Ҳа, у дилбар қиз. Лекин жуда тошбағир, мосье Пуаро. Кўнглим тусаган нарсаларни шафқатсизларча бартараф қилади. У, ҳаммадан кўпроқ биламан, деб ҳисоблайди ўзини. Менинг соғлиғим тўғрисида ҳам ўзимдан кўпроқ билади.

Пуаро официантни чақирди.

– Нима ичасиз, мадам? Ликёрми? Шартрезми? Крем де ментми?

Миссис Оттерборн қатъий бош чайқади.

– Йўқ, йўқ, мен ичмайман. Пайқаган бўлсангиз керак, мен ҳеч нима ичмайман, сув ё лимонаддан

бошқа. Спиртли ичкиликнинг ҳиди кўнглимни айнитади.

– Унда, лимон коктейлига қалайсиз?

Пуаро битта лимон коктейли ва битта бенедиктин арағи буюрди.

Айланма эшик бурилди. Кўлида китоб билан Розали кирди.

– Мана, марҳамат, – деди у совуққина қилиб.

– Мосье Пуаро мёнга лимон коктейли буюрди, – деди қизига она.

– Сизга нима буюрай, мадемуазел?

– Ҳеч нима, – деди Розали, лекин назокатли одоб эсига тушиб, илова қилди, – миннатдорман, ҳеч нима.

Пуаро узатилган китобни олди. Муқованинг расми жилдида сочи модабоп турмакланган ва тирноқлари ярақлатиб қизартирилган бир хоним онадан туғилганидаги «кийим»да тасвирланган эди. У ерга ёзилган йўлбарс териси устида ётарди. Боши узра барглари эманникига ўхшовчи, ҳосили эса, йирик-йирик, ярақлаган сохта олмалар бўлган дарахт қад кўтарган эди.

Китоб устига шундай сўзлар ёзилган эди: Сэлоум Оттерборн. «Хурмо дарахти тагида». Нашриётдан берилган қисқа шарҳда, ҳозирги замон аёлининг шахсий ҳаёти реал сатрларда ифода этилган ушбу тадқиқотнинг зўр маҳорат билан амалга оширилгани шавқ-завқ билан ёзилганди.

Пуаро эгилиб таъзим қилди.

– Бағоят хурсандман, мадам.

Лекин китобдан бош кўтариши билан кўзи адибанинг қизига тушди ва беихтиёр у томон энгашди – Розалининг кўзларида ҳасрат яққол акс этиб турарди.

Жуда вақтида етиб келган ичкиликлар вазиятини бир оз юмшатди.

– Сизларнинг соғлиғингизга, мадам, мадемуазел!

Миссис Оттерборн коктейлни симириб ичаркан, деди:

– Бирам ҳузурбахш, бирам ёқимлики!

Учовлари Нил ўртасидаги яраклаган қора тош оролчаларга тикилганча жим қолишди. Бу оролчалар ой ёруғида афсонавий жониворларга, гавдасининг ярми сув остида бўлган ғайритарихий баҳайбат махлуқларга ўхшардилар.

Енгил шабада «ғув» этиб эсиб ўтди ва ғойиб бўлди. Нимадир юз бериши, қандайдир мавҳум таҳлика содир бўлиши ҳавонинг авзойидан сезилиб турарди.

Эркюл Пуаро пешайвонда ўтирган меҳмонларга кўз ташлади. Балки у янглишаётгандир, балки чиндан ҳам шу ўртада, қаердадир ваҳима навбат кутиб тургандир – гўё ҳамма театрда примадоннанинг саҳнага чиқишини кутаётгандай! Қаранг, айна шу пайт айланма эшик яна бурилди. Бу гал у гўё кириб келаётган янги шахсга алоҳида эътибор қаратиш мақсадида бўлса керак, жуда секин бурилди. Ҳамма жим қолиб, эшик томонга қаради. Эшикдан қирмизи ранг окшомги кўйлак кийган кичкина бежирим қиз кирди. У ўзини эркин тутган ҳолда пешайвонни босиб ўтиб, бўш бир стол ёнига келиб ўтирди. Унинг пешайвондан бундай юриб ўтиши ва бориб ўтиришида ҳеч қандай ўзини кўрсатишга мойиллик ёки бирон қасдма-қасдлик йўқ эди, лекин шундай бўлса ҳам, қизнинг ўзини тутиши Пуарога саҳнага чиқишнинг пухта репетициясини эслатди.

– Тавба, – деди миссис Оттерборн, – бу қиз ўзини худди мўътабар зотдек тутяпти.

Пуаро индамади. У диққат билан кузатарди. Қиз, Линнет Дойлни кўриш қулай бўлсин учун, жўрттага шу жойни танлаган эди. Пуаро Линнетнинг энгашиб, эрига нимадир деганини, сўнг ўрнидан туриб, бошқа жойга ўтирганини кўрди. Энди унинг юзи бошқа тарафга қараган эди.

Пуаро ўйчан кайфиятда бош чайқаб қўйди.

Орадан беш дақиқа ўтгач, қиз ҳам жойини ўзгартириб, пешайвоннинг қарама-қарши томонига бориб ўтирди. У чекар ва бамайлихотир, эркин жилмаярди. Лекин кўзини Симон Дойлнинг хотинидан узмасди.

Яна чорак соатдан кейин Линнет шартта ўрнидан туриб, отелга кириб кетди. Эри ҳам шу заҳоти унинг орқасидан чиқиб кетди. Жаклина де Белфорт ҳиринглаб кулди ва стулини буриб олди. Кейин илжайганча Нилни томоша қила бошлади.

Учинчи боб

– Мосье Пуаро!

Пуаро дик этиб туриб кетди. Ҳамма кетиб бўлган эди, у эса силлиқ қора тош оролчаларга тикилганча, ўз хаёлларига ғарқ бўлиб, ҳануз пешайвонда ўтирарди. Исмини айтиб чақирган овоз уни хаёлот осмонидан ерга туширди. Бу ўзига ишонган одамнинг янгроқ, ёқимли, фақат бир оз такаббур овози эди.

Пуаронинг кўзи Линнет Дойлнинг амрона боқувчи кўзига тушди.

Хонимнинг елкасига оппоқ атлас кўйлак устидан духоба ёпинчиқ ташлаган, у ниҳоятда дилбар, ҳар доимгидан ҳам улуғворроқ кўринди.

– Сиз – мосье Эркюл Пуаросиз-а? – сўради у.
 – Хизматингизга тайёрман, мадам.
 – Билсангиз керак менинг кимлигимни?
 – Ҳа, мадам, исмингизни эшитганман. Биламан, албатта, кимлигингизни.

Линнет бош ирғаб қўйди. У айнан шу жавобни кутган эди. У яна бояги ёқимли амрона овозда гапни давом эттирди:

– Илтимос, мен билан қартахонага кирайлик. Сизга айтадиган муҳим гапим бор.

– Бажонидил, мадам.

У Пуарони қартахонага бошлаб кирди (бу ерда ҳеч ким йўқ эди) ва эшикни ёпишни илтимос қилди. Улар столнинг икки томонига юзма-юз ўтиришди. Линнет шу заҳоти мақсадга ўтди:

– Сиз ҳақингизда кўп эшитганман, мосье Пуаро, ишонаманки, беназир заковат соҳибисиз. Мен ёрдамга муҳтожман – шошилиంచ тарзда. Менга ёрдам бериши мумкин бўлган одам айнан сизсиз.

Пуаро бош эгди.

– Бу бениҳоя улкан илтифот, мадам, лекин мен ҳозир дам оляпман, дам олаётган чоғимда ҳеч қандай ишга киришмайман.

– Буни келиштирса бўлади, – деди Линнет қаттиқ ботмайдиган қилиб, лекин қатъий ишонч билан. Кейин гапида давом этди: – Мени тинмай таъқиб қилишмоқда. Ана шу таъқибни бартараф қилиш керак. Полицияга мурожаат қилмоқчи бўлувдим, лекин, эримнинг фикрича, бу ишда полиция ёрдам беролмасмиш.

– Балки, мукамалроқ тушунтириб берарсиз тафсилотни, – деди Пуаро мулойимлик билан.

– Ҳа, ҳаммасини тушунтириб бераман. Сиз ҳақсиз, албатта.

Линнет Дойл ўйга ҳам чўммади, хижолат ҳам бўлмади.

– Эрим мен билан учрашмасидан олдин мисс де Белфорт билан унаштирилган экан. Жаклина менинг дугонам эди. Эрим унашиш риштасини узди. Биласизми, улар асло мос эмас эди бир-бирларига. Эътироф этиш керак, бу ажралиш Жекки учун жуда оғир кечинма бўлди... Унга раҳмим келади, лекин илож қанча. У бизга таҳдид қилди, аммо мен унинг пўписаларига унча эътибор бермадим, ўзи ҳам таҳдидини амалга оширишга уринмади. Бироқ, кутилмаганда, у мутлақо ақлга сиғмайдиган қилиқлар қила бошлади – қаёққа бормайлик, ҳам-ма ерда бизни таъқиб қилаверди.

Пуаро қошини чимирди.

– Қасоснинг бир қадар ғайриоддий усули.

– Жуда ҳам ғайриоддий – ваҳшиёна усул! У одамни безор қилади.

Линнет лабини тишлаб қолди.

Пуаро бош ирғади.

– Ҳа, тасаввур қиялпман. Сиз, билишимча, бу ерда ўзингизнинг асал ойингизни ўтказяпсиз, шундайми?

– Ҳа. Биз Жеккини биринчи марта Венецияда учратдик. Ўшанда мен, бу учрашувимиз тасодиф, жуда ноқулай вазият, холос, деб ўйлагандим. Кейин у биз тушган «Бриндици» кемасида пайдо бўлиб қолди. Биз уни, Фаластинга кетаётган бўлса керак, деб ўйладик. Қирғоққа тушганимизда у пароходда қолган эди. Лекин Мена-Хаузга борсак, яна у бизни кутиб турган эди.

Пуаро бош ирғади.

– Энди-чи?

– Биз Нил бўйлаб пароходда суздик. Ҳали уни пароходда ҳам учратсам керак, деб ўйлаган эдим.

Лекин уни кўрмадим, хайрият, эси кирибди, болаларнинг бу бекинмачоқ ўйинини тарк этибди, деб ўйладим. Қаранг, бу ерга келсак, у ҳам шу ерда экан.

Пуаро Линнетга кўз қири билан тикилиб қаради. У ўзини яхши тутар, аммо кресло тутқичини қаттиқ чангаллаган бармоқ бўғинлари оқариб кетган эди.

– Ғирт тентаклик бу! Жаклина ўзини жуда хунук аҳволга солиб қўйяпти. Унда заррача ҳам ғурур, бир томчи ҳам эзгу фазилат қолмаган.

– Инсон ҳаётида, – деди Пуаро қўлларини ёйиб, – шундай пайтлар бўладики, мадам, у ғурурни ўйламайди, зеро, уни бу дамда янада кучлироқ ҳиссиётлар жиловлаб олган бўлади.

– Ҳа, бўлса бордир, – дея маъқуллади бетоқат гўзал хоним, – лекин нимага эришмоқчи ўзи бу қилиғи билан? Нима ютмоқчи?

– Одам ҳамиша ҳам фақат ютуқ тўғрисида ўйламайди, мадам.

Бу охирги жумла, аниқроғи, унинг айтилиш оҳанги Линнетга қаттиқ тегди. У қизариб кетди ва шоша-пиша гапира бошлади:

– Сиз ҳақсиз. Мен Жаклинанинг бу хулқи сабабини муҳокама қилмоқчи эмасман. Гап унинг мазкур қилиғига барҳам бериш устида боряпти.

– Сизда бирон таклиф борми, мадам? – сўради Пуаро.

– Табиийки, биз – эрим иккаламиз ўринсиз безовта бўлишни хоҳламаймиз. Унга таъсир ўтказадиган қандайдир усуллар бордир, ахир?

Линнет бетоқат бўлиб, зардаси қайнаб гапирарди.

Пуаро унинг гапларини хаёлга толиб эшитди, сўнг сўради:

– У сизларни одамлар гувоҳлигида кўрқитганиди? Балки ҳақорат қилгандир? Жисмоний шикаст етказмоқчи бўлгандир?

– Йўқ.

– Унда, мадам, мен сизга ёрдам бериш имкони-га эга эмасман. Агар леди маълум йўналиш бўйича саёҳат қиларкан ва унинг саёҳати сизники билан мос тушган экан, қандай қилиб унга халақит бериш мумкин?

– Демак, ҳеч қандай чора кўролмас эканман-да?

– Менимча, – деди Пуаро хотиржам оҳангда, – ҳеч қандай. Мадемуазел де Белфорт ҳеч бир ғайриқонуний ҳаракат қилмаган.

– Қилиғи жиғимга тегяпти. Мен бунга чидай олмайман, истамайман уни кўришни!

Пуаро табиатида бирдан ўзгариш юз берди. У Линнет томонга энгашди, овози самимий, майин, ишончли эди:

– Нима учун уни кўриш сизга ёқмайди, мадам?

– Нима учун? Шунчаки, у менинг ғашимга тегяпти! Жуда ҳам аччиғимни келтиряпти! Айтдим-ку сизга ҳаммасини.

– Ҳаммасинимас, – деди Пуаро бош чайқаб.

– Нима демоқчисиз бу билан? – яна сўради у.

Пуаро креслога суяниб, қўлларини кўксида чапиштирди ва хотиржам, лоқайд кайфиятда гапира бошлади.

– Гапимни эшитинг, мадам. Сизга кичик бир воқеани сўзлаб бераман. Бундан икки ойча бурун, бир куни кечқурун мен Лондондаги ресторан-да овқатланиб ўтиргандим. Менга қўшни бўлган столда икки одам – йигит билан қиз ўтирарди. Улар ниҳоятда бахтиёр ва, сезишимча, бир-бирларини жуда севардилар. Улар ўз келажаклари ҳақи-

да ўйлардилар. Мен уларнинг суҳбатини эшитдим, йўқ, атайлаб қулоқ солганим йўқ гапларига – улар ўз орзу-умидларига астойдил берилганларидан, атрофларидаги одамларни пайқамасдилар. Гапларини биров эшитяптими, йўқми – барибир эди уларга. Йигит менга орқа ўгириб ўтирарди, қизнинг юзи мен томонга қараган эди – теран ифодали чеҳра. У севарди – бутун қалби, жони, жисми билан. Бунинг устига, у тез-тез ва осонгина ошиқ бўладиган қизлардан эмас эди. Уни кузатган одам, ҳа, бу қизнинг муҳаббати – ҳаёт-мамот масаласи, деб ўйлаган бўларди. Улар унаштирилган эканлар, яқинда тўйлари бўларкан. Бу уларнинг суҳбатидан аён бўлди. Улар келажак режасини, биргаликдаги ҳаётлари режасини тузишди. Асал ойини Мисрда ўтказмоқчи бўлишди.

Пуаро жим бўлиб қолди.

Линнет дағаллик билан сўради:

– Хўш?

– Бу воқеа бундан икки ойча бурун бўлган эди, – деб гапида давом этди Пуаро. – Лекин у қизнинг юзи – мен уни ҳалигача унута олмайман. Агар уни учратсам, бир қарашдаёқ танирдим. Унинг йигити овозини ҳам яхши эслаб қолганман. У қизнинг юзини кейин яна қаерда кўрганимни, йигитнинг овозини яна қаерда эшитганимни фаҳмлаган бўлсангиз керак, мадам? Шу ерда, Мисрда. Йигит бу ерда асал ойини ўтказяпти, фақат бошқа аёл билан.

– Ҳай, нима бўпти? – деб чинқириб юборди Линнет. – Ахир мен сизга ҳамма далилларни айтдим-ку.

– Фақат далилларни.

– Тушунмадим.

– Ўшанда, ресторанда, – деб Пуаро салмоқланиб гапира бошлади, – қиз дугонаси ҳақида фахрланиб,

завқланиб гапирганди, дугонасининг унга хиёнат қилмаслигига, уни оғир аҳволга ташлаб қўймаслигига астойдил ишонганди. Назаримда, мадам, унинг ўша дугонаси сизсиз.

Линнет қизариб кетди.

– Тўғри, яхши иш бўлмади. Лекин шундай ҳолатлар ҳам учрайди-ку ҳаётда, мосье Пуаро. Наҳотки ҳеч нарса қилолмасам?

– Мард бўлишингиз керак, мадам. Сизга берадиган ягона маслаҳатим шу.

– Сиз Жекки, яъни мисс де Белфорт билан гаплашиб кўролмайсизми? – охиста сўради Линнет.

– Майли, гаплашаман, агар хоҳласангиз. Лекин гаплашганим билан самара беришига кўзим етмаяпти. Менимча, мадемуазел де Белфортнинг миясини фақат битта эҳтирос қамраб олган, уни ҳеч нима билан чалғитиб бўлмайди.

– Ўзимизни хатардан қандай ҳимоя қилсак экан?

– Англияга қайтинг ва ўз мулкингизда яшанг.

– Унда Жаклина мулким ёнидаги қишлоққа кўчиб боради, ҳар гал кўчага чиққанимда яна унга рўпара келавераман.

– Бўлиши мумкин.

– Кейин, Симон буни кўрқиб қочиш деб ҳисоблайди.

– Бу нарсага эрингизнинг муносабати қалай?

– У ғазабда.

Пуаро ўйчан бош чайқаб қўйди.

– Сиз Жаклина билан гаплашиб кўринг, – ёлбуровчи оҳангда илтимос қилди Линнет.

– Яхши, гаплашаман. Лекин олдиндан огоҳлантириб қўяй сизни: барибир, ҳеч қандай яхши самара бермайди бу суҳбат.

– Жекки жуда аломат қиз! – деди Линнет чўчинқираб, – ҳеч қачон олдиндан билолмайсан унинг нима иш қилишини!

– Айтишингизча, у сизга таҳдид қилган экан; айнан нима деб таҳдид қилган эди, эслолмайсизми?

Линнет елкаларини учирди.

– Ўлдирмоқчи эди иккаламизни. Жеккининг томирида мексикаликларнинг қони оқади.

– Тушунарди, – деди Пуаро жиддий оҳангда.

– Сиз, албатта қўлга оласиз бу ишни, тўғрими? – деди Линнет илтижо билан.

– Йўқ, мадам, – деб қатъий жавоб қилди Пуаро. – Мен сиздан ҳеч қандай пул олмайман. Лекин, қўлимдан келганча уриниб кўраман, одамийлик юзасидан. Фақат шу. Жуда мураккаб ва ниҳоят оғир вазият юзага келган. Мен баҳоли қудрат бу хатарни бартараф этишга ҳаракат қиламан. Лекин омадим келишига унча ишонмаяпман.

– Аммо, менинг манфаатимни кўзлаб ҳаракат қиласиз, шундайми? – яна сўради Линнет.

– Йўқ, мадам, – деб такрорлади Пуаро.

Тўртинчи боб

Жаклина де Белфорт Нил бўйида тош супада ўтирарди, Эркюл Пуаро уни шу ердан топди.

– Мадемуазел де Белфортсиз-а? – деди у. – Рухсат этсангиз, сиз билан суҳбатлашсам.

Жаклина унга ўгирилиб хиёл жилмайди.

– Бемалол. Сиз – мосье Пуаросиз! Мен билан нима ҳақда гаплашмоқчи эканингизни сезаётгандайман. Сиз миссис Дойл номидан ҳаракат қил-япсиз, у сизга каттагина пул таклиф қилган.

– Тахминингиз қисман тўғри: мен ҳозиргина мадам Дойл билан гаплашдим, лекин ундан ҳеч қан-

дай пул олмоқчи эмасман. Бу ҳаракатим унинг номидан эмас.

– Шунақа денг! – Жаклина ишонқирамагандай қаради унга. – Бўлмаса, нега келдингиз? – сўради у жаҳл билан.

– Айтинг-чи, сиз илгари кўрганмисиз мени? – деди Пуаро саволга савол билан жавоб қиларкан.

– Йўқ, шекилли.

– Мен кўрганман сизни бир пайт. Ўшанда мен «Шезматант» ресторанида ёнингиздаги столда ўтиргандим. Сиз у ерга мосье Симон Дойл билан боргандингиз.

Қизнинг юзига гўё ниқоб тақилгандек бўлди.

– Эсимда ўша оқшом, – деди у.

– Ўшандан бери кўп сувлар оқиб кетди, анча-мунча воқеалар юз берди.

– Ҳа, кўп сувлар оқиб кетди ўшандан бери, – аччиқ ўкинч билан такрорлади қиз.

– Мадемуазел, ҳузурингизга мен дўст сифатида келдим. Сизга дўстона маслаҳатим – марҳумларингизни дафн этинг.

Қиз унга ажабланиб қаради.

– Бу нима деганингиз?

– Ўтмишни унутинг! Нигоҳингизни келажакка қаратинг. Ўтган ишга салавот. Сизнинг бу руҳий тушкунликка тушганингиз ҳеч нимани ўзгартиролмайди.

– Бу дўстона маслаҳатингиз қимматли Линнетнинг хоҳишига жуда мос тушади.

– Мен бунга гапирганимда, – деди Пуаро қизнинг кўзига тикилиб, – мадам Дойлни ўйламадим. Фақат сизни ўйлаган эдим. Албатта, сизга оғир, жуда оғир, лекин бу қилаётган ҳаракатингиз тортаётган азобингизни баттар оғирлаштиради.

Жаклина бош чайқаб қўйди.

– Янглишасиз... Бу ҳаракатим айрим пайтларда менга ҳузур бағишлайди.

– Бу яхшимас, мадемуазел.

Қиз унга ялт этиб қаради.

– Сиз ҳеч ҳам тентак эмассиз, – деди у ва ўйлаб туриб қўшиб қўйди, – ишонаман, менга яхшилик қилмоқчисиз.

– Уйингизга жўнаб кетинг, мадемуазел, сиз ёшсиз, ақллисиз, бутун ҳаёт ҳали олдингизда.

Жаклина бошини зўр-базўр, маъюс чайқаб қўйди.

– Сиз тушунмаяпсиз ё хоҳламаяпсиз тушунишни, ё бўлмаса, тушунолмаяпсиз. Менинг бутун ҳаётим – Симон.

– Лекин ҳаёт фақат муҳаббатдан иборат эмас, – деди Пуаро эҳтиётлик билан, – муҳаббат фақат ёшлик чоғимиздагина катта аҳамият касб этади.

Лекин қиз яна бош чайқади.

– Сиз тушунмаяпсиз, – у Пуарога тикилиб қаради. – Ҳамма гапдан хабардорсиз, тўғрими? Линнет гапириб бергандир? Ўша оқшом ресторанда бўлган экансиз... Биз – мен ва Симон, бир-биримизни севардик...

– Биламан, сиз уни севардингиз.

Пуаронинг нима демоқчи бўлганини Жаклина дарҳол фаҳмлади ва ўз сўзига урғу бериб такрорлади:

– Биз бир-биримизни севардик. Мен Линнетни яхши кўрардим... Унга ишонардим. У менинг энг яхши дугонам эди. Линнет ҳамиша хоҳлаган нарсасини сотиб ола оларди. Ҳеч ким ҳеч қачон рад этмаган унинг хоҳишини. Шу боис, Симонни кўрганида, уни хоҳлаб қолди ва шартта тортиб олди мендан.

– Йигитингиз рози бўлибди-да уни сотиб олиш-ларига?

Жаклина бошини эгди.

– Йўқ, унчаликмас. Агар шу айтганингиз тўғри бўлганида, мен бу ёққа келмаган бўлардим. Симон сизнинг муҳаббатингизга арзимади, демоқчисиз, тўғрими? Агар у Линнетга унинг пули учун уйланганида, сиз ҳақ бўлиб чиқардингиз, албатта. Лекин гап фақат пулда эмас. Бу жуда мураккаб масала. Мосье Пуаро, биласизми, ифтихор деган сўз бор. Пул шуни юзага келтиради, – у бирдан ўрнидан туриб кетди ва қўли билан осмонга ишора қилди. – Қаранг, ойни кўряпсизми? Ҳозир у ярақлаб кўри-ниб турибди, лекин қуёш чиқиши билан у кўрин-май қолади. Бизда ҳам шунга ўхшаш ҳол юз берди. Мен ой эдим. Қуёш балқиб чиқди-ю, Симон мени пайқамай қўйди...

– Бу фақат сизнинг тасаввурингиз, – деб эъти-роз билдирди Пуаро.

– Йўқ, ахир. Биламан. У мени севарди, бундан кейин ҳам севади.

– Ҳатто ҳозир ҳам-а?

Жаклинанинг лабларидан жавоб отилиб чиқиш-га шай эди, лекин у иродасини жиловлаб, гапир-масликка мажбур этди ўзини. Пуарога қаради-ю, чўғдек қизариб кетди, бошини эгди, кейин бўғиқ овозда шундай деди:

– Ҳа, энди у мени ўлгудек ёмон кўради. Ёмон кўради, ёмон кўради... Лекин ўзини эҳтиёт қилса яхши бўларди.

У кичкинагина шоҳи сумкачасини қўлига олди ва кафтига садаф бандли жажжигина пистолетни қўйиб узатди.

– Чиройли-а, шундай эмасми? – сўради у. – Жимитдаккина, ҳақиқийлигига одам ишонмайди ҳам. Лекин бу ростакам пистолет. Одамни отиш мумкин. Мен яхши отаман.

У ниманидир эслаб, жилмайиб қўйди.

– Болалик чоғимда онам билан Жанубий Каролинада яшаганман, бобом менга отишни ўргатган. У эскича удумдаги ғалати одам эди, ор-номус масаласини қурол билан ҳал қилиш мумкинлигига ишонарди. Отам ҳам яхши отарди, у бир неча марта дуэлда олишган. Қиличбозликка ҳам уста эди. Бир марта ҳатто одам ўлдирган ҳам. Кўриб турибсизки, мосье Пуаро... – у Пуаронинг кўзларига тик қаради. – Томирларимда қайноқ қон оқади! Бу ўйинчоқни сотиб олганимда машмаша энди бошланган эди. Мен икковидан бирини отмоқчи бўлдим. Лекин қайси бирини отишни ҳеч ҳал қилолмадим. Биттасининг ўлими ҳеч қандай самара бермасди. Фақат аламини зўрайтириши мумкин эди. Шуни ўйлаб, кутишга қарор қилдим. Бу аҳдим ўзимга борган сари кўпроқ ёқа бошлади. Охир-оқибатда, истаган пайтимда ўлдиришим мумкин. Шу пайтни кутиш ва у ҳақда ўйлашнинг ўзи мароқли менга.

У кулиб юборди, бу нафис, жарангдор кулги сокин боғ узра янгради.

Пуаро унинг қўлини ушлади.

– Тинчланинг, илтимос, ўзингизни босинг.

– Ҳа, нима бўлди? – деди Жаклина густоҳона тиржайиб.

– Мадемуазел, ўтиниб сўрайман сиздан, кўзлаган аҳдингиздан қайтинг.

– Нима, бебаҳо Линнетимизни тинч қўйишимни хоҳлаяпсизми?

– Менинг хоҳишим янада теранроқ. Илтимос қиламан сиздан, қалбингизни ёвузликка таслим қилдирманг.

Жаклина ҳайрон бўлиб, хиёл оғзини очганча Пуарога қаради. Пуаро жиддият билан гапира бошлады:

– Йўқса, тузатиб бўлмайдиган бадбахтлик юз беради. Ёвузлик содир бўлади, у сизни қамраб олади ва сиз ундан қутула олмайсиз ҳеч қачон.

Жаклина унга тикилиб қаради. Кўзларида иккиланаётгани, хижолат бўлгани акс этди.

– Билмадим... – деди у ва бир дақиқача тараддудланиб турганидан кейин, худди қатъий бир қарорга келгандай, тамомила бошқача оҳангда илова қилди: – Йўқ, сиз мени аҳдимдан қайтара олмайсиз.

– Ҳа, – деди у маъюс оҳангда, – мен сизни аҳдингиздан қайтара олмайман.

– Ҳаттоки Линнетни ўлдиришга қарор қилганимда ҳам, менга ҳеч қандай тўсқинлик қила олмайсиз.

– Ҳа, агар қилмишингизга яраша жазо олишга рози бўлсангиз.

Жаклина де Белфорт кулиб юборди.

– О, мен ўлимдан кўрқмайман! Яшаганимдан нима фойда? Сизнингча, одам ўлдириш – бу жиноят, ҳаттоки ўша одам ҳаётингизнинг энг бебаҳо неъматини тортиб олган бўлса ҳам-а?

– Ҳа, мадемуазел, мен қатъий ишонаман: одам ўлдириш – жиноят, бу гуноҳ кечирилмайди, – деди Пуаро хотиржамлик билан.

Жаклина яна кулиб юборди.

– Унда сиз менинг рафторимни, қасос олиш режамни маъқуллашингиз лозим, чунки режам ҳали

кучда экан, мен отмайман, лекин аҳён-аҳёнда вужудимни шундай даҳшат қамраб оладики, юрагим сиқилиб, шундай аянчли аҳволга тушаманки, шунда Линнетни қаттиқ азоблагим – кўксига пичоқ санчгим ё бўлмаса, пешонасига жажжи пистолетимни тираб, тепкини босгим келади! О!

Бу нидо Пуарони ҳайратга солди.

– Сизга нима бўлди, мадемуазел?

Қиз ўгирилиб, қоронғи дарахтзорга қаради.

– У ёқда кимдир борга ўхшайди.

Пуаро орқасига ўгирилди:

– Назаримда, биздан бошқа ҳеч ким йўқ бу ерда.

– У ўрнидан турди. – Мен ҳамма айтмоқчи бўлган гапимни айтдим сизга. Яхши ётиб тулинг.

Жаклина ҳам ўрнидан турди.

– Тушунинг, – деди у ёлборувчи оҳангда, – мен қилолмайман сиз бу айтган ишни.

Пуаро бош чайқаб қўйди.

– Йўқ, қила оласиз. Танлаш учун ҳамиша вақт топилади. Дугонангиз Линнетда ўзини тийиб олиши учун вақт бўлган. Аммо у ўша вақтни бой бериб қўйган. Вақтни бой бердингми, демак ҳаракат қилишинг ва бошқа имконият келишини кутишинг лозим бўлади.

– Бошқа имконият йўқ, – деди Жаклина де Белфорт.

У яна бир дақиқа ўйланиб турди, кейин шартта бошини кўтарди.

– Хайрли тун, мосье Пуаро.

Пуаро маъюс бош чайқади ва қизнинг кетидан отел томон йўл олди.

Бешинчи боб

Эртаси куни эрталаб Эркюл Пуаро шаҳарга бо-риш учун отелдан чиққанида, олдига Симон Дойл келди.

– Хайрли эрта, мосье Пуаро.

– Хайрли эрта, мосье Дойл.

– Шаҳарга кетяпсизми? Сизга ҳамроҳ бўлсам майлими?

Улар дарвозадан чиқиб, соя-салқин парк томон бурилишди. Симон чакаётган трубкасини оғзидан олиб гап бошлади:

– Янглишмасам, кеча кечкурун хотиним сиз билан гаплашган экан, мосье Пуаро.

– Тўғри.

Симон Дойлнинг қовоғи солинди. У ўз фикрини сўз билан ифодалашга анча нўноқ эди.

– Хурсандман, – деди у, – Линнет ахири тушунди ҳозирги вазиятда ҳеч нарсга қилолмаслигимизни.

– Ҳа, – деб қўшилишди Пуаро, – кўриниб турибди, бунинг олдини олиш учун ҳеч қандай расмий тадбир қўллашнинг имкони йўқ.

– Тўғри айтасиз, лекин Линнет анча вақтгача буни тушунишни истамади, – деб Симон маъюс жилмайиб қўйди. – У йўлига ғов бўладиган ҳар қандай тўсиқни полиция бартараф қилишига бо-лалик чоғидан ишониб келган.

– Бу чалғишнинг қулай усули.

Улар жим қолишди. Бирдан Симон чўғдай қиза-риб кетиб, лаби лабига тегмай гапира бошлади:

– Линнетнинг бошига тушган кўнгилсизлик – энг машъум адолатсизлик! Ахир ҳеч қандай айби йўқ-ку унинг! Майли, мени аблаҳ деб ҳисоблаш-син, қарши эмасман! Аслида ҳам ўзи шундай бўл-сам керак, лекин Линнетда нима айб?

Пуаро унга тикилиб қаради, лекин ҳеч нима демади.

– Сиз Жекки билан, мисс де Белфорт билан де-моқчиман, гаплашдингизми?

– Ҳа, гаплашдим.

– Унинг эсини киритиб қўйгандирсиз?

– Қўлимдан келмади-ёв.

Симоннинг хуноби чиқиб кетди.

– Наҳотки, тушунмаса ўзини қандай аҳмоқона аҳволга солаётганини? Ҳеч битта ақлли, андишали аёл ўзини бундай тутмаган бўларди! Наҳотки зиғирча ҳам ғурур, иззат-нафс деган нарса қолмаган бўлса унда?

Пуаро елкасини учирди.

– Менимча, унда фақат ўзининг таҳқирлангани қолган, холос.

– Тушунаман, лекин, жин урсин, ақли расо қизлар ўзларини бундай тутишмайди! Майли, мени айбдор деб ҳисобласин, инкор қилмайман айбимни, тўғри, мен разиллик, палидлик қилдим. Бу воқеадан кейин у менга қайрилиб ҳам қарамаса керак, деб ўйлаган эдим. У бўлса мени таъқиб қилишини қўймаяпти – ахир бу ўта беадаблик-ку! У ўзини ҳаммага кўз-кўз қияпти! Нимага эришмоқчи бу аҳмоқона қилиғи билан?

– Ўч олмоқчидир балки?

– Телбалик бу! Агар биронта ваҳимали, фожиали ишга қўл урса – масалан, менга ўқ узса, ниятини тушунган бўлардим.

– Шундай қилса, тўғри қилган бўлармиди, сизнингча?

– Очиғини айтсам, ҳа. У жуда қизиққон қиз, ўзини бошқаролмай қолади, жазаваси тутган пайтда бирон ножўя иш қилиб қўйиши ҳеч гапмас – бу-

нақа ҳаракати мени асло ажаблантирмайди. Лекин изма-из юриб таъқиб, айғоқчилик қилиши... – деб Симон бош чайқаб қўйди.

– Ҳа, бу нозик иш! У ақлан етукликни талаб қилади, – деди Пуаро.

Дойл ҳайрон бўлиб қаради унга.

– Тушунинг, ахир, Линнетнинг асаблари дош беролмаяпти.

– Сизники-чи?

– Меникими? – деди ҳайрон бўлган Симон. – Мен жон-жон деб бўйинини узган бўлардим ўша шайтон қизнинг.

– Демак, аввалги муҳаббатдан асар ҳам қолмабди-да?

– Азизим мосье Пуаро, биласизми, бу нарса қуёш билан ойга ўхшайди. Қуёш балқиганида, ой ғойиб бўлади. Линнет пайдо бўлган эди, Жекки йўқолди мен учун.

– «Tiens, cets drole ca¹!» – деб қўйди Пуаро.

– Кечирасиз, тушунмадим.

Симон қизариб кетиб деди:

– Жекки мен тўғримда, фақат Линнетнинг пули учун уйланди, деб айтгандир сизга? Бу ёлғон! Мен, ўлсам ҳам пул учун уйланмаган бўлардим. Ундан кейин, ахир бошқа йигитлар ҳам бор-ку дунёда. Тўғри, мен айбдорман. Нима қилай, шунақа бўлиб қолди! Ҳамонки Жекини энди ортиқ севмас эканман, ахир қандай уйланишим мумкин унга? Мана, унинг нималарга қодир эканлигини кўрдим, ҳали бу ҳаракатлари нима билан тугашини билмайман-у, лекин, вақтида ундан қочиб қолган эканман.

– Тўғри, бунинг нима билан тугаши маълум эмас, – деб такрорлади Пуаро ўйга толиб, – сиз, мосье Дойл, ўзингиз тасаввур қила оласизми буни?

¹ Қизик, худди келишиб олгандай-а (Ингл.)

Симон қовоқларини уйди ва бош чайқаб қўйди.

– Йўқ. Нимани назарда тутяпсиз?

– Ўзингиз биласиз – мисс де Белфорт ёнида револвер олиб юрибди.

Симон ҳайрон бўлди.

– Жеккининг ундан фойдаланишига кўзим етмайди, – деди у. – Мен унинг ўқ отиб бирон фалокат содир этишидан кўрқмайман. Лекин у орқамиздан айғоқчилик қиляпти, босган ҳар бир қадамимизни кузатяпти – бу эса Линнетнинг ғазабини қайнатяпти. Мен бир режа туздим, балки сиз ҳам бирон йўл-йўриқ кўрсатарсиз. Мен, бу ерда яна ўн кун турамиз, деб ҳаммага овоза қилдим. Аммо «Ал-Карнаку» пароходи эртага Шалола ва Водии Халфага жўнаб кетяпти. Мен бегона ном билан ўзимизга каюта банд қилиб қўйдим. Эрталаб биз Филайга экскурсияга жўнаймиз, у ердан тўғри Шалолага йўл оламиз пароходда. Юкларимизни оқсочимиз олиб кетади. Жекки бизнинг меҳмонхонага қайтмаганимизни кўрганида вақт ўтган, пароход олисда бўлади. Ана унда Жекки учун Қоҳирага қайтишдан ўзга илож қолмайди. Ҳатто дарбонни ҳам пора билан гапга кўндиришим мумкин, у Жеккини бу ерда ушлаб туради. Туристлар агентлигидан ҳам у ҳеч нима билолмайди, чунки бегона ном билан жўнаймиз. Қалай режам?

– Ҳамма тафсилотлар пухта ўйланган. Борди-ю, у сизларнинг қайтиб келишингизни кутса-чи?

– Биз бу ерга бошқа қайтмаймиз. Хартумга, кейин самолётда Кенияга жўнасак керак. Ахир, у орқамиздан бутун дунёни изма-из кезиб юрмас.

– Бундай қилолмас-ов. Пайти келадики, унинг ёнида пули қолмайди.

Пуаронинг бу гапидан Симон мамнун бўлиб деди:

– Доно фикр! Бунни ўйламабман. Жекки камбағал қиз, худди черков сичқонидай.

– Шунга қарамай, у ҳануз сизларни таъқиб қилиб келяптими?

– Унинг арзимагангина рентаси (даромади) бор, – деб мулоҳаза юрита бошлади Симон, – йилига 200 фунт атрофида. Биласизми, у ана шу рентасини сотиб, шунинг пулига орқамиздан эргашиб юргандир, балки.

Симон ўнғайсиз бир тарзда жунжикди. Чамаси, бу фикр унинг таъбини хира қилгандай эди. Пуаро уни диққат билан кузатарди.

– Бу сизни ташвишга солиб қўйдими? – сўради у ва қўшиб қўйди: – Мен ҳам... Мен ҳам ўша «Ал-Карнаку» пароходида сузаман.

– Йўғ-е, ростданми? – Симон ўйланиб қолди, сўнг хижолат бўлгандай сўради: – Айтинг-чи, бу... биз туфайлими? Айтмоқчиманки...

Пуаро дарҳол унинг фикрини рад этди:

– Йўқ, йўқ, мен бу сафарни Лондондалигимда режалаштириб қўйгандим. Мен ҳамиша ҳар бир ишимни олдиндан режалаштираман. – У жим қолди, сўнг сўради: – Айтгандай, анави сизлар билан ҳамма ерда бирга юрган баланд бўйли қари жентльмен...

– Пеннингтонми?

– Ҳа. Бирга чиққанмисизлар саёҳатга?

– Қандай антиқа асал ойи, деб ўйлаган бўлсангиз керак-а? Пеннингтон – Линнетнинг васийи; у америкалик. Биз у билан Қоҳирада тасодифан учрашиб қолдик, – деди Симон маъюс оҳангда.

– Ah, vraiment²! Ижозатингиз билан, сизга бир савол берсам: хотинингиз балоғат ёшига етганми?

Бу саволдан Симон ҳайрон қолгандай кўринди.

– Ҳали у йигирма бир ёшга тўлгани йўқ, лекин ҳеч кимдан рухсат сўраб ўтирмади турмушга чиқиш учун. Линнетнинг эрга тегиши Пеннингтон учун мутлақо кутилмаган ҳол бўлибди. У, Линнетнинг хати Нью-Йоркка етиб бормасидан икки кун олдин «Карманик» кемасида йўлга чиққан экан.

– «Карманик» кемасида денг... – деб ўзига қайд қилиб қўйди Пуаро.

– Қоҳира бозорида уни учратганимизда, у ҳайрон қолган эди.

– Ҳа, ғалати ўхшашлик!

– Буни қарангки, у ҳам Нилда сузишни режалаштирган экан. Оқибат, турган гапки, энди биргаликда саёҳат қиляпмиз; иложимиз қанча! Қолаверса, биласизми, у билан бирга бўлиш, маълум даражада, бизга қулай, – Симон яна хижолат тортди. – Линнет асабийлашган, доим бирон фалокат юз беришини кутади. Ўзимиз ёлғиз қолган чоғимизда фақат Жекки ҳақида гаплашардик. Энди бўлса, Эндрю Пеннингтон вазиятни енгиллаштирди. Ҳозир бошқа мавзуларда гаплашяпмиз.

– Бундан чиқди, хотинингиз ишонмас экан-да Пеннингтонга?

– Гап бунда эмас, – Симон жангари одамдай иягини олдига туртиб чиқарди. – Бизнинг ишимизга биронта ҳам бегона одам аралашмаслиги керак. Умид қиламанки, пароходга чиққанимиз ҳамоно барча кўнгилсизликлардан қутуламиз.

Пуаро бош чайқаб қўйди.

² Э-ҳа, шунақа денг.

«Шундай қилиб, – деди у ўзига ўзи, – уч кишининг: Линнет Дойлнинг, Жаклина де Белфортнинг ва Симон Дойлнинг тахминларини эшитдим. Қайси бирининг гапи ҳақиқатга яқинроқ?»

Олтинчи боб

Эртаси куни эрталаб соат ўн бирларда Линнет ва Симон Дойллар Филайга экскурсияга жўнашди. Балконда ўтирган Жаклина де Белфорт уларнинг бежирим елканли қайиққа ўтиришаётганини кўрди. Худди шу пайт юк ортган машина меҳмонхона дарвозасидан чиқиб, Шалола тарафга жўнаб кетди. Жаклина бунни кўрмади.

Тушликдан кейин, иккинчи «Катаракт»да жўнайдиган йўловчилар вокзалга борадиган автобусга таклиф қилиндилар.

Бу ерда Пуаро иккита эркакни учратди – илгари ҳеч кўрмаган эди уларни. Уларнинг бири – қотмадан келган баланд бўйли қора соч турқи совуқ одам эгнига эскирган исқирт жинси шим ва мавсумга мос келмайдиган иссиқ спорт свитери кийган эди. Бу одам ҳамроҳларига қайрилиб ҳам қарамади.

Иккинчи эркак – ўрта ёшлардаги ўртадан паст бўйли, сочи тўкила бошлаган жаноб – шу заҳоти Пуаро билан бузуқ инглиз тилида гаплаша кетди ва таъзим қилиб, унга ўзининг ташрифномасини узатди. Унда: «Синьор Гвидо Ричетти – археолог» сўзлари ёзилган эди.

Вокзалга борувчи автобусга улардан ташқари яна миссис Аллертон билан ўғли ҳам чиқишганди. Қолган саёҳатчилар ҳар тарафга тарқаб кетишди; улар тўғри пароход турган бандаргоҳга етиб боришлари керак эди.

Вокзалда одатий югур-югур ҳукм сурарди; ҳам-моллар келган йўловчиларнинг жомадонларини вагонлардан туширишар ва айни пайтда ўша вагонларга жўнаб кетаётганларнинг жомадонларини олиб чиқишарди. Охир-оқибат, бу сур-сур тўполондан силласи қуриган Пуаро ўзини бегона сумка ва жомадонлар қалаштириб ташланган купеда, афтини ажин босган кекса хоним ёнида кўрди; бу хоним унга нафрат ва виқор билан кўз югуртириб чиқди-да, қўлидаги америка журналини ўқишга тутинди. Хонимнинг қаршисида ўтирган ўттиз ёшлар чамасидаги йирик ва бесўнақай гавдали қиз унинг ҳар битта кўрсатмасини дарҳол бажо келтиришга шай эди. Унинг тимқора чақноқ кўзларида итларга хос вафо ифодаси акс этарди.

Журнал ортидан ўқтин-ўқтин буришган заҳил башара пайдо бўлиб, унинг қисқа-қисқа фармойиши эшитиларди: «Корнелия, жун рўмолни тахлаб қўйинг, етиб борган заҳотимиз менинг несессерим (қутичам)ни ўзингиз кўтариб олинг. Огоҳ бўлинг, тагин ҳаммоллар олиб кетиб қолишмасин. Елпуғичимни унутиб қолдирманг».

Ниҳоят, поезд бандаргоҳга етиб келди. Бу ерда сайёҳлар «Ал-Карнаку» пароходига чиқишлари керак эди.

«Ал-Карнаку» – унча катта бўлмаган кема, У Асвон тўғони шлюзлари (сув дарвозалари)дан ҳеч қийналмай ўта оларди. Йўловчиларни каюта-каюталарга жойлаштиришди. Бир мунча жойлар сотилмай қолганлиги сабабли, ҳамма сайёҳлар марказий сайл палубаси ёнидаги каюталарни эгаллашди. Бу палубанинг олдинги қисмида ойнабанд салон (меҳмонхона) бўлиб, бу ердан дарё манзара-

си якқол кўзга ташланиб турарди. Сайил палубаси тагига чекиш хонаси, улфатчилик хоналари, ундан ҳам пастда ресторан жойлашган эди.

Пуаро ҳамма буюмлари бекаму кўстда эканлигини кўздан кечиргани ўз каютасига кирди ва дам ўтмай яна палубага қайтиб чиқди.

Розали Оттерборн кема тутқичига суяниб, унинг суза бошлаганини кузатарди. Пуаро унинг ёнига бориб турди.

– Демак, Нубияга жўнаяпмиз. Хурсандмисиз, мадемуазел?

Қиз бир сесканиб тушди:

– Ҳа. Худди барча ваҳималарни соҳилда қолдиргандек ҳис қиляпман ўзимни.

Уларнинг кўзлари олдида жуда ғалати совуқ манзара намоён бўлди – ҳеч қандай гиёҳ ўсмайдиган ширяланғоч қоялар, сув тошқинидан хароба-зорга айланган қишлоқлар...

– Биз одамлардан узоққа сузиб кетяпмиз, – деди Розали.

– Биз билан сузаётганлар бундан мустасно, – деб эслатди Пуаро.

Қиз елкасини учуриб қўйди.

– Биласизми, вужудингизда пишиб етилган ва қайнаб тошган туйғулар негадир бу ерда сиртга отилиб чиқа бошларкан. Барча адолатсизликлар, разолатлар, ёвузликлар...

– Ростданми? Мен сезмадим.

Розали гўё ўзи билан ўзи гаплашаётгандай, гапида давом этди.

– Бошқаларнинг ҳам оналари бор, лекин менинг онам билан қиёслаб кўрганда... Унинг худоси битта – шахват, Сэлоум Оттерборн эса унинг пайғамбари,

– у бирдан жим бўлиб қолди. – Буни сизга айтмасам бўлармиди, балки...

Пуаро қўлини қизнинг елкасига қўйди.

– Менга хоҳлаган гапингизни айтишингиз мумкин. Мен эшитишни ҳам, ўзгалар гапини сир сақлашни ҳам биламан. Сиз вужудингизда нимадир қайнаётганини айтдингиз. Биласизми, мураббо қайнатилаётганда унинг юзига кўпик сузиб чиқади, уни қошиқ билан олиб...

У дарёга гўё бир нарса ташлаб юборгандай қўлини силкиб қўйди.

– Вассалом.

– Сиз ажойиб инсонсиз, – деди Розали ва маинин жилмайиб қўйди. Кейин бирдан вужуди ғужанак бўлди. – Қаранг, миссис Дойл билан эри! Уларнинг «Ал-Карнаку»да сузаётганидан бежабар эканман!

Линнет билан Симон каютадан чиқишди. Бахтиёр Линнет гулдай очилиб кетган эди. Пуаро уни ҳали ҳеч қачон бундай хуш кайфиятда кўрмаган эди. Симон ҳам ўзгарган, оғзи қулоғида кулар, худди қувноқ болакайга ўхшарди.

– Қандай улуғвор манзара! – дерди у хотинига. – Биз Мисрнинг нақ юрагига кириб боряпмиз, тўғрими, Линнет?

– Ҳа, – деб жавоб қилди хотини, – бу ерда ҳамма жойлар овлоқ, ҳамма нарса ибтидоий.

У эрини қўлтиқлаб олди.

Симон унинг бармоқларини аста сиқиб қўйди.

– Ниҳоят, ҳаммаси орқада қолди, – пичирлади у хотинига.

Уларнинг Нил бўйлаб қилган етти кунлик саёҳатлари шундай бошланган эди.

Кутилмаганда, Линнет орқадан қўнғироқдек жангил кулги эшитиб, ўгирилишга мажбур бўлди.

Жаклина де Белфорт унга жилмайиб турарди.

– Салом, Линнет! Сени бу ерда ҳам учратаман деб ҳеч ўйламовдим. Асвонда яна ўн кун турмоқчийдинглар, шекилли? Дилга хуш ёқадиган сюрприз, шундай эмасми?

– Сен... сен... – Линнет бутун ирода кучини ишга солиб, ўзини зўрға жилмайишга мажбур этди. – Мен ҳам сени бу ерда учратаман, деб ўйламаган эдим.

– Ўйламагандим, де? – деди Жаклина ва бошқа томонга юриб кетди.

Линнет эрининг пинжига кирди.

– Симон! Симон!

Линнетнинг авзои буткул бузилди, табассуми ғойиб бўлди. Улар четга ўтишди; Пуаро улар томонга ўгирилмай, айтган айрим сўзларини эшитди:

– Яна... Ақл бовар қилмайди... Ундан кўра биз...

Кейин Дойлнинг маъюс, аммо, кескин овози эшитилди:

– Лин, биз мудом ўзимизни ундан олиб қочиб юролмаймиз. Чидашга мажбурмиз.

Яна бир неча соатдан кейин Пуаро ойнабанд салонда кема сузиб бораётган томонга тикилиб турарди. Кеч кирди. «Ал-Карнаку» шумшук қоялар билан сиқилган чуқур ва тор дарадан ўта бошладди; қоялар гўё кема устига бостириб келаётгандай кўринарди. Бу энди Нубия эди. Оёқ товуши эшитилди. Пуаро ёнида Линнет пайдо бўлди. У асабийлашиб, бармоқларини қисирлатар, худди ноҳақ хафа қилиб қўйилган болага ўхшарди.

– Мосье Пуаро, мен кўрқяпман, ҳамма нарса мени чўчитяпти, ҳеч қачон бунақа мусибатга учрамаган эдим. Анави машъум қоялар ҳам, бошқа ҳамма нарсалар ҳам зулмат қўйнида тош қотиб

турибди. Ўзи биз қаёққа сузиб кетяпмиз? Ҳолимиз нима кечади? Эшитяпсизми, мен кўрқиб кетяпман. Мени ҳамма ёмон кўради. Бунинг илгари билмаган эдим. Мен одамларга саховат кўрсатишга уриндим, кўпчиликка ёрдам қилдим, лекин улар мени ёмон кўришади, ҳамма мени ёмон кўради. Битта Симондан бошқа. Ҳамма ёқда душманлар... Сени ёмон кўришларини билиш – бу даҳшат...

– Нега ундай дейсиз, мадам?

Линнет бош чайқади:

– Асабим чатоқ бўлса керак. Мени гўё фалокат пойлаб тургандай. У қаёқдан билақолдийкин бу пароходда сузишимизни? Қандоқ билдийкин?

Пуаро бош чайқади кўйди. Сўнг:

– Менда бир тадбир бор, – деди у. – Ҳайронман, нега ўзингиз ўйлаб кўрмадингиз бу тадбирни. Ахир, пулингиз кўп-ку, мадам. Ўзингиз учун алоҳида елканли кема ёлласангиз бўлмасмиди?

Линнет унга ночор бир кайфиятда қараб кўйди.

– Мени нималар кутаётганини илгарироқ билганимда эди... Афсуски, билмадим!.. – деди у бирдан аччиғи чиқиб. – Бунинг не чоғли мураккаб иш эканлигини сиз билмайсиз. Ишонасизми, Симон мени қийнаб юборди... У пул масаласида ўлгудек инжиқ. Ғашига тегяпти менинг бойлигим. Асал ойимизни у Испаниянинг биронта хароба қишлоғида ўз ҳисобига ўтказмоқчи экан. Бунинг нима аҳамияти бор? Ҳамма эркаклар тентак бўлишади! Мен ҳали уни бойликка, ҳашаматга кўниктиришим керак. Аста-секин. Алоҳида кема ҳақидаги фикр унинг қонини қайнатган бўларди. «Ортиқча сарф-харажат». Мен мунтазам равишда унинг ақлини пешлашим лозим! – У Пуарога қаради ва гўё айб қилиб қўйгандай лабини тишлади. – Бориб кийимимни ўз-

гартирай. – У ўрнидан турди. – Кечиринг, мосье Пуаро, тутуруқсиз гапларим учун.

Еттинчи боб

Миссис Аллертон тўр ёқали одми кўйлақда ресторанга савлат тўкиб хотиржам кириб келди. Эшик олдида уни ўғли кутиб олди.

– Кечир, азизим. Бир оз кечикдим, шекилли.

– Қаерга ўтирамиз?

Улар бошқа хўрандаларни жойлаштириш билан овора бўлган стюарднинг олдиларига келишини кутишди.

– Айтгандай, – деди она, – мен кичкина одам – Пуарони биз билан ўтиришга таклиф қилдим.

– Нима қилардингиз, ойи? – Таклиф Тимга ёқмаган эди.

Ҳамиша кўндивой бўлган ўғлининг бу эътирози онани ҳайрон қолдирди.

– Нима, қаршимисан?

– Бўлмасам-чи. Жамоа даврасида ўзини тутишни билмайди у одам.

– Бе, кўйсанг-чи, Тим. Сен янглишяпсан.

– Нима кераги бор бизга бегона одамнинг? Бу мўъжазгина пароходда, шундоқ ҳам, ҳамма бир қозонда қовурилаётгандай. Энди ҳар куни эртадан кечгача у билан ҳамсуҳбат бўлишга маҳкум эканмиз-да?

Шу пайт стюард келиб, уларни столга ўтқазгани бошлаб кетди. Таъби хира бўлган миссис Аллертон унинг орқасидан эргашди. «Тим роиш табиат йигит эди-ку. Қаёқдан бунақа жиззаки бўлиб қолди? Йўқ, гап бунда эмас. Оҳ, эркакларни, ҳаттоки энг яқин жигаринг бўлган суюкли ўғлингни ҳам тушу-

ниш нақадар қийин! Нима ҳам қила олардим!» Она хўрсиниб қўйди.

Пуаро кириб келганида улар ҳали жойларига ўтирмаган ҳам эдилар. У ўзига кўрсатилган жойга ўтиришдан олдин сўради:

– Сиз чиндан ҳам эътироз билдирмайсизми, мадам? Илтифотли таклифингиз ўз кучида қолади-ми?

– Албатта. Ўтиринг, мосье Пуаро.

Тим бу таклифдан норози эканлигини яшира олмади, буни Пуаро дарҳол пайқади. Миссис Аллертон ўзини худди айб қилиб қўйгандай ҳис қила бошлади, шунинг учун, бирон мавзуда гап очишга ҳаракат қилди. Суюқ овқат келганида, у сайёҳлар рўйхатини олиб, шўх оҳангда деди:

– Келинглар, рўйхатга қараб, бу ерда ўтирганларнинг кимлигини аниқлаб кўрамиз. Миссис Аллертон, мистер Аллертон – бу тушунарли. Мисс де Белфорт. Уни Оттерборнлар столига ўтқазишди. Қизик, Розали билан дўстлашиб олармикин у қиз? Хўш, яна ким? Доктор Бесснер. Қани ўша доктор Бесснер? – У ўгирилиб тўртта эркак ўтирган столга қаради. – Тахминимча, анави сочи устарада қирилган мўйловли бақалоқ одам бўлса керак. Немисга ўхшайди. Шўрвага иштаҳаси баланд кўринади. – Қулоғига шўрванинг хўриллатиб ичилаётгани эшитилди. Миссис Аллертон давом этди: – Мисс Бауэрс. Ким топади мисс Бауэрсни? Бу ерда атиги уч-тўртта аёл бор. Келинг, ҳозирча уни қўйиб турайлик. Мистер ва миссис Дойл. Ҳа, ана улар – жамоамиздаги шер ва унинг завжаси – арслон хоним. Қаранг, қандай офатижон-а. Кўйлаги бирам ҳашамдорки!

Тим ўгирилиб қаради.

Линнет, унинг эри ва Эндрю Пеннингтон бурчакдаги стол атрофида ўтиришарди. Линнетнинг эғнида оқ кўйлак, бўйнига узун марварид маржони осилган эди.

– Менимча, кўйлаги мутлақо одми, – деди Тим, – бир парча қимматбаҳо мато, холос, бўйнида эса, узун мунчоқ шодаси.

– Мана, мана, – деди унинг онаси. – Одатда, эркаклар шундай тасвирлайдилар тўқсон гиней турадиган моделни.

Миссис Аллертон рўйхатни ўқишда давом этди.

– Мистер Фантора. Бу анави стол атрофида ўтирган тўртта эркакнинг бири бўлса керак. Жуда ювош йигит экан, бир оғиз ҳам сўз айтмади. Афтидан, ўзини босиб олган ақлли одам кўринади.

– Тўғри, ақлли одам, – деб қўшилди Пуаро. – У индамай ўтирибди, лекин суҳбатга диққат билан қулоқ соляпти. Яна атрофни ҳам кузатяпти. Ҳеч нимани назардан қочирмай. У ҳордиқ чиқариш мақсадида ёки ушбу фаслда, дунёнинг ушбу чеккасида юракнинг чигилини ёзиш учун саёҳатга чиққан одамлар тоифасидан эмас. Нега келди экан бу ерга? Қанийди билсам.

– Мистер Фергюсон, – деб ўқиди миссис Аллертон. – Тахминимча, бу анави исқирт жинси кийган жентлмен йигит бўлса керак. Миссис Оттерборн, мисс Оттерборн. Уларни биламиз. Мистер Пеннингтон. Эндрю амаки. Истараси иссиққина кўринади...

– Қўйсангиз-чи, ойи, – деб онасининг сўзини бўлди Тим.

– Менимча, ташқи кўриниши бинойидай, фақат хийла тошбағир одамга ўхшайди. Газеталарда, уолл-стритлик корчалонлар, деб ёзилувчи кишилардан бири бўлса, ажаб эмас. Аниқки, у жуда ба-

давлат одаи. Давом этамиз: мосъе Эркюл Пуаро. Бу машхур зотнинг истеъдоди, афсуски, бу ерда ҳайф кетяпти. Тим, қани, бир жиноят қилиб кўрмайсанми – мосъе Пуаро бир зумда фош қиларди сени.

Онанинг бу ҳазили негадир, Тимни ғазаблантириб юборди. У қовоғини солиб олди. Она шоша-пиша рўйхатни ўқишда давом этди:

– Мистер Ричетти. Археолог дўстимиз. Ундан кейин мисс Робсон ва ниҳоят мисс Ван Скулер. Бу аниқ кўриниб турипти. – Доим бу бадбуруш америкалик кампир худди қироличадек керилиб юради, ҳеч кимни назар-писанд қилмайди. Антиқа махлуқ, шундай эмасми? Унинг ўз муҳити, ўз жамоаси бор. У билан бир стол атрофида ўтирган икки аёл мисс Бауэрс билан мисс Робсон бўлишса керак. Пенсне таққан қотиа аёл кампирнинг котибаси, ёнидаги ёқимли ёш хоним – камбағал қариндошидир. У билан худди қора танли оқсочдай муомала қиляпти кампир, қиз бўлса, бари бир, мамнун, саёҳатдан хузур қиляпти. Назаримда, Робсон – котибаю, Бауэрс – қашшоқ қариндош.

– Йўқ, ойн, тескариси, – деб кулди Тим. Кутилмаганда унинг кайфияти яхшиланганди.

– Сен қаёқдан биласан?

– Бугун тушликдан олдин мен холлда эдим. Шунда қари маймуннинг ёш хонимга: «Мисс Бауэрс қаёқда? Тезроқ уни қидириб топинг, Корнелия!» – деганини эшитиб қолдим. Корнелия шу заҳоти худди итоаткор итдай югуриб кетди.

Кечлик таомдан кейин жуда қизиқарли воқеалар содир бўлди – кузатиш лаёқати бўлган одамгина буни пайқаши мумкин эди. Искірт жинси шим кийган йигит, дарҳақиқат, мистер Фергюсон бўлиб чиқди. У ойнабанд салонга тўпланган одамлардан

нафратланиб, чекиш хонасига тушиб кетди. Елви-
зак масаласида энг қулай ва бежавотир жойни мисс
Ван Скулер эгаллаган эди. У миссис Оттерборн
ўтирган стол олдида гурс-гурс юриб келди-да, бо-
шидаги амомаси билан уни сеҳрламоқчи бўлган-
дай деди:

– Кечирасиз, бу ерда мен тўқиётган ишимни
қолдирган эдим.

Миссис Оттерборн дарров ўрнидан туриб, жой
бўшатди. Кейин шу ердаги бўш стулга ўтириб,
кампир билан суҳбатлашишга жазм қилди, лекин
мисс Ванн Скулер томонидан қилинган ўта совуқ
муомалага дош беролмай, кетиб қолди. Ёлғиз ўзи
қолган мисс Ван Скулер савлат тўкиб ўтирди.

Эр-хотин Дойллар Аллертонлар билан жамоа
тузишди. Доктор Бесснер индамас Фанторани ўзи-
га улфат қилиб танлади. Жаклина де Белфорт мук
тушиб китоб ўқий бошлади. Розали Оттерборн эса,
ўзини қўярга жой тополмай, салон ичида безов-
таланиб юра бошлади. Миссис Аллертон у билан
суҳбатлашишга ва уни ўз давраларига тортишга
уриниб кўрди, лекин Розали илтифотсизлик билан
жавоб қилди унга.

Пуаро бу оқшомни миссис Оттерборннинг ёзув-
чилик бурчи ҳақидаги маърузасини эшитиб ўт-
казди. Кейин у ўз каютасига кета туриб, палубада
Жаклина де Белфортни учратди. У пароход тутқи-
чига таянганча сувга тикилиб турарди; у ўгирилиб
қараган эди, юз ибораси Пуарони ҳайратга келтир-
ди. Унинг чехрасида на виқор, на истехзо, на но-
хуш қатъий даъват бор эди – фақат аччиқ дард акс
этарди унда.

– Хайрли кеч, мадемуазел.

– Хайрли кеч, мосье Пуаро. Мени бу ерда кўриб
ҳайрон бўлгандирсиз?

– Ҳайрон бўлишдан кўра, кўпроқ хафа бўлдим, – очик жавоб қилди у.

– Мени деб хафа бўлдингизми?

– Ҳа, айнан сизни деб. Сиз жуда хатарли йўлга тушгансиз, мадемуазел. Бу пароходдаги одамларнинг ҳаммаси саёҳатга чиққан, сиз ҳам; фақат сизнинг саёҳатингиз бошқача. Бу инсон руҳининг жўшқин дарёдаги саёҳати, у синалмаган сув ости қояларини, ўпқонларни, бир олам бахтсизликларни яширган ўзида.

– Нега энди буларни менга айтяпсиз?

– Негаки, бу ҳақиқат. Сиз жуда хавфли йўл танлагансиз ва орқангиздаги кўприкларни ёқиб юборгансиз. Энди, агар орқага қайтишни хоҳлаганингизда ҳам, буни амалга оширишингиз қийин бўлади.

– Сиз ҳақсиз, – деди қиз ўйчанлик билан.

Сўнг бошини орқага силтаб, тушкин кайфиятда давом этди:

– Илож қанча, инсонга ўз юлдузи орқасидан, у қаёққа етакласа, шу ёққа бориш насиб этган...

– Эҳтиёт бўлинг, мадемуазел, чалғиб қолманг – юлдузингиз сизни алдаши мумкин.

Жаклина кулиб юборди ва тўтиқушга ўхшаб чинқириб деди:

– Менинг юлдузим, сэр, – бадбахт юлдуз! У, албатта, учиб кетади.

Саккизинчи боб

Аш-Шаабада сайёҳлар соҳилга тушиб, тангри Аммоннинг ибодатхонасини томоша қилишди. Кейин “Ал-Карнаку” яна суза кетди. Манзара анча кўркемлашди. Соҳилда ўт-ўлан, дов-дарахт пайдо бўлди.

Атроф-муҳитдаги бу ўзгариш одамларга ўз таъсири-ни ўтказди. Сафар бошида ҳаммани оғушига олган руҳий тушкунлик ғойиб бўлди. Тим Аллертон энди қовоқ солмас, Розалининг эса кўнгли кўтарилган эди. Линнет ҳам энди мамнун. Унинг олдига Пеннингтон келди.

– Сен билан икки-учта амалий масалани ҳал қилиб олишимиз керак. Биламан, никоҳ саёҳати бунақа ишларга бош қотирадиган пайт эмас, лекин ўзинг тушунасан...

– Тушунаман, албатта, Эндрю амаки, – Линнет дарҳол ишчан одамга айланди. – Эрга текканлигим кўп нарсаларни ўзгартиради – буни биламан.

– Ҳа, ҳамма гап шунда. Сен бир нечта ҳужжатга қўл қўйиб беришинг керак. Лекин бу унча шошилинч эмас, хоҳласанг, бошқа пайтга қолдиришимиз ҳам мумкин.

– Йўқ, нима ҳожати бор кейинга қолдиришининг?

Пеннингтон атрофга назар ташлади. Улар ойнабанд салоннинг бир бурчагида деярли ёлғиз ўзлари ўтирардилар. Кўпчилик сайёҳлар палубада сайр қилиб юришарди. Фақат мистер Фергюсон зал ўртасидаги кичкина стол ёнида ўтирар ва исқирт жинси шим кийган узун оёқларини узатиб, пиво симиради. Пуаро олд томондаги дераза қаршисида туриб, кўз олдига намоён бўлаётган ажиб манзарани мароқланиб томоша қилар, кекса мисс Ван Скулер эса Миср ҳақидаги китобни ўқиш билан банд эди.

– Майли, жуда соз, – деди Пеннингтон ва чиқиб кетди.

Линнет билан Симон бир-бирларига қараб табассум қилишди; бу – сурункали бахтли табассум эди.

– Ҳаммаси яхши бўлади, севгилим! – деди Симон.

– Ҳа, яхши бўлади. Қизиқ, энди мен кўркмай қўйдим.

– Сен – менинг мўъжизамсан, – деб пичирлади Симон.

Пеннингтон бир даста ҳужжатлар билан кириб келди.

– Вой, худойим-е! – дея аччиғланди Линнет. – Шуларнинг ҳаммасига имзо чекишим керакми ҳали?

– Тушунаман, бу сен учун зерикарли иш, – деди Пеннингтон узр сўрагандай. – Лекин мен ишларингни тартибга келтириб қўйсам девдим. Энг аввало, Бешинчи авенюдаги уйни ижарага олиш ҳақида рухсатнома... Кейин, Уэстерн Лендз концессия (шартнома)си... – деб давом этди у ҳужжатларни бир-бир варақлаб хилларга ажратаркан.

Симон эснаб қўйди. Эшик очилиб мистер Фантора кириб келди. У ҳар томонга паришонхотир кўз ташлади, сўнг Пуаронинг ёнига келиб туриб, нигоҳини мовий дарёга ва сап-сарик қумлоқ соҳилга қаратди.

– Қўлингни мана бу ерга қўй, – деди Пеннингтон ниҳоят керакли ҳужжатни топиб, Линнетга қўл қўйиш лозим бўлган жойни кўрсатаркан.

Линнет ҳужжатни диққат билан ўқий бошлади. Саҳифани ўгирди, кейин ўқиган саҳифасини яна қайта бошдан-оёқ ўқиб чиқиб, шундан кейингина Пеннингтондан ручка олиб имзо чекди.

Пеннингтон бу қоғозни олиб, ўрнига навбатдаги ҳужжатни қўйди.

Фантора улар томонга йўл олди. Соҳилда нимадир уни қизиқтириб қолгандек, деразага энгашди.

– Бунда гап юк ташиш ҳақида боради, – деди Пеннингтон, – ўқимасанг ҳам бўлади.

Лекин Линнет бу қоғозни ҳам ўқиб чиқди. Пеннингтон учинчи хужжатни олди. Линнет буни ҳам синчковлик билан ўқий бошлади.

– Бунда энг оддий масалалар ёзилган, – деди Эндрю. – Расмийчилик, холос.

Симон оғзини катта очиб ҳомуза тортди.

– Жонгинам, шу бир даста қоғознинг ҳаммасини ўқиб чиқмоқчимисан? Уларни тушликкача ҳам ўқиб тугатаолмайсан-ку.

– Мен ҳеч нарсага ўқимасдан қўл қўймайман, – деди Линнет. – Отам мени шунга ўргатган. Ўқимасанг, хатога йўл қўйишинг мумкин, деган.

Пеннингтоннинг кулгиси сохта чиқди.

– Линнет, сен жуда ҳам ишбилармонсан.

– У ишнинг моҳиятини пухта тушунади. Мен бундай қилолмасдим, – деб кулди Симон. – Умримда биронта ҳам юридик хужжатни ўқиб чиқмаганман. Мен ҳар қандай хужжатнинг ҳам имзо чекиш лозим бўлган ерига қўл қўйиб беравераман. Шуниси осон.

Пеннингтон унга тикилиб қараб, ўйланиб қолди.

– Панд еб қолишдан қўрқмайсанми, Дойл? – деб носамимий савол берди у ва лабини тишлади.

– Сафсата бу, – деди Симон, – атрофимдаги одамларнинг ҳаммаси ёлғончи эканлигига ишонмайман. Биласизми, мен ишонувчан йигитман. Мени ҳеч ким лақиллатмайди. Ҳеч ҳам панд беришмаган менга.

Шу чоққача жим турган Фантора бирдан Линнетга мурожаат қилиб, ҳаммани ҳайрон қолдирди.

– Суҳбатингизга аралашганим учун мени кечирарсиз, деб умид қиламан. Ижозатингиз билан, мадам, сизнинг ишчанлик салоҳиятингизга таҳсин айтмоқчиман. Мен юристман. Биласизми, биз-

да лаёқатли ишбилармон аёллар жуда кам; бунга кўп маротаба шоҳид бўлганман. Аммо, мана, сиз хужжатга ўқимасдан олдин имзо чекмаяпсиз – бу ишингиз таҳсинга лойиқ. Сизга қойил қолдим, мадам, – деб у таъзим қилди, сўнг яна Нил манзарасини томоша қила бошлади.

Бу фавқулоддаги луқма Пеннингтонни саросимага солиб қўйгандай бўлди.

Симон аччиғланишини ҳам, кулишини ҳам билмасди.

Фанторанинг қулоқлари қизиб кетди.

– Беринг навбатдагисини, – деди Линнет ёш йигит билан Пеннингтонга жилмайиб қараркан.

Лекин Пеннингтон бутунлай эсанкираб қолган эди.

– Қўя қол, бошқа сафар, – деди у ранжиб. – Агар ҳар битта қоғозни ўқиб чиқадиған бўлсанг, бу ерда тушликкача қолиб кетасан. Кераги йўқ. Ахир сен атрофдаги манзараларни ҳам кўришинг керак. Ундан кейин, фақат ҳалиги иккита хужжат шошилинч эди. Қолганлари билан бошқа пайтда шуғулланармиз.

– Яхши. Бу ер жуда ҳам дим, – деди Линнет. – Юринглар, палубага чиқамиз.

Учовлари айланма эшикдан палубага чиқишди. Пуаро атрофига назар ташлади. У орқа ўгириб турган мистер Фанторага қараб ўйланиб қолди, кейин кўзи стулга суянганча ҳуштак чалиб ўтирган Фергюсонга тушди. Ва ниҳоят, у мисс Ван Скулерга ҳам эътибор қаратди – бу кампир ўз гўшасида қаддини адл тутиб ўтираркан, Фергюсондан кўз узмасди.

Айланма эшик буралиб, Корнелия Робсон кирди ва ғизиллаганча мисс Ван Скулернинг олдида борди.

– Мунча ҳаяллаб қолдингиз? – Қари хоним уни койий бошлади. – Қаёқларда юрибсиз?

– Мени кечиринг, эгачим Мэри. Жун рўмол сиз айтган ерда йўқ экан. Мен уни мутлақо бошқа жомадондан топдим.

Мистер Фергюсон хўрсиниб қўйди, оёқларини йиғди ва бутун башариятга юзланаётгандай деди:

– О, қанийди бу қари жодугарни бўғиб ўлдирсам! Роса ҳузур қилган бўлардим.

– Сиз бу тоифа одамларни хуш кўрмайсизми? – сўради Пуаро.

– “Хуш кўрмайман” ҳам гапми? Ахир, у шунча вақт яшаб, ҳеч бир фойда келтирмаган-ку. Ҳеч қачон қўлини совуқ сувга урмаган. Умрбод бировлар ҳисобига яшаган. У паразит, паразит бўлганда ҳам, энг палид, энг жирканч паразит. Бу кемада шундай одамлар борки, инсоният уларсиз хотиржамроқ яшаган бўларди.

– Ростданми?

– Бўлмасам-чи. Ана, хужжатларга қўл қўйган бо-яги қизни олинг. У Англиядаги энг бадавлат кишилардан эмиш, менга шундай дейишди. Лекин у ҳам ўз ҳаётида у ердаги чўпни бу ерга олмаган.

– Ким айтди сизга, уни Англиядаги энг бадавлат кишилардан бири деб?

Фергюсон сергакланиб, Пуарога қаради.

– Бир одам. Сиз у билан ҳатто гаплашишни ҳам хоҳламаган бўлардингиз. У заҳматкаш ва заҳматкаш бўлганидан уялмайди. У сизнинг олифта кийинган аслзодаларингиз тоифасидан эмас.

У Пуаронинг оппоқ кўйлаги ва капалакнусха галстугига нафрат билан қаради.

– Мен ишлайман, – деди Пуаро унинг бундай қарашига жавобан. – Мен ақлий меҳнат билан шуғулланаман ва уялмайман шундай қилганимдан.

– Қандай иш қилиб нон пули топасиз? Гаров ўйнайман, ҳеч қандай иш қилмайсиз. Сиз ўзингизни майда буржуа деб ҳисобласангиз керак.

– Йўқ, мен майда буржуа эмасман. Мен олий табақа кишисиман! – деди Пуаро фахр билан.

– Унда, кимсиз?

– Мен детективман, – деди Пуаро камтарлик билан, лекин худди, “мен қиролман” дегандек оҳангда.

– Ана, холос, – деди йигит боши қотиб ҳайрон бўлгандай. – Бундан чиқди, анави кушча, уни отиб қўйишларидан кўрқиб ваҳимага тушибди-да? Ҳа, жуда ҳам қадрларкан ўз жонини бу соҳибжамол!

– Мадам Дойлга ҳам, унинг эрига ҳам менинг ҳеч қандай боғлиқлигим йўқ, – ғурур билан жавоб қилди Пуаро, – мен бу ерда дам оляпман.

– Қалай, ёқяптими сизга бундай дам олиш?

– Сизга-чи? Сиз ҳам бу ерда таътил кунларингизни ўтказаётгандирсиз?

– Таътил, денг? – Фергюсон нафрат аралаш пиқиллаб кулиб қўйди ва жумбоқли гап қотди: – Мен вазиятни ўрганияпман.

– Жуда қизиқ, – деди Пуаро ва палубага чиқиб кетди.

Бу ерда у одмигина қора қўйлак кийган, қорачадан келган, тимқора сочли аёл билан тўқнашиб кетди. Аёл чўчиб, Пуарога қаради. Афтидан, бу аёл Лотин Америкаси фуқароси эди. У денгизчи форма-сидаги баланд бўйли, важоҳатли бир йигит билан гаплашаётган эди. Кема механикларидан бўлса керак, деб ўйлади Пуаро. Икковлари ҳам негадир безовта ёки нимадандир чўчиётгандай кўринишди.

“Улар нима ҳақда гаплашишлари мумкин, нимадан чўчишдийкин?” – деб ўйлади Пуаро.

У кеманинг куйруқ қисмидан ўтиб, палуба борти (қирғоғи) бўйлаб юра бошлади. Шу маҳал бир каютанинг эшиги ланг очилиб, чўғдек қип-қизил атлас кўйлак кийган миссис Аллертон Пуаронинг кўлига келиб тушди.

– Вой, кечиринг, – деб узр сўради у, – оҳ, жуда хижолатдаман, азизим мосье Пуаро. Кечиринг, афв этинг мени. Кема тебраняпти. Биласизми, ҳамма боло шунда. Ўзи, ёмон кўраман сувни. Оҳ, қачон тўхтаркан-а бу лаънати пароход! – У Пуаронинг енгига осилиб олди. – Яна тебраняпти, тиззаларим букилиб кетяпти. Доим ўзимни ёмон ҳис қиламан денгизда. Бунинг устига, ҳамиша ёлғизлик. О, ярамас қиз, на раҳм-шафқатни, на дардкашликни билади; бечора онасининг аҳволини тушунмайди сира. Мен бўлсам уни па-палаб ўстирдим, не-не яхшиликлар қилдим. – Миссис Оттерборн пиқиллаб йиғлай бошлади. – Шу қизимни деб чўрқдек тер тўкиб ишлаб ётибман... тинкам қуриб сулайиб қолгунимча! Мен буюк адиба бўлишим мумкин эди, ҳа, бўлардим ҳам! Лекин ҳамма нарсадан воз кечдим шу қизимни деб... шу қизим туфайли! Лекин у бирор марта миннатдор бўлдимми? Йўқ! Ҳаммага айтиб бераман, ҳозирнинг ўзида айтаман – билиб қўйишсин, онасини назар-писанд қилмай қўйган қизимнинг қандайлигини, ҳа, ана шу тошбағир қиз мени бу ёққа судраб келди... Ҳали ўлиб қоламан бу ерда диққатпазликдан... Айтаман ҳаммага...

У олдинга ташланди.

Пуаро мулойимлик билан уни тўхтатиб қолди.

– Мен қизингизни топиб, олдингизга юбораман, мадам. Сиз каютангизга кининг. Шундай қилганингиз яхши, ишонинг.

– Йўқ, мен ҳаммага, кемадаги ҳамма одамларга айтиб бераман.

– Ўзингизни эҳтиёт қилинг, мадам, бу хавфли, денгиз тўлқинланяпти. Сув оқизиб кетиши мумкин сизни.

Миссис Оттерборн унга ишонқирамай қаради.

– Ростдан ҳам мен хавф остидаманми?

– Ҳа, мадам.

Пуаронинг ҳийласи иш берди. Миссис Оттерборн чайқалиб, қоқилиб каютасига кириб кетди.

Пуаро мўйловини силаб, бир оз кутиб туриб қолди, кейин Розалини қидириб кетди. У палубада Тим ва унинг онаси билан суҳбатлашиб ўтирганди.

– Сизни онангиз чақиряпти, мадемаузел.

Ҳозиргина шўх ва беташвиш кулиб ўтирган қизнинг чехрасини бирдан ғам босди. У Пуарога шубҳа билан қараб қўйди ва шошганча жўнаб кетди.

– Бу қизни ҳеч тушуна олмадим, – деди миссис Аллертон. – У жуда тез ўзгаради. Бугун хушчақчақ бўлса, эртага бирдан кўрслик қила бошлайди.

– Унинг феъли чатоқ, бунинг устига, яхши тарбия кўрмаган, – деди Тим.

Она бош чайқади.

– Йўқ, гап бунда эмас. Менимча, у жуда бахтсиз қиз.

– Бўлса бордир, – деди Тим дағаллик билан, – лекин ҳамманинг табиатида ҳам бўлади бунақа ихтилоф.

Занг чалинди.

– Тушлик! – деб суюниб кетди миссис Аллертон.
– Мен очимдан ўлаёздим.

Худди шу куни кечқурун Пуаро миссис Аллертоннинг мисс Ван Скулер билан суҳбатлашиб ўтирганини кўрди. Айни чоғда мисс Ван Скулерга

кераги бўлмаган Корнелия эса, палубада доктор Бесснер билан сайр қилиб юрарди, доктор миср-шунослик бобидаги ўз билимини унга минғирлаб баён қиларди. Корнелия унинг ҳикоясини диққат билан эшитарди. Тим билан Розали борт тутқичига суяниб туришарди.

Тўққизинчи боб

Душанба куни эрталаб “Ал-Карнаку”да жонла-ниш, шодиёна овозлар эшитилди. Бандаргоҳдан бир неча ярд наридаги қоя устида қад кўтарган жуда ҳам баланд ибодатхонани эндигина балқиб чиқаётган қуёш ёритиб турарди. Унинг олдида саф тортган тўртта маҳобатли тош ҳайкал одамларга бамайлихотир тикилиб турарди. Корнелия Робсон ҳайратланганидан энтика-энтика гапирарди.

– О, мосье Пуаро, қаранг, бу ҳайкаллар ақл бовар қилмайдиган даражада маҳобатли ва улуғвор-а; уларга қараб туриб, ўзингни худди бир ҳашарот-дек ҳис қила бошлайсан.

Шу ерда турган мистер Фантора:

– Ҳм, бағоят... таъсирли манзара... – деб ғўлдираб қўйди.

– Ниҳоятда зўр иншоот, – деб қўшилишди Симон Дойл. У Пуарони чеккароққа бошлади. – Биласиз-ми, мен ибодатхоналарни ҳам, шунингдек, ҳар тур-ли диққатга лойиқ иншоотларни ҳам унча тушун-майман, лекин мана бу манзара мени ҳам ҳайрон қолдирди. Ўша қадимги фиръавнларнинг ҳаммаси ҳам уddaбурон йигитлар бўлган кўринади.

Бошқа сайёҳлар кема зинасидан соҳилга туша бошладилар.

Симон овозини пасайтириб деди:

– Бу ёққа келганимиздан жуда-жуда хурсандман. Бу ерда ҳамма нарса гўё ойдинлашди, сабабини билмайман-у, лекин ойдинлашди. Линнетнинг кўнгли бирдан тинчиб қолди. У Жеккини пароходда кўрганида, ўзини ёмон ҳис қилган эди, жуда ёмон, лекин кейин бирдан ўзгариш юз берди, энди, Жекки бу ерда борми, йўқми – унга барибир. Энди биз ўзимизни ундан олиб қочмасликка қарор қилдик. Жекки тентаклик қияпти – бизнинг парвойимиз фалак. У бизни тузоққа илинтирмоқчи бўлувди, лекин ҳеч нарса қилолмади. Ҳали биз буни унга исботлаймиз.

– Ҳа, – деди Пуаро ўйчан кайфиятда. – Хуллас, ҳаммаси яхши.

– Ҳа, ҳа.

Палуба бўйлаб нафис оч-пушти кўйлак кийган Линнет келарди. У табассум қиларди. Пуарони у гўё пайқамади, фақат совуққина бош ирғади ва эрини қўлтиқлаб нари кетди.

Пуаро Линнетни танқид қилишга журъат этиб, унинг ихлосини қайтарган эди. У ҳеч қандай писандасиз таҳсину тасаннолар эшитишга одатланган. Пуаро эса, қонунга айланган умумжамоа меҳрига зид ҳаракат қилиб, гуноҳга ботган эди. Унинг олдига миссис Адлертон келди.

– Бугун миссис Дойл бутунлай бошқача, – деди у овозини пасайтириб. – Асвонда бўлганимизда доимо ғамгин ташвишли кўринганди. Бугун бўлса, севинчдан гулдай очилиб кетибди. Ҳатто одам кўрқадиям, гўё у...

Пуаро жавоб беришга чоғланди, лекин шу пайт тилмоч келиб, ҳаммани бир ерга тўплади ва Абу Симбал ибодатхонасига бошлаб кетди.

Пуаро Эндрю Пеннингтон билан ёнма-ён бўлиб қолди.

– Мисрга биринчи марта келишингизми? – сўради Пуаро.

– Йўқ, илгари ҳам бўлганман Мисрда, лекин анча бўлди. Тўғри, ўшанда фақат Қоҳирада бўлгандим. Нилда ҳеч ҳам сузмаганман.

– Эшитишимча, сиз “Карманик”да сузиб келганмишсиз – буни менга мадам Дойл айтди.

Пеннингтон сергакланиб қаради унга.

– Ҳа, тўғри.

– Сиз Смит фамилияли эр-хотинни учратмадингизми? Улар менинг дўстларим, ўша пароходда сузишганди улар ҳам.

– Йўқ, эслолмаяпман. Пароход лик тўла эди, бунинг устига, об-ҳаво ҳам мудом бузуқ бўлди. Кўпчилик йўловчилар каюталаридан чиқмай қўйишди. Ҳамма билан танишишга улгуролмайсан ҳам бу қисқа муддатли сафарда.

– Ҳа, тўғри айтасиз. Сиз жуда хурсанд бўлгандирсиз бу ерда Линнет Дойл билан унинг эрини тасодифан учратиб қолганингиздан? Унинг эрга текканини билмагансиз-ку-а?

– Билмагандим. Миссис Дойл бу ҳақда менга хат ёзган экан, лекин у кечикиб борган. Хатни бу ёққа юборишибди. Мен уни Қоҳирада Линнет билан бехосдан учрашиб қолганимдан бир неча кун кейин олдим.

– Сиз Линнетни кўпдан бери танийсиз, шундай эмасми?

– Ҳа, мосъе Пуаро, кўпдан бери. Мен Линнет Рижуэйни бўйи мана бундоққина, – у қўли билан кўрсатди, – ажойиб жажжи қизалоқ бўлган чоғидан биламан. Мен унинг отаси билан қалин дўст эдим. Мелуш

Рижуэй машхур одам эди. Боз устига, омади чопганлардан эди.

– Бундан чиқди, қизига катта давлат қолдирибди-да? Агар ножўя савол берган бўлсам, узр.

Эндрю Пеннингтон жилмайди:

– Йўқ, нега энди? Линнетнинг жуда бадавлат аёл эканлиги ҳаммага маълум.

– Яқинлашиб келаётган нарх-навонинг ошиши натижасида ҳаттоки энг ишончли акцияларнинг ҳам қиймати пасайиши мумкинлиги сизни хавотирга солмаяптими?

Пеннингтон ўйланиб қолди.

– Тўғри, ҳавотирланиш маълум даражада мавжуд. Ҳозир вазият ниҳоятда мураккаб.

– Лекин мадам Дойл – ишнинг кўзини биладиган аёл.

– Ҳа, жуда тўғри айтдингиз. Линнет – оқила, омилкор қиз.

Улар ибодатхона бўсағасига келишди. Гид ибодатхонанинг қурилиш тарихини ва буюк Рамсеснинг ҳаётини ҳикоя қила бошлади.

Синьор Ричетти тилмочнинг изоҳига қулоқ солмай, буюк ҳайкаллар пойидаги занжилар ва сурияликлар тасвирланган барельефларни ўрганарди.

Ибодатхона ичи ҳаловатли ва сокин эди, сайёҳлар ҳам жимиб қолишди. Гид деворлардан бирида сақланиб қолган фреска суратларни кўрсата бошлади, лекин ҳеч ким уни эшитмасди, чунки ҳамма ҳар қаёққа тарқаб кетган эди. Доктор Бесснер Бедекернинг йўлкўрсаткич китобини баралла овоз билан ўқир ва ўқтин-ўқтин тўхтаб, ўқиганларини Корнелияга тушунтирарди. Мисс Корнелия уни худди муаллимнинг дарсини эшитаётган

ўқувчи қиздай берилиб тингларди. Бироқ шу пайт бу ерда мисс Ван Скулек пайдо бўлиб қолди, уни вазминтабиат мисс Баурэс қўлтиқлаб олган эди.

– Бу ёққа келинг, Корнелия, – деган буйруқ бўлди ва ибодатхонани Бедекер китоби бўйича тадқиқ қилиш ниҳоясига етди.

Доктор Бесснер қалин шишали кўзойнаги оша Корнелиянинг орқасидан кузатаркан, аёлларга таъзим қилди.

– Корнелия – нодира қиз, – деди у Пуарога, – у замонавий гўзал қизларга сира-сира ўхшамайди. Йўқ, унинг қадди-қомати ҳам ниҳоятда фароғатли. Гапларингни асл зиёлидек диққат билан тинглайди. Унга сабоқ бериш – жоннинг ҳузури.

Ибодатхонанинг ички бўсағаси олдида бутунлай бошқа олам хилқати бўлган яна тўртта энг қадимий ҳайкал қад кўтарган эди. Линнет билан Симон шу ҳайкаллар қаршисида қўл ушлашиб туришарди. Линнет бу кўҳна тамаддун тагида янги тамаддун намояндаси сифатида ўзининг доно, синчков, қадимиятга лоқайд чехрасини баланд кўтариб турарди.

– Кетайлик бу ердан, – деди бирдан Симон, – ёқмаяпти менга бу йигитларнинг башараси, айниқса, анави чўнқайган шляпа кийганники.

– Бу, менимча, Аммон худоси бўлса керак, ёнидагичи Рамсес. Нега ёқмаяпти улар? Чехралари бинойидай ифодали.

– Ҳа, ифодали ўлгудай. Қўй шуларни, қандайдир мавҳумлик мавжуд уларда. Юр, тоза ҳавога чиқайлик.

Линнет кулиб қўйиб, рози бўлди.

Ибодатхонадан чиқишлари билан чақнаб турган куёш уларнинг кўзини қамаштирди, оёқлари

остигади кум сариқ рангда ва илиқ эди. Кемага қайтгилари келмади, экскурсия эса чарчатган эди. Улар бир қоя чўққисига чиқиб, офтобда исиниб ўтиришди.

“Қуёш қандай яхши, – деб ўйларди Линнет, – бағрим илиқ, кўнглим хотиржам, қандай яхши ўзим, фақат ўзим бўлганим... Линнет бўлганим...”

У кўзларини юмди – ё пинакка кетди, ё йўқ, лекин дарёда оқаётган сувдай, шовуллаб тўкилаётган кумдай табиий ва сокин хаёллари оҳангига тебраниб ўтирди.

Симоннинг кўзи очик эди, унинг кўзида ҳам хотиржамлик акс этарди.

“Ўша биринчи тунда нимадан кўрқиб кетган эди ўзи? Йўқ, у ҳеч нарсадан кўрқмайди, ҳеч нарсадан... Ҳаммаси яхши кетяпти...”

Кимдир чинқириб юборди, булар томонга одамлар бақиришиб, қўл силташиб югуриб келишарди.

Симон уларга ялт этиб қаради, лекин ҳеч нима тушунмади. Кейин ирғиб туриб, Линнетни бағрига босди. У айнаи вақтида улгурди. Тепадаги қоядан ажраган каттакон харсангтош ҳозиргина Линнет ўтирган ерга келиб тушиб, бўлак-бўлакларга ажралди. Агар Симон уни вақтида ўзига тортмаганида, Линнетдан асар ҳам қолмаган бўларди. Ранги докадек оқариб кетган Симон хотинини бағрига босиб турарди. Эр-кюл Пуаро билан Тим Аллертон уларнинг олдига шошиб боришди.

– Э Худо! Мадам, мўъжиза қутқариб қолди сизни.

Тўртовлари бош кўтариб қоя тепасига қарашди. У ерда ҳеч ким йўқ эди. Лекин унинг чўққисига чиқадиغان торгина сўқмоқ йўл бор эди. Пуаронинг эсига тушди: улар кемадан соҳилга тушишаётганда, бу сўқмоқдан одамлар чиқиб кетаётган эди. У

эр-хотинга қаради. Линнет ҳали ҳам ўзига келма-
ганди. Симон бўлса ғазабдан ёрилаёзганди.

– Минг лаънат! – деди Симон ғижиниб. Лекин
қаршисида турган Тимни кўриб, ўзини қўлга олди.

– Тезроқ кемага қайтинг, мадам, – деб маслаҳат
берди Пуаро, – сиз тинчлантирадиган дори ичи-
шингиз керак.

Ҳаммалари – ҳануз ғазабини тия олмаган Си-
мон, Линнетнинг кўнглини кўтаришга ва уни кўн-
гилсиз хаёллардан фориғ қилишга уринаётган
Тим ҳамда ғамга ботган индамас Пуаро соҳил ёқа-
лаб боришарди. Улар кема зинаси олдига келиш-
ганда, Симон бирдан ҳанг-манг бўлиб таққа тўх-
таб қолди. Зинадан енгил ҳаворанг кўйлак кийган
Жаклина де Белфорт тушиб келаётган эди; бугун у
жажжигина қизалоққа ўхшарди.

– Э Худо, – деб юборди Симон, – демак, бу бахтсиз
ҳодиса экан.

Ундаги ғазаб ва нафрат алангаси бирдан сўнди.
Чехраси ёришди, буни кўрган Жаклина ҳайрон бў-
либ сўради:

– Хайрли кун, кечикиб қолибман, шекилли?

У ҳаммага ялписига бош эгиб таъзим қилди ва
ибодатхона томонга кета бошлади. Симон Пуаро-
нинг қўлини ушлади.

– Хайрият-е, елкамдан тоғ ағдарилгандай бўлди.
Мен ўйловдимки...

Пуаро бош ирғаб қўйди.

Лекин ҳали ҳам унинг ташвиши аримаган эди.
У соҳилда қолиб, гуруҳнинг бошқа аъзоларини
диққат билан кузата бошлади.

Мисс Ван Скулер мисс Баурэснинг қўлига таян-
ганча аста-аста юриб келарди. Улардан сал орқа-

роқда шу ерлик болалар билан гурунглашиб миссис Аллертон келаётган эди. Унинг ёнида миссис Оттерборн бор эди. Қолганлар ҳали кўринмасди.

Пуаро бошини астагина сарак-сарак қилганча пароходга чиқди.

Ўнинчи боб

– Мадам, менга «feg» сўзининг маъносини тушунтириб берсангиз.

Миссис Аллертон бош эгиб, жавобни ўйлай бошлади.

– Бу шотландияликлар сўзи. У одатда бирон фалокат арафасида юз берувчи махсус бахтли, бениҳоя шодлик ҳолатини ифодалайди. Биласизми, бу узоқ чўзилиши мумкин бўлмаган ниҳоятда бахтиёр ҳолат.

Пуаро хонимнинг изоҳини диққат билан эшитди.

– Тушунгандайман. Миннатдорман, мадам. Шуниси қизиқки, бу муқояса айнан кеча, мадам Дойл қандайдир мўъжиза туфайли бир ўлимдан қолганида хаёлингизга келибди.

Миссис Аллертон сесканиб кетди.

– Ҳа, унинг ҳалок бўлишига бир баҳя қолганди. Буни шу ерлик болалар қилган деб ўйлайсизми? Ҳазил сифатида, а? Дунёдаги болаларнинг ҳаммаси шунақа шўхлик қилишади.

Пуаро елкасини қисиб қўйди.

– Бўлиши мумкин, мадам.

У суҳбат мавзуини ўзгартирди... Майорка ҳақида сўради, анча-мунча амалий саволлар берди, чунки келажада ўша ёққа бормоқчи эди.

Миссис Аллертон бу кичкина одамга жуда боғланиб қолган, уни кун сайин кўпроқ ёқтира бошлаган

эди. У кутилмаганда Пуарога юрак ёзиб, Жоанна Соутвуд ҳақида сўзлаб бериши лозимлигини ҳис этди. Нега энди сўзламасин? Пуаро Жоанна билан таниш эмас, бундан кейин ҳам у билан ҳеч қачон учрашмаслиги аниқ. Ҳамиша юрагини эзиб турган бу оғир юкдан буткул фориғ бўлса, яхшимасми?

Айни шу пайтда Розали билан Тим миссис Аллертон ҳақида сўзлашардилар. Тим онасидан ҳазилона зорланарди.

– Хонаки кўппакнинг мутеона кун кечириши – менинг ҳаётим, – деди у маҳзун оҳангда.

– Лекин сиз шундай беназир бойликка эгасизки, – деди Розали дабдурустан, – унга минг-минглаб одамлар ҳавас қилса арзийди.

– У нима экан?

– Сизнинг ойижонингиз.

Тим ҳайрон қолди, кейин суюниб кетди.

– Ойижоним? Ҳа, сиз ҳақсиз, ойим ғайриоддий аёл. Хурсандман бунӣ пайқаганингиздан.

– Менимча, у ажойиб аёл. Шунақанги гўзал, матонатли ва вазмин табиатлики, гўё ҳеч қачон ҳеч кимдан аччиғланмайдиган кўринади, боз устига, жуда хушчақчақ, ҳамма нарсага қизиқади...

Тим ҳам бунга жавобан, Розалининг онаси ҳақида биронта илиқ сўз айтишга уриниб кўрди, лекин афсуски, миссис Оттерборн тўғрисида ҳеч нима дея олмади. Шу чоғ бирдан у ўз қалбида Розалига нисбатан назокат ва мушфиқлик ҳис этди.

“Ал-Карнаку”га қайтган Линнет ўз номига телеграмма келганидан ҳайрон бўлди. У хатжилд-ни очиб ўқий бошлади.

– Бу нима ўзи? Ҳеч тушунмадим: картошка, лавлаги... Бу нимани билдиради, Симон?

Симон хотинининг елкаси оша энгашиб қоғозга тикилди, шу пайт бу ерга синьор Ричетти кириб келди. У дарғазаб эди.

– Кечирасиз, бу менга келган, – деди у дағдаға қилиб ва телеграммани Линнетнинг қўлидан юлқиб олди. Ҳайрон бўлган Линнет эсанкираб қолди ва қўлида телеграмма хатжилдига кўз ташлади.

– О, Симон, яхши бўлмади! Телеграмма Ричеттига ёзилган экан, Рижужэйга эмас. Ундан кейин, энди мен Рижужэй ҳам эмасман! Бориб узр сўраш керак.

У археологни қидириб чиқиб кетди.

– Синьор Ричетти, Худо ҳаққи, кечиринг! Биласизми, менинг қизлик фамилиям Рижужэй, яқинда турмуш қурганман, ҳали кўникмаганман...

У жим қолди ва Ричеттига хижолат бўлгандай ёқимли жилмаяркан, унинг ҳам жилмайиб жавоб қилишини кутди.

Лекин Ричетти жилмайишни ўйламади ҳам. Ҳаттоки қиролича Виктория ўз аъёнига танбеҳ берган чоғида бунчалик бадқаҳр бўлмагандир.

– Кўзни каттароқ очиш керак. Сиз ҳеч кечириб бўлмайдиган хатога йўл қўйдингиз.

Линнет қизариб кетди, лабини тишлаб қолди. Ҳали ҳеч ким унинг узрига бундай кўрс жавоб қилмаган эди. У шартта бурилиб, қайтиб кетди.

– Қўй, парво қилма унга, жонгинам. Юр, фил суягидан ясалган тимсоҳни кўрамиз, у сенга ёқади.

Уларнинг орқасидан қараб қолган Пуаронинг кулоғига аянчли чуқур хўрсиниш эшитилди. У орқасига ўгирилиб, ёнида турган Жаклина де Белфортни кўрди. Қиз пароход тутқичига маҳкам ёпишиб олган эди. Унинг юзидаги ифода Пуарони ҳайратга солди. На шодлик, на нафрат акс этарди

бу чехрада. Вужудида гўё жўшқин аланга гурил-лаб ёнаётган эди-ю, бу аланганинг у сиртга отилиб чиқишига йўл қўймаётган эди.

– Энди уларнинг мен билан ишлари йўқ, – аста-секин деди қиз. – Улар мендан қочиб кетишди, энди қувиб етолмайман. Мен бу ерда борманми, йўқманми – барибир уларга. Энди уларни бошқа азоблай олмайман.

Жаклинанинг қўллари қалтиради.

– Мадемуазел...

У Пуаронинг сўзини бўлди.

– Эҳ, энди кеч... Кечикдингиз мени огоҳлантиришга... Сиз ҳақ экансиз. Келмаслигим керак эди бу ёққа. Бу пароходга ҳам чиқмаслигим лозим эди. Ўшанда нима девдингиз? Рух саёҳати. Энди орқага қайта олмайман. Кўзлаган йўлимдан боравераман. Улар бахтли бўлмасликлари керак. Бўлмайдилар ҳам...

Жаклина бирдан жим бўлиб қолди ва шошганчана кетди. Худди шу пайт кимдир Пуаронинг елкасига қўлини қўйди. У ўгирилиб қаршисида турган эски танишини кўрди ва ҳайрон қолди.

– Полковник Рэйс?

– Кутмабмидингиз?

Улар бундан бир йил бурун Лондонда танишган эдилар. Икковлари ҳам ғалати бир хонадонда ўтказилган ғалати зиёфатга таклиф этилган эдилар; бу зиёфат пайтида уй соҳиби ўлдирилган эди. Рэйс ўзининг дабдурустан пайдо бўлиши ва йўқ бўлиб қолиши сабаблари ҳамда муддати тўғрисида ҳеч кимни огоҳлантирмасди. Буни Пуаро биларди. Одатда, уни империянинг исён кўтарилиши хавфи туғилган энг олис истеҳкомларида учратиш мумкин эди.

– Ҳа, сиз ҳам шу ерда экансиз-да, – деди Пуаро ўйчан оҳангда.

– Тўғри, мен ҳам шу ерда – “Ал-Карнаку” даман.

– Бу гапингиздан...

– Сиз билан бирга Шалолага кетяпман.

Улар ойнабанд салонга киришди, ҳозир бу ерда ҳеч ким йўқ эди. Пуаро полковникка виски, ўзига икки улуш ўта ширин ликёр буюрди.

– Демак, бизнинг пароходда кетаётган экансиз-да Шалолага? – деди Пуаро ликёрдан хўпларкан, – ҳолбуки, сиз у ерга ҳукумат кемасида анча тезроқ етиб олган бўлардингиз. Шундай эмасми?

Полковник маъқул, дегандек кўзини юмди.

– Сиз, мосье Пуаро, ҳамиша аниқ нишонга урасиз, – деб у мулойимлик билан жавоб қилди.

– Бундан чиқди, сизни йўловчилар қизиқтирар экан-да?

– Йўловчилардан биттаси.

– Қайсиниси, билсам бўладими? – сўради Пуаро.

– Афсуски, ўзим ҳам билмайман, – маъюс тан олди полковник.

Пуаро қизиқсиниб кута бошлади.

Рэйс гапида давом этди:

– Сиздан ҳеч нимани яширмоқчи эмасман. Бу ерлар нотинч. Гоҳ ундай, гоҳ бундай. Бу ерда учта исёнкор, порох бочкасини портлатмоқчи бўлган учта муттаҳам бебошлик қилиб келган эди. Улардан биттаси энди ўлган, иккинчиси қамоқда. Менга учинчиси керак. Бу ярамас олти марта энг бешафқат қотилликка қўл урган. У устаси фаранг ёлланма қотиллардан бири, бунақаси бўлмаган. Ҳозир у мана шу пароходда. Мен буни қўлимга тушган шифрланган хатдан билдим. “X феврал-

нинг 7-сидан 23-сигача “Ал-Карнаку”да бўлади”. Лекин Х кимни билдиради – бу ҳақда ҳеч нима дея олмайман.

– Сизга унинг қандайдир белгилари маълумми?

– Йўқ. Билганим фақат шуки, унинг томирида француз, ирланд ва америкаликнинг қони оқаркан. Лекин бу жуда кам. Сизда бирон мулоҳаза борми?

– Мулоҳаза? Далиллар жуда кам, – деди Пуаро ўйчанлик билан. – Бу пароходда ҳозир мени бениҳоя ташвишга солаётган воқеалар содир бўляпти. Тасаввур қилинг: А деган шахс Б нинг дилини қаттиқ оғритган. Б ундан қасос олмоқчи. Унга таҳдид солмоқда.

– А ҳам, Б ҳам шу пароходдами?

– Топдингиз, – деб бош ирғади Пуаро.

– Ўша Б аёлдир?

– Худди шундай.

Рэйс сигарета чекди.

– Мен хавотир олмаган бўлардим. Дўқ, таҳдид қилган одамлар, одатда, амалга оширмайдилар таҳдидларини.

– Алалхусус, у аёл киши бўлса. Сиз шундай демоқчимидингиз? Ҳақсиз, албатта.

Лекин Пуаронинг кўриниши, барибир, ташвишли, нохуш эди.

– Яна бирон гап борми? – сўради Рэйс.

– Ҳа. Кеча А тасодифан бир ўлимдан қолди, агар фалокат юз берса, бахтсиз ходиса, деб эътироф этишлари мумкин эди буни.

– Б нинг ишими бу?

– Йўқ. Ҳамма гап шунда-да. Б нинг ҳеч қандай алоқаси йўқ бунга.

– Унда, бахтсиз ҳодиса!

– Эҳтимол, лекин менга ёқмаяпти бу бахтсиз ҳодиса.

– Аниқ биласизми Б нинг бунга дахли йўқлигини?

– Мутлақо аниқ.

– Нима ҳам дердик. Бундай тасодифлар бўлиб туради. Дарвоқе, ким ўзи ўша А? Биронта қабих ал-васти бўлса керак-да?

– Аксинча. А – ғоятда латофатли, бадавлат ва соҳибжамол ёш хоним.

Рэйс жилмайиб қўйди.

– Худди романларда ёзилгандай.

– Эҳтимол. Лекин такрор айтаман, дўстим, юрагим безовта. Агар янглишмаётган бўлсам; ўзингиз биласиз, мен жуда камдан-кам ҳолларда янглишаман.

Рэйс мийиғида кулиб қўйди.

Зеро, бу баёнот айнан Пуаро табиатига хос эди.

– Мен қўрқяпман, дўстим, – деди у, – қаттиқ хавотирдаман. Бугун ўша хонимга, яъни мадам Дойлга, эри билан бирга Хартумга кетишни ва кемага қайтиб келмасликни маслаҳат бердим. Лекин у қулоқ солмади. Ишқилиб, Шалолага эсон-омон етиб олайлик-у, ҳеч қандай фалокат юз бермасин, деб Худоба илтижо қилиб ётибман.

Ўн биринчи боб

Эртаси куни кечқурун Корнелия Робсон яна Абу Симбал ибодатхонасига борди. Ҳаво иссиқ ва сокин эди. “Ал-Карнаку”, сайёҳлар яна бир марта Абу Симбални, бу сафар энди сунъий ёритқичлар ёрдамида кўрсинлар, деб яна ибодатхона қаршисида тўхтаган эди. Тафовут жуда катта эди. Корнелия

ўзини кузатиб келган Фергюсонга ҳайратланиб гапирарди.

– Вой, қаёқда қолди-я доктор Бесснер, у менга тушунтириб берарди!

– Ҳайронман, ўша қари мижғовнинг сизга улфат бўлишига қандай чидаяпсиз? – деди Фергюсон хафа бўлиб.

– Нималар деяпсиз, менга таниш бўлганлар ичида у энг оққўнгили!

– Ўзига бино қўйган қари аҳмоқ!

– Сиз бундай тарзда гапирмаслигингиз керак унинг тўғрисида.

Йигит бирдан қизнинг тирсагидан ушлади. Улар ибодатхона бўсағасида туришарди. Ой ёғду сочарди.

– Нега энди сиз нуқул хўппа семиз, қари, аҳмоқ одамлар билан бўлишга интиласиз? Нега анави жоҳила қари жодугарнинг таҳқирларига индамай чидайсиз?

– Сизга нима бўлди, мистер Фергюсон?

– Наҳотки, нафсоният деган нарсa бўлмаса сизда? Наҳотки, тушунмасангиз – ахир сиз ҳам ўшанга ўхшаган одамсиз-ку! Йўқ, сиз яхшироқсиз! Бу пароходда энг гўзал аёл сизсиз! Буни асло унутманг, – деди у шиддат билан ва тескари томонга жўнаб кетди.

Мисс Ван Скулер доктор Бесснер билан суҳбатлашиб ўтирарди. Бу суҳбат докторнинг маълум ва машҳур беморлари ҳақида эди.

– Унча кечикиб келмадим, шекилли? – деди Корнелия худди гуноҳ қилиб қўйгандай.

Кекса хоним соатига қараб қўйиб, деди:

– Унча шошилмадингиз ҳам келишга, тасаддуқ. Қаёққа қўйгандингиз духоба ёпинчиғимни?

Корнелия ночор атрофга кўз югуртирди.

– Балки, у каютададир. Рухсат этинг, бориб қараб келай.

– У ерда йўқ. Кечлик таомдан кейин елкамда эди, мен бўлсам бу ердан ҳеч қаёққа чиққанам йўқ. Кейин уни кресло суянчиғига осгандим.

Корнелия бутун салонни айланиб чиқди.

– Ҳеч ерда йўқ, эгачим Мэри.

– Бўлмаган гап, – деди мисс Ван Скулер жаҳл билан. – Яхшилаб қидиринг.

Одатда, одам ўз итига шундай буйруқ беради; Корнелия ҳам худди кўндивой итдек буйруққа итоат этди.

Кўшни столда ўтирган индамас мистер Фантора ҳам ўрнидан туриб, ёпинчиқни қидира бошлади. Лекин у ҳеч ердан топилмади.

Бугун кун жуда жазирама ва дим бўлди, шунга кўра, кўпчилик сайёҳлар соҳилдан барвақт қайтишиб, каюта-каюталарига тарқаб кетишди.

Бурчакдаги стол атрофида эр-хотин Дойллар, Пеннингтон ва Рэйс қартада бриж ўйинини ўйнашарди. Салонда улардан ташқари яна Пуаро ҳам бор эди, у столга энгашиб, бошини кафтларига тираганча оғир-оғир эснаб кўярди.

Мисс Бауэрс билан Корнелия кузатувида виқор билан ташқарига йўл олган мисс Ван Скулер Пуаро столи ёнида тўхтади. Пуаро эснашни тарк этиб, одоб юзасидан, ирғиб ўрнидан турди.

– Мен ҳозиргина билдим кимлигингизни, мосье Пуаро. Сиз ҳақингизда илгари дўстим Руфус ван Алдиндан эшитгандим. Қилган ишларингиздан биронтаси ҳақида албатта эшитиш ниятидаман.

Пуаронинг уйқусираган кўзларида кулгили учкунлар чақнаб кетди. У ўта назокат билан таъзим

қилди. Мисс Ван Скулер лутфан бош ирғаб нари кетди.

Пуаро яна эснади. Жуда уйқуси келаётган эди, боши зилдай оғир, кўзлари ўз-ўзидан юмилиб борарди. У бриж ўйнаётганларга ва мук тушиб китоб ўқиётган Фанторага қараб қўйди. Хонада бошқа ҳеч ким йўқ эди.

У айланма эшикдан палубага чиқди ва бу томонга шоша-пиша келаётган Жаклина де Белфортга урилиб кетишига сал қолди.

– Кечиринг, мадемуазел.

– Ухлаб қоляпсиз, шекилли, мосье Пуаро, – деди Жаклина де Белфорт.

– Ҳа, юриб туриб ухлаб қоляпман, – деди Пуаро, – кўзларим юмилиб кетяпти. Бугун кун жуда дим ва қандайдир тазйиқли бўлди.

– Ҳа, – деди Жаклина, гўё Пуаронинг сўзлари уни мулоҳаза юритишга ундагандай, – кун тазйиқли бўлди, бундай кунда нимадир албатта портлаши, тўлиб-тошиб чиқиши лозим!

Қиз бармоқларини маҳкам сиққанча қумлоқ соҳилга тикиларкан, паст овозда эҳтирос билан гапирарди...

Кейин у бирдан таскин топгандай бўлди.

– Хайрли тун, мосье Пуаро.

– Хайрли тун, мадемуазел.

У бу пайт Пуаронинг кўзига тик қаради. Пуаро эртаси куни Жаклинанинг ана шу қарашини эсларкан, бу қарашда даъват, ёрдам сўраб қилинган илтижо мавжудлигига деярли амин бўлганди. Кейинчалик у ана шу бир дақиқали учрашувни кўп маротаба эслади.

У ўз каютаси томон кетди, Жаклина салонга кирди.

Корнелия эгачисининг барча инжиқликлари ва мижғовликларини қаноатлантиргач, тўқиётган каштасини олиб, салонга қайтди. Унинг ҳеч ҳам уйқуси келмаётган эди, аксинча, ўзини ҳар доимгидан тетикроқ ҳис қилар ва хиёл ҳаяжонланаётган эди.

Бурчакдаги тўрт киши ҳануз бриж ўйнарди. Бошқа бурчакда индамас Фантора ҳали ҳам китоб ўқимоқда эди. Корнелия креслога ўтириб, кашта тўқишга киришди.

Кутилмаганда эшик очилиб, Жаклина де Белфорт кирди. У тўхтаб бошини орқага ташлади. Кейин қўнғироқ тугмасини босди-да, бутун хонани кесиб ўтиб, Корнелиянинг ёнига келиб ўтирди.

– Соҳилга тушдингизми? – сўради у.

– Ҳа. Ой нурида ибодатхона жуда ҳам файзли кўринаркан.

Жаклина бош ирғаб қўйди. Унинг нигоҳи тўғри бриж ўйнаётганлар столига қаратилган ва Линнет Дойлга қадалган эди.

Қўнғироқни эшитиб дастёр бола келди. Жаклина унга икки улуш жин арағини буюрди. Симон Дойл унинг буюртма бераётган овозини эшитиб, шахт ўгирилди. Унинг қаншарида безовталиқ ажини пайдо бўлди.

– Симон, юриш сендан, – деди унга хотини.

Жаклина аллақандай бир қўшиқ куйини оҳиста хиргойи қиларди. Унга жин олиб келишди, шунда у қадаҳни кўтариб баралла деди:

– Демак, жинойт учун! – У ичди ва яна буюртма берди.

Бу сафар ҳам Симон унга безовталаниб қараб қўйди. Энди унинг хаёли анча паришон эди. Шу боис ўйинда ташаббусни унинг шериги – Пеннинг-

тон қўлга олди. Жаклина яна олдинига хиргойи қилиб, сўнг баралла овоз билан қўшиқ айта бошлади: “Қизнинг йигити бор эди, лекин ташлаб кетди у жононасини...”

– Узр, – деди Симон Пеннингтонга, – мен хато юриб қўйдим.

Линнет ўрнидан турди.

– Уйқум келди. Бориб ёта қолай.

– Ҳа, вақт кеч бўлди, – деди Рэйс.

– Мен ҳам бораё энди, – деди Пеннингтон. – Сенчи, Симон?

– Мен ичмоқчиман. Ҳозир бораман.

Линнет унга бош ирғаб чиқиб кетди. Рэйс унинг кетидан жўнади. Пеннингтон ўз қадаҳини ичиб бўлиб, у ҳам кетганларга эргашди.

Корнелия тикаётган ишини йиғиштира бошлади.

– Кетманг, мисс Робсон, – дея илтимос қилди Жаклина. – Ўтинаман, кетманг. Оқшом энди бошланяпти. Мени ёлғиз қолдириб кетманг.

Корнелия яна ўтирди.

– Қизлар бир-бирларига ёрдам қилишлари керак, – деди Жаклина.

У бошини орқага ташлаб, хахолаб кулди. Бу қулоқни қоматга келтирадиган, аччиқ, мутлақо нохуш ва маҳзун кулги эди. Унга жин олиб келишди.

– Мен билан ичинг, – таклиф қилди Жаклина.

– Йўқ, кўп раҳмат, – деб жавоб қилди Корнелия.

Жаклина стулда тебраниб ўтириб қўшиқ куйларди:

– “Қизнинг йигити бор эди, лекин ташлаб кетди у жононасини”...

Фантора “Европа – ташқи алоқалар” журналини варақларди. Симон Дойл столда ётган газетани олди.

– Алламаҳал бўлиб қолди. Кетишим керак, – деди Корнелия ўрнидан туришга чоғланиб, – ухлаш керак.

– Йўқ, ухлашга ҳали эрта, – деди Жаклина Корнелияни яна жойига ўтқазаркан. – Мен ман этаман ухлашни. Менга ўз тўғрингизда гапириб беринг.

– Вой, билмайман нима дейишни. Ниманиям гапирай, – хижолат бўлди Корнелия. – Мен ўз уйимизда онам билан яшадим. Ҳеч қаёққа саёҳатга бормаганман. Бу менинг биринчи саёҳатим. Роҳат қиялпман. Кошкийди, у узоқроқ чўзилса!

Жаклина яна кулди.

– Сиз жуда хушфёъл қизсиз. Э Худо, қанийди мен ҳам сизга ўхшасам.

– Вой, нималар деяпсиз? Ахир мен... ишончим комилки...

Корнелия бутунлай довдираб қолганди. Мисс де Белфорт жуда кўп ичиб қўйди. Бу Корнелия учун янгилик эмас эди. У ўз ҳаётида бунақа маст аёлларни кўп кўрган. Лекин ҳозирги бу мастликнинг нимасидир бошқача эди... Жаклина Корнелияга қараб туриб, унга мурожаат қилар, ва лекин айна пайтда, у билан эмас, унга эмас, бошқа ёққа гапирётгандай эди... Корнелияга шундай туюлди.

Жаклина бирдан Симонга ўгирилиб – деди:

– Қўнғироқ қил, Симон. Мен яна ичмоқчиман.

– Ҳамма стюардлар кетди ухлагани. Соат ўн икки бўлди.

– Менинг ичгим келяпти, эшитяпсанми?

– Шундоқ ҳам кўп ичвординг, Жекки, – деди Симон.

Жаклина сакраб ўрнидан туриб кетди.

– Сенга нима, жин урсин!

– Ҳеч нима, – деб Симон елкасини учириб қўйди.

Қиз унга бир дақиқагача тикилиб турди.

– Нима бўлди сенга Симон? Ё қўрқяпсанми?

Симон индамади. Яна қўлига газета олди.

– Вой, Худойим-е, – гуврана бошлади Корнелия, – кеч бўлиб кетди... Мен... – У ишларини шоша-пиша йиғиштираркан, бармоғига игна кирди.

– Кетманг, – деди Жаклина қатъий оҳангда. – Менга далда керак, ёнимда аёл киши бўлмаса бўлмайди ҳозир. – У кулиб юборди. – Симоннинг нимадан қўрқиб кетганини биласизми? Ўз ҳаётимни сизга сўзлаб беришимдан хавотирда у.

– О, ҳм, – Корнелия қалқиб кетди.

– Гап шундаки, – дона-дона қилиб гапира бошлади Жаклина, – биз, у билан мен бир пайтлар унаштирилган эдик.

– Вой, наҳотки? – деди Корнелия, уни қарама-қарши ҳиссиётлар қамраб олган эди. У хижолат бўлганидан ўзини қаёққа қўйишини билмас, айна пайтда, Жаклинанинг гапи уни жуда қизиқтириб қолган эди.

О, қандай бадбахт ва разил бўлиб кўринди унга ҳозир Симон Дойл!

– Анча кўнгилсиз воқеа, – деб гапида давом этди Жаклина мулойим истехзо билан. – У мени жуда ёмон аҳволга солиб қўйди. Тўғрими, Симон?

– Бор, ётиб ухла, Жекки, – деди Симон жаҳл билан, – сен мастсан.

– Эҳ, Симон, ўзинг кет, агар уялсанг.

Симон Дойл қизнинг кўзига тикилди. Унинг қўллари қалтирарди, шундай бўлса ҳам у қатъий тарзда деди:

– Йўқ, ҳали уйқум келгани йўқ.

Корнелия учинчи марта деди:

– Мен кетишим керак. Вақт алламаҳал бўлди...

– Йўқ, кетмайсиз, – деди Жаклина. У қўлини Корнелиянинг елкасига қўйиб, жойига ўтқазди. – Сиз қоласиз ва бу ерда бирон ходиса юз берса кўрасиз.

– Жекки, – деди Симон қатъий оҳангда, – жинни бўлма! Худо ҳақи, бориб ухла.

Жаклина бирдан қаддини ростлади-да, хирқироқ овозда бидирлай кетди:

– Сен жанжал бўлишидан кўрқяпсан! Тўғрими? Сиз, англизлар, сипо табиат одамларсиз! Нима, сен менинг ҳам одобли, сипо бўлишимни истайсанми? А? Мен тупураман сенинг ўша одоб-ахлоқингга! Эсинг борида думингни туг бу ердан, бўлмаса қулоғингни қизитадиган гап эшитасан мендан.

Жим Фантора журнални ёпди, аста бир эснаб қўйиб, соатига қаради, ўрнидан туриб, эшик томон юра бошлади.

Жаклина ўтирган жойидан бурилиб, Симонга қаради.

– Сен, малъун аблаҳ, – деди у бирдан, – ҳали мендан осонгина қутулмоқчимидинг шу қилмишинг билан?

Симон бир нима демоқчи бўлди-ю, лекин индамади.

У, Жаклина ҳамма айтадиган гапини айтиб бўлиб, кейин ҳовуридан тушади, деган умидда жим ўтирарди.

Жаклина бўғилиб, хириллаб гапиришда давом этди. Ўз ҳиссиётини одамлар гувоҳлигида ошкора изҳор қилган кишини умрида биринчи марта кўриб турган Корнелия учун бу можаро бениҳоя қизиқарли эди.

– Сени огоҳлантиргандим, – деб чинқирди Жаклина. – Эсингдами? Сени бошқа аёл қучоғи-

да кўрганимдан ўлик жасадингни кўрганим минг карра афзал! Ўлдираман сени, дегандим... Гапимга ишонмадинг-а? Янглишдинг! Мен пайт пойлагандим! Сен меникисан! Эшитяпсанми? Меники!..

Симон ҳамон жим эди. Жаклина қўлини тушириб, ниманидир тимирскилаб топди. Кейин Симонга юзланиб, деди:

– Мен, сени ўлдираман дегандим, ўлдираман ҳам. – У қўлини сумкачасидан чиқарди – кафтида жажжигина ялтироқ нарса бор эди. – Мен сени худди итдай, худди саёқ итдай отиб ташлайман...

Симон букчайиб, йиғиб олди. У ирғиб ўрнидан турди, лекин айна шу пайт Жаклина тепкини босди...

Симон эгилиб стулга ётиб қолди. Корнелия чинқирганча, эшик томон югурди. Жим Фантора палубада тутқичга суяниб турарди. Корнелия уни чақирди.

– Мистер Фантора! Мистер Фантора!

У югуриб келди. Корнелия пичирлаб ғудранди:

– Мисс де Белфорт анави йигитни отиб қўйди. О! Ўлдирди уни!

Симон Дойл ҳамон стулда энгашиб ётарди...

Жаклина худди фалаж бўлгандек қотиб қолганди. У Симоннинг оёғидаги тобора кўпая бошлаган кип-қизил доққа даҳшат ва аянч билан тикиларкан, бутун вужуди дағ-дағ қалтирарди. Симон яранган оёғига дастрўмол босган эди, у шу заҳоти қонга бўкди...

– Мен буни хоҳламовдим, – деди Жаклина пиқиллаб. – Рост, хоҳламовдим бундай қилишни. – Қўлидаги пистолет ерга “дўқ” этиб тушди; шунда у пистолетни ботинкасининг тумшуғи билан тепиб

юборди, пистолет сирғалиб бориб, банкетка (зиёфат столи) тагига кириб кетди.

Симон заиф овоз билан Фанторага мурожаат қилди:

– Бу ёққа кимдир келяпти... Худо ҳақи, шовқин кўтарманглар. Ҳаммаси жойида, деб айтинг...

Фантора, тушундим, дегандек бош ирғади. У эшикдан ташқарига мўралаб, у ерда қизиқсиниб кулоқ солиб турган хизматкор ҳабашни кўрди.

– Ҳаммаси жойида, – деди Фантора, – хотиржам; жаноблар вақтичоғлик қилишяпти.

Хизматкорнинг тим қора кўзларида шубҳа ва кўркув акс этарди. У кўзни қамаштиргудек оппоқ тишларини кўрсатиб жилмайди ва нари кетди.

Фантора салонга қайтди.

– Хотиржам бўлинг, ҳеч ким ҳеч нарсa эшитмади. Борди-ю, кимдир эшитган бўлса, шишанинг тиқини отилди, деб ўйлаши мумкин.

Жаклина бирдан жазавага тушиб, хўнграй бошлади.

– Э Худо, мен ўлишим керак... Ўзимни ўлдираман. Нима қилиб қўйдим! Нима жин урди мени!

Корнелия унинг олдига югуриб келди.

– Секин! Тинчланинг! Секин, жонгинам!

Симоннинг пешонасини тер босди, оғриқдан афти буришди.

– Олиб кетинглар уни бу ердан, – деб ёлборди у, – Худо ҳақи, олиб кетинглар! Мистер Фантора, сиз уни каютасига кузатиб қўйинг. Сиз, мисс Робсон, ҳамширани чақиринг, биласиз-ку, унинг қаерда туришини! – Симон ёрдам сўраётгандай, дам Фанторага, дам Корнелияга қарарди. – Жеккини ёлғиз қолдирманглар. Ҳамшира унинг ёнида бўлсин.

Кейин доктор Бесснерни топиб, бу ерга бошлаб келинглар. Худо ҳақи, хотинимга билдирманглар.

Жим Фантора, маъкул, дегандек бош ирғади. У илтимосни бажаришга тайёр эди. Корнелия билан икковлари пиқиллаб йиғлаб турган Жаклинанинг икки қўлтиғидан олишди, оёқ тираб туриб олганига қарамай, уни салондан етаклаб олиб чиқиб кетишди ва каютасига олиб боришди. Улар анча қийналишди, чунки Жаклина зор-зор йиғлаб, яна салонга қайтишга уринарди.

– Ўзимни сувга ташлайман... сувга чўкиб ўламан... Мен энди ортиқ яшай олмайман... О, Симон! Симон!

– Сиз тезроқ мисс Бауэрсни топиб келинг, – деди Фантора Корнелияга. – То келгунингизча, мен шу ерда бўлиб тураман.

Корнелия чиқиб кетди.

Жаклина эшик томон отилди, лекин Фантора уни ушлаб қолди.

– Вой, унинг оёғи... нима бўлдийкин, синдимикан? Унинг қони оқиб ётибди. Ахир, ўлиб қолади-ку кўп қон йўқотса. Мен олдига бораман... Симон, Симон, нима қилиб қўйдим? – унинг овози тобора авжга чиқарди.

– Жим бўлинг, тинчланинг! – деди Фантора сабрсизлик билан. – Унинг аҳволи оғир эмас.

Жаклина яна каютадан чиқиб кетишга уринди.

– Қўйворинг! Мен ўзимни сувга ташлайман! Қўйворинг! Мен ўлишим керак!

Фантора унинг елкасига қўлини қўйиб, зўрлаб тўшагига ўтқазди.

– Шу ерда қоласиз, ҳеч қаёққа чиқмайсиз. Шовқин ҳам солманг. Ўзингизни қўлга олинг. Ҳаммаси яхши бўлади, ишонинг.

Қиз бирдан жимиб қолди, бақиришни бас қилди. Эшик очилиб, ғижимланган кимоно-халатда мисс Бауэрс кириб келди. Шунда Фантора худди елкасидан тоғ ағдарилгандай, ўзини енгил ҳис қилди. Мисс Бауэрс ҳар доимгидай мутлақо хотиржам эди.

– Хўш, – жиддий тарзда сўради мисс Бауэрс, – бу нима қилиқ? – Шундай деди-ю, ҳайрон ҳам бўлмай, суриштирмай ҳам, дарҳол ишга киришди. Фантора, турган гапки, ундан беҳад миннатдор бўлди ва Жаклинани унинг ихтиёрига қолдириб, доктор Бесснернинг каютасига йўл олди. У эшикни тақиллатди ва жавоб бўлишини кутмай, ичкарига кирди.

– Доктор Бесснер!

Доктор унга жавобан бурнини қаттиқ қоқди ва ҳайрон бўлиб сўради:

– Нима гап? Ким бу?

Фантора чироқни ёқди. Доктор нуқул кўзини пирпиратар, ҳозирги туришида бойўғлига ўхшаб кетарди.

– Доктор, Дойлга ўқ отишди. Мисс де Белфорт отди. Дойл ҳозир салонда. Уни кўргани боролмайсизми?

Доктор дарҳол отлана бошлади. Оёғига хонаки туфли, эгнига халат кийиб, зарурий табобат дори-дармонлари солинган жомадончасини олди ва Фантора билан биргаликда салонга жўнади.

Симон деразани очишга улгурибди, у бошини дераза токчасига қўйганча, салқин ҳаводан нафас оларди. Ранги бўздек оқариб кетганди.

– Хў-ўш? Нима бўлди? – деди доктор унга яқин бориб.

Жиққа қон дастрўмол гиламда ётарди; қон доғи Симоннинг оёғитагида ҳар тарафга ёйилаётган эди. Доктор ўзича тўнғиллаб немисча сўкинаркан, ярани кўздан кечирди.

– О, ярангиз менга ёқмаяпти... Суяк синган, қон жуда кўп кетган. Ҳерр Фантора, иккаламиз бу йигитни менинг каютамга кўтариб олиб боришимизга тўғри келади. Ана шунақа. У юролмайди. Кўтариб борамиз.

Икковлари Симонни кўтаришди, шу маҳал эшик олдида Корнелия пайдо бўлди. Доктор уни кўриб суюниб кетди ва қичқириб юборди:

– О, сизмисиз? Яхши. Биз билан юринг. Менга ёрдамингиз керак. Сиз бу ишни манави ёш дўстимиздан кўра яхшироқ уддалайсиз. Қаранг, ранги ўчиб кетибди.

Фантора бунга жавобан жилмайишга уриниб кўрди.

– Ё мисс Бауэрсни чақириб келайми? – деб таклиф қилди у.

Доктор Корнелияга қараб, ўйга толди. Сўнг:

– Йўқ, менга бу ёш хонимнинг ўзи кифоя, – деб жавоб қилди. – Ҳарҳолда, сиз ҳушингиздан кетиб қолмассиз ё чинқириб юбормассиз, а?

– Мен ҳамма айтганларингизни қиламан, – деб Корнелия розилик билдирди.

Жарроҳлик ташриҳи давом этган охирги ўн дақиқа мобайнида мистер Фантора ўзини жуда ёмон ҳис қилди – қонни кўриб кўнгли беҳузур бўлди, лекин Корнелия мутлақо хотиржам эди, у қўлидан келганча, докторга ёрдам қилиб турди.

– Мен баҳоли қудрат ҳаммасини қилдим, – деди ниҳоят доктор Бесснер. – Сиз ўзингизни қаҳрамонлардек тутдингиз, дўстим, – у Симоннинг елкасига қоқиб, кўнглини кўтариб қўйди, кейин унинг егини шимариб, қўлига шприц олди. – Ҳозир сизга уйқу дориси укол қиламан. Лекин хотинингизга нима деймиз?

– Уни безовта қилманглар эрталабгача, – деди Симон заиф овоз билан ва илова қилди: – Жеккига айб қўйманглар. Ҳаммасига ўзим айбдорман. Уни ёмон таҳқирладим... бечора қиз... ўзи ҳам билмай қолди нима қилганини...

Доктор унга ачиниб, бош ирғади.

– Ҳа, ҳа... Тушунаман...

– Айб ўзимда, – деб такрорлади Симон. – Жеккини ёлғиз қолдирманглар, – у Корнелияга илтижо билан боқди. – Биласизми, у ўзини бир нарса қилиб қўйиши мумкин.

Доктор Бесснер укол қилди. Корнелия қатъий ишонч билан деди:

– Ҳаммаси яхши бўлади, мистер Дойл, мисс Бауэрс туни билан унинг ёнида қолади.

Симон унга нигоҳи билан миннатдорчилик билдирди. У тинчиб қолди, безовталаниши барҳам топди. Кўзларини юмди. Кейин бирдан сесканиб кетди.

– Фантора!

– Ҳа, Дойл.

– Пистолет... уни олиш керак, йўқса эрталаб ходимлар кўриб қолади.

– Тўғри айтасиз, – деб тинчитди уни Фантора. – Ҳозир бориб оламан.

У каютадан чиқиб, салон томон йўл олди. Шу пайт мисс Бауэрс Жаклинанинг каютасидан бошини чиқарди.

– Мисс де Белфортнинг аҳволи яхши, – деди ҳамшира. – Мен унга морфийдан укол қилдим.

– Лекин унинг ёнидан кетмасиз?

– Ҳа, албатта. Морфий баъзи одамларнинг асабини кўзғаши мумкин. Мен бутун тун унинг ёнида бўламан.

Фантора йўлида давом этди. Бир неча дақиқадан кейин у қайтиб келиб, докторнинг эшигини тақиллатди. Доктор эшикдан бош чиқарди.

– Бу ёққа келинг, – Фантора имлаб докторни палубага чақирди. – Пистолетни тополмадим.

– Нима?

– Пистолет йўқ. Жаклина уни ерга ташлаганди, кейин уни тепиб банкетка тагига киритиб юборганди. Пистолет у ерда йўқ.

Икковлари бир-бирига ҳанг-манг бўлиб қараб қолишди.

– Лекин ким олиши мумкин уни?

Ўн иккинчи боб

Эркюл Пуаронинг эшиги шошилиш тақиллаганда, у эндигина соқолини олиб бўлиб, устарани артаётган эди. Полковник Рэйс жавоб бўлишини кутмай каютага кирди. У эшикни зичлаб ёпди.

– Сезгирлигингиз сизни алдамабди, – дея дарҳол мақсадга ўтди у. – Содир бўлди ўша ўйлаганингиз.

Пуаро қаддини ростлаб дарҳол сўради:

– Нима бўлди?

– Бугун тунда Линнет Дойлни чаккасидан отиб ўлдиришган.

Пуаро сукутда. Алҳол унинг кўз олдида Асвон паркида учратгани қиз пайдо бўлди; у энтика-энтика, эҳтирос билан гапирган эди: “Кошкийди, мен бебаҳо жажжи пистолетимни унинг чаккасига тираб тепкини боссам”. Яна яқинда ҳам у шундай эҳтирос билан: “Бундай кунда, албатта, портлаш юз беради...” – деган эди. Айни чоғда унинг нигоҳидаги илтижо ҳам Пуаронинг кўз олдидан кетмаган эди. Нега ахир у ўшанда бу қизнинг ёнидан ўтиб

кетди? Нега унинг илтижосига жавоб бермади? У кўр ва кар бўлиб қолибди, эсини йўқотиб қўйибди, ҳа, кеча унинг жуда ҳам уйқуси келганди...

– Бу ернинг маҳаллий маъмурлари мени билишади, – деди Рэйс. – Улар тергов билан шуғулланишни менга топширишди. Кема ярим соатдан кейин жўнаши керак, лекин уни тўхтатиб туриш мумкин, агар илтимос қилсам. Чунки қотил кемага соҳилдан чиққан бўлиши ҳам мумкин-ку.

Пуаро инкор маъносида бош чайқади.

– Ҳа, сиз ҳақсиз, – деб қўшилишди Рэйс. – Бунақа имконият бўлмаган. Қисқаси, сиз ишга киришинг. Бу иш сизники.

Пуаро бу орада шоша-пиша кийиниб бўлганди.

– Мен сизнинг ихтиёрингиздан, – деди у ниҳоят.

Улар биргаликда палубага чиқишди.

Линнет Дойлнинг каютаси эшиги олдида, кўрқиб кетганидан ранги докадек оқарган стюард турарди. У каюта эшигини очди. Доктор Бесснер кириб келган Пуаро билан Рэйсни кўриб, бошини кўтарди ва томоқ қириб қўйди.

– Бизга нималарни билдиришингиз мумкин, доктор? – деб сўради Рэйс.

Бесснер қирилмаган иягини ишқалаганча ўйла-ниб қолди.

– Уни отишган, ҳа, жуда яқин масофадан отишган. Кўряпсизми, мана бу ерини, қулоғининг тепасини? Ўқ шу ерга кирган. Жуда кичкина ўқ. Назаримда, йигирма икки калибрли бўлса керак. Пистолет чаккасига тиралган, кўряпсизми, кўкарган, териси ҳам шилинган.

Яна хотира тўлқини бостириб келди: Пуаронинг қулоғи остида Асвонда эшитгани ўша овоз, ўша сўзлар янгради.

– У уйкуда бўлган, – давом этди Бесснер, – ҳеч қандай олишув белгилари йўқ. Қотил қоронғида пусиб кириб, уни ухлаб ётган чоғида отган.

Пуаро яқинроқ борди. Линнет Дойл табиий ҳолда ёнбошида ётарди. Унинг қулоғи тепасида кичкинагина тешик бўлиб, унинг атрофини қуюлиб қолган қон ўраб олган эди.

Пуаро маҳзун бош чайқаб қўйди. Шунда бирдан унинг нафаси қайтиб кетди – шундоққина кўзи олдида оппоқ деворда қалтироқ қўл билан ёзилган қўнғирранг ёзув турарди: фақат битта каттакон Ж ҳарфи.

Пуаро бу ҳарфга узоқ тикилиб қолди, кейин мурда устига энгашиб, жуда эҳтиётлик билан унинг ўнг қўлини кўтарди. Бармоқлардан бирига қандайдир қўнғир ранг суртилган эди.

– Қандайдир исм, кимнингдир исми бу! – деб юборди Пуаро.

– Буни қандай тушуниш керак? – сўради Рэйс.

– Мендан сўраяпсизми, буни қандай тушуниш керак, деб? Буни билиш жуда осон, шундай эмасми? Мадам Дойл ўлиши олдидан, қотили ким эканлигини билдириш учун, бармоғини яраси қонига ботириб, қотил исмининг бош ҳарфини қон билан ёзган. О, бу ҳайратомуз оддий далил.

Бесснернинг сабри чидамай қатъий ишонч билан гапга аралашди.

– Нималар деяпсиз ўзи? Ғирт бемаънилик бу, қуруқ сафсата. Бечора отилган заҳоти ўлган. Бармоғини яраси қонига бўяганмишу Ж ҳарфини деворга ёзганмиш... (Кўряпсиз-ку, ҳеч қандай яра ҳам, қон ҳам йўқ). Фу! Ўйлаб топган гапингизни қаранг-у! Сафсатабозлик бу!

– Тўғри, бачканалик, – қўшилишди Пуаро.

– Лекин қандайдир мақсад кўзланган-ку бундан, – деди Рэйс.

– Албатта. – Пуаро дарҳол жиддийлашди.

– Ж ҳарфи нимани билдириши мумкин? – сўради Рэйс.

– Ж – бу Жаклина де Белфорт, – деб жавоб қилди Пуаро ўйлаб ўтирмай. – Бундан бир ҳафта бурун у, дунёда бирдан-бир орзуим жажжи пистолетимни шу аёлнинг чаккасига тираш, деб айтганди менга.

– Эй Худойим-ей! – деб юборди Бесснер.

Ҳамма сукутга толди. Кейин Рэйс чуқур хўрсиниб қўйиб деди:

– Айнан шундай бўлган бутун воқеа.

Бесснер бу фикрни маъқуллаб бош ирғади:

– Ҳа, айнан шундай бўлган. Пистолетнинг калибри жуда кичкина бўлган. Эҳтимол, йигирма иккидир. Буни фақат ўқ чиқариб олинганда аниқ айтиш мумкин.

– У қачон ўлган? – сўради Рэйс.

Бесснер иягини силаганча ўйланиб қолди.

– Буни ҳозир дақиқасигача аниқ айтолмайман, – у бармоқларини шақиллатди. – Ҳозир соат саккиз. Ҳавонинг шу ўтган тундаги ҳароратини ҳисобга оладиган бўлсак, ўлганига олти соат бўлган, лекин саккиз соатдан ортиқ эмас.

– Демак, қотиллик ярим кеча билан соат икки оралиғида содир бўлган.

– Жуда тўғри.

Ҳамма жим бўлиб қолди. Рэйс атрофга қаради.

– Эри қани? У қўшни каютадами?

– Айни дамда, – деди доктор Бесснер, – у менинг каютада ухляпти.

Пуаро ва Рэйс ҳайрон қолишди. Бесснер бош ирғаб қўйиб деди:

– Ҳа, ҳа. Ҳали сизларга айтишмаган кўринади – кеча кечқурун мистер Дойлга ўқ отишган.

– Ўқ отишган? Ким?

– Жаклина де Белфорт.

– Унинг яраси оғирми? – энтикиб сўради Рэйс.

– Ҳа, суяги шикастланган ва синган. Мен бундай шароитда қўллаш мумкин бўлган барча чораларни кўрдим. Лекин уни иложи борида тезроқ рентгенда кўриш ва яхшилаб даволаш лозим. Буни, ўзингиз биласиз, парохотда амалга ошириб бўлмайди.

– Жаклина де Белфорт, – деб ғудранди Пуаро. У яна девордаги қўнғир ҳарфга тикилди.

– Бу ерда қиладиган ишимиз қолмади, – деди хўрсиниб Рэйс.

Улар чекиш хонаси жойлашган палубага тушишди. Бу ерда уларни юз берган фалокатдан қаттиқ ранжиган ва ҳаяжонланган “Ал-Карнаку” дарғаси бетоқат бўлиб кутиб турарди. У бутун масъулиятни полковник Рэйсинг зиммасига юклаб, ўзи тезроқ четга чиқиб туриш ниятида эди.

– Фикри ожизимча, – деб гап бошлади дарға, – менинг бирдан бир вазифам сизга ишонч билдириш. Агар сиз бу ишни ўз зиммангизга олишга рози бўлсангиз, ҳамма фармойишларингиз сўзсиз бажарилишини шахсан ўзим кузатиб бораман.

– Жуда соз! – деди Рэйс уни маъқуллаб. – Бўлмаса, бошладик: биринчи навбатда, менга мана шу хона керак бўлади. Бу ерда биз мосье Пуаро билан дастлабки терговни олиб борамиз.

– Маъқул, сэр.

– Ҳозирча шу. Бориб ўз ишингиз билан шуғулланаверинг. Бирон нима керак бўлса, сизни ўзим топаман.

Дарға енгил тортиб чиқиб кетди.

– Ўтиринг, доктор Бесснер, – деди Рэйс, – кеча кечқурун нима бўлганини бизга бир бошдан сўзлаб беринг.

Икковлари докторнинг дўриллаган овоз билан қилган баёнотини сукут сақлаб эшитишди.

– Ҳаммаси равшан, – деди Рэйс ўйлаб ўтирмай. – Қизчанинг жазаваси тутган, бунинг устига, яна икки қадах жин ичиб олиб, тасирлатиб ота бошлаган – олдин эркакни, кейин Линнет Дойлни ҳам.

Доктор бош чайқади.

– Йўқ, менимча, бундай бўлиши мумкин эмас. У ўз исмининг биринчи ҳарфини деворга ёзмаган бўларди. Бу телбалик-ку, ахир.

– Нега энди? – эътироз билдирди Рэйс. – Ғазаб ва рашк ўтида ёниб, эсини йўқотган бўлиши мумкин.

– Йўқ, – деб бош чайқади Пуаро. – Жаклинанинг ишига ўхшамайди бу. Ғоятда қўпол иш.

– Ундай бўлса, бунинг изоҳи фақат битта. Ж ҳарфини кимдир атайлаб ёзган, мисс де Белфортдан шубҳаланишимиз учун.

– Тўғри, – Бесснер бош ирғаб, – лекин қотилнинг омади келмабди, сабабки, ёш фрейлина қотиллик қиладиган ҳолатда бўлмаган.

– Нима учун?

Бесснер Жаклинанинг асабийлашиб жазаваси тутгани ва бошқа воқеалар ҳақида мисс Бауэрсдан эшитганларини сўзлаб берди.

– Мисс Бауэрс кечаси билан унинг ёнида бўлган – бу аниқ.

– Агар ҳаммаси сиз айтгандай бўлган бўлса, бу ҳол ишимизни анча осонлаштиради, – деди Рэйс.

– Ўликни биринчи бўлиб ким кўрибди? – сўради Пуаро.

– Миссис Дойлнинг оқсочи – Луиза Бурже. У, ода-тига кўра, бекасини уйғотгани каютага кирган,

унинг ўлиб ётганини кўрган, чўчиб кетиб каютадан отилиб чиққан-у, хушидан кетиб, стюарднинг қўлига йиқилган. Стюард дарғага хабар қилган, дарға менга айтди. Мен олдин докторни топдим, кейин сизнинг олдингизга бордим.

Пуаро бош ирғаб қўйди.

– Буни Дойлга айтиш керак, – деди Рэйс.

– Сиз уни ухляпти, дедингизми?

– Ҳа, – деди Бесснер, – у ҳали ҳам ухляпти менинг каютаманда. Унга кучли уйқу дори укол қилганман.

Рэйс Пуарога ўгирилди.

– Менимча, – деди у, – докторни ортиқ ушлаб турмаслигимиз керак. Кўпдан-кўп раҳмат, доктор.

Бесснер ўрнидан турди.

– Бориб нонушта қиламан. Кейин каютаманга қайтиб бориб, Дойлнинг аҳволидан хабар оламан.

– Раҳмат.

Бесснер чиқиб кетди. Пуаро ва Рэйс бир-бирларига тикилиб қолдилар.

– Хўш, нима дейсиз, Пуаро? – деб гап бошлади Рэйс. – Бу ишни сиз бошқарасиз. Мен айтганларингизни бажаришга тайёрман. Буюринг.

Пуаро бош эгиб таъзим қилди.

Эшик очилиб, Фантора билан Корнелия киришди.

– Қандай даҳшат! – бидирлаб гапира кетди Корнелия. – Вой, шўрлик, шўрлик миссис Дойл! Шундай мафтункор жувон-а! Қандай бағри тош иблис журъат этдийкин бечорани азоблашга! Бу ёқда мистер Дойлни айтмайсизми! Ҳали у эшитса, жинни бўлиб қолади. Куни кеча жуда хавотирда эди хотинидан, унинг дилини оғритиб қўйишдан кўрққан эди шу можаро туфайли.

– Биз айнан шу ҳақда эшитмоқчи эдик сиздан, мисс Робсон, – деб унинг сўзини бўлди Рэйс. – Биз мукамалроқ маълумотга эга бўлишни хоҳлардик юз берган ҳодиса ҳақида.

– Ҳа, ҳа, тушунаман. Бриж ўйинидан кейин миссис Дойл ўз каютасига кетди. Лекин унинг каюта-сига кирган ё кирмаганини аниқ айтолмайман.

– Кирган, – деди Рэйс. – Ўзим кўрдим. Эшиги олдида унга хайрли тун тиладим.

– Соат неча эди? – сўради Пуаро.

– Э Худо, билмайман, – жавоб қилди Корнелия.

– Ўн бирдан йигирма дақиқа ўтган эди, – деди Рэйс.

– Яхши. Демак, соат ўн бирдан йигирма дақиқа ўтганда мадам Дойл соғ ва саломат бўлган. Ўша пайт салонда кимлар бор эди?

– Дойл бор эди, – деб гапга аралашди Фантора, – яна мисс де Белфорт, мен ва мисс Робсон ҳам.

– Тўғри, – деб тасдиқлади Корнелия. – Мистер Пеннингтон қадаҳини ичиб бўшатди-да, у ҳам ухлагани чиқиб кетди.

– У қачон кетди?

– Атиги икки-уч дақиқадан кейин.

– Демак, соат ўн бир ярим бўлмасдан?

– Ҳа, тўғри.

– Шундай қилиб, салонда сиз, мадемуазел Робсон, мадемуазел де Белфорт, мосье Дойл ва мосье Фантора қолгансизлар. Нима билан машғул эдингиз?

– Мистер Фантора журнал ўқиб ўтирди. Мен иш тикдим. Мисс де Белфорт, у... у...

Фантора унга ёрдамлашди:

– У устма-уст ичиб ўтирди.

– Тўғри, – деб гапни илиб кетди Корнелия. – Мисс де Белфорт мен билан суҳбатлашди, уйим, оилам ҳақида сўради. Ўзи нуқул ҳар турли нарсалар тўғрисида гапирди, лекин, фаҳмлашимча, айтган гапларининг ҳаммаси мистер Дойлга қаратилгандай эди. Мистер Дойл жаҳли чиқиб ўтирди, лекин ҳеч нима демади. Назаримда, у мисс де Белфортнинг бутун дардини айтиб бўлгач, тинчиб қолишини кутаётган эди.

– Лекин у тинчимадими?

Корнелия бош чайқаб қўйди.

– Мен кетмоқчи бўлдим, аммо у мени кетқизмади. Бу даҳшат эди. Ўзимни жуда ноқулай ҳис қила бошладим. Кейин мистер Фантора чиқиб кетди.

– Биласизми, мен ортиқча эдим у ерда, – деб гапира бошлади Фантора. – Мен сездирмай чиқиб кетмоқчи бўлдим. Мисс де Белфортнинг жанжал кўтаришга чоғланаётгани сезилиб турарди.

– Шунда мисс де Белфорт қўлига пистолет олди, – деб гапини давом эттирди Корнелия, – мистер Дойл пистолетни ундан тортиб олмоқчи бўлиб, ўрнидан туриб кетди, лекин мисс де Белфорт бу пайт ўқ узишга улгурди. Ўқ Дойлнинг оёғига теккан эди. Мисс де Белфорт буни кўриб дод солиб йиғлай бошлади, мен жуда кўрқиб кетдим ва мистер Фанторани топгани ташқарига югуриб чиқдим. У мен билан салонга қайтиб кирди. Мистер Дойл шовқин кўтармасликни илтимос қилди биздан; ўқ овозини эшитган ходимлардан бири эшикдан мўраланган эди, мистер Фантора унга, ҳеч нима бўлгани йўқ, ҳаммаси жойида, деб тушунтирди, кейин биз Жаклинани каютасига олиб бордик, мистер Фантора ёнинг ёнида қолди, то мен мисс Бауэрсни

бошлаб келгунимча. – Корнелия гапдан тўхтаб, на-
фасини ростлади.

– Буларнинг ҳаммаси қай пайтда бўлган эди? –
сўради Рэйс.

– Эй Худо, аниқ айтолмайман, – деди яна Корне-
лия, лекин Фантора дарҳол жавоб берди:

– Ўн иккидан йигирма дақиқалар ўтган эди-ёв. Ка-
ютамга кириб борганимда соат ўн икки ярим бўлган
эди.

– Ижозатингиз билан, бир масалани аниқлаб
олсам, – деб гапга аралашди Пуаро. – Мадам Дойл
кетганидан кейин тўртовингиздан биронтангиз
салондан чиқдингизми?

– Йўқ.

– Мисс де Белфортнинг ҳамиша салонда бўлга-
нига ишончингиз комилми?

– Бунга аниқ ишонаман, – деб тез жавоб берди
Фантора. – Дойл ҳам, мисс де Белфорт ҳам, мен ҳам,
мисс Робсон ҳам – ҳеч ким салондан чиқмади.

– Яхши. Шундай қилиб, биз мадемуазел де Бел-
фортнинг, айтайлик, тахминан соат ўн иккидан
йигирма дақиқа ўтгунича мадам Дойлни отишга
имкони бўлмаганини аниқладик. Демак, сиз, мисс
Робсон, мисс Бауэрсни чақиргани кетгансиз. Ай-
тинг-чи, шу вақт оралиғида мадемуазел де Бел-
форт каютасида ёлғиз қолганмиди?

– Йўқ, унинг ёнида мистер Фантора бор эди.

– Жуда соз! Бундан чиқди, мадемуазел де Бел-
фортнинг ҳеч ерда бўлмаганлигига ишончли да-
лили бор. Энди биз мисс Бауэрсни сўроқ қиламиз,
лекин унга одам юборишдан олдин сизнинг фик-
рингизни билмоқчи эдим бир масала юзасидан.
Айтган гапларингизга қараганда, мосье Дойл мисс

де Белфортни ёлғиз қолдиришдан қўрққан... Нима дейсиз, у Жаклинанинг яна бир балони бошлаб қўйишидан қўрқмадимикан?

– Мен ҳам шундай фикрдаман, – деди Фантора.

– У мисс де Белфортнинг мадам Дойлга ҳамла қилиши мумкинлигидан хавотирланмадимикан?

– Йўқ, – деб Фантора бош чайқади. – Ўхшамайди. Менимча, у шахсан мисс де Белфортнинг ўзидан хавотирда эди... яъни у ўзини...

– ... ўлдирмоқчи бўлган, деб ўйлайсизми?

– Ҳа. Биласизми, қиз жуда ҳам беҳол ва абгор кўринди. У ўзини қаттиқ айбларди. “Энди яшаб нима қиламан?” дерди қайта-қайта.

– Сезишимча, – қимтиниб гапга аралашди Корнелия, – мистер Дойл уни бу ҳолда кўрганидан қаттиқ изтиробда эди. У салобат билан гапирди, ҳамма бўлган ишда фақат ўзини айблади; айтишича, у мисс де Белфортни жуда ҳам қаттиқ ранжитганмиш. Рост, у ниҳоятда мурувватли кўринди.

Эркюль Пуаро ўйчан ҳолда бош чайқаб қўйди.

– Энди пистолет масаласида, – деб давом этди у. – Нима бўлди пистолет?

– Мисс де Белфорт уни кўлидан тушириб юборди, – деди Корнелия.

– Кейин-чи?

– Фантора, пистолетни олгани келиб, уни топа олмаганини гапириб берди.

– Аҳ-ҳа! – деди Пуаро. – Мана, ниҳоят асосий масалага етиб келдик. Энди, илтимос сизлардан, диққатингизни астойдил жалб қилинг. Марҳамат қилиб, менга бутун бўлган воқеани батафсил сўзлаб беринг.

– Мисс де Белфорт пистолетни кўлидан тушириб юборди. Кейин уни ботинкасининг тумшуги билан тепди.

– Нафратланиб, – дея изоҳлади Корнелия. – У жуда ҳам ғазабга минганди.

– Сиз, пистолет банкетга тагига сирпаниб кириб кетди, дедингизми? Ўтинаман, диққатингизни жамланг. Мадемуазел де Белфорт салондан чиқиб кетмасидан олдин пистолетни олмаганмиди?

Фантора ва Корнелия баравар жавоб қилишди:

– Йўқ!

– Аниқ гапиринг! Менга сизнинг мутлақо аниқ жавобингиз керак, тушуняпсизми? Шундай қилиб, биз мадемуазел де Белфортнинг салонни тарк этган пайтига етиб келдик. Бу пайт пистолет банкетка тагида бўлган. Баски, мадемуазел де Белфорт ҳеч ҳам ёлғиз қолмаган экан (зеро мосье Фантора, мадемуазел Робсон ҳамда мадемуазел Бауэрс галма-гал унинг ёнида бўлишган), унинг салонга қайтиб келиб, пистолетни олишига имкони бўлмаган. Сиз, мосье Фантора, соат нечада келувдингиз пистолетни олгани?

– Соат ўн икки яримлар бўлганди.

– Қандай ўйлайсиз, сиз ва доктор Бесснер мистер Дойлни кўтариб, салондан олиб чиқиб кетганингиздан то пистолетни олгани қайтиб келганингизча орадан қанча вақт ўтдийкин?

– Тахминан, беш дақиқа, балки сал кўпроқдир.

– Демак, ана шу беш дақиқа ичида кимдир банкетка тагида ётган пистолетни олган. Бу одам мадемуазел де Белфорт эмас. Унда, ким? Банкетка тагидан пистолетни олган одам мадам Дойлнинг қотили бўлиши эҳтимол. Шуни қатъий ишонч билан айтиш мумкинки, ўша одам қотиллик юз бери-

ши арафасидаги воқеларнинг бир қисмини эшитган ё кўрган бўлиши мумкин.

– Бундай хулоса чиқаришингиз сабабини тushунмадим, – деб эътироз билдирди Фантора.

– Ахир ҳозир ўзингиз айтдингиз-ку, – дея жавоб қилди Пуаро, – пистолет банкетка тагида эди, у кўзга кўринмасди, деб. Бинобарин, уни тасодифан топиб олишлари мумкин эмас. Кимдир унинг қаерда ётганини аниқ билган ва қўлга киритган. Шундан маълумки, ўша одам салонда бўлаётган воқеаларни кузатиб турган.

Фантора ўз айтганида туриб олди.

– Салондан чиққанимда палубада ҳеч кимни кўрмадим, худди шу пайт ўқ овози эшитилган эди.

– Тўғри, лекин сиз кеманинг қуйруқ томонига очиладиган эшикдан чиққансиз.

– Ҳа, менинг каютам шу томонда.

– Шунга кўра, бошқа томондаги дераза ойнасидан кузатиб турган одамни сиз кўра олармидингиз?

– Йўқ, – деди Фантора.

– Ўқ овозини хизматкор ҳабашдан бошқа яна кимдир эшитганмиди?

– Йўқ, билишимча.

Фантора яна гапга тушиб кетди:

– Биласизми, ҳамма деразалар ёпиқ эди. Мисс Ван Скулер кечқурун салонга кириши билан елвизакдан шикоят қилиб, деразаларни ёптирган эди. Шунинг учун, ўқ овозини ҳеч ким эшитмаган бўлса керак, эшитган одам ҳам, шиша тиқини очилди, деб ўйлаган.

– Менга маълум бўлишича, – деди Рэйс, – иккинчи ўқ овозини – мадам Дойлни ўлдирган ўқ овозини ҳеч ким эшитмаган.

– Буни биз навбатдаги сўроқ пайтида аниқлай-миз, – деди Пуаро. – Бизни ҳозир яна мадемуазел де Белфорт қизиқтирмоқда. Энди мадемуазел Бауэрснинг гапларини эшитишимиз керак. Лекин сизлар кетишдан олдин, – деб у Корнелия билан Фанторага юзланди, – менга ўз тўғрингизда маълумот берсангиз. Шунда сизларни иккинчи марта безовта қилиб ўтирмаймиз. Олдин сиз гапиринг, мосье – тўла исми шарифингиз?

– Жеймс Ликдэйл Фантора.

– Манзилингиз?

– Гладмор-Хауз, Маркет Доннингтон, Нортхэмпшир.

– Касбингиз?

– Мен юристман.

– Нима мақсадда келгансиз бу мамлакатга?

Сукут. Оғир карвон мистер Фантора биринчи марта тараддудланиб қолди. Ниҳоят ғўлдираб деди:

– Э-э... Шунчаки, сайр-томоша.

– Иҳи! – деди Пуаро. – Сиз таътилдасиз, шундай эмасми?

– Э-э... Ҳа.

– Жуда соз, мосье Фантора. Менга қисқагина қилиб сўзлаб беринг: шу ўтган тунда, ҳозир биз гаплашганимиз воқеадан кейин нима қилдингиз, қаерда бўлдингиз?

– Шу заҳоти ухлагани ётдим.

– Соат нечада?

– Тунги соат ўн икки яримда.

– Каютангиз рақами – 22, у кеманинг ўнг томонида, салон ёнидаги биринчи каюта, шундайми?

– Ҳа.

– Сизга яна битта савол бераман. Каютангизга кирганингиздан кейин бирон-бир товуш эшитдингизми?

Фантора ўйланиб қолди.

– Мен тезда ухлаб қолдим. Лекин кўзим илинмасидан олдин қандайдир шалоплаган товушни эшитгандай бўлдим. Шу, холос.

– Шалоплаган товуш денг? Яқиндан эшитилди-ми?

– Аниқ айтолмайман. Мени мудроқ босган эди.

– Бу қачон бўлган эди?

– Соат бирларда, шекилли. Тахминан.

– Миннатдорман, мосье Фантора. Сиз бўшсиз.

Пуаро Корнелияга ўгирилди.

– Хўш, мадемуазел Робсон, сизнинг тўла исми шарифингиз?

– Корнелия Рут. Манзилим – Ред-Хауз, Беллфилд, Коннектикут.

– Мисрга келишингиз сабаби?

– Эгачим Мэри, мисс Ван Скулер ўзи билан олиб келди мени.

– Илгари учратганмисиз мадам Дойлни?

– Йўқ, ҳеч қачон.

– Ўтган кечаси нима ишлар қилдингиз?

– Доктор Бесснерга ёрдам берганимдан кейин шу заҳоти ётиб ухладим.

– Каютангиз рақами?

– 43; у қуйруқ томонда; мисс де Белфорт каюта-си билан ёнма-ён.

– Сиз бирон товуш эшитдингизми?

Корнелия бош чайқади.

– Йўқ, ҳеч нима эшитмадим.

– Шалоплаган товушни ҳамми?

– Йўқ. Уни эшитолмасдим, чунки менинг каю там кеманинг қирғоққа ўгирилган томонида.

– Миннатдорман сиздан, мадемуазел Робсон, деди Пуаро.

Фантора ва Корнелия чиқиб кетишди.

– Менимча, ҳаммаси равшан, – деди Рэйс. – Бир-бири билан боғлиқ бўлмаган учта гувоҳ ёлғон сўзламаса керак. Жаклина де Белфорт пистолетни олгани келолмасди. Лекин уни кимдир олган ва салонда бўлаётган воқеани эшитган. Ўша кимдир деворга Ж ҳарфини ёзган.

Эшик тақиллаб, мисс Бауэрс кирди. У ўтирди, ҳар доимгидай сипо ва жиддий эди. Пуаронинг илтимосига кўра, исми, манзили ва касбини айтди, сўнг қўшиб қўйди:

– Мен икки йилдан бери мисс Ван Скулернинг хизматидаман.

– Мадемуазел Ван Скулернинг дарди оғирми?

– Йўқ, бундай дея олмайман, – жавоб қилди мисс Бауэрс, – унинг ёши анча ўтиб қолган, доим ўз соғлиғи ҳақида ўйлайди, шунинг учун, ёнида ҳамиша тиббиёт ҳамшираси бўлишини истайди. Унинг ҳеч қандай жиддий касали йўқ. Шунчаки, кўпчилик эътиборида, парваришида бўлишни ёқтиради, бунинг эвазига ҳақ тўлашдан қайтмайди.

Пуаро, тушунарли, дегандек бош ирғаб қўйди.

– Ўтган тунда, – деди у, – мадемуазел Робсон сизни чақириб олиб кетибди, тўғри тушунибманми?

– Тўғри, албатта.

– Марҳамат қилиб, нима бўлганини менга муфассал сўзлаб берсангиз.

– Мисс Робсон менга бўлган воқеани тушунтирди, мен у билан бирга бордим. Мисс де Белфорт жуда асабийлашган, деярли жазавади ҳолатда эди.

– У мадам Дойлга қарши қандайдир таҳдид сўзларини айтмадими?

– Йўқ, унақа гап чиқмади оғзидан. У шахсан ўзидан норози эди ва икки гапнинг бирида ўзини айбларди. У анчагина алкоголь ичкилиги ичибди, шунинг азобини тортарди. Менимча, уни зинҳор ёлғиз қолдириб бўлмайди. Мен унга морфий укол қилдим ва каютасида қолдим.

– Мадемуазел Бауэрс, энди менга айтинг-чи: шу кечаси мадемуазел де Белфорт каютасидан ташқарига чиқдими?

– Йўқ, чиқмади.

– Сиз-чи?

– Мен эрталабгача унинг ёнида бўлдим.

– Сиз бунга қатъий ишонасизми?

– Мутлақо.

– Миннатдорман сиздан, мадемуазел Бауэрс.

Ҳамшира чиқиб кетди. Икки эркак бир-бирига қаради. Жаклина де Белфорт қотиллик қила олмаган.

Ким отдийкин Линнет Дойлни?

Ўн учинчи боб

Рэйс дерди:

– Кимдир пистолетни ўғирлаган, лекин бу Жаклина де Белфорт эмас. Ўша ўғри айбни шу қизга ағдармоқчи. Аммо у тиббиёт ҳамширасининг Жаклина де Белфортга морфий укол қилишини ва эрталабгача унинг ёнидан жилмаслигини билмаган. Энди эслаб кўрайлик: олдин ҳам бир марта Линнет Дойлнинг жонига қасд қилинган ва бунда Жаклина де Белфортнинг айби бўлмаганди. Хўш, унда қотил ким?

– Менимча, ўша жинойтда кимларнинг қўли бўлмаганлигини аниқлаш осонроқ. Булар – мосъе Дойл, мадам Аллертон ва Тим Аллертон, мадемуазел Ван Скулер ҳамда мадемуазел Бауэрс. Улар ҳаммаша менинг назаримда бўлишган.

– Ҳм, ҳм, – деб хўрсиниб қўйди Рэйс, – булардан ташқари ҳам жуда кўп одам бор. Келинг, биз жинойтнинг тахминий сабаблари тўғрисида ўйлаб кўрайлик.

– Бу масалада бизга мосъе Дойл ёрдам кўрсатади, деган умиддаман. Бу орада бир нечта ҳодиса содир бўлди.

Эшик очилиб, Жаклина де Белфорт кирди. Унинг ранги қув ўчган, оёқда зўрға турарди.

– Мен эмас, – деди у жуда кўрқиб кетган болага ўхшаб. – Мен ўлдирмадим уни. О, ишонинг гапимга, илтимос! Ҳамма, ҳамма мени қотил деб ҳисоблаяпти, лекин бу тўғри эмас, тўғри эмас. Даҳшат! О, нега бундай бўлди-я! Ўтган кечаси мен Симонни отиб ўлдиришим мумкин эди; мен дарғазаб эдим. Лекин бу бошқа гап. – У стулга ўтириб, хўнграб йиғлаб юборди.

Пуаро қўлини унинг елкасига қўйди.

– Бўлди, қўйинг. Биз биламиз: мадам Дойлни сиз ўлдирмагансиз. Бу исботланди, ҳа, қизим, бу исботланди. Қотил сиз эмассиз.

Жекки бирдан қадини ростлади, намиққан рў-молчасини чангаллади.

– Унда ким?

– Мана шу нарса, – деди Пуаро, – ҳозирча бизга маълум эмас. Бу масалада сиз ёрдам беролмайсизми бизга, қизим?

Жаклина бош чайқади.

– Билмайман... Мен буни тасаввур ҳам қилол-майман... Заррача ҳам. – У узоқ ва маъюс ўйланиб қолди. – Йўқ, – деди у ниҳоят, – Линнетни ўлдирмоқчи бўлган биронта ҳам одамни билмайман, – сўнг оҳиста қўшиб қўйди: – Ўзимдан бошқа.

Шу маҳал Рэйснинг эсига бир нима тушди, шекилли, кечирим сўраб, шоша-пиша чиқиб кетди. Жаклина бошини эгиб ўтирарди. Бирдан у:

– Ўлим – бу ўта инсофсизлик, уччига чиққан виждонсизлик! Минг лаънат ўша қотилга! – деб юборди.

– Ҳа, – деди Пуаро ўйга толиб. – Бир тасаввур қилинг-а, айна шу пайт кимдир ўз режасини қойиллатиб амалга оширганидан севинаётгандир.

– Керак эмас, гапирманг буни! – деб чинқириб юборди Жаклина. – Жуда қўрқинчли гап айтдингиз!

Пуаро елкасини қисиб қўйди.

– Мен ҳақиқатни айтдим.

– Линнетга мен ўлим тилаган эдим, – деди Жаклина деярли пичирлаб, – мана, у ўлибди... Энг даҳшатли томони шундаки, худди мен айтган қабилда ўлибди...

– Ҳа, мадемуазел, уни чаккасидан отиб ўлдиришган.

– Бундан чиқди, ўшанда, “Катаракт” меҳмонхонаси паркида мен тўғри айтган эканман-да! – дея чинқириб юборди Жекки. – Чиндан ҳам, кимдир суҳбатимизни эшитган.

– Ҳа! – мамнуният билан бош эгди Пуаро. – Ҳозир, сиз буни эслармикинсиз, деб ўйлаб турувдим. Ҳа, мадам Дойлнинг айнан сиз гапирган қабилда ўлдирилгани оддий тасодиф бўлиши мумкин эмас.

Жекки жунжикди.

– Ўша оқшом гапимизни эшитиб турган эркак ким бўлдийкин?

Пуаро бир оз жим қолди, кейин бирдан бошқача овозда сўради:

– Сизнингча, қотил эркак бўлганми, шунга ишонасизми?

Жекки Пуарога қошини чимириб қаради.

– Ҳа-да. Ҳар ҳолда... – Жаклина қовоғини уйди, кўзларини юмиб, эслашга ҳаракат қилди. – Ўшанда мен уни эркак одам деб ўйловдим, – деди у салмоқланиб.

– Нима, энди ишонмаяпсизми унинг эркак эканлигига?

– Йўқ, албатта, ахир қандай ишонай? – Жекки яна салмоқланиб жавоб қилди. – Қандайдир шарпа “лип” этиб ўтиб кетган эди... Нима, сизнингча, у хотин кишимиди? Аммо менинг назаримда, бу пароходдаги аёлларнинг биронтаси ҳам Линнетга ўлим тилаши мумкин эмас.

Эшик очилиб, доктор Бесснер кирди.

– Мосье Пуаро, мистер Дойлнинг олдида кириб чиқа олмайсизми? У сизни кўрмоқчи.

Жаклина ирғиб ўрнидан турди ва докторнинг қўлидан маҳкам ушлаб олди.

– Қалай у? Аҳволи яхшими?

– Сира ҳам яхшимас аҳволи, – деди доктор нохуш кайфиятда, – унинг суяги синган.

– Вой, ҳали у ўлиб қоладими? – сўради Жекки даҳшатга тушиб.

– Тавба, нега энди ўларкан?! Биз уни қуруқликка олиб тушамиз. Уни рентген қилишади, яхшилаб даволашади.

– Оҳ! – Жаклина безовталаниб қўлларини қайирди ва стулга чўкди.

Пуаро доктор билан палубага чиқди, уларга Рэйс қўшилди. Ҳамма ёғига ёстиқлар тиралган Симон Дойл оёғи биланд кўтарилган ҳолда ётарди. Унинг юзи мудҳиш азоб ва жисмоний оғриқдан таниб бўлмайдиган даражада ўзгариб кетган эди.

– Марҳамат қилинглар, – деди у зўрға. – Доктор маълум қилди менга, айтди... Линнетни... Ҳеч ишона олмаяпман шундай бўлганига... Ҳолим йўқ менинг бунга ишонишга...

– Тушунамиз. Энг оғир бахтсизлик бу, – деди Рэйс.

Симон қийналиб бўлса ҳам, гапиришда давом этди.

– Айтмоқчиманки, Жеккида айб йўқ. Бунга ишончим комил. Тўғри, ҳамма далиллар унга қарши, лекин сизларни ишонтириб айтаманки, унда айб йўқ. Кеча у кўп ичиб юборди, асаби бузилди, шунинг учун менга ташланди... Лекин у пихини ёрган совуққон қотил бўлолмайди асло...

– Ўзингизни қийнаманг, мосье Дойл, – деди Пуаро мулойим оҳангда. – Хотинингизнинг қотили ким бўлмасин, аниқ биламизки, у мадемуазел де Белфорт эмас.

Симон ишонқирамаган оҳангда сўради:

– Демак, Жекки шубҳа остида эмас?

– Албатта, лекин ҳамонки биз мадемуазел де Белфортни шубҳадан холи ҳисобларканмиз, – деб гапида давом этди Пуаро, – сиз айтолмайсизми: қотил ким бўлиши мумкин?

Симон “йўқ” дегандек бош чайқаб қўйди. Унинг кўзларида болаларга хос эсанкираш аломати пайдо бўлди.

– Бу ақл бовар қилмайдиган ваҳшийлик. Жеккидан бошқа ҳеч ким унга ўлим тиламаган.

– Уйлаб кўринг, мосье Дойл. Балки, хотинингизнинг душманлари бўлгандир. Эҳтимол, кимнингдир дилида унга қарши азалдан сақлаб келган қасди бордир?

Симон яна ночор аҳволда бош чайқади.

– Ҳеч ақлга тўғри келмайдиган даҳшат бўлиб туюляпти буларнинг ҳаммаси. Линнетнинг қайлиғи бўлган – лорд. Менга турмушга чиқиб, унинг дилини оғритиб қўйди, лекин ўша олифта нусха Уинделшэмни қотил деб тасаввур қилиш асло мумкин эмас. Қолаверса, у бу ердан минг миля нарида. Ё бўлмаса кекса Жорж Вудни олинг. У Линнетни ёмон кўрарди, чунки Линнет унинг уйини ўз дидига мослаб бошқатдан қурган экан. Лекин сэр Жорж Вуд Лондонда қолган.

– Илтимос, мосье Дойл, – деб Пуаро жуда жиддий тарзда гапира бошлади. – “Ал-Карнаку”даги саёҳатимизнинг биринчи куни мен хотинингиз билан суҳбатлашган эдим. Суҳбат менга қаттиқ таъсир этган эди. Мадам жуда маъюс ва ташвишли кўринганди ўшанда. Унинг айтишича, – диққат билан эшитинг гапимни, – атрофидаги одамларнинг ҳаммаси уни ёмон кўрармиш. Қаёққа қарамасин, кўзига нуқул душман кўринармиш. У жуда безовта эди, ҳамма нарсадан шубҳаланарди.

– Ҳа, у Жеккини пароходда кўриб қолиб, дили вайрон бўлганди. Менинг ҳам дилим... – деди Симон.

– Тўғри, – деб гапида давом этди Пуаро. – Лекин бу нарса хотинингиз айтган гапнинг сабабини очиб беролмайди. У менга, атрофимни душманлар ўраб олган, деб айтганида, турган гапки, лоф қилиб юборганди, бироқ ишончим комил, у мадему-

изел де Белфортдан ташқари бошқаларни ҳам назарда тутган эди.

– Балки сиз ҳақдирсиз, – деди Симон. – Мен гап нимада эканлигини сезаётгандайман. Уни сайёҳлар рўйхатидаги бир фамилия чўчитиб юборганди.

– Сайёҳлар рўйхатидаги фамилия? Қанақа фамилия?

– Менга айтмаганди уни. Сираси, ўзим ҳам бунга унча қизиқмадим. Чунки бутун фикру хаёлим Жаклинада эди; Линнет эса, тахмин қилишимча, нуқул қандайдир ишбилармон одамлар ва уларни хонавайрон қилаётган янада омадлироқ корчалонлар ҳақида, яна, бир пайтлар отаси томонидан сафолатга тушган одамларга рўпара келишни ёқтирмаслиги ҳақида гапирарди. Мен Линнет оиласи тарихини мукамал ўрганмаганман, лекин билишимча, унинг онаси миллионернинг қизи бўлган. Отаси оддий бир бой одам экан. Бироқ уйланганидан кейин биржада ўйнашга ё шунга ўхшаш қимор ўйинларига ружу қўйган. Турган гапки, бунақа ишларда кимдир бойиб кетади, кимдир хонавайрон бўлади. Назаримда, бу пароходда Линнетнинг отасига рақобатчи бўлган ва бунинг оқибатида синган қандайдир одамнинг фарзанди бор-ов. Линнетнинг бир гапи эсимда: “Сенга таниш бўлмаган одамларнинг сендан нафратланиши қандай даҳшат!”

– Ҳа-а, – деди Пуаро ўйга толиб, – бу гап хотинингизнинг ўша оқшомдаги кайфиятини изоҳлайди. Мероснинг нафақат қувонч, балки оғир изтироб ҳам олиб келишини у умрида биринчи марта ҳис қилган ўшанда. Хотинингиз ўша фамилияни сизга айтмаганига аниқ ишонасизми, мосье Дойл?

– Очиғи, мен бунга эътибор бермадим, – деб жавоб қилди Симон ранжиган оҳангда. – Мен унга, бизнинг замонимизда ҳеч ким ота-онасини эсламай қўйган, ҳаёт жуда мураккаб, деган мазмунда бир нима дедим.

– Ижозатингиз билан, сизларга ўз тахминимни айтсам, – деди доктор такаллуф билан. – Пароходимизда бир одам бор, у мадам Дойлга адоват билан қарайди.

– Сиз Фергюсонни айтяпсизми? – сўради Пуаро.

– Ҳа. У бир неча марта мадам Дойл ҳақида хусумат билан гапирди.

– Қанийди, кимлигини аниқлай олсак! – деди Симон ҳаяжонланиб.

– Полковник Рэйс ва мен барча йўловчиларни сўроқ қилиб чиқамиз, – деди Пуаро. – Барча йўловчиларнинг гапларини эшитмасдан бурун бирон хулосага кела олмаймиз. Биринчи навбатда мадамнинг оқсочини сўроқ қилишимиз лозим. Сўроқни шу ерда, мосъе Дойл иштирокида ўтказишимиз мумкин. Бу ишимизни анча енгиллаштиради. Мадамда қимматбаҳо буюмлар бормиди?

– Бир шода марварид, – деди Симон, – Линнетнинг гапига қараганда, у эллик минг атрофида тураркан. Э Худо, наҳотки шу лаънати марваридни деб...

– Ўғирлик тахминий далиллардан бири, холос, – деди Пуаро. – Лекин бу далил ҳозирча сохта кўриняпти бизга. Яна кўрамиз ҳали. Қани, оқсочни чақиришсин.

Луиза Бурже – Пуаро бир марта учратган ўша лотин америкалик аёл экан. У йиғлаган ва юрак олдириб қўйган кўринарди. Бироқ, чехрасидан

муғамбирлиги, дамдузлиги якқол кўзга ташланиб турарди. Бу ҳолат Пуарони шу он сергаклантирди.

– Исмингиз Луиза Буржеми?

– Ҳа.

– Мадам Дойлни тириклигида охирги марта қачон кўрдингиз?

– Ўтган кечаси, мосье. Аниқ вақтини айтолмайман. Мен унинг ечинишига ёрдамлашгани киргандим.

– Соат неча эди?

– Ўн бирлар эди, чамаси. Аниқ билмайман. Мен мадамни ечинтириб, ўрнига ётқиздим, кейин чиқиб кетдим.

– Бу қанча вақт давом этди?

– Ўн дақиқача. Мадам жуда чарчаган эди. Кетишим олдидан, у чироқни ўчиришимни илтимос қилди.

– Каютадан чиққанингиздан кейин нима қилдингиз?

– Ўз каютамга тушиб кетдим, мосье, у пастки палубада.

– Балки, бизнинг ишимизга кўмаклашувчи бирон-бир ҳолатни кўргандирсиз ёки эшитгандирсиз?

– Нимани кўришим ёки эшитишим керак эди, мосье?

– Буни сизга биз эмас, сиз бизга айтишингиз керак, мадемуазел, – деди Пуаро.

Оқсоч унга қиё қараб қўйди.

– Ахир мен, мосье, пастда эдим-ку. Нимани ҳам кўрардим ё эшитардим? Каютам бошқа палубада бўлса... қандай қилиб эшитишим ё кўришим мумкин? Тўғри, агар мен уйқусизликдан қийналган бўлсаму, бирдан кўнглим юқори палубага чиқиш-

ни тусаб қолса, эҳтимол, ўшанда мадамнинг каютасидан чиқиб келаётган касофат қотилни кўриб қолган бўлармидим, лекин нима қилайки...

У Симонга ўгирилиб, қўлларини чўзганча илтижо қилди:

– Мосье, ўтинаман, ёрдам қилинг, мени не кўйга солишаётганини ўзингиз кўряпсиз! Мен нима қилишим мумкин?

– Синглим, – деди Симон хижолат тортиб. – Тен-так бўлманг. Сиз ҳеч кимни кўрмагансиз, ҳеч нима эшитмагансиз ҳам, бу ҳаммага аён. Ҳаммаси жойида. Ҳеч ким сизни хафа қилмоқчи эмас. Ўзим сизни ҳимоямга оламан. Сизда ҳеч қандай айб йўқ.

– Мосье жуда ғамхўрлар, – деди Луиза ва қимти-нибгина кўзини ерга қадади.

– Шундай қилиб, – деди бетоқат бўлган Рэйс, – сиз ҳеч нима кўрмагансиз, эшитмагансиз, шундайми?

– Ҳа, худди шундай, мосье.

– Сиз бу кемада бекангизга ёмонлик қилиш ниятида бўлган бирон одамни биласизми?

Луиза кутилмаганда бошини ирғади ва ҳаяжонланиб гапира бошлади:

– Ҳа, биладан. Бу саволингизга “ҳа” деб аниқ жавоб беришим мумкин.

– Сиз мадемуазел де Белфортни назарда тутаяпсизми? – сўради Пуаро.

– Албатта, ўшани. Лекин мен бошқа одам ҳақида гапирмоқчиман. Бу пароходда мадамни ёмон кўрадиган яна битта киши бор. Айтишича, мадам унинг дилини қаттиқ оғритган экан.

– Э Худо! – деб чинқириб юборди Симон. – Нималар деяпти ўзи бу хотин?

Луиза яна-да ҳаяжонланиб, жон-жаҳд билан қўлларини ўйнатганча гапини давом эттирди.

– Ҳа, ҳа, ҳа, рост айтяпман. Гап мадамнинг мендан олдинги собиқ оқсочи ҳақида боряпти. Бу пароходдаги механиклардан биттаси ўшанга уйланмоқчи бўлган экан. Мендан олдинги оқсоч (унинг исми Мэри эди) ҳам у билан турмуш қуришга рози бўлган. Лекин мадам Дойл куёв ҳақида суриштириб, унинг фамилияси Флитвуд эканлигини, қизил танли аёлга уйланганлигини аниқлаган, тушунапсизми? Гарчи механикнинг ўша хотини уни ташлаб, ўз юртига кетиб қолган бўлса ҳам, у, барибир, уйланган ҳисобланади-да. Мадам буларнинг ҳаммасини Мэрига айтган. Мэри бундан жуда қаттиқ эзилган, лекин Флитвуд билан бошқа кўришишни хоҳламаган. Флитвуд бўлса, ўша Линнет Рижуэй энди мадам Дойл бўлганини билиб қолиб, жиғибийрони чиқиб кетибди ва, қанийди уни ўлдирсам, дебди. Унинг айтишича, мадам уни бахтидан жудо қилганмиш.

Луиза Пуарога виқор билан қараб қўйди.

– Ғоятда қизиқ ҳол, – деди Рэйс.

Пуаро Симон томонга ўгирилди.

– Хабарингиз бормиди бундан?

– Мутлақо беҳабарман, – жавоб қилди Симон самимият билан. – Бундай одамнинг борлигини Линнет ҳам билмаган бўлиши керак. Тахминимча, Линнет бу воқеани аллақачон унутиб юборган. – У оқсоч томонга шахт ўгирилди. – Сиз бу ҳақда хотинимга айтганмидингиз?

– Йўқ, мосье, айтмагандим.

– Бекангизнинг марварид шодаси ҳақида нима биласиз? – сўради Пуаро.

– Марварид шодаси? – Луизанинг кўзлари катта очилди. – Кеча кечқурун у бекамнинг бўйнида эди.

– Бекангиз уйкуга ётганидан кейин сиз у марваридни кўрдингизми?

– Ҳа, мосъе.

– Уни қаёққа қўйган эди?

– Каравот бошидаги столча устига.

– Сиз уни охирги марта ўша ерда кўрдингизми?

– Ҳа, мосъе.

– Бугун эрталаб уни кўрдингизми?

Оқсочнинг чехраси бирдан ўзгариб кетди.

– Э Худо! Қарамабман ҳам. Тўшакка яқин бориб, мадамга кўзим тушди-ю, чинқириб юбориб, палубага отилиб чиқдим ва ҳушимдан кетдим.

Пуаро бош ирғаб қўйиб деди:

– Сиз кўрмагансиз, лекин менинг кўзларим кўриш учун яратилган. Бугун эрталаб каравот бошидаги столча устида марварид йўқ эди.

Ўн тўртинчи боб

Стюард нонушта чекиш хонасида тортилганини хабар қилди. Пуаро билан Рэйс ўша ерга бориб, бир столга ўтиришди.

– Шундай қилиб, – деди Рэйс ўзига қаҳва қуяркан, – бизда иккита аниқ кўрсатма бор. Марварид шодасининг ғойиб бўлгани ҳамда анави одам – Флитвуд. Марварид масаласида, осонгина, ўғирланган, деб тахмин қилиш мумкин. Лекин, мадам Дойл уйғониб кетиб ўғрини кўрган, деб фараз қилсак-чи?

– Биласизми, марварид масаласида менда бир мулоҳаза вужудга келди. Агар ўйлаган ўйим тўғри чиқса, марварид йўқолмаслиги керак. Айтинг-чи, оқсоч қиз ҳақида қандай фикрдасиз?

– Менга, – деб аста-секин гапира бошлади Рэйс, – у қиз айтганларидан кўра кўпроқ нарсани биладигандек бўлиб туюлди.

– Аҳ-ҳа, демак сизда ҳам вужудга келибди бундай таассурот. У мадам Дойл кўлида жуда оз вақт хизмат қилган. Эҳтимол, у қимматбаҳо буюмларни ўғирлаш билан шуғулланувчи қандайдир бир тўда аъзосидир. Афсуски, биз ушбу дамда унинг тўғрисида бирон маълумот олиш имконига эга эмасмиз. Эҳ, ўша марварид... Шунга қарамай, менинг фаразим тўғри чиқиши керак! Ким бўлдийкин ўша тен-так? – деб Пуаро ўз мулоҳазаларини якунлади. – Нима қилсак экан анави Флитвудни?

– Келинг, уни бу ерга чақирайлик. – Рэйс қўнғироқ қилиб, Флитвудни чақириб келишларини сўради. – Яна бошқа бирон тахминингиз борми?

– Бор, албатта, дўстим, анча-мунча. Масалан, америкалик васий.

– Пеннингтонми?

– Ҳа, Пеннингтон. Мен жуда аломат бир воқеанинг шоҳиди бўлдим.

У салонда Линнет Дойл билан Пеннингтон ўртасида бўлган ҳамма гапни Рэйсга сўзлаб берди:

– Биласизми, мадам ҳар битта ҳужжатга қўл қўйишдан олдин уни синчиклаб ўқиб чиқди – бу ниҳоятда муҳим ҳолат. Оқибатда, Пеннингтоннинг иш билан шуғулланишга хоҳиши ўлди. Мадамнинг эри эса, бу пайт жуда муҳим аҳамиятга эга бўлган бир гапни айтди.

– Нима деди?

– У “Мен ҳеч қачон ҳужжатларни ўқимайман, кўрсатган ерларга қўл қўйиб беравераман”, деди. Кўряпсизми, бунинг тагида нима гап борлигини? Пеннингтон ўша заҳоти кўнглига тугди бу гапни.

Мен буни унинг кўзидан пайқадим. Дойлнинг гапини эшитганимда, кўзларида аниқ бир маъно намоён бўлганди. Сиз, дўстим, ўзингизни жуда-жуда бадавлат бир одамнинг қизига васий этиб тайинланган, деб тасаввур қилиб кўринг. Сиз у қизнинг пулларини биржа савдосига қўйгансиз. Тушунаман, бу детектив романга ўхшаб кетади, ҳолбуки, бундай ишлар тўғрисида сиз газеталарда ўқиб турсангиз керак. Бунақа ишлар бўлиб туради, дўстим, бўлиб туради.

– Мен буни инкор этолмайман, – деди Рэйс.

– Тасаввур қилинг: ҳали вақтингиз бор, сиз биржада ютиб чиқиш умидидасиз. Сиз васийлик қилаётган қиз ҳали балоғат ёшига етмаган, демак, ишингизни ўнглаб олиш учун вақтингиз бор. Лекин кутилмаганда, қиз эрга тегади! Ва бир лаҳза ичида ҳамма пуллар сизнинг қўлингиздан чиқиб, васийингизда бўлган қиз қўлига ўтади. Фалокат! Энди бирдан-бир умидингиз – қизнинг никоҳ саёҳатида эканлиги. Ҳозир унинг ҳужжатлар билан иши йўқ. Шояд сиз учун зарур бўлган ҳужжатга ўқимасдан имзо чекиб берса... Бироқ Линнет Дойл унақа аёллардан эмас эди. У никоҳ саёҳатида ҳам ишчан, тадбиркор эди. Лекин кутилмаганда кулоғингизга мадамнинг эри айтган мулоҳаза чалинади, ана шунда, бутунлай умидсизликка тушган миянгизда янги халоскор фикр пайдо бўлади. Агар Линнет Дойл ўлса, унинг бутун бойлиги эрининг ихтиёрига ўтади, уни илинтириш оппа-осон. Сиздек омилкор одам қўлида бир қўндивой бола бўлиб қолади. Азизим полковник, бу фикрлар Пеннингтоннинг миясида туғилганини мен ўз кўзим билан кўрдим – гапимга ишонаверинг. “Эҳ, қаний-

ди Линнет билан эмас, Симон билан иш олиб борсам...” – деб ўйлаган эди Пеннингтон.

– Бўлиши мумкин, – деди полковник, – лекин сизда далил йўқ.

– Ҳа, ҳеч қандай далил йўқ...

– Яна, ёш йигит Фергюсон ҳам бор, – деди Рэйс.

– У одамлар тўғрисида қаҳру ғазаб билан гапиряпти. Лекин мен унинг айтган гапидан хулоса чиқармоқчи эмасман. Ким билсин, балки у кекса Рижуй томонидан хонавайрон қилинган одамнинг ўғлидир. Эҳтимол, у эски жароҳатларга туз сепувчилардан биридир.

– Ундан ташқари, яна менинг йигитим ҳам бор, – деди Рэйс.

– Ҳа, ўзингиз айтгандай, “сизнинг йигитингиз” ҳам бор.

– У профессионал қотил, – деб таърифлади Рэйс.

– Бу бизга маълум. Лекин иккинчи томондан, ҳеч тасаввур қилолмаяпман Линнет Дойлни ўлдириш унга нега керак бўлганини. Бутунлай бошқа-бошқа муҳит кишилари улар.

– Балки, Линнет бу одамини фош қилувчи бирон сирни тасодифан кўриб қолгандир?

– Бўлиши мумкин, лекин ишониш қийин.

Эшик тақиллади.

Важоҳатли бесўнақай Флитвуд дам Рэйсга, дам Пуарога шубҳаланиб қаради.

– Мени қўрқитмоқчимидинглар?

Пуаро уни таниди: бир марта унинг Луиза Бурже билан гаплашиб турганини кўрган эди.

– Ҳа! – жавоб қилди Рэйс. – Кеча пароходда қотиллик содир бўлганини билсангиз керак, албатта?

Флитвуд тасдиқ маъносида бош ирғаб қўйди.

– Бизга шу нарса маълумки, кеча отиб ўлдирилган аёлни сиз ёмон кўрар экансиз.

Флитвуднинг кўзларида ваҳима учқунлари чақнади.

– Ким айтди сизга?

– Чунки миссис Дойл сизнинг бир қиз билан бўлган муносабатингизга қаршилиқ кўрсатган экан.

– Биламан буни сизга ким айтганини – анави ғийбатчи француз қиз айтган. Сизга жавобим шу: у қиз ёлғон айтган, ғирт ёлғончи у.

– Қизиқ, сиз унинг нима деганини билмай туриб, мунча қуйиб-пишиб рад этиясиз айтган гапини?

Зарба мўлжалга тегди. Флитвуд қизариб кетди ва сўлагини ютди.

– Нега бўлмаса бировларнинг ишига тумшуқ тикади ўша мадам?

– Айтмоқчисизки, миссис Дойл сизларнинг ўзаро муносабатингизга аралашган, шундайми? Лекин сиз билсангиз керак – қонун ўша қўш хотинли одамни жазога тортади.

– Менинг ишим бутунлай бошқача эди. Мен маҳаллий қизга уйлангандим. Бу никоҳ ўрнига ўтмайди. Қолаверса, у мени ташлаб, ўз қишлоғига кетиб қолган. Уни олти йилдан бери кўрмайман.

– Шунга қарамай, сиз – уйланган ҳисобланасиз. Флитвуд индамади.

– Миссис Дойл, – деб гапида давом этди Рэйс, – (у пайтда ҳали у мисс Рижуэй эди) хотинингиз борлигидан хабар топган – тўғрими?

– Ҳа, билиб қолибди, лаънати! Ким айтибди унга, бировларнинг ишига тумшуқ тикқин, деб! Мен Мэри билан яхши яшаб кетармидим. Унинг

ҳамма айтганларини қилган бўлардим. Агар бекаси тумшуқ тикмаганида, Мэри хотиним борлигини билмасди ҳам. Ҳа, жин урсин мени, ўша мадамни ўлгудек ёмон кўриб қолгандим; кейин унинг бошдан-оёқ дуру гавҳарларга безаниб, кемамизга виқор билан мамнун кайфиятда чиқиб келганини кўрганимда, яна юз чандон ёмон кўриб қолдим уни – ахир у менинг ҳаётимга рахна солган эдида. Лекин ўзи ўша қилмишини аллақачон унутиб юборган бўлса керак. Агар сиз мени қотил деб ҳисоблаётган бўлсангиз, янглишасиз! Мадамни мен отмаганман. Унга қўлимнинг учини ҳам теккизмаганман. Қасам ичишим мумкин.

У жим қолиб, оғир-оғир нафас ола бошлади, қора терга чўмди.

– Кеча кечаси соат ўн икки билан икки ўртасида қаерда эдингиз?

– Ўрнимда ухлаб ётган эдим, буни ҳамсоям тасдиқлаши мумкин.

– Текшириб кўрамиз, – деди Рэйс бош ирғаб. – Кетишингиз мумкин.

– Хўш? – деди Пуаро Флитвуд кетиб, эшик ёпилганидан кейин.

Рэйс елкасини қисиб қўйди.

– Унинг гапида мантиқ бор. Тўғри, у асабийлашди, бу табиий ҳол. Айтган далилини текшириб кўриш керак, гарчи бу бизга ҳеч нимани ойдинлаштирмаса ҳам. Ҳамсояси ухлаб ётганида Флитвуд сездирмай чиқиб кетган ва ҳеч кимга кўринмай қайтиб келган бўлиши мумкин. Суриштириб кўриш керак, биронта одам кўрмадимикин уни.

Эгнига кулранг нафис шоҳи кўйлак кийган миссис Аллертон чекиш хонасига шошиб кириб келди. У хафа кўринарди.

– Қандай даҳшат, – деди у креслога ўтираркан.
– Ҳеч ишонгинг келмайди. Шоду хуррам ҳаёт кечир-
риши учун ҳамма нарсаси бўлган шундай латофат-
ли жувон ўлиб ётса-я. Мен бунга ишона олмайман.

– Тушунаман сизни, мадам, – деди Пуаро хайри-
хоҳлик билдириб.

– Сизнинг шу пароходда бўлганингиз қандай
яхши, – деб самимият билан гапида давом этди
миссис Аллертон, – сиз топасиз айбдорни. Мен ана-
ви шўрпешона ғалати қизда айб йўқлигини эши-
тиб хурсанд бўлдим.

– Сиз мадемуазел де Белфортни айтяпсизми?
Ким айтди сизга, унда айб йўқ, деб?

– Корнелия Робсон, – деди миссис Аллертон хи-
ёлгина жилмайиб. – У боши билан шўнғиб кетиб-
ди бу мудҳиш воқеага. Назаримда, биринчи марта
кўраётган бўлса керак бундай қиёмат можарони,
кейин бутун умр эслаб юради буни.

Миссис Аллертон Пуарога ўгирилиб жим бўлиб
қолди.

– Узр, кўп гапириб юбордим. Сиз мендан бирон
нимани сўрамоқчимидингиз?

– Агар қарши бўлмасангиз. Мадам, сиз ухлагани
қачон ётдингиз?

– Роппа-роса соат ўн яримда.

– Дарров ухлаб кетдингизми?

– Ҳа, жуда ҳам уйқум келганди.

– Эслаб кўринг, бутун тун мобайнида ҳеч нима
эшитмадингизми?

Миссис Аллертон диққатини жамлаб ўйга тол-
ди.

– Назаримда, бир нима шалоплагандай бўлди,
яна, кимдир югуриб ўтди – ё у ёққа, ё бу ёққа. Бу
тушимда бўлдим ё ўнгимда – яхши эслолмайман.

Кимдир сувга тушиб кетди, деб ўйладим, уйғониб кетиб, қулоқ сола бошладим, лекин ҳаммаёқ тинч эди.

– Билмайсизми, соат неча бўлган эди ўшанда?

– Йўқ, айтолмайман. Аниқ билмагандан кейин тахминан айтмаган яхши.

– Бизга айтадиган бошқа гапингиз йўқми?

– Йўқ, шекилли.

– Сиз илгари учрашганмидингиз мадам Дойл билан?

– Йўқ. Тим таниш эди у билан. Мен унинг тўғри-сида қариндошим Жоанна Саутвуддан эшитган эдим, лекин ўзим у билан биринчи марта Асвонда танишдим.

– Ижозат берсангиз, мадам, сизга яна битта саволим бор.

Миссис Аллертон ожизона жилмайиб деди:

– О, мен ўша махсус саволни интизор бўлиб кутяпман.

– Унда эшитинг. Сиз ёки қариндошларингиздан биронтаси мадам Дойлнинг отаси Мелуш Рижуэйннинг молиявий таъсирида ҳеч қандай моддий зарар кўрмаганми?

Миссис Аллертон таажжубда қолди.

– Э, йўқ! Бизнинг оилавий сармоямиз табиий тарзда камайди... Биласизми, ҳозир ҳамма ерда аввалгига қараганда камроқ фоиз тўлайдиган бўлишган. Бизнинг қашшоқлашувимизга четдан ҳеч қандай жиддий таъсир бўлмаган. Эримдан бизга арзимаган пул мерос қолганди, ҳаммаси тўлатўқис сақланмоқда.

– Миннатдорман, мадам. Илтимос, бизга ўғлингизни айтиб юборсангиз.

Миссис Аллертон қайтиб борганида, Тим ундан сўради:

– Тергов тугадими? Энди навбат менга келгандир? Нималарни сўрашди?

– Ўтган кечаси бирон нима эшитдингизми, деб сўрашди, холос. – деди миссис Аллертон. – Лекин мен, афсуски, ҳеч қандай ёрдам беролмадим уларга. Нега бундай бўлди, ҳайронман. Ҳолбуки, Линнетнинг каютаси меникидан атиги бир каюта нарида эди. Ўқ овозини эшитишим керак эди. Борақол, Тим, сени кутишяпти.

Пуаро миссис Аллертонга берган саволларини такрорлади. Тим жавоб берди:

– Мен барвақт ётдим, соат ўн яримда бўлса керак. Бир оз ўқидим, кейин чироқни ўчирдим.

– Шундай кейин ҳеч нима эшитмадингизми?

– Йўқ. Кўзим кетган экан... кейинроқ қандайдир шовқин, югур-югур бошланди, кимдир Фанторани чақирди.

– У мадемуазел Робсон бўлган – салондан чиқиб чақирган.

– Ҳа, бўлса бордир. Кейин ҳар хил овозлар эшитилди, кимдир палубадан чопиб ўтди. Сўнг шалоплаган товуш эшитилди. Яна, кекса Бесснер кимгадир: “Эҳтиёт бўлинг, шошилманг!” – деб бақирди.

– Сиз шалоплаган товуш эшитдингизми?

– Ҳа, менга шундай туюлди.

– Унинг ўқ овози эмаслигига аниқ ишонасизми?

– Эҳтимол, ўқ овозини ҳам эшитгандирман. Назаримда, кимдир шампан виноси очгандай бўлди. Балки, у ўқ овози бўлгандиру менга шалоплаш бўлиб эшитилгандир; биласиз-ку, бу ассоциация – шиша тиқини отилиб чиққанида қадаҳларга вино шилдираб қуйилади... Уйқу аралаш, одамлар са-

лонда вақтичоғлик қилишаётгандай, майхўрлик ухлашимга халал бераётгандай туюлди менга.

– Кейин-чи? Яна бирон нима эшитдингизми?

Тим ўйланиб қолди.

– Кейин Фантора каютасида анчагача ғимирлаб юрди, ҳеч тинчимасди.

– Кейин-чи?

– Кейин ухлаб қолдим.

– Бошқа ҳеч нима эшитмадингизми?

– Ҳеч нима.

– Миннатдорман сиздан, мосье Аллертон.

Тим туриб чиқиб кетди.

Ўн бешинчи боб

Чуқур хаёлга толган Рэйс “Ал-Карнаку” кема-сининг тарҳи устига энгашган эди: Фантора, Тим Аллертон, Миссисс Аллертон. Ундан кейин Симон Дойлнинг бўш қолган каютаси. Хўш, миссис Дойлнинг ёнидаги каюта кимники экан? Аҳ-ҳа, америкалик кампир. Биронта муайян товушни ҳеч ким эшитмаганида ҳам, у эшитиши керак.

Бугун эрталаб мисс Ван Скулернинг афти ҳар доимгидан ҳам кўпроқ бужмайган ва заҳил эди. Унинг қоп-қора биткўзлари шубҳа ва ғазаб билан боқардилар. Рэйс уни пешвоз туриб, илтифот ила бош эгиб қарши олди.

Ўн олтинчи боб

Полковник Рейс ўз ҳамкасбига ғалати қараб қўйди. У Эркул Пуарони чин дилдан ҳурмат қилар эди. Бироқ ҳозир у машҳур детективнинг мулоҳазаларига тушунолмаётган эди. Шундай бўлса ҳам,

савол бериб ўтирмади. У, умуман, жуда кам савол берарди. Шу боис, яна зарурий иш билан машғул бўлди.

– Энди кимни таклиф қиламиз? Балки ўша мисс Оттерборнни чақирармиз?

Розали Оттерборн кирди. У асабийлашмаган ҳам, ҳеч нимадан чўчимаган ҳам эди.

– Хўш нега керак бўлиб қолдим сизларга? – сўради қовоғини уйиб. Унга Рейс жавоб қилди.

– Биз миссис Дойл ҳалокати сабабларини муҳокама қиляпмиз, – деб изоҳ берди у. – Илтимос, ўтган кечаси нима қилганингизни сўзлаб берсангиз.

– Биз, ойим икковимиз барвақт ухлагани ётдик. Деярли ҳеч нима эшитганимиз йўқ. Фақат доктор Бесснернинг каютасидан қандайдир ғивирлаган ҳаракат эшитилди. Мен докторнинг баралла овозда немисчалаб сўкинганини эшитдим. Бинобарин, нима воқеа бўлганидан то эрталабгача беҳабар эдим.

– Ўқ овозини эшитдингизми?

– Йўқ.

– Аниқми шу?

Розали Рэйсга ҳайрон бўлиб қаради.

– Нима демоқчисиз бу билан? Аниқ, албатта.

– Шунингдек, каютадан ҳам чиқмагансиз, кема-нинг ўнг томонига ҳам юрмагансиз, сувга ҳеч нима ташламагансиз ҳам-а?

Розали қизариб кетди.

– Нима, кераксиз нарсани сувга ташлашни ман этувчи қонун борми?

– Йўқ, бундай қонун йўқ, албатта. Демак, ташлагансиз-а?

– Йўқ. Мен бундай демадим. Айтдим-ку сизга, каютадан чиқмадим, деб.

– Демак, гар кимдир сизни тунда палубада кўрганини айтган бўлса...

Розали унинг сўзини бўлди.

– Ким айтди буни?

– Мисс Ван Скулер.

– Мисс Ван Скулер? – деб сўради Розали ҳайрон қолиб.

– Ҳа. Мисс Ван Скулер каютасидан бош чиқариб сизнинг сувга бир нима ташлаганингизни кўрган.

– Бу ғирт ёлғон гап, – деди Розали чўрт кесиб. Кейин бирдан, гўё нимадир эсига тушгандай сўради: – Бу қай вақтда бўлган экан, унинг айтишича?

Энди унга Пуаро жавоб қилди:

– Соат бирдан ўн дақиқа ўтганда, мадемуазел.

Розали ўйга толиб бош ирғаб қўйди.

– У яна бошқа бирон нима кўрибдими?

Пуаро Розалининг юзига ажабланиб тикилди.

– Бошқа бирон ниманими? Йўқ, шекилли, – деб жавоб қилди у, – лекин баъзи нарсаларни эшитибди.

– Масалан, нимани?

– Мадам Дойлнинг каютасида кимдир юрганини.

– Вой, шунақаи ҳали, – дея ғудранди Розали ва ранги мурданикидек оқариб кетди.

– Демак, сиз сувга ҳеч нима ташламагансиз, шундайми, мадемуазел?

– Ахир нима жин уриб, мен ярим кечада палубада санқиб юришим, ниманидир сувга ташлашим керак экан?

– Бундай қилишингиз учун бирон сабаб бўлиши мумкин сизда, гарчи ўша ташлаган нарсангиз ҳеч кимга зарар етказмайдиган буюм бўлса ҳам.

– Зарар етказмайдиган? – деди Розали кескин тарзда.

– Ҳа, мен айнан шундай дедим. Лекин тушунинг, мадемуазел, ўтган кечаси сувга шундай бир буюм ташланганки, уни асло безарар буюм деб бўлмайди.

Рэйс индамай, духоба ёпинчиқни очди ва ичидаги нарсаларни кўрсатди. Розали Оттерборн сесканиб кетиб ўзини орқага ташлади.

– Уни шундан отишибдими?

– Ҳа, мадемуазел.

– Шунинг учун мени қотил деб ҳисоблаяпсизми? Фирт тентаклик бу! Ўзингиз ўйлаб кўринг, нима сабабдан мен Линнет Дойлни ўлдиришим керак экан? У билан ҳатто таниш ҳам бўлмасам.

У нафратона кулиб ўрнидан турди.

– Ёдингизда бўлсин, мисс Оттерборн, – деди Рэйс, – мисс Ван Скулер юзингизни ой нурида аниқ кўргани ҳақида қасам ичмоқчи.

Розали яна кулди:

– Ўша қари жодугар-а? Ахир у шабкўр-ку. У бошқа одамни кўрган, – бир оз жим қолгач сўради: – Кетсам бўладими?

Рэйс бош ирғаб рухсат берди, Розали Оттерборн хонадан чиқиб кетди. Рэйс сигарета чекди.

– Ҳа. Ғоятда антиқа зиддият. Қайси бирига ишониш керак?

– Менимча, – деди Пуаро бош чайқаб, – биттаси ҳам ҳақиқатни очиқ айтмади.

– Ишимизнинг энг мушкул томони ҳам шу, – деди Рэйс ташвишга тушиб. – Йўловчиларни сўроқ қилишда давом этамизми?

– Ҳа, дўстим. Биз танлаган усулимизга ҳамиша амал қилишимиз лозим.

Эгнига олачипор нафис матодан кўйлак кийган миссис Оттерборн кирди. У Розалининг айтганларини такрорлаб, икковлари соат ўн бирларда ётиб ухлашларини айтди. Шахсан ўзи қизиқарла нарса эшитмабди, Розалининг каютадан чиққан-чиқмаганлиги ҳақида ҳам ҳеч нима дея олмади. Лекин жиноят сабаблари масаласида унда бир талай мулоҳаза бўлиб, шуларни баён қилишга шошилди.

– Шаҳвоний жиноят! – деб чинқариб юборди у. – Қотилликка бўлган тўпори мойиллик шаҳвоний шижоат билан чамбарчас маташиб кетган. Жаклина она томонидан лотин америкалик. У то кези келгунча қаттиқ жиловлаб қўйилган инстинкт измида бўлган. Мана, ниҳоят у қўлига пистолет олиб, ими-жимида...

– Лекин миссис Дойлни Жаклина де Белфорт отмаган, – деб тушунтирди Рэйс. – Бу аниқ исботланди.

– Унда эри отган, – деб шу заҳоти топқирлик қилди миссис Оттерборн. – қонли шаҳват ва шаҳвоний жўшқинлик жинсий замирида вужудга келган жиноят. Бу борада сизга юзлаб аниқ мисолларни келтиришим мумкин...

– Мистер Дойл оёғидан яраланган, юра олмайди – суяги синган, – деб Рейс хонимнинг гапини бўлди. – Мистер Дойл бутун тун давомида доктор Бесснернинг каютасида ётган.

Ҳаттоки шу важ ҳам миссис Оттерборннинг ғайратини сўндирмади, у янада жўшқинлик билан гапида давом этди:

– Тушунарли! Э Худо, эсим қурсин! Бу мисс Бауэро! Шаҳвоний психоз! Қари қиз! Муҳаббат оғушида бўлган ёш келин-куёвни кўрганида жазаваси тутиб, жинни бўлиб қолади. Албатта бу ўша! Шаҳват

бобида совуққон, табиатан камсуқум – ҳаммаси тўғри келяпти! Менинг “Бесамар шароб” деган китобимда...

Полковник Рейс эҳтиётлик билан унинг сўзини бўлди:

– Тахминларингиз бизга жуда катта ёрдам кўрсатди. Энди биз ишимизни давом эттиришимиз керак. Сиздан беҳад миннатдормиз. – У назокат билан хонимни эшиккача кузатиб қўйди ва пешонаси терини артиб орқага қайтди. – Вой, ярамас хотин-е! Мунча разил, мунча жирканч! Нега уни шу чоққача ҳеч ким ўлдирмадийкин?

– Унга ҳам навбат келиб қолар, – деб юпатди уни Пуаро.

– Агар уни ўлдиришса, мен қотилнинг ёнини олган бўлардим. Хўш, яна кимлар қолди? Пеннингтон. Биз уни кейин сўроқ қиламиз.

Синьор Ричетти қаттиқ ҳаяжонланар ва кўп гапирарди. Гапираркан, нуқул қўлларини кўкка кўтарарди. Саволларга у тез ва қисқа-қисқа жавоб берди. Ухлагани жуда барвақт ётибди. Қизиқарли бир мақолани озгина ўқибди – унда Онадўлу кўҳна қабрларидаги сопол буюмлар ҳақида мутлақо янги фикрлар баён қилинган экан. Чироқни ўчирганида соат ҳали ўн бир бўлмаган экан. Йўқ, у ўқовозини ҳам, шиша оғзидан отилиб чиққан пўкак овозини ҳам эшитмаган. Лекин кейинроқ, анча кейин фақат бир нарсани – шалоплаган, жуда қаттиқ шалоплаган товушни эшитган.

– Сизнинг какютангиз пастки палубанинг ўнг томонидами?

– Худди шундай. Мен қаттиқ шалоплаган товуш эшитдим, – деб у шалоплаш ҳажмини кўрсатмоқчи бўлгандай, яна қўлларини кўкка кўрсатди.

– Вақтни аниқ айтолмайсизми?

Синьор Ричетти ўйланиб қолди.

– Бу мен уйқуга кетганимдан кейин икки-уч соат ўтганда, аниқроғи, икки соат ўтганда бўлди-ёв.

– Соат бирдан ўн дақиқа ўтганда, десак бўлади-ми?

– Ҳа, бўлиши мумкин. Эҳ, қандай мудҳиш жиноят-а! Қандай ваҳшийлик! Қаранг, шундай дилбар аёл...

Синьор қўлларини силкиб гапирганча чиқиб кетди.

Рейс Пуарога қаради, у қошларини маънодор чиририб, елкасини қисиб қўйди. Фергюсон кирди. Бу одам билан суҳбатлашиш анча қийин бўлди. У стулда безовта питирлаб ўтираркан истехзо билан дерди:

– Намунча елиб-югуришмаса! Нима, осмон узилиб ерга тушибдими? Хотин зоти тикилиб ётибди ер юзида!

– Биз, мистер Фергюсон, – деди совуққина қилиб Рейс, – сизнинг кеча кечқурун нима билан шуғулланганингизни билишимиз керак.

– Бу масалада мени сўроқ қилишга ҳаққингиз борлигига ишонмайман-у лекин, майли, қарши эмасман. Мен мисс Робсон билан бирга соҳилда эдим. У кемага қайтганидан кейин, бир ўзим яна анча вақт тентираб юрдим, кемага тахминан ярим кечада қайтдим.

– Каютангиз пастки палубада, ўнг томондами?

– Ҳа. Мен жамиятнинг қаймоғидан эмасман.

– Ўқ овозини эшитдингизми? Балки у шиша оғзидан отилган пўкак овозини эслатгандир.

Фергюсон ўйланиб қолди.

– Назаримда, шунга ўхшаш қандайдир товуш-ни эшитгандайман... Аниқ вақтини айтолмайман, лекин ётишимдан олдин бўлганди. Бу маҳал ҳал кўпчилик ухламаган эди. Мен юқори палубада одамларнинг чопиб юрганини эшитдим.

– Эшитганингиз балки мадемуазел де Белфорт отган ўқ овозидир. Сиз иккинчи марта эшитмадингизми ўқ овозини?

Фергюсон инкор маъносида бош чайқади.

– Шалоплаган товушни-чи?

– Шалоплаган? Ҳа, эшитгандайман. Лекин аниқ айтолмайман.

– Сиз бутун тун давомида каютадан ташқарига чиқдингизми?

– Йўқ, чиқмадим, – деди жилмайганча Фергюсон, – ва, минг афсуски, бу ғаройиб ташаббусда иштирок эта олмадим.

– Бас қилинг жинниликни, мистер Фергюсон!

Йигитнинг аччиғи чиқди.

– Нима, ўз фикримни баён қилиш ҳуқуқи йўқми менда?

Пуаро у томонга энгашиб, шартта сўради:

– Линнет Дойлнинг Англияда энг бадавлат аёл эканлигини сизга Флитвуд айтган – шундай эмасми?

– Флитвуднинг нима алоқаси бор экан бу қотилликка?

– Флитвудда, биродар, Линнет Дойлни ўлдириш учун салмоқли ваз ж бўлган. Унинг бу аёлдан нафратланишлари бесабаб эмас эди.

Мистер Фергюсон сакраб ўрнидан туриб кетди.

– А-а, шумиди ҳали мақсадингиз, жин урсин сизларни! – жаҳл билан бақириб юборди у. – Бутун айбни ҳали шу камбағал йигитнинг бўйнига

қўймоқчи экансизлар-да! Негаки, у ўзини ҳимоя қила олмайди, унинг адвокат ёллашга пули йўқ! Лекин билиб қўйинглар, агар бу ишга Флитвудни аралаштирадиган бўлсанглар, мен билан гаплашишингизга тўғри келади.

– Сиз кимсиз ўзи?

Фергюсон қизариб кетди.

– Ким бўлганимда ҳам, дўстимни ҳимоя қилишга қурбим етади.

– Бўлди, мистер Фергюсон, ҳозирча керак эмасиз, – дейди Рейс.

Фергюсон орқасидан эшик ёпилди.

– Жуда қизиқ бола экан, – деди Рейс кутилмаганда.

– Уни ўзингиз қидирган одам деб ўйлайсизми? – сўради Пуаро.

– Ўхшамайди. Менимча, ўша йигит команда аъзолари таркибида. Мен олган маълумот сохта бўлиши мумкин эмас. Яхшиси, келинг, ишимизни давом эттирайлик. Пеннингтонни таклиф қиламиз.

Ўн еттинчи боб

Эндрю Пеннингтон юз берган фожиага ўз таъзияси ва руҳий изтиробини бекаму кўст намойиш қилган эди. У, ҳар доимгидай, ғоятда пухта кийинган, бўйнига қора мотам галстугини боғлаган, соқол-мўйлови тозалаб қирилган чўзинчоқ юзида бениҳоя аччиқ ғам-ғусса акс этарди.

– Жентлменлар, – деб маъюсгина гап бошлади у, – мен жуда эзилиб кетдим, хароб бўлдим. Қизалоқ Линнет, мен уни гўдаклик чоғидан билардим, бирам аломат, бирам шўх қиз эдики! Отаси Мелуш Рижузэй шундай қизи борлигидан ғоятда фахрла-

нарди! Йўқ, яхшиси, эсламай! Айтинглар тезроқ қандай ёрдам кўрсатишим мумкин? Сизларда фақат шуни илтимос қиламан!

– Биринчи навбатда, мистер Пеннингтон, – дед Рэйс, – айтинг-чи, сиз ўтган кечаси бирон тову эшитдингизми?

– Йўқ, сэр, афсуски, эшитмадим. Каютам доктор Бесснерники билан ёнма-ён. 40 ва 41. Ярим кечага яқин докторникида қандайдир уринишлар бўлди. Турган гапки, мен билмаган эдим докторнинг нег ухламаётганини.

– Бошқа ҳеч нима эшитмадингизми? Масалан, ўқ овозини?

Пеннингтон “йўқ” дегандек бош чайқади.

– Қачон ухлагани ётдингиз?

– Тахминан, соат ўн бирларда, – у олдинга энгашди. – Менимча, ўзингиз ҳам бохабар бўлсангиз керак: кемада ҳар хил миш-мишлар юрибди. Анави қиз, Жаклина де Белфорт, унинг онаси Лотин Америкасидан. Ҳозир ҳамманинг оғзида ўша қиз. Линнет мени ўзининг шахсий ҳаётига аралаштирмасди, лекин менинг кўзим кўр, қулоғим қар эмас. Ўша қиз билан Симон ўртасида адоват бўлган, биласизми шуни? Аёлни қидиринг! Ажойиб матал бу; ҳозирги вазиятда уни узоқ қидирмайсиз – ишончим комил.

– Линнет Дойлни Жаклина де Белфорт отганми, сизнингча? – сўради Пуаро.

– Ҳа, шундай туюляпти менга. Лекин аниқ ҳеч нима билмайман...

– Афсуски, биз баъзи нарсаларни биламиз.

– Ростданми? – Пеннингтоннинг ҳайрон бўлгани аниқ кўриниб турарди.

– Бизга маълумки, мадемуазел де Белфорт мадам Дойлни ота олмаган.

Пуаро бутун воқеани муфассал сўзлаб берди. Пеннингтон ишонқирамай эшитди унинг гапини.

– Ҳа, айтганларингиз тўғрига ўхшайди. Ваҳоланки, ҳамшира ухлаб қолган ё пинакка кетган чоғида қиз аста-секин каютадан чиққан ва яна оёқ учида қайтиб кирган бўлиши мумкин-ку.

– Бу мумкин эмас, мосье Пеннингтон. Унга кучли уйқу дорисини укол қилишганди, буни унутманг. Қолаверса, ҳамшира, ўз касбига кўра, жуда сергак ухлайди ва назоратидаги бемор уйғонган заҳоти у ҳам уйғониб кетади.

– Барибир, назаримда, бу ерда бир сир бор, – деди Пеннингтон.

Рэйс гапга аралашди, у мулойим оҳангда, аммо амирона тарзда гапира бошлади:

– Мистер Пеннингтон, бизга ишонишингизга тўғри келади – юз берган қотилликни биз жуда пухта ўрганиб чиқдик, бинобарин, аниқ хулоса чиқарганмиз – Жаклина де Бельфорт миссис Дойлни отиш имконига эга бўлмаган. Лекин уни ким отган – ҳозирча билмаймиз. Шу боис, биз сизнинг ёрдамингизга умидвормиз.

– Менинг? – деди чўчиб кетган Пеннингтон.

– Ҳа. Сиз марҳуманинг яқин дўсти бўлгансиз. Унинг турмуш тарзи сизга маълум, эҳтимол уни сиз яхшироқ биларсиз эридан кўра, чунки эри уни бор-йўғи бир неча ой бурун учратган. Сиз, масалан, мадамни ёмон кўриб қолган унинг биронта душмани бўлганлигидан балки хабардорсиз.

Пеннингтон қовжираб қолган лабини ялади.

– Ишонинг, бу ҳақда ҳеч нима билмайман... Линнет Англияда ўсиб катта бўлган. Мен унинг кимлар билан алоқаси борлигини деярли билмасдим.

– Шунга қарамай, – деб гапни илиб кетди Пуаро, – ушбу кемада мадам Дойлни очикдан-очик йўқ қилмоқчи бўлган қандайдир одам бор. Эсингиздами, анави куни қоя қулаганида, мадам мўъжиза тўфайли бир ўлимдан қолганди. Лекин сиз ўша пайтда у ерда йўқ эдингиз, шекилли?

– Ҳа. Ўша пайт мен ибодатхона ичида эдим. Бунименга кейин сўзлаб беришди. Дарҳақиқат, мўъжиза қутқариб қолибди Линнетни. Акс ҳолда, бу оддийгина бахтсиз ҳодиса ҳисобланган бўларди. Шундай эмасми?

Пуаро елкасини қисиб қўйди.

– Ўшанда биз ҳам шундай хаёлга боргандик. Лекин энди – бу ғоятда шубҳали ҳол.

– Ҳа, тўғри, сиз ҳақсиз, – Пеннингтон нафис шоҳи рўмолчаси билан пешонаси терини артди.

– Миссис Дойл бир гал мен билан суҳбатда, бу кемада мени ёмон кўрадиган бир одам бор, деб айтган эди – Рижуэйлар оиласи ўша одамнинг оиласига талофат етказган экан. Билмайсизми, ким бўлиши мумкин ўша одам?

Пеннингтон астойдил ажаблангандай кўринди.

– Йўқ, бу ҳақда ҳеч қандай тасаввурга эга эмасман.

– Мадам сизга бу тўғрида гапирмаганмиди?

– Йўқ.

– Сиз унинг отаси билан қалин дўст бўлгансиз, балки эслаб кўрарсиз, корчалонлик найранги оқибатида, унинг шерикларидан биронтаси хонавайрон бўлмаганмиди?

Пеннингтон ночор қўлларини ёйди:

– Йўқ. Ишбилармонлар муҳитида бундай ҳоллар тез-тез учраб туради, лекин Рижуэйларга таҳдид солган ё улардан қасос олишга чоғланган биронта ҳам одамни эслолмайман. Бундай воқеа бўлмаган.

– Қисқа қилиб айтганда, мистер Пеннингтон, бизга ёрдам беролмайсиз, шундайми?

– Шундай бўлиб чиқади. Таассуф қиламан, жентлменлар.

– Биз ҳам афсусланияпмиз, – деди Пуаро. – Биз сизнинг ёрдамингиздан умидвор эдик.

У, суҳбат тугади, демоқчи бўлгандай ўрнидан турди.

– Ҳамонки Дойл оёққа тура олмас экан, барча тадорикларни ўз зиммамга олишимга тўғри келади. Кечирасиз, полковник, кейинги режалар қандай?

– “Ал Карнаку” бу ердан жўнагач, ҳеч ерда тўхтамай, Шалолага боради. У ерга эртага эрталаб етиб борамиз.

– Маййит нима бўлади?

– Уни герметик совуқхонага қўйишади.

Эндрю Пеннингтон бош ирғаб чиқиб кетди.

– Мистер Пеннингтон, – деб гап бошлади Рэйс, сигарета тутатар экан, – ўзини жуда ўнғайсиз ҳис қилди.

– Шу билан бирга, – деди Пуаро бошини сарак-сарак қилиб, – бунчалик аҳмоқона ёлғон сўзлаш мистер Пеннингтонга ярашмас экан. Тепадан қоя тош қулаган пайтда у Абу Симбал ибодатхонасида йўқ эди. Гапимнинг ростлигига онт ичишим мумкин, зеро ўзим ибодатхонадан энди чиққандим.

– Ёлғон ҳам шунчалик бемаъни бўладими, – деди Рэйс, – уни фош қилиш оппа-осон-ку!

Пуаро бош ирғади.

– Лекин биз, – деди у жилмайиб, – то вақти-соати келгунча, унинг ёлғончилигини фош қилмай турамыз, розимисиз?

– Ўзим ҳам сизга шуни айтмоқчи бўлиб тургандим, – деди Рэйс.

– Бир-биримизни тушунганимиз қандай яхши, дўстим.

Уларнинг оёғи ости чайқалди – мотор ишлаб, “Ал-Карнаку” орқасига қайта бошлаган эди.

– Энди марварид шодаси билан шуғулланамиз, – деди Рэйс.

– Бирон кўзлаган режангиз борми?

– Ҳа. – Рэйс соатига қараб қўйди. – Ярим соатдан кейин тушлик тарта бошлайдилар. Менинг таклифим: тушлик охирлаб қолганида марварид шодаси ўғирланганини эълон қиламиз ва ҳамма хўрандалардан, то бутун кемада тинтув ўтказилиб бўлгунча ресторанда қолишини сўраймиз.

Пуаро бу режани маъқуллаб, бош ирғаб қўйди.

– Жуда яхши ўйлаб топгансиз. Марваридни ўғирлаган одам уни йўқ қилишга ҳали улгурмаган. Биз кўққисдан бошлаймиз қидиришни, шундай қилсак, ваҳимага тушган ўғри марваридни сувга отиб юбориш имконидан маҳрум бўлади. Ҳозир мен ўзимга фақат биттагина савол бериб ётибман: нега пистолетни сувга ташлашди экан?

– Шуми бор-йўғи?

– Ҳозирча шу. То бу саволга ўзимни қониқтирадиган жавоб топгунимча, мен учун бошқа ҳамма гапларнинг маъниси йўқ. Қисқаси, пистолет – асосий негиз.

Рэйс елкасини қисиб қўйди. Пуаро бир оз вақт теран хаёлга толиб ўтирди. Кейин жиққа хўл ду-

хоба ёпинчиқни олиб, стол устига ёйди ва ундаги куюк ерни ҳамда ўқ тешган тешикларни қўли билан пайпаслаб кўра бошлади.

– Айтинг-чи, дўстим, – деб у қўққисдан Рэйсга мурожаат қилди, – сиз ўқ отувчи қуроллар билан яхшироқ танишсиз, менга нисбатан; агар пистолет мана бунақа матога ўралса, ўқ овози анча тўсиладими?

– Йўқ, унчамас. Фарқ деярли йўқ даражада.

Пуаро жавобдан қаноатлангандай бош ирғаб қўйди.

– Ўқ отувчи қуролга иши тушган эркак буни билган бўларди. Лекин аёл киши билмаслиги ҳам мумкин.

Рэйс бандига садаф қадалган пистолетни қўлида айлантириб кўрди.

– Бунақа жажжи қурол айтарли товуш чиқармайди, – деди у, – худди шиша оғзидан тиқин отилгандай эшитилади, холос. Атрофда ғала-ғовур бўлиб турган пайтда-ку, ўнта одамдан тўққизтаси эътибор ҳам бермайди бунақа товушга.

Пуаро дастрўмолни олиб, уни кўздан кечира бошлади.

– Эркаклар дастрўмоли – лекин жентлменларники эмас. Лондонда Вулворсинг дўконида бунақа рўмолча уч пенс туради.

– У Флитвудга хос.

– Ҳа. Мен эътибор бердим: Эндрю Пеннингтон ғоятда нафис рўмолча тутар экан.

– Балки Фергюсондир?

– Бўлиши мумкин. Лекин унга кўпроқ гулдор рўмолча ярашади.

– Рўмолчадан қўлқоп сифатида фойдаланилган, бармоқ излари қолмасин учун, – деди Рэйс ва ҳази-

лона кўшиб кўйди: – “Қон юқи – бу рўмолча гувоҳлиги”.

– Ҳа, жуда ғалати доғлар, кўряпсизми? – Пуаро елкаларини бир кериб олди ва яна доғларни диққат билан кўздан кечири бошлади.

– Қизиқ, – дея ғўлдиради у, – жуда қизиқ... – у жим бўлиб қолди, кейин мутлақо бошқача оҳангда, жуда майинлик билан гапирди. – Бечора мадам Дойл. У тинчгина, ҳаловатда ётганида... чаккасида зиғирдаккина тешик пайдо бўлган. Унинг қандай ётгани эсингиздами?

Рэйс унга ҳайрон бўлиб қаради.

– Мен бўлсам, – деди у таъна билан, – ҳозир бирон янгилик айтсангиз керак, деб ўйловдим...

Ўн саккизинчи боб

Эшик тақиллади.

– Киринг, – деди Рэйс.

Стюард кирди.

– Кечирасиз, сэр, – деб у Пуарога юзланди, – мени сизга мистер Дойл юборди.

– Бораман.

Пуаро туриб доктор Бесснернинг каютасига кетди.

Симон ёстиқларга ўралиб ётарди, унинг иситмаси чиққан, икки юзи чўғдек қизарган эди.

– Келиб мени беҳад хурсанд қилдингиз, мосье Пуаро, – хижолат бўлгандай гап бошлади у, – битта илтимосим бор эди.

– Хўш?

Симон бадтар қизариб кетди.

– Жекки ҳақида сўрамоқчи эдим сиздан. Мен уни кўришим керак. Нима деб ўйлайсиз, агар сиз-

дан уни бу ерга бошлаб келишни илтимос қилсам, рози бўлармикин келишга? Биласизми, мен бу ерда паққос уни ўйлаб ётибман... ахир у ҳали ёшгина қизалоқ, бахти қаро гўдак, мен бўлсам унинг дилини оғритдим... худди энг жирканч ҳайвондек. Кейин... – у гапдан тўхтаб жим бўлиб қолди.

Пуаро уни қизиқиш билан кузатарди.

– Демак, сиз мадемуазел Жаклинани кўрмоқчимисиз? Бориб бошлаб келаман.

– Раҳмат. Бу бағоят зўр илтифот.

Пуаро Жаклинани қидириб топгани чиқиб кетди. У салоннинг бир бурчагида китобга эгилиб ўтирарди, лекин ўқимасди.

– Юринг, мадемуазел, – деди Пуаро хушмуомалалик билан, – мосье Дойл сизни кўрмоқчи.

Қиз лоладек қизариб кетди, кейин ранги қув ўчди.

– Симон-а? – деди у худди ўз қулоқларига ишонамаётгандай. – У мени кўрмоқчимиди? Мени-я?

Жаклинанинг ҳаяжонланиши Пуаронинг кўнгилини юмшатди.

– Ҳўш, борасизми, мадемуазел?

– Менми? Бораман, албатта.

У худди мўмин-қобил боладай Пуарога эргашди. Каютага кираверишда кўзи Симонга тушди-ю, таққа тўхтаб қолди.

– Салом, Жекки! – Симон ҳам ўнғайсиз аҳволда эди. – Жуда хурсандман келганингдан. Мен сенга айтмоқчи эдим... биласанми, мен...

Жаклина унинг сўзини бўлди:

– Симон, менмас... – деди у шоша-пиша, энтика-энтика, – уни мен отмадим, ўзинг биласан-ку. Кеча кечқурун эсимни йўқотиб қўйдим. О, кечирармикансан мени бир кун келиб?

Энди Симон анча енгил тортди.

– Бўлмасам-чи. Аллақачон кечирганман. Бутунлай. Сенга шуни айтмоқчи эдим. Тушунаман, сен бир оз безовта бўлдинг...

– Безовта бўлдим? Бир оз? О, Симон!

– Шунинг учун ҳам сени кўрмоқчи бўлувдим. Ҳаммаси жойида, кампиршо. Шунчаки, кеча сен кўп ичиб қўйиб, бир оз мазанг қочди. Бу табиий ҳол.

– О, Симон! Сени ўлдириб қўйишим мумкин эди!

– Э, йўқ, ўша ўйинчоғинг билан одам ўлдириб бўларканми?

– Ана, оёғинг-чи! Энди ҳеч ҳам юролмассан!..

– Бас қил, Жекки, нафасингни ел учирсин. Ҳадемай Асвонга етиб борамиз, мени у ерда рентген қилишади, оёғимда қолган ўқни олишади. Яна отдай соғайиб кетаман.

Жаклина жониқиб тупугини ютди, кейин бирдан югуриб келиб, юм-юм йиғлаганча, Симоннинг тўшаги олдида тиз чўкди. Симон ўнғайсизланиб, унинг бошини силади. У Пуарога қаради, Пуаро бир хўрсиниб қўйди-да, истар-истамас, Симон билан Жаклинани ёлғиз қолдириб каютадан чиқди. Чиқаркан, қулоғига элас-элас эшитилган: “Вой, мен қандай аблаҳман-а, Симон, Симон... Жуда хижолатдаман!” – деган сўзлар кирди.

Палубада Корнелия кема тиргагига суяниб турарди.

– Вой, сизмисиз, мосье Пуаро? – деди у ўгирилиб.

– Қандай даҳшат, қандай машъум бахтсизлик!

Пуаро осмонга қаради.

– Қуёш порлаб турганида ой кўринмайди, – деди у, – лекин қуёш ботиши, кўздан ғойиб бўлиши билан...

– Кечирасиз, тушунмадим! – деди Корнелия оғзини очганча.

– Мен фақат, мадемуазел, куёш ботганидагина ойни кўрамиз, демоқчи эдим. Нима, фикримга қўшилмайсизми?

– Нимага энди, қўшиламан албатта.

Лекин у, барибир, Пуарога шубҳа билан боқарди. Пуаро мийиғида кулиб қўйди.

– Гапимнинг тугуриғи йўқ, эътибор берманг.

У кеманинг қуйруқ томонига юриб кетди. Биринчи каютага яқинлашганида, юришни секинлатди. Каюта ичидан овоз эшитиларди...

– Шунақаям бемеҳр бўласанми? Емай-едириб, киймай-кийдириб катта қилган онангга ҳурма-тинг шуми? Бечора онаизорингга зиғирча ҳам раҳм қилмайсан! Чекаётган азобларимга бепарвосан...

Пуаро эшикни тақиллатди. Каютадаги овоз жим бўлиб қолди. Сўнг:

– Ким у? – деган миссис Оттерброннинг овози эшитилди.

– Менга мадемуазел Розали керак эди.

Қиз эшик олдига чиқди. У жуда толиққан кўри-нардди, кўз остлари қорайган, оғзи четида ажинлар пайдо бўлган эди.

– Нима гап? – сўради у дағаллик билан. – Нима керак сизга?

– Сиз билан гаплашмоқчи эдим, агар рози бўлсангиз.

Қиз Пуарога шубҳа билан қараркан, бадтар қо-воғини солиб олди.

– Нима ҳақда?

– Илтимос, мадемуазел.

Розали палубага чиқиб, каюта эшигини ёпди.

– Хўш?

Пуаро уни аста қўлтиқлаб олиб, кеманинг қуйруқ томонига етаклаб кетди. Улар душхона ёнидан ўтиб, муюлишда бурилишди. Энди бутун қуйруқ уларнинг назоратида эди, олдинда кенг дарё ястаниб ётарди. Пуаро тутқичга суянди, Розали эса, жиддий тус олиб, қаддини адл тутиб турарди.

– Хўш? – деб такрорлади у бетоқат бўлиб.

– Сизга бир нечта савол беришим шарт, мадемуазел, – деб Пуаро оҳиста гап бошларкан, айтадиган ҳар бир сўзини пухта танлашга уринди. – Аммо ишончим комилки, сиз битта ҳам саволимга жавоб беришни хоҳламайсиз.

– Унда, бекорга бошлаб келибсиз мени бу ерга.

Пуаро бармоғини ёғоч тутқич бўйлаб аста юргизаркан, деди:

– Сиз, мадемуазел, бошингизга тушган оғир мусибатларни ёлғиз ўзингиз бартараф қилишга одатлангансиз. Бунақада зўриқиб шикаст еб қолишингиз мумкин. Ахир дош беролмайсиз бундай оғир азобга. Мадемуазел, бундай вазиятда сиз ўзингизни қийнаб қўясиз, узоқ яшай олмайсиз ҳам бунақа танг аҳволда.

– Тушунолмаяпман нима демоқчи бўлганингизни, – деди Розали.

– Мен фақат аниқ далиллар, оддий, аммо даҳшатли далиллар ҳақида гапиряпман. Келинг, гапни чўзмай, очиқчасига гаплашайлик. Сизнинг онангиз – алкоголик, яъни майпараст, мадемуазел.

Розали чурқ ҳам этмади. У биринчи марта эсанкираб қолган эди. Оғиз жуфтлаб гапирмоқчи бўлди-ю, лекин яна лабларини чирт юмиб олди.

– Сиз гапиришингиз шарт эмас, мадемуазел. Ҳамма гапни ўзим айтаман сизнинг ўрнингиз-

га. Асвонда бўлган чоғимиздаёқ, мени сиз билан онангиз ўртасидаги муносабат қизиқтириб қолганди. Сизларни бир кўришимдаёқ, ҳамма вазият деярли ойдинлашганди мен учун: сиз онангизни нимадандир жон-жаҳд билан ҳимоя қилардингиз, аччиқ гапларингиз ва онангизга нисбатан беҳурматлигингиз фақат ниқоб эди, холос. Бир куни эрталаб мен онангизни ғирт маст ҳолда учратдим, ваҳоланки, уни нимадан ҳимоя қилаётганингизни мен анча олдин сезган эдим, демак, янглишмаган эканман. Ҳаммаси равшан бўлди менга – онангиз бир ўзи ичиб кайф қиларкан-у, сиз енгил қийин бўлган бу иллатга қарши мардона курашиб келаркансиз. Ҳолбуки, онангиз ҳамма майпарастларга ўхшаб, айёрлик қилишни, ичкиликни топиш ва уни сиздан яшириш йўллари билиб олган. Онангизнинг хуфия жойини сиз фақат кеча кечқурун топганингиз тўғри бўлса, мен ҳеч ажабланмасдим. Ҳа, демак, сиз кеча, онангиз уйқуга кетиши билан, унинг хазинасини қуритгансиз ва спиртли ичкиликлар шишаларини олиб бориб сувга ташлагансиз. – У жим қолди. – Ё янглишдимми?

– Йўқ. Сиз мутлақо ҳақсиз. – Энди Розали алам ва ўкинч билан гапира бошлади. – Буни сир тутиш аҳмоқлик эди албатта, лекин мен уялардим, одамлар билиб қолишини истамасдим! Ўшанда айтсам, ҳаммага аён бўларди онамнинг кимлиги. Ундан кейин, бемаъни шубҳаларингиз мени гўё...

Пуаро унинг гапини охирига етказди:

– Нафсониятингизга тегдими сизни қотилликда гумон қилганимиз?

– Ҳа, – яна Розалининг тийиқсиз ўкинчу узрлари бошланди, – мен буни ҳаммадан сир тутишга уриниб келдим... Ахир онамда айб йўқ эди-да. Китобла-

рини энди ҳеч ким олмай қўйган. У талқин этган бачкана фаҳш мавзуи китобхонларнинг меъдасига теккан, лекин онам бунга чидолмаяпти, бу унга ноинсофликдек бўлиб туйиляпти. Оқибат, у ичкиликка ружу қўйди. Мен анча вақтгача, онамнинг нега ўзини бундай ғалати тутишига тушунолмай юрдим. Тушунганимдан кейин, уни бу йўлдан қайтаришга ҳаракат қилдим. Бир мунча вақт ҳаммаси яхши бўлиб турди, кейин тўсатдан яна бошланди – бегона одамлар билан можаро талашиш, низо-нифоқ қилиш. Даҳшат, – деб у хўрсиниб қўйди. – Мен доим сергак бўлиб туришим, вақтида уни одамлар назаридан олиб қочиш керак... Оқибат, онам мени ёмон кўриб қолди. Ҳамма ишда мени айбдор деб ҳисоблайди. Буни мен унинг кўзларида кўраман...

– Бечора қиз, – деди Пуаро.

У Пуарога шахт ўгирилди:

– Менга зинҳор раҳм қила кўрманг. Ҳеч ҳам аяманг мени. Шунда ўзимни енгил ҳис қиламан. – У чуқур ва аянчли хўрсиниб қўйди. – Мен жуда чарчадим. Ўлгудай чарчадим.

– Биламан, – деди Пуаро.

– Ҳамма мени тарбия кўрмаган, кўрс ва қайсар қиз деб ҳисоблайди. Хушхулқ бўлишни унутиб қўйганман.

– Боя айтдим сизга – ёлғиз ўзингиз бардош бериб келяпсиз бошингизга тушган мусибатларга.

– Сиз билан суҳбатлашсам таскин топаман, – деди Розали секингина, – сиз мен билан ҳамиша яхши муомалада бўлдингиз, мосъе Пуаро. Лекин мен сизга кўпинча кўполлик қилдим.

– Дўстларнинг бир-бирига хушмуомала бўлиши шарт эмас.

Розалида бирдан яна шубҳа уйғонди:

– Бу суҳбатимизни сиз ҳали ҳаммага айтиб берсангиз керак? Ахир сиз нима сабабдан ўша лаънати шишаларни сувга ташлаганимни изоҳлашингиз лозим-ку!

– Йўқ, асло айтмайман. Фақат менга шуни айтинг: бу қачон бўлган эди? Соат бирдан ўн дақиқа ўтгандами?

– Шунақароқ. Аниқ айтолмайман.

– Яхши. Энди айтинг-чи, сиз мадемуазел Ван Скулерни кўрувдингизми?

– Йўқ, кўрмовдим.

– Унинг айтишича, каютасининг эшигидан бош чиқариб қараганмиш.

– Бўлса бордир, мен кўрмадим. Олдин мен ҳар томонга кўз ташлаб олиб, кейин дарёга ўгирилдим.

– Демак, палубада бўлганингизда, ҳеч кимни кўрмагансиз, мутлақо ҳеч кимни, шундайми?

Розали сукутга толди. Узоқ сукутга. Қовоқлари осилди, ниманидир жиддий ўйлаётгандай бўлди. Ниҳоят, кескин тарзда деди:

– Йўқ, ҳеч кимни кўрмадим.

Эркюл Пуаро аста бош чайқаб қўйди. У ташвишли ва жуда жиддий кайфиятда эди.

Ўн тўққизинчи боб

Одамлар ресторанга маъюс ва руҳан эзилган кайфиятда кела бошлашди. Чамаси, иштаҳанинг “карнай”лиги тошбағирлик белгиси бўлса керакки, овқатга ҳеч ким деярли қўл урмади. Бугун эрта-лаб Тим Аллертоннинг шашти жуда паст эди, у кириб келганида онаси стол ёнида кутиб ўтирарди.

– Қаёқдан ҳам шу лаънати кемага чикдик! – деб тўнғиллади у.

– Ҳа, жоним, – деб қўшилишди унга ғамгин она.
– Шундай навниҳол, шундай гўзал қизни кимдир совуққонлик билан отиб ўлдирса-я. Ундан кейин, анави шўрпешона иккинчи қизни айтмайсанми!

– Жаклинани айтяпсизми?

– Ҳа. Унга раҳмим келяпти. У бир бурдагина ва жуда аянчли.

– Иккинчи ўйнамайдиган бўлади ўқ отадиган ўйинчоқларни, – деди Тим чўрт кесиб, ҳафсаласизлик билан нонга ёғ сураркан.

– Бугун жуда бадҳазмсан, Тим.

– Ҳа, кайфиятим бузилган, ҳамма қатори.

– Лекин бу ғазабга минишингнинг боиси нима?

– Мен, шунчаки, таассуфдаман, юрагим ғаш. Наҳотки тушунмаяпсиз – биз қотиллик ишига аралшиб қолдик, ахир. Бу кемадаги одамларнинг барчаси шубҳа остида.

Миссис Аллертон ҳайрон бўлди:

– Расман шундай, лекин ҳатто тасаввур қилиш ҳам бемаънилик, гўёки биз...

– Асло бемаънилик эмас, ишонинг. Шалола билан Асвон полициячилари сизнинг мурувватпешалигингизга ҳам, раҳмдиллигингизга ҳам қараб ўтирмайди.

– Жиноятчилар ҳали Асвонга етиб бормасимиздан қўлга олинади.

– Қандай қилиб?

– Мосье Пуаро қотилни топади.

– Ўша қари вайсақи-я? У ҳеч кимни топа олмайди, фақат суҳбатлашишни ва мўйловини пайпаслашни билади.

– Қулоқ сол, Тим, барибир, чидашимизга тўғри келади, кел, қўй, асабимизни бузмайлик.

Тим бояги-боягидай нохуш кайфиятда эди.

- Эшитдингизми, марварид шодаси йўқолибди.
- Линнетникими?
- Ҳа. Кимдир ўғирлаган уни.
- Балки шу марварид туфайли ўлдиришгандир

Линнетни?

- Йўқ, ойи, сиз иккита мутлақо бошқа-бошқа нарсани чалкаштириб юборяпсиз.

- Марварид йўқолганини сенга ким айтди?

- Фергюсон. Унга дўсти - механик айтибди, механик Линнетнинг оқсочидан эшитганмиш.

- Чиройли марварид эди, - деди миссис Аллертон.

Пуаро келиб жойига ўтирди.

- Мен бир оз кечикдим, - деди у бош эгиб.

- Мистер Дойлнинг яраси оғирми? - сўради миссис Аллертон.

- Ҳа, доктор Бесснер Асвонга етиб боришимизни сабрсизлик билан кутяпти, у ерда жароҳатни рентген қилиб, ичида қолган ўқни олиш мумкин. У Дойлни, умрбод оқсоқ бўлиб қолмайди, деяпти.

- Бечора Симон, - деб хўрсиниб қўйди миссис Аллертон, - кечагина қандай бахтиёр эди-я, дунёдаги жамики нарсалар унинг измида эди, энди бўлса, хотини ўлдирилган, ўзи яраланиб, ночор аҳволда ётипти. Лекин у ҳалиги... У жим бўлиб қолди.

- Нима демоқчи эдингиз, мадам? - сўради Пуаро.

- Ишқилиб, у анави шўрлик қиздан кўп ҳам ачиғланмаяптими?

- Мадемуазел Жаклинаданми? Аксинча, Дойл унинг ташвишини қилиб ётибди.

Пуаро Тимга ўгирилди.

- Агар эсингизда бўлса, бу - руҳий кечинмага доир масала. Мадемуазел де Белфорт уларни таъ-

қиб қилиб юрган пайтда, Симон доим ғазабга минган эди. Энди бўлса, қиз уни отиб оғир яралаганидан, эҳтимолки, умрбод чўлоқ бўлиб қолишига сабабчи бўлганидан кейин, Дойлда аввалги ғазабдан асар ҳам қолмади. Сиз бунни изоҳлай оласизми?

– Ҳа, – деди ўйчанлик билан Тим, – изоҳлай олсам керак. Жаклинани таъқиб қилган чоғида, бу рафтори билан Симонни аҳмоқона аҳволга солиб қўйганди...

– Сиз ҳақсиз, – деди Пуаро бош ирғаб, – у Дойлнинг эркаклик фазилатини ерга урган эди.

– Энди бўлса, қизнинг ўзи ўшандай аҳмоқона аҳволга тушиб қолди ва Дойл...

– ...Ҳиммат қилиб уни кечириши мумкин, – деб миссисс Аллертон ўғлининг гапини яқунлади. – Эркаклар худди болаларга ўхшашади.

Пуаро жилмайди:

– Айтинг-чи, – деб у Тимга юзланди, – мадам Дойлнинг холаваччаси мисс Жоанна Саутвуд сиртдан унга ўхшайдими?

– Сиз янглишдингиз, мосье Пуаро, Жоанна Саутвуд – менинг холаваччам ва Линнет Дойлнинг дугонаси.

– Эҳ, кечиринг, чалкаштириб юборибман. Ўша ёш ледини матбуот ахборотларидан тез-тез эслаб туришади. У мени қизиқтириб қолган эди бир пайтлар.

– Нега? – шартта сўради Тим.

Худди шу пайт Пуаро ўрнидан туриб, ёнларидан ўтиб кетаётган Жаклина де Белфортга бош эгди. Қизнинг яноқлари лов-лов ёнар, кўзларида ўт чақнар ва тез-тез ҳансираб нафас оларди. Шу боис, Пуаро Тимнинг саволини жавобсиз қолдирди.

– Қизиқ, – деб гапира бошлади Пуаро бепарволик билан, – ёш хонимларнинг ҳаммаси ҳам худди мадам Дойл сингари, ўзларининг қимматбаҳо буюмларига эътиборсиз бўлишармикин?

– Демак, рост экан-да – марварид чиндан ҳам ўғирланганми? – сўради миссис Аллертон.

– Буни сизга ким айтди, мадам?

– Фергюсон, – шошқалоқлик билан жавоб қилди Тим.

Пуаро унга хомуш қараб қўйди.

– Ҳа, бу рост.

– Ҳали бу ўғирлик туфайли, ҳаммамиз бир қатор нохуш расмиятчиликлар синовидан ўтсак керак? – деди миссис Аллертон ташвишга тушиб. – Тим шундай фикрда.

Тимнинг қовоғи солинди, шу чоғ Пуаро унга ўгирилди.

– Ҳа-а, демак сиз ҳам шунақа аҳволга тушган экансиз-да? Эҳтимол, кимнингдир хонадонида меҳмон бўлган чоғингизда қандайдир қимматбаҳо буюм ўғирлангандир?

– Ҳеч ундай бўлмаган, – деди чўрт кесиб Тим.

– Нега ахир, ўғлим, Портарлингтонларникида бўлганигда бриллиант ўғирланган эди-ку – эсингда йўқми?

– Ойи, сиз доим ҳамма нарсани чалкаштириб юрасиз. Мен у ерда бўлганимда уй бекасининг йўғон бўйнидаги маржон қалбаки эканлиги аниқланган эди. Бриллиантни анча илгари алмаштириб қўйишган бўлса керак. Қолаверса, кўпчилик, беканинг ўзи алмаштирган, деб тахмин қилган эди.

– Жоанна шундай деб айтганди.

– Жоанна у ерда бўлмаганди.

– Лекин у Портарлингтонларни яхши билади, бунақа тахмин фақат ундан чиқиши мумкин.

– Ойи, сиз Жоаннани ҳеч ёқтирмайсиз.

Пуаро алҳол суҳбат мавзуини ўзгартирди. У Асвонда ҳинд тожирларидан қирмизи ва заррин шоҳи мато сотиб олмоқчи экан. Лекин божхона солиқлари уни тараддудга солибди.

– Мен эшитувдим, харид қилинган молни тўғри дўконнинг ўзидан Англияга жўнатса бўларкан, мол манзилга бешикаст етиб бораркан.

– Яхши. Мен шундай қиламан. Лекин мол Англияга етиб борганида, эгаси ҳали саёҳатдан қайтмаган бўлса-чи? Бундай ҳол бўлганми сизда?

– Йўқ, менимча. Сен нима дейсан, Тим? Баъзида узоқдан юборилган китобларни олиб турасан, ҳеч қандай оворагарчилик бўлмаганди, шекилли.

– Китоб – бу бутунлай бошқа нарса.

Ширинлик тортилди. Шунда Рэйс ўрнидан туриб, ҳаммага мурожаат қилди. У қотиллик юз берган вазият ҳақида баёнот берди ва марварид ўғирланганини эълон қилди. Шунга кўра, кемада тинтув ўтказилишини айтди. У барча йўловчилардан ресторанда қолишни илтимос қилди, ундан кейин, ҳеч кимда ҳеч қандай эътироз бўлмаслигига ишонч билдириб, ҳамма йўловчилар биттама-битта тинтиб кўрилажагини айтди. Пуаро тез-тез юриб, Рэйснинг олдида борди. Бутун ресторанда ғовур-ғувур кўтарилди – одамлар ғазабланишар, нафратланишар, ҳайрон бўлишарди...

Пуаро ниҳоят Рэйс олдида етиб борди ва унинг қулоғига бир нима деб пичирлади. Рэйс унинг гапини диққат билан эшитди, кейин стюардни чақириб, қисқагина фармойиш берди. Рэйс билан Пуаро палубага чиқиб, тутқич олдида туришди. Рэйс чека бошлади.

– Яхши фикр, – деди у, – қизиқ, отилиб чиқармикан бирон киши? Яна уч дақиқа кутамиз.

Ресторан эшиги очилиб, стюард чикди:

– Бир хоним ҳозироқ сиз билан гаплашмоқчи.

– Яхши, – суюниб кетди Рэйс. – Ким экан у?

– Мисс Бауэрс, сэр, ҳамшира.

Рэйс ҳайрон:

– Уни чекиш хонасига олиб боринг. Бошқа ҳеч кимни ташқарига чиқарманг.

– Хўп, сэр, иккинчи стюард қолганларни қўзғатиб турибди.

Рэйс билан Пуаро чекиш хонасига кетишди, стюард ресторонга қайтди.

– Ақл бовар қилмайди – Бауэрс-а! – деди Рэйс.

Улар энди кириб ўтиришган ҳам эди, стюард мисс Бауэрсни бошлаб келди.

Мисс Бауэрс ҳар доимгидай, сипо ва хотиржам эди.

– Кечиринг мени, полковник, сизга мана буни бергани келдим, – у одмигина қора сумкачани очиб, ундан марварид шодасини чиқарди.

Йигирманчи боб

Агарда мисс Бауэрс одамларда таассурот уйғотишни хушлаганда, ҳозир бир ҳузур қилган бўларди. Полковник ҳайратдан донг қотиб қолди, кейин ҳушини йиғиб олиб, маржонни қўлига оларкан, деди:

– Ишона олмайман! Илтимос, очикроқ сўзлаб беринг.

– Мен ҳам очиғини айтгани келдим, – мисс Бауэрс яхшилаб ўтириб олди. – Жуда қийин аҳволга тушиб қолдим, нима қилишимни билмайман. Ван Скулерлар оиласи эл оғзига тушишдан қўрқади, лекин бу сафар, бошқа иложим йўқ эди; агар тин-

тув пайтида сумкамдан марварид топилганида борми, барибир, ҳақиқатни очишдан ўзга иложим қолмасди.

– Ўша сиз айтган ҳақиқат нима ўзи? Миссис Дойлнинг марваридини сиз олганмидингиз?

– Нималар деяпсиз, полковник! Менмас, мисс Ван Скулер олган.

– Мисс Ван Скулер?

– Ҳа. Энди айтмай иложим йўқ; у ҳар нарсани... ўғирлайди. Айниқса, қимматбаҳо буюмларни. Унинг ёнида бўлишим сабаби ҳам шунда. Мақсад унинг саломатлигини кузатиш эмас асло. У қандайдир идиосинкразия³ га ўхшаш дардга чалинган. Мен доимо сергакман, унинг хизматига келганимдан буён бир марта ҳам эксцесс (кучли ҳиссиёт) содир бўлмади. Доим ҳушёр бўлиб туришим керак. Мисс Ван Скулер ўғирлаган нарсасини нуқул пайпоғига яширади. Бу мураккаб жумбоқ эмас асло. Ҳар куни эрталаб мен унинг пайпоғини кўздан кечираман. Биронта номақбул нарсани кўриб қолсам, бекамни дарров тўшагига ётқизаман. Кемада ишим анча мураккаброқ. У кечалари ўғирлик қилмаса ҳам, одатда, унутиб қолдирилган буюмларни териб юради, лекин марварид – унинг жон-дили.

Мисс Бауэрс жим бўлиб қолди.

– Сиз бу марваридни қандай топдингиз?

– Бугун эрталаб пайпоқ ичидан топдим. Уни шу заҳоти танидим ва миссис Дойлнинг каютасига бордим – марвариднинг ўғирлангани овоза бўлмасдан, уни ими-жимида ўрнига қўйиб қўймоқчи эдим; лекин афсуски, эшик олдида стюард турарди, у менга каютага кириш мумкин эмаслиги са-

³ Идиосинкразия – инсон организмнинг айрим буюмлар ё ҳодисаларга нисбатан ортиқ даражада таъсирчанлиги.

бабини тушунтирди. Мен жуда мушкул аҳволга тушиб қолгандим. Биласизми, Ван Скулерлар энг олижаноб оила саналади. Ахир даҳшат бўлади-ку, агар бу нарса газетада босилиб чиқса. Лекин бундай бўлмайди-а, тўғрими? – сўради мисс Бауэрс хавотирланиб.

– Ҳозирча бир нима дея олмайман, – эҳтиётлик билан жавоб қилди Рэйс. – Сиз учун қўлимиздан келган ҳамма ҳаракатни қиламиз, албатта. Мисс Ван Скулер нима жавоб қилди сизга?

– О, у бўйнига олмади, ҳар доимгидай – қандайдир аблаҳ ташлаб кетганмиш. У ҳеч қачон бўйнига олмайди. Агар ўғирлик қилаётганида қўлга туширсангиз, дарров мўминтой бўлиб, тўшагига ётиб олади.

– Мисс Робсон хабардорми унинг бу, ҳм... қилигидан?

– Йўқ. Корнелия жуда кўнгилчан қиз, унга ҳеч нима айтмадик. Нима қиламан уни аралаштириб, бир ўзим ҳал қилишим мумкин бу масалани, – деб қўшиб қўйди мисс Бауэрс.

– Айтинг-чи, – деди Рэйс жиддийлашиб, – балки мисс Ван Скулер васваса замирида қотиллик қилишга ҳам мойиллик бордир?

Мисс Бауэрс ўйлаб ўтирмай жавоб қилди:

– Йўқ, йўқ, худо сақласин!

Пуаро яна баъзи нарсаларни ойдинлаштирмоқчи бўлди.

– Мисс Ван Скулернинг қулоғи унга юзма-юз гаплашиб турганингизда деярли сезилмайди, лекин хонага кирганингизни эшитмайди.

– Сиз нима дейсиз, ён қўшниси бўлган миссис Дойлнинг каютасида биров юрганини у эшитиши мумкинми?

– Йўқ, эшитмаслиги аниқ. Каравоти қўшни деворнинг қарама-қарши томонида. Йўқ, у асло эшита олмасди.

– Миннатдорман сиздан, мисс Бауэрс.

– Энди, марҳамат қилиб, ресторанга қайтинг, – илтимос қилди Рэйс.

У мисс Бауэрсга эшикни очди ва то у зинадан тушгунича кутиб турди. Пуаро эса қўлига марварид шодасини олиб, унинг доналарини бармоқлари орасидан ўтказа бошлади.

– Менимча, – деб маъюс оҳангда гап бошлади Рэйс, – нима бўлганда ҳам, мисс Ван Скулерни шубҳа остидаги одамлар рўйхатидан ўчириб ташлай олмаймиз. У ўлдирган бўлиши ҳам мумкин, марваридни қўлга киритиш мақсадида. Ҳамшира буни билмаган.

– Менимча, – деди хаёли паришон Пуаро ҳамон марварид билан машғул экан, – у ҳақиқатан ҳам каютасидан бош чиқариб, Розалини кўрган. Лекин унинг Линнет Дойл каютасида одам юрганини эшитганига ишонмайман. Ўша пайт унинг хаёли бошқа нарсада бўлган.

– Демак, мисс Оттерборн палубада бўлган эканда?

– Ҳа, у онаси сотиб олиб яшириб қўйган спиртли ичимликларни сувга ташлаган.

– Шунақа денг! – мушфиқона бош чайқаб қўйди полковник, – қийин экан бечорага.

– Ҳа, турмуши азобда унинг.

– Хурсандман бу масала ойдинлашганидан. Розали ҳеч нима кўрмабдими?

– Буни сўрадим ундан. У анчагача жим туриб қолди, кейин рад жавобини берди.

– Шунақа денг! – деди полковник ҳаяжонланиб.

– Ҳа, бу қизиқ масала.

– Яхши, энди тинтувни бошлашимиз керак. Марвариднинг йўқолгани баҳона бўлди.

– Дарвоқе, марварид, – деди Пуаро хаёлга толиб. У марварид шодасини кўтариб ёруғга солиб кўрди, кейин унга тилини теккизди, ҳатто аста-секин тишлаб ҳам кўрди. Сўнг уни столга ташлаб, хўрсинганча деди: – Бизни янги мушкулотлар кутяпти, дўстим. Мен қимматбаҳо тошлар бўйича мутахассис эмасман-у, лекин умримда кўп марта рўпара келганман бунақа нарсаларга, шунинг учун қатъий ишонч билан айтишим мумкин: бу марварид – жуда моҳирона ишланган сохта буюм.

Йиғирма биринчи боб

Полковник Рэйс бўралаб сўкинди.

– Борган сари бадтар чалкашиб кетяпти бу лаънати иш. – У марваридни қўлига олди: – Ишончингиз комилми? Назаримда, бу – ҳамма марваридлар сингари марварид.

– Ҳа, жуда пухта ишланган қалбаки марварид.

– Хўш, бу бизга нима беради? Келинг, Линнет Дойл хавфдан холи бўлиш учун, атайлаб қалбаки маржонни ясатган ва бу ерга шуни тақиб келган, деб фараз қилайлик. Кўпчилик аёллар шундай қилишади-ку.

– Бунга эри билган бўларди.

– Шарт эмас.

– Унда, иккита тахмин юзага келади. Ё кимдир ҳақиқий марваридни ўғирлаганидан кейин, мисс Ван Скулер қалбаки марваридни ўғирлаган, ё бўлмаса, бу клептомания⁴ воқеаси бошдан-оёқ чалғи-

⁴ Клептомания – ўғирлик қилишга ундовчи руҳий касаллик

тиш учун қилинган ва ўғри мисс Бауэрснинг ўзи. Балки улар кўпчиликдир? Мен америкалик аслзода оила ниқоби остида қимматбаҳо буюмларни ўғирлаш билан шуғулланувчи тўдани назарда тутяпман.

– Лекин шуни унутмангки, – деди Пуаро, – сохта буюмни аслига ўхшатиб тайёрлаш осон эмас. Маржоннинг узунлигини, унинг илгаги ва ҳоказоларини ниҳоятда аниқ билиш, қисқаси, асл буюмни олдиндан жуда пухта ўрганиб чиқиш лозим бўлади, акс ҳолда, мадам Дойл марвариднинг қалбаки эканлигини пайқаб қолган бўларди; ҳа, бундай сохта марваридни ясаш учун жуда кўп вақт керак бўлади. Бунақа ишлар шошқалоқлик билан бажарилмайди.

Рэйс ўрнидан турди.

– Ҳозир фараз қилишимиздан фойда йўқ. Келинг, ишга киришайлик. Балки марварид топилиб қолар, энг муҳими, агар синчковлик билан ҳаракат қилсак, биронта далилий ашё ҳам топармиз.

Улар пастки палубадаги биринчи каютага киришди. Бу синьор Ричеттининг каютаси эди. Бу ерда улар археологияга доир турли тиллардаги анча-мунча китобни, ҳар томонда сочилиб ётган кийимлар, сочга суриладиган ҳиди жуда ўткир лосьонлар ва унинг номига ёзилган иккита хатни кўрдилар – хатнинг бири Суриядаги археологик экспедициядан, иккинчиси Римдан, унинг сингисидан келган эди. Синьор Ричеттининг ҳамма дастрўмоллари гулдор шоҳидан эди.

Кейин Фергюсоннинг каютасига ўтишди. Унинг буюмлари оз эди. Ҳамма устки кийимлари исқирт ва титилган, аммо ички кийимлари бениҳоя нафис

ва нодир эди. Дастрўмоллари ҳарир оқ матодан эди.

– Қизик, – деб ғўлдираб қўйди Пуаро, – ҳайратомуз мутаносиблик.

– Тавба, биронта хат ҳам, ҳеч қандай ҳужжат ҳам йўқ, – дея қўшилишди Рэйс.

– Ҳа, бу каюта бизни ўйлантириб қўйди; мосье Фергюсон қизик йигит. – У столда ётган муҳрли узукни олиб, қўлида айлантириб кўрди ва хаёлга толиб яна жойига қўйди.

Улар Луиза Бурженинг каютасига яқинлашишди. Бу оқсоч, одатда, ҳамма сайёҳлардан кейин, кема ходимлари билан бирга овқатланарди, лекин Рэйс бу гал ҳамма билан баравар овқатланишни буюрган эди унга.

Эшик олдида уларни стюард кутиб олди ва оқсочни ҳеч ердан топа олмаганларини айтди. Рэйс каютага мўралади – ҳеч ким йўқ эди. Улар сайл палубасига кўтарилишиб, кеманинг ўнг томонига ўтишди. Бу ерда биринчи каюта Фантораники эди. Унинг ҳамма буюмлари ғоятда батартиб жойлаштирилганди. Фантора сафарга жуда оз нарса олибди, лекин ҳаммаси асл буюмлар эди.

– Биронта ҳам хат йўқ, – деб қайд қилди Пуаро. – Мистер Фантора жуда эҳтиёткор одам кўринади, келган хатларни ўқиб бўлиб, йўқ қилиб ташласа керак.

Кейинги каюта Тим Аллертонники эди. Қимматбаҳо ёғочдан йўниб ясаиб, беҳисоб нақшлар билан безатилган каттакон тасбеҳ унинг католик эканлигидан далолат берарди. Рэйс билан Пуаро бу ерда кийимкечакдан ташқари, ярми ёзилган қўлёзма, анча-мунча мақола, аннотация ва китобларни (кўпи замонавий) кўришди. Ёзув столида

ва унинг ғаладонларида хатлар бетартиб сочилиб ётарди. Пуаро уларни кўздан кечирди, лекин Жонна Саутвуддан келган хатни учратмади. У елимли сиқма идишни очиб бармоғига суриб кўрди, кейин ёпиб жойига қўйди.

– Бу ерда Вулворс дўконининг дастрўмоллари йўқ, – деди Рэйс ички кийимлар солинган жомадонни ёпаркан.

Миссис Аллертоннинг каютаси нозик дид билан йиғиштирилган, бу ердан хушбўй лаванданинг ҳиди анқиб турарди. Улар каютани тез кўздан кечириб чиқишди.

– Қандай дилрабо аёл-а! – деди Рэйс кета туриб.

Кейинги каюта Симон Дойлники эди. Барча энг зарурий буюмлар: пижама, пардоз-андоз ашёлари ва ҳоказолар доктор Бесснернинг каютасига олиб чиқиб кетилган эди. Бу ерда фақат иккита катта-кон чарм жомадон билан сумка қолган эди.

– Бу ерда ниҳоятда сергак бўлишимиз керак, дўстим, – деди Пуаро. – Ўғри марваридни шу ерга ташлаб кетган бўлиши ҳам мумкин. Чунки ўз каютасига яширса, эҳтиётсизлик қилган бўларди. Ҳамма кириши мумкин бўлган ҳожат жойлари ҳам хатарли. Шунга кўра, эгаси кирмайдиган каюта ўғри учун энг қулай жой, лекин биз марваридни бу ердан топган тақдиримизда ҳам, ҳеч нимани ойдинлаштира олмаймиз.

Гарчи тинтув ниҳоятда синчковлик билан ўтказилган бўлса ҳам, ҳеч қандай самара бермади. Улар Линнет каютасига йўл олишди. Бу ерда ҳамма нарсаси эрталаб қандай ҳолда бўлса, ҳозир ҳам шундай эди, фақат маййит олиб чиқиб кетилган эди.

– Худо, ҳақи, Пуаро, – деди Рэйс ёлбориб, – ҳеч бўлмаса шу ердан топинг биронта фойдали далилни. Сиз топмасангиз, унда ким топади?

Пуаро кунт билан бамайлихотир ишга киришди. У тиззалаб олиб ернинг ҳар бир қаричини кўздан кечирди. Кийим жавонига ва ички кийимлар тахланган ғаладонларга тез кўз ташлаб чиқди. Қимматли жомадонларни очиб кўрди, ниҳоят юз кўл ювгич олдига борди – лосьон шишалари уни қизиқтириб қолди. Уларни олиб пардоз столига қўйди. Шишалардан бири бўшаган эди. Фақат унинг тубида бир томчигина тўқ-қизил суюқлик қолганди. Лекин шу ҳажмдаги иккинчи шиша деярли тўла эди. Пуаро олдин биринчи шишанинг, кейин иккинчи шишанинг оғзини очди, сўнг эҳтиётлик билан ҳидлаб кўрди. Нок сиркасининг ўткир ҳиди димоғига урилди. Афти буришиб, шишанинг қопқоғини ёпди.

– Хўш? – сўради Рэйс.

Пуаро унга французча мақол билан жавоб қилди:

– Пашшани сирка билан тутмайдилар, – сўнг хўрсиниб қўйиб илова қилди. – Омадимиз чопмади, дўстим. Қотил тарбия кўрмаган экан, қаранг, биронта илма тугма ҳам, сигарета қолдиғи ё кулини ҳам қолдирмабди. Агар қотилни аёл киши деб фараз қиладиган бўлсак, у дастрўмолини, лаб бўёғини ёки бир тутам сочини қолдирса бўларди. Йўқ, қолдирмабди.

– Фақат тирноқ бўяйдиган лок шишасини қолдирибдими? – деди Пуаро, – оқсочдан сўраш керак. Бу ерда бир гап бор... ҳм... мавҳум гап.

– Ҳайронман, оқсоч қаёққа ғойиб бўлдийкин-а? – деди Рэйс.

Улар каютадан чиқиб, эшикни ёпишди ва мисс Ван Скулернинг каютасига киришди. Ҳаммаёқда ҳашамдорлик аломатлари: қимматбаҳо жомадон-

лар, сон-саноксиз пардоз-андоз буюмлари. Ҳаммаси батартиб терилган.

Навбатда Пуаронинг, сўнг Рэйснинг каюталари эди.

– Марваридни бизнинг каютамизга яширишлари амримаҳол, – деди Рэйс.

Пуаро бу фикрга қўшилмади.

– Аксинча. Мен Шарқий экспрессда бир қотилликни текшираётган пайтимда кичик бир мушкуллик юз берганди. Қирмизи кимоно ўғирланган эди. Унинг поездда эканлигига аниқ ишонардим. Биласизми, биз уни қаердан топдик? Менинг қулфланган жомадонимдан! Қаранг, қандай безбетлик-а!

– Майли, қараб кўрайлик бўлмаса, балки бу сафар ҳам кимдир сизга ё менга шундай безбетлик қилгандир.

Бироқ марваридни ўғирлаган ўғри уни Рэйснинг ҳам, Пуаронинг ҳам каютасига ташлаб кетмаган эди.

Улар кеманинг қуйруқ томонини айланиб ўтиб, мисс Бауэрснинг каютасини жуда синчиклаб тинтиб чиқишди. Лекин бу ердан ҳам ҳеч қандай шубҳали нарсa топилмади. Ҳамширанинг даструмоллари сидирға матодан бўлиб, уларнинг четига эгаси исмининг бош ҳарфи тикиб ёзилган эди.

Миссис Оттерборн билан унинг қизи каюталарида ҳам юқоридаги ҳолат такрорланди – ҳеч бир шубҳали нарсa топилмади. Кейин доктор Бесснернинг каютаси келарди.

Симон иситмалаб, ўзини ёмон ҳис қилаётган эди. Пуаро буни кўрди-ю, докторнинг нима сабабдан уни тезроқ госпиталга етказишга ва мутахассис-врачлар қўлига топширишга шошилаётганини тушунди.

Пуаро ўзи билан Рэйснинг бугун нима ишлар қилишганини батафсил сўзлаб берди ҳамда марварид топилганини, лекин бу сохта марварид эканлигини маълум қилди.

– Мосье Дойл, хотинингиз ўзи билан ҳақиқий марваридни олиб келганига аниқ ишонасизми, балки у чиндан ҳам қалбаки бўлгандир?

Симон қатъий ишонч билан жавоб қилди:

– Йўқ, йўқ, аниқ биламан. У Линнетга жуда ёқарди, уни доим тақиб юрарди. Марварид ҳар қандай бахтсиз ҳодисадан, ҳатто ўғирланишдан ҳам суғурта қилинган экан. Шунинг учун бўлса керак, Линнет бепарво эди унга.

– Унда тинтувни давом эттирамиз.

Пуаро жавон ғаладонларини, Рэйс жомадонларини оча бошлашди.

– Наҳотки кекса Бесснердан ҳам шубҳаланаётган бўлсангиз? – деди Симон ҳайрон бўлиб.

Пуаро елкасини қисиб қўйди.

– Нега шубҳаланмайлик? Очиғини айтганда, нима биламиз Бесснер тўғрисида?

– Ахир у марваридни қандай яшириши мумкин бу ерга?

– Бугун яширолмасди. Лекин марвариднинг қачон алмаштириб қўйилганини биз билмаймиз-ку. Балки бу бир неча кун олдин бўлгандир.

– Тўғри, мен буни ўйламабман.

Лекин бу ерда ҳам тинтув ҳеч қандай самара бермади.

Пеннингтоннинг каютасида Рэйс билан Пуаро Линнет мулкига тааллуқли ва юридик ҳужжатлар солинган папкаларга алоҳида эътибор қаратишди. Пуаро маъюс бош эгиб ўтирарди:

– Назаримда, ҳаммаси қонунга мувофиқ.

Кейин улар вазмин кольт тўппончани топдила~~н~~ уни кўздан кечириб, яна жойига қўйиб қўйдилар~~и~~

– Демак, мистер Пеннингтон саёхатга ёнида к~~у~~рол билан чиқибди-да, – деб қўйди Пуаро.

– Ҳа, буни ўйлаб кўриш керак. Лекин ахир Линнет Дойлни мутлақо бошқа калибрдаги пистолетдан отганлар-ку, – деб Рэйс жим бўлиб қолди.
– Биласизми, нима учун пистолетни сувга ташлаб юборганларини мен тушунгандайман. Ким билсин, қотил уни Линнет Дойлнинг каютасида қолдиргандир-у, кейин уни топиб сувга ташлагандир – нима дейсиз?

– Ҳа, бўлиши мумкин. Мен буни ўйловдим. Ундай ҳолда, устма-уст бир нечта савол туғилади. У одам ким ўзи? Нима учун у Жаклина де Белфортни шубҳадан холи қилмоқчи бўлган? Нега у Линнетнинг каютасига кирган? Ҳозирча биз унга ўхшаган фақат битта одамни биламиз – мисс Ван Скулерни. Айтинг, мисс Ван Скулерни Жаклина де Белфортнинг халоскори сифатида тасаввур қилиш мумкинми? Бунинг нима кераги бор унга? Яна ўша савол: нега пистолетни сувга ташлашган?

– Балки мисс Ван Скулер ўз ёпинчиғини таниб қолгандир, – деб хаёл қилди Рэйс, – қўрқиб кетгану ҳаммасини сувга ташлаб юборган.

– У ёпинчиқни ташлаб юбориши мумкин эди, лекин пистолетнинг нима дахли бор бунга? Шундай бўлса ҳам, фикрингизга қўшиламан – балки шудир ўртага ташлаган саволимизга жавоб. Лекин, эй Худо, ҳеч қовушмаяпти, ҳеч келишмаяпти! Ёпинчиқ масаласида менда яна битта фикр бор...

Пуаро Рэйсдан тинтувни давом эттиришни сўраб, ўзи Бесснернинг каютасига қайтди, у Симон билан яна бир марта гаплашиб олмоқчи эди.

– Эшитинг, – деб гапира бошлади Симон, – мен ўйлаб кўрдим, кеча Линнетнинг бўйнида ҳақиқий марварид бўлган, бунга ишончим комил.

– Нима учун бунчалик ишонч билан айтяпсиз, мосье Дойл?

– Нимагаки, кечлик қилишимиз олдидан Линнет, – у хотини исмини тилга олганда қовоғи солинди, – марварид доналарини бармоқлари орасидан ўтказиб ўйнарган, уни таърифлаб ўтирди. У марварид ва дурларнинг фарқига борарди. Агар марварид қалбаки бўлганида, у дарров пайқарди.

– Айтинг-чи, мадам Дойл марваридни ўз дугонасига бериб туриши, умуман, уни қўлдан чиқариши мумкинми?

Симон хижолат бўлди ва қизариб кетди.

– Мосье Пуаро, бу саволингизга жавоб беришим қийин. Чунки мен... мен... ҳали унча яхши билмасдим Линнетни. Умуман олганда, у жуда саховатли эди. Марваридни биронта дугонасига бериб турган бўлса ҳам ажаб эмас.

– Масалан, мадемуазел де Белфортгами? – сўради Пуаро устомонлик билан.

– Бу билан нима демоқчисиз? – Симоннинг юзи чўғдек қизариб кетди, у бошини кўтарди, инграб юбориб яна ётиб қолди. – Нимага шама қияпсиз? Жекки ўғирлабдимиз марваридни? Ҳеч ҳам-да! Қасам ичишим мумкин. Жекки жуда диёнатли қиз. У ўғирлаши мумкин эмас. Бу мутлақо ақлга сиғмайди.

Пуаронинг кўзларида майин истехзо пайдо бўлди.

– О ла-ла-ла! – деб кулиб юборди у бирдан. – Мен фақат ўз тахминимни айтдим, сиз бўлсангиз бирдан саросимага тушиб қолдингиз.

Бу ҳазил Симонга ёқмади, у яна жаҳл билан талқин қорлади:

– Айтдим-ку сизга, Жекки жуда ҳам диёнатли қиз.

Пуаро Асвонда бўлган суҳбатни эслади: “Мен Симонни севаман, у ҳам мени севади”. Чамаси Жаклина ҳақ эди.

Рэйс кирди.

– Ҳеч нима йўқ, – маълум қилди у. – Ана, стюардлар ҳам келишди; ҳозир тинтув натижасини биланмиз.

Биринчи бўлиб эркак стюард гапирди:

– Ҳеч нима топилмади, сэр.

– Қаршилиқ кўрсатганлар бўлдимиди?

– Фақат италиялик синьор, сэр. Бу ҳақорат, деб бақирди. Унинг револьвери бор.

– Қанақа револьвер?

– Йигирма беш калибрли маузер, сэр.

– Италияликлар қизиққон бўлишади, – деди Симон. – Водии Халфада бўлганимизда, арзимаган нарсадан фиғони фалакка чиқиб кетганди (унга келган телеграммани адашиб бизга беришган эди). У Линнетга жуда кўпол муомала қилганди.

Рэйс баланд бўйли чиройли стюард томонга ўгирилди.

– Мен хонимлардан ҳеч нима топмадим, сэр, – деди у. – Ҳаммалари ғазабланиб шов-шув кўтаришди, фақат миссис Аллертон, ҳар доимгидай, хушмуомала, назокатли эди. Марварид топилмади. Лекин ёш леди – мисс Розали Оттерборннинг сумкасида кичкинагина пистолет кўрдим.

– Қанақа пистолет?

– Жуда ҳам кичкина, садафли, сэр. Худди ўйинчоққа ўхшайди.

– Бу қандай касофат иш ўзи, – дея сўкинди Рэйс тишларини ғижирлатиб. – Мен уни шубҳадан холи деб ўйлаган эдим, мана сизга оқибат! Наҳотки, бу лаънати кемадаги ҳар битта қизда кичкина садафли пистолет бўлса? Пистолетни топганингизда, у безовталандими?

– Пайқамади, шекилли, пистолетни кўрганимни. Мен хонимнинг сумкасини унга орқа ўгириб туриб очган эдим.

– Барибир, у сезиши керак эди. Эҳ, яхши бўлмабди! Оқсочдан дарак борми?

– Биз ҳаммаёқни қидириб чиқдик. Ҳеч ерда йўқ.

– Уни охирги марта қачон кўргандингиз?

– Тушликка занг чалинмасдан ярим соат олдин.

– Юринглар, каютасига кириб кўрайлик, – деб таклиф қилди Рэйс. – Балки бирон нима ойдинлашар.

Улар қуйи палубага тушиб, оқсочнинг палубасига киришди.

Вазифаси соҳибасининг буюмларини саранжом-саришта сақлаш бўлган Луиза Бурже ўз нарсаларига бепарво қараркан. Ҳаммаёқда овқат қолдиқлари сочилиб ётар, жомадонларнинг оғзи очик, либослари, пайпоқлари, ички кийимлари стулларнинг суянчиқларига илинган.

Пуаро жавон ғаладонларини бир зумда кўздан кечириб чиқди. Рэйс жомадон устига энгашди. Каравот ёнида Луизанинг туфлилари териблиб турарди. Бир пой қора чарм туфли қандайдир антиқа ҳолатда – ҳавода муаллақ тургандай кўринди. Бу ҳол Рэйснинг диққатини тортди. У жомадонни ёпиб, энгашди ва бирдан баралла чинқириб юборди. Пуаро унга қаради.

– Оқсоч ҳеч қаёққа ғойиб бўлмаган, – деди Рэйс дили и ранжиб. – У ҳамма вақт шу ерда, каравот тагида бўлган.

Йиғирма иккинчи боб

Тириклигида Луиза Бурже бўлган аёлнинг жасди ерда ётарди. Иккала эркак мурда устига энгашди.

Бируинчи бўлиб Рэйс қаддини тиклади.

– Ўлганига бир соатча бўлган. Бесснерни чакириш керак. Тиғ унинг қоқ юрагига санчилган. Менимча, ўша заҳоти ўлган. Ҳа, тириклигида кўхли бўлган эди, деёлмайсан уни.

– Ҳа, айтолмайсан.

Пууаро ижирғаниб юзини тескари бурди. Мархуманинг қорачадан келган юзи жон талвасасида тиришган, оғзи очик қолган эди. Пууаро яна энгашиб, мархуманинг ўнг қўли бир нимани қаттиқ сиқиб олганини кўрди. Унинг бармоқларини аста-секин очиб, пуштиранг ва ҳаворанг чизиқлари бўлган бир парча қоғозни кўрди.

– Нима бу?

– Пул, – деб жавоб қилди Рэйс. – Минг франк пулнинг парчаси.

– Мана, энди тушунарли, – деб гапира бошлади Рэйс. – Бу хотин ниманидир билган ва қотилга товламачилик қилмоқчи бўлган. Ахир бугун эрталаб иккаламиз сезган эдик-ку унинг ёлғон сўзлаётганини.

– Эҳ, биз ғирт аҳмоқ эканмиз! – деб чинқириб юборди Пууаро, – овсар эканмиз! Бунини эрталабоқ англаб олишимиз керак эди. Унинг гапларини эслаб: “Мен нимани ҳам кўрардим ё эшитардим?

Пастки палубада бўлсам, ана унда эҳтимол ўша қотилни мадамнинг каютасига кираётганини ё у ердан чиқаётганини кўрган бўлардим, афсуски..." Албатта, у айтганидек бўлган! У зинадан юқори палубага кўтарилган, ўша одамнинг Линнет каютасига пусиб кираётганини кўрган. Бироқ бу аёл очкўз, ўта даражада очкўз бўлган, ана шу очкўзлиги бошига етган...

– Биз, барибир, қотил кимлигини билмаймиз, – деди Рэйс ранжиб.

– Йўқ, йўқ. – Пуаро бош чайқади. – Энди биз баъзи нарсаларни биламиз. Деярли ҳамма нарсани. Фақат ҳеч ақлим бовар қилмаяпти... Аммо шундай эканлиги аниқ. Мен тушунмаяпман... Эҳ, ғирт аҳмоқлик қилибман бугун эрталаб! Ахир икковимиз ҳам ўша дамдаёқ сезган эдик-ку бу аёлнинг ниманидир айтмаётганини. Нега энди фаҳмлай олмадик-а – ахир у товламачилик туфайли очиқ гапирмаётган экан-ку.

– Оқсоч дарҳол пул талаб қилган, йўқса, сирни очаман, деб дўқ қилган, – деди Рэйс. – Қотил шартга кўнган ва француз франклари билан тўламоқчи бўлган. Шундайми?

Пуаро ўйчанлик билан бош чайқаб қўйди:

– Йўқ, менимча. Одатда, сафарга чиққан одамлар турли мамлакат валюталарини олиб оладилар: фунтлар, долларларни, аҳён-аҳёнда, француз франкларини ҳам. Эҳтимол, қотил қўлида бор бўлган ҳар турли пулларни оқсочга берган. Қани, давом эттирайлик-чи...

– Қотил кириб оқсочга пулни беради ва...

– Оқсоч уни санашга тушади, – деб Рэйснинг сўзини бўлди Пуаро, – ҳа, ҳа, бу тоифа одамларни мен

яхши ўрганганман. Оқсоч, албатта, пулни санай бошлайди, бундай пайтда у мутлақо хушёрликни йўқотади. Қотил унга зарба беради. Қоқ юрагига! Кейин пулларни олиб чиқиб кетади, лекин битта банкнотнинг бир бўлаги йиртилиб оқсочнинг қўлида қолганлигини сезмайди.

– Балки биз қотилни ана шу йиртиқ банкнот бўйича топармиз? – деди Рэйс иккиланиб.

– Бу даргумон, – деди Пуаро, – қотил йиртиқ пулни, албатта, кўрган бўлиши керак. Агар у зикна одам бўлса, минг франк пулни йўқ қилиб ташлашга кўзи қиймайди, лекин у мутлақо бошқа тоифадаги одамга ўхшайди.

– Қаёқдан билдингиз?

– Кетма-кет иккита қотилликка қўл урган одам муайян хислатлар соҳиби, яъни мард, ўткир зехнли, тезкор ва тараддудланмайдиган бўлиши керак. Бу хислатлар қурумсоқлик ва эҳтиёткорлик билан асло қовуша олмайди.

– Келинг, яхшиси, Бесснерни чақирайлик, – деди Рэйс маъюсланиб.

Бақалоқ доктор мурдани кўздан кечираркан, нукул ўҳ-ўҳ, вой-вой, деб қўярди.

– Ўлганига кўпи билан бир соат бўлган, – деди у. – Дарҳол жон берган.

– Қандай қурол билан ўлдирилган?

– Қандайдир жуда ўткир, жуда юпқа ва ингичка қурол билан. Унга ўхшаш асбобни кўрсатишим мумкин.

Ҳаммалари докторнинг каютасига ўтишди. Бесснер ўзининг жомадончасидан узун, ингичка ва юпқа жарроҳлик пичоғини чиқарди.

– Мана, шунга ўхшаш қурол, дўстларим. Оддий ошхона пичоғи тўғри келмайди.

– Доктор, – эҳтиётлик билан сўради Рэйс, – асбобларингиздан битта-яримтаси йўқолмаганми?

Доктор унга ўқрайиб қараркан, ғазаби қайнаганидан лавлагидек қизариб кетди.

– Эсингиз жойидами? Сиз мени, мени, кимсан, ўзининг шахсий шифохонаси, ўзининг энг олий-насаб беморлари бўлган Австриянинг энг машҳур шифокори ҳисобланмиш Карл Бесснерни ўша ман-фур оқсочнинг қотили деб ҳисобламоқчимисиз? Ғирт бемаънилик, нодонлик бу! Йўқ, менинг ҳамма асбобларим жойида. Текшириб кўришингиз мумкин. Лекин мен бундай ҳақоратни кечирмайман, унутмайман ҳам. – Доктор жомадончасини “қарс” этиб ёпиб жойига қўйди ва томоқ қириб, палубага чиқиб кетди.

– Ана, холос! – деди Симон. – Қарияни хафа қилиб қўйдингиз.

– Минг афсус. – Пуаро елкасини қисди.

Кутилмаганда Бесснер қайтиб кирди:

– Илтимос, каютадан чиқинглар. Беморнинг ярасини боғлашим керак.

Доктор билан бирга мисс Бауэрс кириб келди. У ҳар доимгидай илтифотсиз ва жиддий эди. Ҳамшира Пуаро билан Рэйснинг чиқиб кетишини кутиб турди. Улар итоаткорлик билан чиқиб кетишди. Пуаро қизларнинг ғўнғир-ғўнғир овози ва кулгисини эшитиб чапга бурилди. Жаклинанинг каюта-сида Розали ўтирарди. Эшик қия очиқ эди. Қизлар Пуарони кўриб жим бўлиб қолишди. Розали Оттерборн унга қараб жилмайиб қўйди. Унинг бундай қимтинувчи, тараддудли, беўхшов жилмайишини Пуаро биринчи марта кўриб турган эди.

– Сўнгги воқеаларни муҳокама қиляпсизларми?
– сўради у.

– Йўқ, – деб жавоб қилди Розали, – биз лаб бўёғи ҳақида гаплашаётгандик. Яна бирон воқеа бўлди-ми?

– Мадам Дойлнинг оқсочини ўлдиришган, – деди Пуаро бепарво оҳангда.

– Ўлдиришган? – чинқириб юборди Жаклина. – Ўлдиришган, дедингизми?

– Ҳа, айнан шундай дедим, – Пуаро Жаклинага жавоб бераркан, ўзи Розалини кузатди. – Биласизми, оқсоч кўрмаслиги лозим бўлган қандайдир бир жиноятга гувоҳ бўлган. Оқибат унинг овозини ўчиришган.

– У нимани кўрган экан?

Саволни яна Жаклина берди, бу сафар ҳам Пуаронинг жавоби Розалига қаратилган эди. Бу – уч киши иштирокидаги аломат ўйин бўлди.

– Менимча, бу кундай равшан, – жавоб қилди Пуаро. – Оқсоч кечаги машъум тунда Линнет Дойлнинг каютасига кимдир кириб чиққанини кўрган.

Пуаронинг қулоғига бўғиқ хўрсиниш эшитилди ва у киприклари пир-пир учганини кўрди. Пуаро Розали Оттерборннинг айнан шундай зоҳиран таъсирланишини кутган эди.

– Оқсоч кимни кўрганини айтишга улгурдимиз?
– сўради Розали.

Пуаро астагина маҳзун бош чайқаб қўйди. Бу пайт уларнинг олдига қўрқиб кетганидан кўзлари катта-катта очилган Корнелия югуриб келди.

– Вой, Жаклина, – деди у, – қандай даҳшат! Қандай фалокат!

Жаклина билан Корнелия палуба ёқалаб кетишди.

Пуаро билан Розали бошқа томонга бурилишди.

– Нега ҳадеб менга тикиляпсиз? – деб шартта сўради Розали. – Ниятингиз нима ўзи?

– Сиз менга иккита савол бердингиз, мен бўлсам сизга фақат битта савол бермоқчиман. Нега менга ҳақиқатни очмаяпсиз?

– Тушунмадим, нима демоқчисиз ўзи? Бугун эрталаб ҳамма гапни айтиб бердим-ку.

– Ҳаммасинимас. Сиз сумкангизда кичкина садафли пистолет олиб юрганингизни айтмадингиз. Сиз яна ўтган кечаси кимни кўрганингизни ҳам айтмадингиз.

Розали қизариб кетди.

– Бу тўғримас. Менда ҳеч қандай револьвер йўқ.

– Мен револьвер демадим. Мен сумкангизда ётган кичкина пистолет ҳақида гапирдим.

Розали орқасига бурилиб, югурганча каютасига кириб кетди, дарров қайтиб чиқиб, кулранг чарм сумкасини Пуарога отди.

– Сиз бемаъни гап айтдингиз.

Пуаро сумкани очди. Пистолет йўқ эди. У сумкани Розалига қайтараркан, кўзи унинг истехзоли, шодиёна кўзига тушди.

– Йўқ, – деди Пуаро назокат билан, – Пистолет йўқ.

– Ана кўрдингизми, мосье Пуаро, ҳамма вақт ҳам ҳақ бўлиб чиқавермас экансиз-ку. Сиз иккинчи саволда янглишдингиз.

– Мен бундай ўйламайман.

– Ё тавба, шунчалик ҳам қайсар бўладими одам! – У жаҳл билан депсиниб қўйди. – Сиз миянгизга қандайдир тутуриқсиз бир фикрни жойлаб олиб, нукул тихирлик қилиб ётибсиз...

– Чунки мен ҳақиқатни билишни истайман.

– Нимадан иборат ўша ҳақиқатингиз? Назаримда, буни мендан кўра ўзингиз яхшироқ биладиганга ўхшайсиз.

– Кечаси нимани кўрганингизни ўзим сизга айтиб бераман – хоҳлайсизми? Агар ҳақ бўлсам, фақат бош эгиб тасдиқланг, хўпми? Сиз кема қуйруғини айланиб ўтганингизда, Линнет Дойлнинг каютасидан чиққан бир эркакни кўриб қолгансиз. Кейин унинг каюта эшигини ёпиб, қарама-қарши томонга юрганини ва охириги каюталардан бирига кириб кетганини ҳам кўргансиз. Хўш, мадемуазел, мен ҳақманми?

Розали сукутда.

– Эҳтимол, индамаслик қулайроқдир сизнингча, – деб гапида давом этди Пуаро. – Сирни очсангиз, ўлдириб қўйишларидан кўрқаётгандирсиз балки. – Пуаронинг назарида, Розали бу хўракка илинаётгандай туюлди; кўрқоқликда айбланган одам ҳеч қандай эътиқод ва маслакни ўйлаб ўтирмай, ҳамма гапни очиқ айтишга мойиллик сезади ўзида.

Қиз оғзини очди, лаблари пирпираб кетди ва деди:

– Мен ҳеч кимни кўрмадим.

Йигирма учинчи боб

Доктор Бесснернинг каютасидан мисс Бауэрс шимарилган енгларини тушириб чиқиб келди. Корнелия билан суҳбатлашиб турган Жаклина гапини чала қолдириб, ҳамшира олдига югуриб борди.

– Қалай у? – деб сўради сабри чидамай.

Айни пайтда Пуаро ҳам етиб келган эди бу ерга.
У ҳамширанинг жавобини эшитди:

– Унча ёмон эмас.

– Аҳволи оғирми? – чинқириб юборди Жаклина.

– Ўлиб қоладими? Айтинг, ўлиб қоладими? – деб у мисс Бауэрснинг қўлини маҳкам ушлаб олди.

– Қўйсангиз-чи, азизим мисс де Белфорт. Айтмоқчиманки, умид қиламан, ҳатто ишончим комил – унча хавфли эмас дарди. Жароҳатининг ўзи мутлақо бехатар. Лекин уни, имкон қадар, тезроқ рентген қилиш лозим. Мистер Дойлга ҳозир фақат тинчлик керак.

Жаклина ҳамширанинг қўлини қўйиб юборди ва кўзида ғилт-ғилт ёш билан худди сўқир одамдай, ўз каютаси томон тусмоллаб юриб кетди. Кимнингдир бақувват қўли унинг тирсагидан ушлади. У бошини кўтарди, ёш тўла кўзлари Пуарони кўрди. У Жаклинани каютаси эшигигача етаклаб борди. Қиз ичкарига кириб, ўзини каравотга отди ва астойдил ув тортиб йиғлай бошлади:

– У дош беролмайди! Ўлиб қолади! Биламан, биламан, у ўлади! Ҳаммасига мен айбдорман! Мен ўлдирдим Симонни! Мен уни шундай севаман, шундай севаманки...

– Ҳаддан зиёд севасиз, – деди Пуаро хўрсиниб.

У Жаклинанинг каютасидан чиқиши билан олдига Рэйс шоша-пиша югуриб келди:

– Пуаро! Азизим! Менга жуда ҳам кераксиз. Бир фикр туғилди. Бугун эрталаб Дойл тасодифан телеграмма ҳақида гапирганди. Ўшанда аҳамият бермагандим гапига. Балки бундан ҳеч нима чиқмас ҳам, лекин биласиз, ҳар битта майда тафсилот ҳам биз учун аҳамиятли. Жин урсин, Пуаро, икки-

та қотиллик содир бўлди, биз бўлсак, ҳануз зулмат ичида тентираб юрибмиз.

– Йўқ, зулмат ичидамас. Мен ёруғликни кўряпман.

Рэйс ҳайрон:

– Биронта тахмин пайдо бўлдимиз сизда?

– Тахмин ҳам гапми? Қатъий ишонч!

– Қачондан бери?

– Луиза Бурже ўлдирилгандан бери.

– Жин урсин, ҳеч нимага тушунмадим.

Пуаро қўлини Рэйснинг елкасига қўйди.

– Азизим полковник, сиз – улуғ инсонсиз... Ўрингизда бошқа одам бўлганида, “Айтинг, нимадан шубҳаланяпсиз?” – деб суриштирган бўларди. Лекин сиз ҳеч нима сўрамаяпсиз, чунки биласиз, айтишим мумкин бўлган гапни шундоқ ҳам айтган бўлардим. Юринг, телеграмма масаласини аниқлайлик – агар жаноб доктор бизни бемор ёнига киритса, албатта.

Доктор Бесснернинг авзои ҳали ҳам бузуқ эди.

– Нима гап? – деди у ўдағайлаб. – Беморимизнинг ҳарорати баланд.

– Фақат битта савол, – деди Рэйс узр сўраб, – ишонинг, фақат битта.

Доктор Бесснер уларни истар-истамас каютасига киритди ва жаҳл билан томоқ қириб қўйди, сўнг, уч дақиқада қайтиб келишини айтиб, чиқиб кетди. Симон келганларнинг юзига савол маъносида қаради.

– Хўш, нима гап? – сўради у.

– Анчайин, бир тафсил, – жавоб қилди Рэйс. – Марҳамат қилиб, бизга мукамалроқ сўзлаб берсангиз, хотинингиз синьор Ричетти номига ёзилган телеграммани тасодифан ўқигани ҳақида.

– Жоним билан, – Симон Водии Халфада юз берган воқеани мухтасар баён қилди.

Рэйс чуқур энтикиб нафас олди.

– Мистер Дойл, телеграммада нима ёзилган эди, билмайсизми?

– Биладан, Линнет унинг бош қисмини овоз чиқариб ўқиганди. Унда ёзилган сўзлар...

Эшик ортида нимадир бўлаётган эди. Аёл кишининг ҳаяжонли овози эшитилди:

– Мосье Пуаро билан полковник Рэйс қаерда? Ҳозироқ уларни кўришим керак! Бу жуда муҳим! Ҳаёт-мамот масаласи! Уларга айтишим керак... мен... Мистер Дойлнинг олдидами улар?

Бесснер эшикни ёпмаган эди. Эшик оғзини қалин парда тўсиб турарди. Миссис Оттерборн пардани суриб, каютага мисоли қуюндек отилиб кирди. Унинг юзи лов-лов ёнар, айтаётган гапларини яхши англаб бўлмасди.

– Мистер Дойл, – деди у жўшқин кайфиятда, – мен хотинингизни ким ўлдирганини биладан!

– Нима?

Симон бу аёлга ҳайрат билан боқди. Рэйс билан Пуаро ҳам. Миссис Оттерборн уларга тантанавор назар ташлади. У жуда-жуда бахтиёр эди.

– Ҳа, – деди у, – менинг мулоҳазаларим ҳеч вақт хато чиқмаган. Зеро, улар энг қадимий ҳиссиётларнинг теран томирларига асосланган.

Рэйс шартта унинг сўзини бўлди:

– Фаҳмлашимча, сиз Линнет Дойлни ўлдирган одамнинг исмини айтмоқчисиз.

Миссис Оттерборн оромкурсига ўтириб олиб, аzza-баzza бош силкиди.

– Албатта. Айтинг-чи, Линнет Дойлни Луиза Бурженинг қотили ўлдирган, десам, яъни, бу иккала жи-

ноятни битта қўл бажарган, десам фикримга қўшиласизми?

– Ҳа, ҳа, – Симон шошқалоқлик билан жавоб қилди. – Албатта, бошқача бўлиши мумкин эмас. Давом этинг.

– Бас, шундай экан, унда менинг далилларим сизларга асқотиб қолади. Мен Луиза Буржени ким ўлдирганини биламан, бинобарин, Линнет Дойлнинг қотилини ҳам биламан.

– Гапингизга қараганда, – Рэйс шубҳаланиб мадамнинг сўзини бўлди, – сиз Луиза Бурже ҳалоқатини изоҳловчи назарияга эгасиз?

Миссис Оттерборн унга урғочи шер кўзи билан қаради:

– Йўқ. Мен аниқ биламан. Ўз кўзим билан кўрдим ўша одамни.

Симон, сабри чидамай, чинқириб юборди:

– Жамики авлиёлар ҳақи, бошидан бошланг. Демак, сиз Луиза Буржени ким ўлдирганлигини биласиз, шундайми?

– Мен ҳамма кўрганларимни гапириб бераман.

О, бу аёл бахтиёр эди. Ниҳоят, унинг тантана қиладиган пайти етиб келганди! Майли, китоблари ҳозир сотилаётган бўлсин, майли, бир вақтлар унинг асарларини интизорлик билан кутган одамлар энди ўзлари учун бошқа суюкли адибларни танлаган бўлсинлар! Сэлоум Оттерборн ҳали яна доврўқ қозонади. Унинг исми яна газета саҳифаларида пайдо бўлади. Ҳозир у энг асосий айбловчи гувоҳ бўлади. У чуқур энтикиб нафас олди ва гапирга бошлади:

– Мен ресторанга тушлик қилгани кетаётувдим. Лекин иштаҳам йўқ эди. Бунга аҳмият берманг. Кета туриб, каютада... ҳм... бир нарсамни унутиб

қолдирганим эсимга тушди. Розалини ресторанга юбордим-да...

Миссис Оттерборн гапдан тўхтаб, нафасини ростлаб олди. Эшик пардаси хиёл елпингандай бўлди, лекин буни эркаклар пайқамади.

– Мен... мен... – миссис Оттерборн яна жимиб қолди. У ҳикоясининг нозик жойига келган эди ва албатта уни енгиб ўтиши шарт эди. – Экипаж аъзоларидан биттасида ишим бор эди... Унга жуда зарур бир буюмни топиб беришим керак эди, лекин буни қизим билиб қолишини хоҳламасдим. Биласизми, у мени жуда безор қилиб юборди...

Рэйс Пуарога савол маъносида қаради, у пичирлаб деди.

– Спиртли ичимлик.

Миссис Оттерборн гапида давом этди:

– Биз у билан пастки палубада, кеманинг қуйруқ томонида учрашишга келишгандик. Мен ўша ёққа кетаётувдим, бирдан қайсиям бир каютанинг эшиги очилиб кимдир мўралади. Бу Луиза Бурже эди – бошқача исмини билмайман. У кимнидир кутаётган эди. Мени кўриб, дарров эшикни ёпиб олди. Тўғри, мен ҳеч қандай ёмон фикрга бормай, йўлимда кетавердим. Ана шунда кўриб қолдим оқсочнинг каютасини тақиллатаётган...

– Ким эди у? – сўради Рэйс.

Пақиллаб ўқ отилди. Каютани нордон тутун ҳиди тутиб кетди. Миссис Оттерборн аста ўгирилди ва гурсиллаб ерга қулади. Қулоғи орқасида ҳосил бўлган тешикдан қон варақлаб отилиб чиқа бошлади. Каюта бир дақиқа давомида теран сукутга толди. Кейин иккала эркак ирғиб туриб кетди. Ерда ётган аёл жасади уларнинг йўлини тўсган эди. Рэйс унинг устига энгашди, Пуаро эса, жасад

устидан худди мушукдек лип этиб сакраб ўтди ва палубага отилиб чиқди. У ерда ҳеч ким кўринмасди. Эшик тагида колт револьвери ётарди. Пуаро атрофга қаради. Ҳеч ким йўқ. У кеманинг қуйруқ томонига югурди. Муюлишга етганида, шу томонга югуриб келаётган Тим Аллертон билан юзма-юз тўқнашди.

– Нима бўлди ўзи, жин урсин? – деб бақирди нафаси оғзига тикилган Тим.

– Йўлда биронта одамга дуч келмадингизми? – сўради ҳансираган Пуаро.

– Бу ёққа келаётганимдами? Йўқ.

– Унда, юринг мен билан. – У Тимнинг қўлидан ушлаб, қадамини секинлатди.

Ҳар томондан одамлар югуриб кела бошлашди. Розали, Жаклина ва Корнелия ўз каюталаридан отилиб чиқишди. Фергюсон, Жим Фантора ва миссис Аллертон салондан чиқишди.

Рэйс револьверни кўздан кечирарди. Пуаро Тимга ўгирилиб сўради:

– Чўнтагингизда қўлқоп борми?

– Ҳа. Мана.

Пуаро бир жуфт қўлқопни олиб ўз қўлига кийди ва револьверни синчиклаб текшира бошлади. Қолганлар нафасларини ютиб, тикилиб туришди.

– У бошқа томонга кетган, – деди Рэйс. – Фантора билан Фергюсон шезлонгда ўтиришган экан, кўрган бўлишарди.

– Агар у қуйруқ томонга кетганида ҳам, мистер Аллертон учратган бўларди уни, – деб жавоб қилди Пуаро.

Рэйс револьверга ишора қилиб деди:

– Назаримда, бунини биз яқинда қаердадир кўргандик, – У Пеннингтоннинг эшигини тақиллатди.

Сукунат. Каютада ҳеч ким йўқ эди. Рэйс жавоннинг ўнг ғаладонини очди. Револьвер ғойиб бўлганди.

– Тушунарни, – деди Рэйс. – Қаёқдайкин Пеннингтоннинг ўзи?

Улар яна палубага чиқишди.

Пуаро миссис Аллертон ёнига бориб, секингина шипшиди:

– Мадам, Розали Оттерборнни каютангизга олиб киринг. Унинг онасини, – у Рэйсга қаради, Рэйс бош ирғади, – ўлдиришди.

Бесснер бу ерга ҳовлиқиб келди.

– Ё Худое тавба! Яна нима бўлди?

Ҳамма орани очди, унга йўл берди. Рэйс қўли билан унинг каютасини кўрсатди; доктор каютасига кирди.

– Дарҳол Пеннингтонни қидириб топиш керак, – деди Рэйс. – Револьверда бармоқ излари борми?

– Йўқ, – деди Пуаро.

Улар Пеннингтонни пастки палубадан топишди. У мўъжазгина меҳмонхонада ёзиб ўтирарди. Келганларни кўриб, силлиқ қирилган чиройли юзини уларга қаратди.

– Бирон янгилик борми? – деб сўради у.

– Нима, ўқ овозини эшитмадингизми?

– Дарвоқе, мана, сиз сўраганингиздан кейин, қандайдир портлашни эшитганим эсимга тушди. Лекин тушунмадим... Кимни ўлдиришибди?

– Миссис Оттерборнни.

– Миссис Оттерборнни? – Пеннингтон қаттиқ таажжубланди. – Мутлақо кутилмаган ҳол. Миссис Оттерборн, – у бошини чайқаб қўйди. – Ҳеч тушунмаяпман. Назаримда, жаноблар, кемада қандайдир

савдойи одам қотиллик қилаётганга ўхшайди. Биз мудофаа тизимини ташкил қилишимиз керак.

– Мистер Пеннингтон, – деб савол берди Рэйс, – қачондан бери ўтирибсиз бу хонада?

– Ҳозир ўйлаб кўрай-чи, – Пеннингтон иягини силади, – йигирма дақиқача бўлди-ёв.

– Шу орада бу ердан ҳеч қаёққа чиқмадингизми?

– Йўқ, албатта.

– Биласизми, мистер Пеннингтон, – деди Рэйс, – миссис Оттерборнни сизнинг револьверингиздан отиб ўлдиришган.

Йигирма тўртинчи боб

Мистер Пеннингтон ҳаяжонда:

– Жаноблар, – деб гап бошлади у, – масала жуда жиддий, ниҳоятда жиддий.

– Сиз учун ниҳоятда жиддий, мистер Пеннингтон.

– Мен учун? – сўради Пеннингтон жуда ҳайрон бўлиб. – Лекин азизим сэр, ўқ отилган пайтда мен бу ерда хотиржам хат ёзиб ўтиргандим.

– Бу гапингизни тасдиқловчи гувоҳларингиз бўлса керак?

– Афсуски, йўқ. Тушунсангиз-чи, бу ақлга сиғмайди асло! Юқори палубага кўтарилармишман-да, шўрпешона аёлни отиб (нега энди уни отишим керак экан?), яна орқамга қайтармишман-у, йўлда ҳеч кимни учратмасмишман. Ахир бу пайтда одамлар тушлик таомдан кейин палубада дам олиб ўтиришади-ку.

– Сизнинг револьверингиздан отишганини қандай изоҳлайсиз?

– Дарҳақиқат, бу масалада айбдорман. Саёҳатимиз бошланган дастлабки кунда салонда қу-

рол-яроғдан гап очилганди, шунда мен оғзимдан гуллаб, ҳамма вақт ва ҳамма ерда ўзим билан колт револьверини олиб юраман, деган эдим.

– Кимлар бор эди ўша суҳбатда?

– Аниқ айтолмайман. Деярли ҳамма бор эди, шекилли.

Пуаро гапга аралашди:

– Мосье Пеннингтон, бу ишнинг айрим жиҳатлари ҳақида сиз билан гаплашиб олсам девдим.

– Беҳад хурсанд бўлардим.

Лекин Пеннингтоннинг овозида хурсандликдан асар ҳам йўқ, кўриниши ҳам асло қувончли эмас эди.

Рэйс ва Пуаро хонадан тез чиқиб кетишди.

– Жуда айёр, лаънати, – деди Рэйс, – лекин кўрқиб кетди.

– Ҳа, – деди Пуаро, – ҳурматли Пеннингтонимизнинг авзойи бузилгани яққол кўриниб турди.

Палубада Пуарони миссис Аллертон бир четга чақириб олди:

– Мосье Пуаро, икки кишилик каюта олишимга ёрдам беринг, у ерда мен анави бахти қаро қиз билан бирга турардим. Уни ёлғиз қолдириб бўлмайди.

– Тушунарли, мадам, ҳаммасини тўғрилаймиз. Жуда яхши ўйлабсиз. Розали қалай?

– У оғир изтиробда. Бу қиз сидқидилдан берилган эди ўша бадфеъл онасига. Ғоятда мутаассир унинг фарзандлик меҳри. Тимнинг айтишича, онаси алкоголик бўлган экан. Шу тўғрими?

– Ҳа.

– Бу бизнинг ишимиз эмас, лекин Розали қаттиқ изтироб чекиб яшаган бўлса керак.

– Ҳа, мадам, унинг бутун ҳаёти азобда ўтган. Зеро, Розали жуда мағрур ва онасига содиқ қиз.

– Ҳа, шунинг учун ҳам яхши кўриб қолдим шеклли у қизни. Бизнинг замонамизда ундаги фазилатлар модадан қолган. Розали ғалати табиатли қиз, унинг ғурури баланд, қайсар, дамдуз, шу билан бирга, у – аниқ биламан, – меҳрибон ва кўнгилчан қалб соҳибаси.

– Мен уни бажонидил сизнинг ихтиёрингизга топшираман, мадам.

Ҳозиргина қотиллик содир бўлган каюта эшиги олдида Корнелия билан Жаклина туришарди.

– Ҳайронман, мосье Пуаро, – деб Корнелия тўхтатди уни, – қотил қандай қилиб яширина олдикин?

– Ҳа, қандай қилиб? – деб Жаклина ҳам такрорларди саволни.

– Бу қийин эмас, – жавоб қилди Пуаро, унинг қочиши учун учта йўл бўлган.

– Учта йўл? – сўради Жаклина ишонқирамай.

– У ўнг томонга ё чап томонга кетиши мумкин, бошқа йўл йўқ, менимча, – деди хаёли паришон Корнелия.

– Мен учинчи йўлни ҳам биламан, – деди Жаклина кўнгли ёришиб, – иккита йўл битта текисликда, лекин бошқа текисликка, яъни бошқа палубага ўтиш ҳам мумкин. Юқорига чиқиш қийин, аммо пастга тушиш оппа-осон.

Пуаро жилмайди:

– Сиз идрокли қизсиз, мадемуазел.

– Ҳеч нимага тушунмадим, – деди Корнелия зорланиб.

– Дугонажон, у зина панжарасидан ошиб, пастки палубага сакраб тушиши мумкин, – деб тушунтирди Жаклина.

– Ё тавба! – ҳайрон қолди Корнелия. – Ҳеч ҳам ўйламаган бўлардим! Унинг қочишига вақт етарли бўлганми?

– Жуда етарли бўлган, – деб суҳбатга аралашди Тим Аллертон, – чунки бундай руҳий ларзадан кейин, одамлар ҳушларини йиғиб олгунларича, орадан бир неча сония вақт ўтади.

– Сиз бундай ҳолатни бошдан кечирганмисиз?

– Ҳа, ўқ овозини эшитганмиз, камида беш сонияча ҳайкалдай қотиб қолдим. Кейин бу ёққа югуриб кела бошладим.

Рэйс докторнинг каютасидан чиқиб, одамлардан палубани бўшатишни сўради.

– Ҳозир мурдани олиб чиқадилар, – деб тушунтирди у.

Ҳамма итоат этиб нари кетди. Пуаро ҳам одамларга эргашди.

– То умримнинг охиригача эсимдан чиқмайди бу саёҳат, – деди Корнелия маъюслик билан. – Учта ўлик-а!

Фергюсон унинг гапларини эшитиб қолди:

– Учта ўлик нима бўпти? Биттаси – пулга кўмилган Линнет Дойл! Биттаси – ҳаромхўр оқсоч. Яна биттаси – ғирт овсар миссис Оттерборн. Наҳотки сиз, уларнинг тирик ё ўликлигини ким учундир жуда муҳим, деб ўйласангиз?

– О, сиз ноҳақсиз! – деди Корнелия аччиғланиб. – Менга ҳам ёқмасди миссис Оттерборн, лекин қизи унга жуда боғланиб қолган эди. Онасининг ўлими – унинг учун энг оғир кулфат. Мен оқсоч қизни билмасдим, лекин аминманки, уни ҳам кимдир севган. Линнет Дойл бўлса, ўзидаги барча хислатлардан ташқари, ғоятда дилбар жувон эди. Уни биринчи бор кўрганимда, таъсирланганимдан ўпкам тўлиб кетганди.

Мистер Фергюсон сочини чангаллади:

– Мен таслимман. Лекин сиз айтаётган нарсани тасаввур қила олмайман. – У Пуарога ўгирилди. – Корнелиянинг отасини Линнет Рижуйнинг отаси сафолатга туширгани сизга маълумми, сэр? Корнелия бўлса, Париж либослари билан ясанган, ҳамма ёғи дуру гавҳар бу меросхўр қизни кўриб, худди йўқотган онасини топган кўзичоқдай: “Вой, қандай гўзал-а?” – деб маърагани ортиқча. У ҳаммасини унутиб юборган. Линнетдан нафратланиш хаёлига ҳам келмайди.

Корнелия қизариб кетди:

– Тўғри, унинг кимлигини билганимда, аввалига нафратландим. Фақат бир зумгина. Биласизми, менинг дадам барча пулларидан мосуво бўлганида, алаmidан куйиб ўлган эди. Лекин ўтмишни унутиш, бугунги кун билан яшаш керак, деб ўзингиз айтувдингиз-ку. Ахир бу воқеаларнинг ҳаммаси ўтмиш эмасми?

– Бу қиз мени ром қилди, – деди Фергюсон. – Корнелия Робсон, мен учратган барча аёллар ичида энг покиза, энг оққўнгил аёл сизсиз. Ўтинаман сиздан, менга турмушга чиқинг.

– Жинни бўлиб қолибсиз.

– Йўқ. Мана, машҳур изкувар гувоҳлигида сизга расмий таклиф қиялман. Мосье Пуаро, сиз шохидсиз. Мен ўз мулоҳазаларимга зид ўлароқ, бу хонимга қалбимни бағишлаб қўлини сўрайман. Аслида-ку, мен никоҳ аҳдига ишонмайман, лекин Корнелия ўзгача муносабатни тан олмайдиган кўринади, майли, унингча бўлсин. Келинг, Корнелия, рози бўла қолинг.

– Бас қилинг бемаъниликни! – деди Корнелия чўғдек қизариб кетиб.

– Нега хоҳдамаяпсиз менга тегишни?

– Негаки, сиз жиддий одам эмассиз.

– Менга турмушга чиқинг, деб таклиф қилганим учун жиддий одам эмасманми ё одам сифатидами?

– У ҳам, бу ҳам. Ҳаммани мазах қиласиз, ишониб бўлмайди сизга.

У жимиб қолди ва ҳаяжонланганидан лоладек қизариб, тескари томонга юриб кетди.

Фергюсон унинг орқасидан қараб қолди:

– Қойилман! – деди у ва сукутга толди. – Сизга нима бўлди, мосье Пуаро? Нима ҳақда бунчалик ўйланиб қолдингиз?

– Мулоҳаза қиялпман, холос.

– Анави қари жодугарга ҳужум қилиб кўраман. Агар уни ўзимга қарши чархлай олсам, унда Корнелияни кўндиришим осон бўлади.

У ўгирилиб салон томон кетди. Мисс Ван Скулер ўзининг одатий жойида гердайиб ўтириб, иш тўқирди. Фергюсон тўғри унинг олдига борди. Эркул Пуаро салонга оёқ учида кириб, анча нарироққа бориб ўтирди ва журнал ўқий бошлади.

– Салом, яхшимисиз, мисс Ван Скулер!

Кампир бошини кўтариб, Фергюсонга бир дақиқача тикилиб турди, кейин совуқ оҳангда:

– Хайрли кун, – деди ва яна ишини тўқийверди.

– Гапимга қулоқ берсангиз, мисс Ван Скулер, сизга айтадиган муҳим гапим бор эди. Қисқаси шуки, мен сизнинг холаваччангизга уйланмоқчиман.

Ип коптоги мисс Ван Скулернинг қўлидан тушиб кетиб, бутун салон бўйлаб думалаб кетди.

– Сиз, йигитча, эсингизни еб қўйган кўринасиз, – деди у ўдағайлаб.

– Асло, мадам. Мен унга уйланмоқчиман ва қўлини сўрадим.

Мисс Ван Скулер Фергюсонни совуқ қизиқиш билан кўздан кечирди – гўё қаршисида аллақандай ҳашарот пайдо бўлган эди.

– Аҳ, шунақа денг! Нима, у рози бўлдимиз?

– Йўқ, у таклифимни рад этди, лекин мен то рози бўлгунича қайта-қайта илтимос қилавераман.

– Сизни огоҳлантириб қўяй, мистер... исмингизни билмайман...

– Фергюсон.

– Мистер Фергюсон, – такрорлади кампир афтини буриштириб, – холаваччамни таъқиб қилишингизга монетьлик қилиш учун мен ҳамма тадбирни қўллайман.

Мисс Ван Скулер бу ожизона ғазабдан дағ-дағ қалтираб ўрнидан турди. Бу пайт Пуаро журнал оша кекса хонимга қаради ва ип коптогини ердан олиб, назокат билан унинг қўлига тутқазди.

– Миннатдорман, мосье Пуаро. Мазам қочди. Анави суллоҳ...

– Ҳа, у сал ғалатироқ, тарбияси бузуқ, – деди Пуаро ва бепарво тарзда илова қилди. – Сиз уни танигандирсиз, албатта?

– Танигандирман?

– Ҳа, у Оксфордда олган илғор ғоялари туфайли, унвонини айтмаяпти.

– Унвонини? – дудуқланиб сўради мисс Ван Скулер.

– Бўлмасам-чи, бу одам ёш лорд Доулиш. У беадад бойлик соҳиби.

– Сиз кўпдан бери билармидингиз бунини? – сўради мисс Ван Скулер. Бу хабардан кампирнинг миёсида бир-бирига зид бўлган қандай хаёллар вужудга келгани унинг юз-кўзида аниқ ифодасини топган эди.

Пуаро елкасини қисиб қўйди:

– Мен унинг фотосуратини газетада кўргандим, шу боис унга эътибор бердим. Кейин, унинг герби тасвирланган муҳрли узугини ҳам кўриб қолгандим. Ишонаверинг, бу айнан ўша одам.

Ахири, хоним қизғин миннатдорчилик билдириб чиқиб кетди.

Пуаронинг кайфи яна бузилди, у теран ўйга толганча бош чайқаб, нуқул такрорларди:

– Ҳа, ҳаммаси мос тушяпти.

Йиғирма бешинчи боб

Рэйс унинг хаёлини бузди:

– Қаёқларда юрибсиз, Пуаро? Яна ўн дақиқадан кейин хузурингизга Пеннингтон келади.

Пуаро шошиб оромкурсидан турди:

– Илтимос, ёш йигит Фанторани топиб каютамга бошлаб боринг.

Рэйс ажабланиб унга қаради ва ташқарига чиқди. Пуаро ўз каютаси томон кетди. Рэйс билан Фантора ҳам кетма-кет кириб келишди. Пуаро улардан ўтиришларини сўради ва сигарета таклиф қилди.

– Шундай қилиб, мосъе Фантора, ишга киришамиз. Агар янглишмасам, сиз ҳам менинг дўстим Хастингсникига ўхшаган галстук боғларкансиз.

Жим Фантора ўз галстугига қараб қўйди.

– Бунақа галстукни “Кўҳна Англия” клубининг аъзолари тақишади.

– Жуда тўғри. Гарчи мен ажнабий одам бўлсам ҳам, инглизларнинг тартиб ва удумларини яхши биламан. Масалан, жоиз амаллар ва ножоиз амаллар бўлади.

Жим Фантора жилмайиб қўйди:

– Ҳозирги даврда, сэр, энди бундай дейишмайди.

– Бунинг аҳамияти йўқ, урф-одатлар ҳанузгача сақланиб келмоқда. “Кўҳна Англия” клубининг галстуги ҳали ҳам ўша клубнинг галстуги. Қолаверса, шундай муайян ҳаракатлар борки – мен уларни ўз тажрибамдан биламан, – бунақа галстук таққан одам, мосье Фантора, ўзига таниш бўлмаган кишиларнинг шахсий ишига, ижозат сўрамай, зинҳор аралашмайди.

Фантора таажжубда сукут сақларди.

– Лекин сиз, мосье Фантора, – гапида давом этди Пуаро, – бир куни айнан шундай иш тутдингиз. Салонда бир нечта одам ўз ишлари билан бамайлихотир шуғулланиб ўтирганди. Сиз сал нарироқда туриб, уларнинг суҳбатига қулоқ солардингиз – бу аниқ. Кейин, кутилмаганда, сиз ўша ҳамсуҳбатлар тепасига бориб, мадам Линнет Дойлга юзланганча, унинг тадбиркорлигига қойил қолганингизни эътироф этдингиз.

Жим Фантора қизариб кетди. Пуаро унинг эътироз билдиришини кутиб ўтирмай, гапида давом этди.

– Ана шу қилмишингиз, кейин, ҳали анча ёш эканлигингиз ҳамда бундай қиммат саёҳатга қурбингиз етишига шубҳаланганим ҳам (сиз ахир юристлар анжуманининг аъзосисиз-ку, у ерда саховат билан маош тўланмайди, шундай эмасми?) сизга ушбу саволни беришга мажбур қилди мени: бу ерга келишингиз сабаби нима?

Жим Фантора бир сесканиб бўйнини чўзди.

– Мен сизга ҳеч қандай маълумот бермайман, мосье Пуаро. Сиз ақлдан озган кўринасиз?

– Йўқ, ақлим жойида. Айтинг, сиз хизмат қилаётган фирма қаерда? Норхемптондами? Демак, Вудхоллга яқин жойда. Сиз қандай гапларни эшитмоқчи бўлгандингиз? Иш соҳасига ҳамда юридик ҳужжатларга тааллуқли гапларними? Сизнинг ўша суҳбатга кўполдан-кўпол аралашишингиздан мақсад, мадам Дойлни юз бериши мумкин бўлган фириб ё қаллоблиқдан огоҳлантиришмиди? – Пуаро жим бўлиб қолди. – Бу кемада қотиллик юз берди, кейин кетма-кет яна иккита қотиллик. Агар сизга миссис Оттерборннинг Эндрю Пеннингтонга тегишли револьвердан отиб ўлдирилганини айтсам, балки шунда ҳамма билганларингизни айтишни лозим кўрарсиз.

Жим Фантора бир оз вақт сукутга толиб ўтирди.

– Ҳамма бало шундаки, мосъе Пуаро, сизга айтadиган аниқ ҳеч бир гапим йўқ, – деди у афсусланиб.

– Ахир кимдандир шубҳаланаётган бўлсангиз керак?

– Ҳа.

– Шунинг учун ҳам, айтишга ҳақим йўқ, деб ҳисоблайсизми ўзингизни? Балки ҳақдирсиз, лекин фақат расман. Ҳозир сиз судда эмассиз-ку. Полковник билан мен қотилни қидиряпмиз. Ҳар қандай маълумот ҳам биз учун ниҳоятда фойдали.

Фантора яна ўйланиб қолди, сўнг сўради:

– Нимани билмоқчисиз мendan?

– Нега келгансиз бу ёққа?

– Мени бу ёққа тоғам, мистер Кармикл, яъни миссис Дойлнинг Англиядаги адвокати юборди. У мадамнинг иши билан шуғулланади ва мистер Пеннингтон билан хат ёзишиб туради. Баъзи аниқ далиллардан (ҳозир мен сизга уларни санаб берол-

майман) маълум бўлишича, аҳвол унчалик беқусур эмас – бу ҳол тоғамни шубҳага солиб қўйди.

– Қисқаси, – деб унга кўмаклашди Рэйс. – Тоғангиз Пеннингтоннинг фириб ишлатаётганини пайқаб қолган, шундайми?

Фантора тасдиқ маъносида бош ирғади ва жилмайиб туриб деди:

– Сиз фикримни жуда аниқ ифодалагингиз, лекин асосий гапларингиз тўғри. Тоғам ўз шубҳаларини исботлаш учун далиллар қидириш билан банд бўлган пайтда, мисс Рижуэй кутилмаганда эрга тегиб, Мисрга, никоҳ саёҳатига жўнаб қолди. Тоғамнинг ташвиши ариди, чунки миссис Дойл Мисрдан қайтиб боргани ҳамона бутун мол-давлатини ўз қўлига олиши ва расман уларни бошқариш ҳуқуқига эга бўлиши керак эди. Бироқ, орадан сал вақт ўтар-ўтмас, биз хонимнинг Қоҳирадан ёзган хатини олдик; хатида у, бошқа гаплар қатори, Пеннингтон билан тасодифан учрашиб қолганини ёзган эди. Ана шунда, тоғам мени Пеннингтоннинг ниятини билиш учун Мисрга жўнатди. Мен хушёр бўлишим, Пеннингтонни диққат билан кузатишим ва вазиятга қараб ҳаракат қилишим лозим эди. Ваҳоланки, сиз эслаган воқеада мен тарбия кўрмаган шилқим одамдай тутдим ўзимни.

– Сиз мадам Дойлни огоҳлантиришга улгурдингизми?

– Йўқ, мадамдан кўра, кўпроқ Пеннингтонни огоҳлантириб қўйдим, шекилли. Аминманки, у хавф юзага келганини сезди, бинобарин, энди ҳеч қандай тадбир қўлланмаслиги керак эди, ҳар ҳолда, маълум бир муддатгача. Мен бўлсам, эр-хотин Дойллар билан яқинроқ танишиш ва уларни

огоҳлантириш йўлини топиш ниятида эдим. Буни мен мистер Дойл орқали ҳал қилмоқчи бўлдим. Чунки миссис Дойл миссис Пеннингтонга жуда ҳам боғланиб қолган эди.

– Агар сиз ёлғон ишлатиб пул ундирмоқчи бўлсангиз, эр-хотин Дойллардан қай бирини аврашингиз осон бўларди?

Фантора хиёл жилмайиб қўйди:

– Албатта, мистер Дойлни. Линнет Дойл тадбир масаласида ниҳоятда фаҳм-фаросатли эди, лекин эри, менимча, лақма йигит, ҳар қандай ҳужжатга ўқимай туриб қўл қўяверар экан.

– Фикрингизга қўшиламан, – деди Пуаро ва Рэйсга қараб илова қилди: – мана сизга қотиллик қилиш учун сабаб.

– Лекин буларнинг бари фақат тахмин, – деди Фантора эҳтиётлик билан. – Улар асосли далил бўлолмайди.

– Ҳа! – деб кулиб қўйди Пуаро, – далилни топамиз.

– Қандай қилиб?

– Эҳтимол мистер Пеннингтоннинг ўзи буни сизга айтиб берар.

Рэйс соатига қаради:

– У ҳозир келади.

Жим Фантора Рэйснинг нимага шама қилаётганини тушунди ва тез чиқиб кетди. Яна икки дақиқадан кейин Пеннингтон чехрасида назокат ва табассум билан кириб келди. Фақат оғзи четтидаги таранг ажинлар ва кўзларида яширинган ҳадик аломати бу абжир корчалоннинг ваҳимага тушганлигини билдириб турарди.

– Мана, келдим, жаноблар.

У ўтирди. Биринчи бўлиб Пуаро гап бошлади:

– Сизни таклиф қилишимиздан мақсад, мосъе Пеннингтон, сизнинг бу ишдан бениҳоя манфаатдор шахс эканлигингиз аён бўлди бизга.

Пеннингтон ўзини ҳайрон бўлгандек қилиб кўрсатди.

– Ростданми?

– Шак-шубҳасиз, – деди мулойимлик билан Пуаро. – Сиз Линнет Рижуэйни гўдаклик чоғидан билгансиз.

– Э, ҳа, гап бу ёқда денг, – унинг юзи ёришди ва анча енгил тортгандай бўлди. – Кечирасиз, гапингизга унча тушунмабман. Ҳа, албатта, мен Линнетни қарийб йўргакдалик чоғидан биламан.

– Сиз отасининг қалин дўсти бўлгансиз, шундай эмасми?

– Ҳа, ҳа. Мен ва Мелуш Рижуэй қалин дўст эдик, жуда қалин.

– Дўстлигингиз шу қадар қалин бўлганки, у ўлими олдидан сизни ўз қизига ҳамда ниҳоятда беадад мол-давлатига васий этиб тайинлаган.

– Умуман, тўғри, – Пеннингтоннинг кўзларида яна ҳаяжон пайдо бўлди. У эҳтиётлик билан гапира бошлади. – Васий фақат мен эмас эдим, мен билан бирга бошқалар ҳам бўлган.

– Ўша бошқалар энди ўлиб кетишганми?

– Иккитаси ўлган. Мистер Стерндэйл ҳали тирик.

– У компаньонингиз, шундай эмасми?

– Ҳа.

– Мадемуазел Рижуэй балоғат ёшига етмай туриб эрга тегдими?

– Июнда йигирма бирга кирган бўларди.

– Демак, фақат июн ойида у ўз ишларини бошқариш ҳуқуқига эга бўларди, шундайми?

– Ҳа.

– Бироқ, эрга текканлиги ўша ҳуқуққа эга бўлишига анча олдинроқ имкон яратган, тўғрими?

Пеннингтон жағини маҳкам сиқиб, иягини жангари одамдай туртиб чиқарди.

– Мени кечирасизлар, жаноблар, бу нарсага сизларнинг нима дахлингиз бор?

– Агар саволларимга жавоб бериш сизга ёқмаётган бўлса...

– Масала саволнинг менга ёқиш ё ёқмаслиги устида эмас, мен фақат бу ишнинг сизларга нима алоқаси борлигини тушуна олмаяпман.

– Биласизми, мосъе Пеннингтон, – Пуаро олдинга энгашди, кўзлари худди мушукникидек кўкарди, – бизни қотилликнинг сабаби безовта қиляпти. Бу масалада биз барча молиявий мулоҳазалардан ҳам хабардор бўлишимиз лозим – бу жуда муҳим.

– Линнет, отасининг васиятномасига кўра, – деб ғудранди Пеннингтон қовоқ солганча, – йигирма бир ёшга тўлганида ёки турмуш қурганида ўзининг жамики мулкларини бошқариш ҳуқуқига эга бўларди.

– Бошқа ҳеч нима шарт қилиб қўйилмаганмиди?

– Ҳеч нима.

– Билишимча, унинг мулки бир неча миллион билан баҳоланармиш.

– Ҳа, бир неча миллион.

– Зиммангизга, мосъе Пеннингтон, – деди Пуаро тилёғламалик билан, – жуда улкан масъулият юкланган.

Пеннингтон назокат билан деди:

– Биз масъулиятга кўникиб қолганмиз. У бизга оғир ботмайди.

– Йўғ-е, наҳотки?

Пуаронинг гапириш оҳанги ниманидир Пеннингтоннинг нафсониятига тегди, у аччиғланиб бақирди:

– Жин урсин, нимага шама қияпсиз ўзи?

Пуаро унинг шаштини қайтарувчи самимий табассум билан жавоб қилди:

– Мосье Пеннингтон, Линнет Рижузэйннинг кутилмаганда эрга тегиши наҳотки сизнинг маҳкамангизда қандайдир... саросималикни вужудга келтирмаган бўлса?

– Саросималик?

– Ҳа, мен айнан шундай дедим.

– Нимага ишора қилмоқчисиз, жин урсин?

– Ҳамма ишлар жо-бажоми? Линнетнинг ишлари кўнгилдагидекми?

Пеннингтон савлат тўкиб ўрнидан турди.

– Етар, тўйдим, – деб у эшик томон юрди.

– Кетишдан олдин, марҳамат қилиб, саволимга жавоб берсангиз.

– Ҳа, ҳаммаси кўнгилдагидек, – деб луқма ташлади Пеннингтон.

– Ундай бўлса, Линнетнинг эрга текканлиги нега сизни шунчалик чўчитиб юбордики, сиз Европага жўнаётган биринчи кемага чиққансиз, ундан кейин Мисрда тасодифий учрашув ўйинини кўрсатгансиз?

Пеннингтон орқасига қайтди, энди у ўзини тутиб олган эди.

– Гапингизнинг тутуриғи йўқ. Қоҳирада учрашмасдан олдин мен Линнетнинг эрга текканидан мутлақо беҳабар эдим. унинг менга ёзган хатини Нью-Йоркдан бу ёққа юборишибди.

– Сиз “Карманик” кемасида сузгансиз, шундай девдингиз-а?

– Ҳа, шундай.

– Хат Нью-Йоркка “Карманик” жўнаб кетганидан кейин етиб борибдими?

– Неча марта қайтараман сизга бунӣ?

– Таажжуб, – деб қўйди Пуаро.

– Нимаси таажжуб бунинг?

– Сизнинг жомадонларингизда “Карманикнинг этикеткалари йўқ. Уларга “Нормандия” кемасининг яп-янги этикеткалари ёпиштирилган. “Нормандия” эса, агар хотирам панд бермаса, “Карманик” сузиб кетганидан кейин икки кун ўтгач йўлга чиққан.

Пеннингтон довдираб қолди. Кўзлари олазарак бўлди. Полковник бундай самарадан фойдаланиб, гапга аралашди.

– Ана шунақа, мистер Пеннингтон, биз сизни “Карманик”да эмас (гарчи ҳаммани шунга ишонтирмоқчи бўлган бўлсангиз ҳам), балки “Нормандия”да сузганингизни тахмин қилган эдик ва тахминимиз тўғри чиқди. Бас, шундай экан, миссис Дойлнинг хатини сиз Нью-Йоркдан жўнамасдан олдин олгансизлар. Тонмай қўя қолинг, бунӣ аниқлашимиз жуда осон.

Эсанкираб қолган Пеннингтон стулни пайпаслаб топиб ўтирди. Унинг юзи ҳеч нимани ифодаламасди. Лекин мяси сувдан қуруқ чиқиш йўлини топиш учун жидду жаҳд билан ишлаб ётарди.

– Сизлар мендан ақллироқ экансизлар, жентлменлар. Тан бермай иложим йўқ. Лекин ўзимни шундай тутишимга сабаб бор эди.

– Бўлмасам-чи, – деди Рэйс мулойимлик билан.

– Агар ўша сабабни сизларга айтсам, уни овоза қилмассизлар деб умид қиламан.

– Бизга ишонишингиз мумкин. Лекин, ўзингиз биласиз, кўр-кўрона кафолат беролмаймиз.

– Тушунарли... – Пеннингтон хўрсиниб қўйди. – Мен очиғини айтаман. Англияда қандайдир фириб ишга қўл ура бошлашган эди. Бу мени хавотирга солиб қўйди. Ёзишмалар қониқтирмасди мени.

– Фириб иш деганингизда нимани назарда тутдингиз?

– Линнетни алдашаётган бўлса керак, деб ўйлашга асос бор эди менда.

– Ким экан ўша алдаётган?

– Линнетнинг англиялик адвокати. Лекин бу қабилдаги айбловни асослаш осон иш эмас. Шу боис, буни шахсан ўзим текшириб кўрмоқчи бўлдим.

– Бундай қарорга келишингиз, сергак одам эканлигингиздан далолат беради. Лекин нима ҳожати бор эди кема масаласида ёлғон сўзлашингизнинг?

– Илож қанча? – деб қўлларини ёйди Пеннингтон, – ёш келин-куёв никоҳ саёҳатида... Бундай пайтда уларнинг осуда ҳаётига рахна солишнинг ўзи бўладими? Нега бундай қилганингизни узоқ вақт тушунтиришингизга тўғри келади. Шунинг учун, тасодифан учрашиб қолган яхши эмасми? Мен шу усулни танладим. Қолаверса, мен унинг эри ҳақида ҳеч нарса билмасдим. Ахир у биронта товламачи бўлиши ҳам мумкин эди-ку.

– Қисқаси, барча ҳаракатларингиз одамийлик руҳида бўлган, – деди Рэйс қуруққина қилиб.

– Жуда тўғри айтдингиз, полковник.

Ҳаммалари жим қолишди. Рэйс Пуарога қаради, у бирдан олдинга энгашиб деди:

– Мосье Пеннингтон, биз биронта ҳам гапингизга ишонмаймиз.

– Нега энди, жин урсин сизларни?

– Негаки, Линнет Рижуэйнинг кутилмаганда эрга тегиши сизни жуда қийин аҳволга солиб қўйган. Шунинг учун ҳам, сиз фурсатни чўзиш учун бирон чора топгани, оёғингизни қўлга олганча, Мисрга югуриб келгансиз. Сиз, нима қилиб бўлса ҳам, мадам Дойлдан бир нечта ҳужжатга имзо чектириб олишингиз керак эди, лекин бунга эриша олмадингиз. Ана шунда, сиз Абу Симбал ибодатхонаси олдида тепадан қоятош бўлагини тушириб юборгансиз, хайриятки, мўъжиза юз бериб, у Линнетга тегмади.

– Сиз жинни бўлиб қолибсиз!

– Кемамиз орқага қайтаётган маҳалда мадам Дойлни гумдон қилишингиз учун яна бир имкон туғилди; бу сафар қотилликда албатта бошқа одамни айблаган бўладилар. Энди биз нафақат фараз қиламиз, аниқ биламизки, сизнинг револверингиздан отиб ўлдирилган аёл Линнет Дойл ва оқсоч Луизанинг қотили ким эканлигини билган.

– Жин урсин! – Пуаронинг сўзини бўлиб, бақириб юборди Пеннингтон, – эсингизни еб қўйганмисиз, нима бало? Линнетни ўлдириб нима манфаат кўрардим? Ахир унинг пулларини мен олмайман-ку! Ҳамма пуллари эрига тегади. Нега уни сўроқ қилмайсизлар? Линнетнинг ўлиmidан кейин унинг ҳамма бойлиги эрининг ихтиёрига ўтди-ку!

– Ўша оқшом Дойл, – деб совуққина изоҳ берди Рэйс, – то оёғидан яраланмагунча салондан чиқмаган. Кейин бутунлай юролмай қолган, буни шифокор билан ҳамшира тасдиқлашди. Демак, Симон

Дойл ўз хотинини ўлдирган бўлиши мумкин эмас. Шунингдек, Луиза Буржени ҳам ўлдира олмасди. Миссис Оттерборнга ўқ ота олмаслиги ҳақида-ку, гапирмасак ҳам бўлади. Бунинг ўзингиз ҳам биласиз.

– Биламан, у отмаган. – Пеннингтон бир оз ўзини босиб олди. – Лекин нега энди айнан менга ёпишиб олдингиз? Ахир мен Линнетнинг ўлимидан ҳеч қандай манфаат кўрмайман-ку.

– Муҳтарам сэр, – Пуаронинг овози мушукнинг хуриллашига ўхшаб кетди, – бу бир масала устида ҳар хил фикр туғилиши мумкин. Мадам Дойл ишга дахлдор масалаларни пухта тушунган, у ўз мулкнинг қандай ҳолатда эканлигидан яхши хабардор бўлган ва ҳар қандай камчилик ё нуқсонни тез пайқай олган. У ўз мулкни бошқаришга киришгани ҳамоно (бу ҳол унинг Англияга қайтиши биланоқ амалга ошган бўларди), шубҳалана бошларди. Лекин у ўлди, ҳаммаси ўзгаради энди, бутун мол-давлат, ҳозиргина ўзингиз айтганингиздек, эрининг ихтиёрига ўтади. Симон ишнинг кўзини билмайди. У соддадил ва ишонувчан одам. Сиз чалкашиб кетган юридик қоидаларни пеш қилиб, ишнинг ҳақиқий аҳволини ундан яширишингиз ва мамлакатнинг депрессия вазиятида эканлигини баҳона қилиб, меросни унга топшириш фурсатини суришингиз мумкин. Ҳозир сиз учун энг муҳим аҳамиятга эга бўлган нарса шу.

Пеннингтон елкасини қисиб қўйди.

– Буларнинг ҳаммаси тутуриқсиз уйдирма.

– Бунинг вақт кўрсатади. Учта ўлим – учта қотиллик иши кўрилмоқда. Суд мадам Дойлга тегишли бўлган жамики нарсаларни ниҳоятда синчковлик билан текшириб чиқишни талаб қилади. – Пуаро Пеннингтоннинг елкалари чўкканини кўрди ва

бу манзарада ўзининг ғолиб чиққанини тушунди. Жим Фанторанинг гумони тўғри чиққан эди. – Сиз ютқаздингиз, мосье Пеннингтон. Айбингизни бўйнингизга олганингиз яхшимасмикан?

– Сиз ҳеч нимага тушунмаяпсиз, – деб пичирлади у. – Ҳамма гап Уолл-Стритда пул қийматининг пасайишида. Лекин мен пулларни қайтариб олиш йўлини билардим. Агар омад кулиб боқса, июннинг ўрталарига бориб, ҳамма иш жо-бажо бўларди.

У қалтираётган қўли билан сигарета чиқарди, лекин гугурт чақа олмади.

– Чамаси, – деди Пуаро қизиқсиниб, – сиз васваса даъватига учиб, тепадан харсанг тошни думалатиб юборган бўлсангиз керак. Ҳеч ким кўрмайди, деб ўйлагансиз-да.

– Бу бахтсиз ходиса эди. Худо ҳақи! – у юзини кўрсатмаслик учун бошини эгди. – Мен қолиб кетдим, сал қолди йиқилиб тушишимга. Онт ичаман, бу тасодиф эди...

Рэйс ва Пуаро индашмади. Пеннингтон қаддини ростлаб, яна ўзини қўлга олди. У мот бўлган эди, лекин ундаги жанговар руҳ яна аланга ола бошлаган эди. У эшик олдида борганида орқасига ўгирилиб, деди:

– Бу жинойтни менинг бўйнимга қўёлмайсиз, жаноблар. У бахтсиз ҳодиса эди. Линнетни отган мен эмасман. Эшитдингларми?

Йигирма олтинчи боб

Эшик ёпилди, Рэйс чуқур хўрсиниб қўйиб, деди:

– Биз кутганимиздан ҳам кўпроқ нарсани билдик. Фирибгарлик қилганини ҳам, ўлдирмоқчи бўлганини ҳам бўйнига олди. Бундан ортиқ ҳеч

нима билолмасдик. Одам бировнинг жонига қасд қилмоқчи бўлганини тан олиши мумкин, лекин уни, қотиллик қилганини бўйнингга ол, деб мажбурлаб бўлмайди.

– Баъзида бўлади, – деди Пуаро кўзларини сузганча ўйга толаркан.

Рэйс унга ялт этиб қаради:

– Тузган режангиз борми?

Пуаро бармоқларини букиб санай бошлади:

– Асвондаги боғ. Мистер Аллертон берган гувоҳлик. Тирноқ лаки солинган иккита шишача. Уйқу дориси аралаштирилган менинг бир шиша вином. Духоба ёпинчиқ. Доғ бўлган дастрўмол. Жиноят жойида қолдириб кетилган пистолет. Луизанинг ўлими. Миссис Оттерборннинг ўлими. Ҳа, ҳаммаси мос келяпти. Пеннингтон ўлдирмаган.

– Нима? – деди ҳайрон қолган Рэйс.

– Пеннингтон ўлдирмаган. Тўғри. Унда Линнетни ўлдириш учун сабаб бўлган, истак ҳам бўлган. Ҳатто суиқасд қилиб ҳам кўрди. Лекин... Келинг, суҳбатимизни давом эттиришдан олдин, Тим Аллертондан баъзи нарсаларни сўраб кўрайлик.

– Аллертондан? – деди ҳайрон қолган Рэйс.

У қўнғироқ тугмасини босди ва кирган стюардга буюрди.

Тим Аллертон кирди.

– Мени кўрмоқчи экансизларми? – сўради у хотиржамлик билан, аммо ғижинаётгани овозидан сезилиб турарди.

– Худди шундай, ўтиринг, мосье Аллертон.

– Нима гапингиз бор эди? – деди у мулойим ва ҳорғин оҳангда.

– Илтимос, гапларимни диққат билан эшитинг,

– деди Пуаро.

Тимнинг чехрасида нозик таажжуб пайдо бўлди.

– Менинг эшитиш лаёқатим жуда яхши. Эшитиб туриб, ўрни келганда “О!” деб оламан.

– Бу менга маъқул. “О!” ниҳоятда теран маънони ифодалайди. Демак, бошладик... Сиз билан Асвонда танишган пайтимда, улфатларингиз мени қизиқтириб қолганди. Сизнинг онангиздек илтифотли, латофатли одамларни мен жуда кам учратганман...

Тимнинг бепарво чехраси бир зумга ёришиб кетди.

– Ҳа, ойим беназир аёл, – деди у.

– Лекин мени қизиқтириб қолган иккинчи нарсаси бир аёлнинг исми эди – уни сиз тилга олган эдингиз.

– Ростданми?

– Ҳа. Мен мадемуазел Жоанна Саутвудни айт-япман. Биласизми, бу исмни мен илгари ҳам эшитгандим. Сўнгги уч йил мобайнида бир неча марта ўғрилиқ содир этилди. Уларни зодагонлар жамоасига мансуб ўғрилиқ деб аташ мумкин. Бу ўғрилиқлар кўпинча битта усулда – қимматбаҳо буюмни қалбақисига алмаштириш билан амалга оширилган. Менинг дўстим инспектор Жэпп, бу ўғрилиқлар жуда уйғунлик ва зукколик билан ишлаётган иккита одам томонидан амалга ошириляпти, деган хулосага келган эди. Ўғирланадиган қимматбаҳо буюм билан олдиндан танишиб чиқиш лозим бўлган; шунга кўра, ўғрилар албатта аслзодалар жамоаси билан дўстона муносабатда бўлган бўлишлари, ўзлари ҳам салмоқли мавқе эгаси бўлишлари керак бўлган. Жэпп мадемуазел Жоанна Саутвудга эътибор қаратган. Гап шундаки, моли ўғирланганларнинг ҳар бири бу аёлнинг

таниши ё дугонаси бўлган. Бундан ташқари, бу ёш хоним оладиган даромадига нисбатан бир неча марта ҳашамдорроқ кун кечирган. Лекин ўғрилиқда, яъни ўғирланган буюмни алмаштиришда у иштирок этмаган; бундай пайтда у, одатда, ҳатто Англияда ҳам бўлмаган. Шундай қилиб, инспектор Жэпп қуйидаги хулосага келган: мадемуазел Саутвуд ўғирланиши кўзланган қимматбаҳо буюмни қандайдир жуда моҳир заргарга топширган, заргар бу буюмдан нусха кўчириб, уни, инспектор Жэпп мутлақо билмайдиган учинчи бир шахсга топширган; соф қимматбаҳо буюмни қалбакисига алмаштирган ана шу учинчи одам амалга оширган. Мени баъзи бир тасодифий ҳодисалар қизиқтириб қолди: Майоркада йўқолган узук, бриллиант маржон қалбакисига алмаштирилган зиёфатда сизнинг иштирок этганингиз, мадемуазел Жоанна билан яқин дўст эканлигингиз. Булардан ташқари, онангиз мени ўз столига таклиф қилганида, буни хуш кўрмаганингиз яққол сезилиб турган эди. Иккинчи томондан, мени ёқтирмаётганингизни менидан яширишга ҳаракат қилдингиз. Ниҳоят, Линнет Дойл ўлдирилганидан кейин марварид йўқолгани маълум бўлди. Турган гапки, мен ўша заҳоти сизни ўйладим! Агар тахминим тўғри чиқиб, сиз мадемуазел Саутвуд билан биргаликда иш кўрган бўлсангиз (боз устига, у мадам Дойлнинг яқин дугонаси бўлган), унда асл марварид қалбакисига алмаштирилган бўлиб чиқади. Лекин биз оддий ўғрилиқка рўпара келдик. Марварид ғойиб бўлган эди. Демак, мен янглишибман. Аммо кутилмаганда бизга марваридни қайтариб беришди. Шунда мен, биласизми, нимани аниқладим? Қайтарилган марварид қалбаки эди. Сиз олдинроқ бу сохта мар-

варидни пардоз столига қўйиб, ҳақиқийсини олиб чиқиб кетган бўлишингиз керак.

Пуаро рўпарасида ўтирган йигитнинг юзига тикилиб қаради. Тим мурдадек оқариб кетган эди. Ҳали ҳаяжонини босишни билмасди у, бунинг учун унга ҳаётий қувват етишмасди. У зўрма-зўрмаки жилмайди ва одатий киноя билан деди:

– Ростданми? Унда мен марваридни қаёққа яширибман?

– Айтишим мумкин.

Тимнинг ранги ўчиб кетди. У тамоман мағлуб бўлган эди.

Пуаро шошмасдан, сўзларни дона-дона қилиб гапира бошлади:

– Уни яширадиган жойингиз фақат битта. Мен кўп ўйладим ва ахири шундай қарорга келдим: марварид, мосье Аллертон, каютангиздаги тасбеҳ ичига яширилган. У тасбеҳнинг ёғочдан ясалган чиройли нақшланган ҳар битта мунчоғи ичига солинган. Бу тасодифий эмас. Тасбеҳнинг мунчоқлари очилади, ваҳоланки, уларга қараб, буни пайқаб бўлмайди. Мунчоқларнинг ичи ҳавол, сиз ана шу мунчоқлари ичига яширгансиз марварид доналарини ва ҳар бирини елимлаб ёпиб қўйгансиз. Тинтув пайтида, одатда, динга тааллуқли буюмлар кўздан кечирилмайди. Сиз шундан умид қилгансиз. Мен мадемуазел Саутвуднинг қалбаки маржонни сизга қай тарзда жўнатганини ҳам ўйлаб қўйдим. Сиз мадам Дойлнинг бу ёққа никоҳ саёҳатига келишини билиб, Майоркадан келгансиз, бундан хабар топган мадемуазел Саутвуд сохта марварид варақлари ўйиб олинган қалин китоб ичига солиб сизга юборган. Одатда, уларни ҳеч ким очиб кўрмайди.

Жимлик узоқ давом этди.

– Сиз ютдингиз! – деди Тим жуда хотиржамлик билан. – Бу жуда қизиқарли ўйин эди, мен ютқаздим бу ўйинда. Энди заҳар ичиб ўлишим керак.

– Ўша кечаси сизни кўришган – хабарингиз борми?

– Мени кўришган? – деди ҳайрон қолган Тим.

– Ҳа, Линнет Дойл ҳалок бўлган кечаси роп-п-роса соат бирдан ўн дақиқа ўтганда каютадан чиқаётганингизни бир одам кўрган.

– Менга қаранг, – Тим яна ҳаяжонлана бошлади, – наҳотки сиз мендан... Мен ўлдирганим йўқ уни! Онт ичаман, қотил мен эмас! Мен жуда ёмон аҳволга тушиб қолган эдим. Келиб-келиб ўша тунни танлайманми?.. Э Худо, қандай даҳшат!

– Ҳа, ўшанда ўзингизни қандай тутганингизни тасаввур қияпман, – деди Пуаро. – Лекин энди, бизга сиз ҳақингизда бор ҳақиқат аён бўлганидан кейин, ўйлайманки, биздан ёрдамингизни аямас-сиз? Айтинг-чи, марваридни олаётганингизда мадам Дойл тирикмиди?

– Билмайман, – деди Тим хириллаб. – Жонимни тикиб қасам ичаман, мосье Пуаро, билмайман! Мен Линнетнинг уйқуга ётиш олдидан марваридни қаерга қўйишини кузатганман: тўшаги ёнидаги столчага қўярди. Каютага товуш чиқармай кирдим, пайпаслаб топдим, олиб ўрнига бошқасини қўйдим-да, аста юриб чиқиб кетдим. Турган гапки, мен уни ухлаб ётибди, деб ўйлаган эдим.

– Унинг нафас олишини эшитмадингизми? Эшитгансиз албатта!

Тим ўйланиб қолди.

– Каюта жим-жит эди. Йўқ, унинг нафас олганини эшитмадим.

– Каютада тутун иси йўқмиди? Агар у ерда ҳозиргина ўқ отилган бўлса, куйинди ҳидини сезардингиз.

– Йўқ, эслолмайман.

Пуаро хўрсиниб кўйиб, деди:

– Демак, биз ҳали ҳам жойимиздан жилмабмиз.

– Ким мени кўрибди? – сўради Тим.

– Розали Оттерборн. У кеманинг бошқа томонидан келаётган экан, Линнет Дойлнинг каютасидан чиқаётганингизни кўрган.

– Демак, буни сизга у айтган.

– Йўқ, у бизга ҳеч нимани айтмади, – деди Пуаро камтарлик билан.

– Бўлмаса, қаёқдан билдингиз?

– Билдим, чунки мен Эркул Пуароман. Мен учун маълумот олиш шарт эмас. Мен у қиздан кўрганларини очиқ айтишни бир неча марта илтимос қилиб кўрдим, лекин у ҳар гал, ҳеч кимни кўрмадим, деб жавоб қилаверди.

– Нега ахир?

Пуаро елкасини қисди.

– Жуда антиқа қиз-да, – деб гапира бошлади Тим, гўё ўзининг қаерда турганини унутгандай. – У анави ярамас хотин, яъни онаси билан бир умр азоб чекиб яшаган бўлса керак. – Тим бирдан хушини йиғиб олиб, энди расмий тарзда деди: – Ҳа, сэр, марваридни ўғирлаганимни бўйнимга оламан, сиз уни ўзингиз кўрган ердан топасиз. Мен айбдорман. Лекин мисс Саутвуд тўғрисида ҳеч нима билмайман. Уни жиноятчи дейиш учун сизда ҳеч қандай асос йўқ. Қалбаки марваридни қай йўл билан қўлга киритганим масаласига келсак, бу энди менинг ишим.

– Ёндашувингиз жуда тўғри, – деб ғўлдираб қўйди Пуаро.

– Ахир мен жентлменман, ҳар доимгидай, – ҳазил қилди Тим ва қўшиб қўйди: – омади юрган детектив билан бир стол атрофида ўтириш менга қанчалик қувонч бағишлаганини энди тушунгандирсиз. Ҳали мен ашаддий жинойтчилар тоифасидан эмасман, бинобарин, вазиятнинг кескинлиги мени қизиқтирмайди.

– Барибир, ўзингизни тия олмабсиз-да?

Тим кифтини қисиб қўйди:

– Бошқа иложим йўқ, имконият келганди: Линетнинг каютаси деярли ёнгинамда, бунинг устига, у ўзининг шахсий ташвишлари билан овора эди, шунга кўра, марвариднинг сохталигига эътибор бериши амри маҳол эди.

– Мен бунга ҳеч ишонмайман.

– Тушунмадим, нима демоқчисиз? – деди Тим дудуқланиб.

Пуаро қўнғироқ тугмасини босди.

– Мисс Оттерборнни бу ерга таклиф қилинг, – деди у стюардга.

Йиғидан кўзлари қизарган Розали кирди ва Тимни кўриб ҳайрон қолди. Энди у ўзини бутунлай бошқача тутарди. Аввалги хавфсираш ва қўрсликдан унда асар ҳам қолмаганди. У баҳузур ўтириб, савол беришларини кута бошлади.

– Худо ҳақи, бизни кечиринг, мисс Оттерборн, – деди Рэйс Пуарога ўқрайиб қараб қўяркан.

– Ҳечқиси йўқ, – деди Розали аста пичирлаб.

– Мен бир нечта вазиятни аниқлаб олишим зарур, – деди Пуаро.

– Мен сиздан, кеча тунда соат бирдан йигирма дақиқа ўтганда палубада бирон кишини кўрдин-

гизми, деб бир неча марта сўрадим, лекин сиз ҳар гал салбий жавоб бердингиз. Хайрият, ҳақиқатни сизнинг ёрдамингизда аниқлашга муваффақ бўлдим. Мосье Аллертоннинг ўзи тан олди ўша кечаси Линнет Дойлнинг каютасига кирганини.

Розали Тимга кўз қирини ташлади, йигит унга хомуш бош ирғади.

– Мен вақтни тўғри айтдимми, мосье Аллертон?

– Тўппа-тўғри, – деб жавоб қилди Тим.

Розалининг лаблари пирпираб кетди:

– Лекин у сиз эмас... сиз эмас эдингиз-ку...

– Мосье Аллертон, ўтган тунда Линнет Дойлнинг каютасига кириб, марварид шодасини олганини ва ўрнига қалбаки марваридни қўйганини эътироф этди.

– Шу ростми? – сўради Розали болалардек жиддий ва маъюс кайфиятда.

– Ҳа, – жавоб қилди Тим.

Орага жимлик чўқди. Полковник сабрсизлик билан кутарди.

– Бу мосье Аллертоннинг ривояти, – деб жумбоқли гап бошлади Пуаро, – қайсики, қисман тўғри, сиз берган гувоҳликка кўра. Аниқроқ айтдиган бўлсак, унинг миссис Дойлнинг каютасига киргани ҳақида бизда маълумот бор. Бироқ, мосье Аллертоннинг у ерда нима қилганини биз билмаймиз.

– Ахир биласиз-ку! – деди Тим Пуарога шубҳа билан қараганча.

– Айнан нимани?

– Тавба, марваридни олганимни-да!

– Биламан, марварид сизда, лекин уни қачон қўлга киритганингиз маълум эмас менга.

Уни кечаги кундан олдин олган бўлишингиз ҳам мумкин... Ахир ҳозиргина ўзингиз, марварид алмаштирилганини Линнет сезмаган бўларди, деб айтдингиз-ку. Лекин мен бунга асло ишонмайман. Ана, сезиб қолди деб ҳам фараз қилайлик... Линнет ўғрини кўрган, деб ҳам фараз қилайлик... Ўтган тунда, кимлигингизни фош қиламан, деб сизга таҳдид қилишган ва айнан шундай қилишларига кўзингиз етган, деб ҳам фараз қилайлик... Жаклина де Белфорт билан Симон ўртасида салонда бўлган можарони эшитгансиз ва ҳамма чиқиб кетиши билан у ерга кириб, пистолетни олгансиз, кейин орадан бир соат вақт ўтиб, ҳаммаёқ тинчиганда Линнет Дойлнинг каютасига кириб, овозини ўчиргансиз, деб ҳам фараз қилайлик...

– Э Худо! – деб инграб юборди Тим, унинг юзи кесакдек гезарган, изтиробли кўзлари Пуарога илтижоли боқарди.

Пуаро бамайлихотир гапини давом эттирди:

– Лекин сизни Луиза Бурже кўриб қолган. Эртаси куни у сизга пўписа қилган, сиригизни очаман, деб кўрқитиб, катта пул талаб қилган. Бунга йўл қўйсангиз – адои тамом бўлганингиз! Сиз унинг шартига кўнгансиз. Номига. Тушлик олдидан у билан учрашишга келишиб, каютасига пул билан кириб боргансиз. Луиза пулни санаб турганида, тиғ санчиб уни ўлдиргансиз. Лекин бу гал ҳам омадингиз юрмайди. Сизни яна жинойт устида кўриб қолишади, – Пуаро Розали томонга ўгирилди. – Бу сафар мосъени сизнинг онангиз кўриб қолган эди. Яна жазодан қутулиб қолиш йўлини қидира бошлагансиз – бу жуда хатарли, мушкул йўл эди, лекин бошқа иложингиз йўқ эди. Бир суҳбат пайтида Пеннингтон револьвери борлигини айтган экан.

Шуни эслаб, унинг каютасига ғизиллаб бораси-зу револьверни оласиз, бориб Бесснер каютасида бўлаётган суҳбатга қулоқ соласиз ва мадам Оттерборн эндигина сизнинг исмингизни айтишга чоғланган пайтда унга ўқ узасиз.

– Йўқ! – деб йиғи аралаш чинқириб юборди Розали. – Бундай бўлмаган! Бундай бўлмаган!

– Кейин кема қуйруғи томон югуриб кетиб, уни айланиб ўтиб, мен томонга шошиб кела бошлайсиз. Револьверни сиз қўлқоп кийиб ушлагансиз. Сўнгра менга бердингиз ўша бир жуфт қўлқопни...

– Худо урсин мени, ҳамма гапингиз нотўғри, – деди Тим. Лекин унинг титроқ ва дудмал овози ҳеч кимга таъсир қилмади.

Ана шунда Розали ҳаммани ҳайрон қолдирди:

– Албатта, бу гаплар тўғри эмас, буни мосье Пуаронинг ўзи ҳам яхши билади. Ҳамонки, у сизни чўчитмоқчи бўлган экан, албатта, бирон янги мулоҳаза пайдо бўлган унда...

– Мадемуазел бағоят зукко... Лекин, айтинг, шундай айб қўйса бўладими?

– Бу нима жиннилик! – деди Тим жаҳл билан.

– Мосье Аллертон, – деди Пуаро, – сизни қотилликда айблаб иш қўзғаш мумкин. Буни тушунишингизни истардим. Энди кўнглингизга хуш ёқадиган хабар айтаман. Мен тасбеҳингизни текшириб кўрганим ҳам йўқ ҳали. Балки ҳеч нима йўқдир унинг ичида, шунинг учун ҳам мадемуазел Оттерборн сизни палубада кўрганини ҳамиша инкор этиб келяпти, бу яхши, демак сизда ҳеч қандай айб йўқ. Марваридни клептоман аёл ўғирлаган экан, уни қайтариб беришди. У ана, эшик олдидаги столга қўйилган қутичада. Марҳамат, ўзингиз кўринг, мадемуазел.

Тим ўрнидан турди, унинг бир калима сўз айтишга ҳам ҳоли қолмаган эди. Ҳатто ўз фикрини изҳор этиш лаёқатига эга бўлганидан кейин ҳам, айтмоқчи бўлган гапини айта олмади. Пуаро тўла қаноат ҳосил қилган эди.

– Раҳмат, – деди Тим. – Мен бу яхшилигингизни унутмайман.

У эшикни очиб Розалига йўл берди; ўзи столда ётган қутичани олиб, унга энгашди. Палубага чиққач, қутичани очди ва ундаги қалбаки марварид шодасини қўлига олди-да, Нил дарёсига улоқтирди.

– Ана, бўлди! – деди у. – Бу қутичани Пуарога қайтарганимда, ичида ҳақиқий марварид бўлади. Қаранг, ғирт аҳмоқ эканман!

– Бу иш қандай бошланган эди? – аста сўради Розали.

– Ўзим ҳам билмайман: диққатпазлик, ялқовлик дегандек; осон йўл билан пул топиш қизиқарлироқ туюлганди. Мен хавф-хатар, таваккалчилик шайдоси эдим.

– Тушунаман.

– Аммо сиз ўғирлик қилган бўлармидингиз?

– Йўқ, – деб жиддий жавоб қилди Розали бир оз ўйланиб турганидан кейин, – қилмасдим.

– Азизам, – деди бирдан Тим, – сиз бениҳоя дилбарсиз, менга жуда ҳам ёқасиз. Нега ахир тунда мени кўрганингизни инкор қилдингиз?

– Сиздан хавотирда эдим, – деди Розали.

– Розали, мен заиф ва кўрқоқ одамман, қотиллик қилиш қўлимдан келмайди. Жайдари ўғриман, холос. Энди мендан нафратлансангиз керак?

Розали аччиқ истеҳзо қилди:

– Мендан ҳам нафратланишади...

Йигирма еттинчи боб

Улар чиқиб кетиб, эшик ёпилиши билан Пуаро Рэйсга худди гуноҳ қилиб қўйгандай қаради. Полковник қовоқ солиб, юзини тескари бурди.

– Дўстим, мен қонундан хиёл четга чиқиб кетдим, бунинг учун мендан хафа бўлмассиз, – деди Пуаро гўё узр сўраётгандай. – Инсон бахт-саодати мен учун ҳамма нарсадан устун туради.

– Лекин менинг бахтсиз бўлиб қолганим билан ишингиз йўқ, – деди Рэйс.

– Жуда ҳам раҳмим келди Розалига, у Тим Аллертонни севади, икковлари бир-бирларига мос, худди узукка кўз қўйгандай. Розали матонатли қиз, Тимга эса ана шу хислат етишмайди, қолаверса, қиз унинг онасига ҳам ёқади. Хуллас, бу никоҳ аҳдини аввало худо, қолаверса, Эркул Пуаро тузди десак бўлади. – Пуаро бирдан баралла кулиб юборди. – Ишончим комил, энди Тим диёнатли одам бўлади ва бу тўғри йўлдан ҳеч ҳам четга чиқмайди. Лекин нега менга бўлган муомалангиз ўзгариб қолди? Мен сабр-бардошли одамман, аммо ҳар қандай сабр косаси ҳам тўлиб тошиши мумкин.

– Айтинг-чи, бу учта қотилликни амалга оширган одам кимлигини биласизми?

– Биладан.

– Бўлмаса, нега нуқул гапни айлантисиз, очиғини айта қолмайсиз?

– Сизнингча, мен фақат эрмак учун иккинчи даражали воқеалар билан машғул бўляпманми? Жаҳлингиз чиқмасин, дўстим, бу сиз ўйлаганчалик эмас. Бир марта мен археологик экспедицияда иштирок этган эдим – у ерда кўп нарсаларни ўргандим. Қазиш жараёнида, биронта қизиқарли

буюм топилгудек бўлса, унинг теваарак-атрофини кунт билан тозалайдилар. Мен ҳам ҳақиқатни – чарақлаб турган яланғоч ҳақиқатни кўриш учун, йўлимдаги барча тўсиқларни олиб ташлашга урин-япман.

– Жуда соз, – деди Рэйс, – айтинг, бўлмаса ўша чарақлаб турган яланғоч ҳақиқатингизни. Бу Пеннингтон эмас, Аллертон эмас, шунингдек, Флитвуд ҳам эмас, айтинг, ким у?

– Дўстим, ҳозир айтаман унинг исмини.

Шу пайт эшик тақиллаб қолди. Рэйс ғижиниб сўкинди. Доктор Бесснер билан Корнелия киришди. Корнелия ташвишли кўринарди.

– Оҳ, полковник Рэйс, – деб бидирлай кетди у, – мисс Бауэрс менга эгачим Мэри ҳақида ҳамма гапни айтиб берди. Қандай даҳшат! Мисс Бауэрс масъулиятдан кўркяпти, лекин мен ҳам билишим керак, оила аъзоси сифатида. Яхшиям доктор Бесснер бор экан, шу киши ғамхўрлик қилмаса, жинни бўлиб қолардим!

– Бе, қўйсангиз-чи! – камтарлик қилиб эътироз билдирди доктор.

– Доктор менга тушунтирди, клептомания – касаллик экан, бундай касалларни у ўз шифохонасида даволар экан. Вой, агар Нью-Йоркда билиб қолишса-я! Оиламиз аъзоларининг ҳоли нима кечади унда?

– Бунга ҳеч кимга билдирмаймиз, – деб Корнелияга таскин берди Рэйс ва хўрсиниб қўйди. – Ҳеч кимга айтмаймиз. Бизни фақат бевосита қотилликка дахлдор нарсаларгина қизиқтиради.

– Ростданми? – Корнелия чапак чалиб юборди. – Раҳмат, мен жуда ҳам ташвишда эдим.

– Сиз жуда раҳмдилсиз, – деди доктор Бесснер. – Қалбингиз ғоят пок.

– Корнелия, – деди Пуаро истехзо билан, – мосъе Фергюсон қалай юрибди?

Қиз қизариб кетди:

– Мен у билан учрашмаяпман, лекин эгачим Мэри унинг тўғрисида бошқача фикрлай бошлади.

– Сиз-чи?

– Менимча, у тутуриқсиз одам.

Пуаро докторга юзланди:

– Беморингизнинг соғлиғи қалай?

– У анча яхши ҳис қияпти ўзини. Унинг тани жуда соғлом, худди буқадек соғлом, деган бўлардим. Бошқа ҳар қандай одам, агар унинг дардига йўлиқса, иситмаси чиқиб, алаҳлаб ётган бўларди. У бўлса... томир уриши бир меъёрда, ҳарорати деярли меъёрий ҳолда. Кичкина Фрейлейн де Белфорт эшитиб анча тинчиб қолди.

– Дойлнинг аҳволи яхши экан, – деди Рэйс, – унда олдига кирсам бўлади. Мен телеграмма масаласини аниқлаб олмоқчиман.

Доктор “телеграмма” сўзини эшитиб, бирдан гапга кириб кетди:

– О, хо-хо! Дойл бу ҳақда менга гапириб берди; жуда қизиқ! Ўша телеграмма ҳар хил сабзавотлар: картошка, артишок, ловия... ҳақида экан... Пардон?

– Э худо! – Рэйс сакраб ўрнидан туриб кетди. – Ҳа, демак, у экан-да! Ричетти экан! Анархистларнинг жанубий Америкадаги янги ҳаракати. Картошка автомат дегани, артишок – портловчи модда ва ҳоказо. Ричетти ҳеч қанақа археолог эмас. У анча-мунча одамни ўлдирган. Сезиб турибман, у бу гал ҳам қотиллик қилган. Мадам Дойл бехосдан унинг телеграммасини очиб ўқиган, Ричетти телеграмма матнини мадам Дойл менга айтиб бе-

ришидан қўрқиб кетган-у... – Рэйс Пуарога ўгирилди. – Гапим тўғрими? Қотил Ричетти, а?

– Ричетти – бу “сизнинг йигитингиз”, – деди Пуаро. – Биринчи кунданоқ, унинг бир балоси бордек туюлганди менга. У моҳирона ижро этаётган эди ўз ролини; унинг турган-битгани фақат археологиядан иборат, одамийликдан заррача ҳам асар йўқ унда... – У жим бўлиб қолди. – Йўқ, Линнет Дойлни ўлдирган Ричетти эмас. Энди мен очиғини айтишим мумкин. Қотилликнинг “биринчи қисми” ҳам ойдинлашди. Ҳозир мен бутун воқеани батамом тасаввур қила бошладим. Лекин биронта ҳам исботловчи далилим йўқ. Гарчи бутун воқеани аниқ тасаввур қилиб турган бўлсам ҳам, амалий жиҳатдан уни исботлай олмайман. Буни энди қотилнинг ўзи тан олади, деб умид қиламан.

Доктор Бесснер ишонқирамай елкасини қисиб кўйди:

– О, бу антиқа мўъжиза бўларди.

– Лекин ким ўзи у? – деб чинқириб юборди Корнелия. – Айтинг!

Йигирма саккизинчи боб

– Дўстим, – дея Рэйсга мурожаат қилди Пуаро, – биз тергов ишини тахминий мулоҳазаларга суяниб бошлаган эдик. Бу жинойт ҳеч қандай тайёргарликсиз, тасодифий туртки замирида содир этилган, деб ҳисоблагандик. Лекин, аслида, у асло тасодифан бўлмаган. Аксинча, бутун ҳаракат жараёни сонияма-сония олдиндан режалаштирилган, Эркул Пуаронинг вино шишасига уйқу дориси солишгача бўлган ҳар битта тафсил ниҳоятда пухталик билан ўйланган.

Агар, мени ухлатиб қўймоқчи бўлишган, деб фараз қиладиган бўлсак, демак, қотиллик қилиш масаласи кечлик таом тортилмасдан, яъни соат еттию ўттиздан олдин ҳал қилиб қўйилган, лекин бундай бўлиши, олдиндан кўзланган назарияга кўра, асло мумкин эмас эди. Бизнинг бу назариямизга пистолет дарёдан тутиб олинганда биринчи зарба берилди. Зеро, гар назариямиз тўғри бўлганида, жинойтчи пистолетни асло сувга отмаган бўларди... – Пуаро Бесснер томонга ўгирилди:

– Доктор, сиз Линнет Дойл жасадини кўздан кечирдингиз, эсингизда бўлса керак: унинг жароҳати атрофи куйган эди, бу демак, пистолет чаккага тираб туриб отилган.

– Жуда тўғри, – деб тасдиқлади Бесснер.

– Мен пистолет ўралган духоба ёпинчиқни кўздан кечирар эканман, ўқ овози эшитилмасин учун, уни бир неча қават қилиб ўрашганини аниқладим. Лекин, агар пистолет духобага ўралган ҳолда отилганида эди, марҳуманинг баданида куюв изи бўлмасди. Бинобарин, Линнет Дойлни ўлдирган ўқ духоба орқали отилмаган. Энди бизга маълум бўлган иккинчи отилган ўқни, яъни Жаклина де Белфорт отиб Дойлни яралаган ўқни ўйлаб кўрайлик. Жаклина пистолетни духобага ўраб отиши мумкинмиди? Йўқ, албатта. У Дойлни икки кишининг гувоҳлигида отган ва биз бунинг қандай бўлганини биламиз. Демак, яна учинчи ўқ ҳам отилган, аммо биз бу ҳақда ҳеч нима билмаймиз.

Ундан кейин, Линнет Дойлнинг каютасида мен тирноқ бўяйдиган лок солинган иккита шишачани кўрдим. Ҳаммангизга аёнки, хонимлар тез-тез лок рангини ўзгартириб туришади, аммо Линнет Дойл тирноқларини ҳамиша тўқ қизил лок билан бўяр-

ди. Иккинчи шишачага “Rose”, яъни пушти ранг деган этикетка ёпиштирилган эди. Бу шишача бўш эди. Унинг тубида фақат бир томчигина суюқлик қолган бўлиб, у пушти ранг эмас, тўқ қизил рангда эди. Мен сичков одамман, эринмай иккала шишачани ҳам ҳидлаб кўрдим. Биринчи шишачадан локка хос одатий ҳид келди. Иккинчисидан эса сирка ҳиди димоққа урилди. Демак, бу шишачада қизил сиёҳ бўлиши мумкин, ким монелик қила оларди бунга? Лекин нима учун қизил сиёҳ лок идишида сақланган? Ана шунда, мен пистолет ўралган даструмолни эсладим. Қизил сиёҳ осон ювилади, фақат билинар-билинимас доғ қолади. унча аҳамияти бўлмаган бу далиллар йиғиндисидан мендан янги фикр юзага келди. Лекин бу аснода содир бўлган воқеа барча гумонларимни пучга чиқарди. Луиза Бурже ўлдирилган эди!.. Бу фожиа сабабчиси фақат кўрқитиш эканлиги яққол сезилиб турарди. Ўлган аёлнинг чангалида минг франк пулнинг бир парчаси сақланиб қолганидан қатъи назар, мен унинг бугун эрталаб айтган ғоятда муҳим гапларини эсладим. Диққат билан қулоқ солинг, бутун воқеанинг авж нуқтаси шу гапларда.

Кечаси нимани кўрдингиз, деб берган саволимга Луиза жуда ғалати жавоб қайтарди: “Тўғри, агар мен уйқусизликдан қийналган бўлсаму, бирдан кўнглим юқори палубага чиқишни тусаб қолса, эҳтимол ўшанда мадамнинг каютасидан чиқиб келаётган касофат қотилни кўриб қолган бўлардим...” Бу сўзлар сизга нимани англатади? Нимага у бундай сўз ўйини қилдийкин? Бунинг сабаби фақат битта! У қотилга мурожаат қилган эди, демак, қотил шу пайт орамизда бўлган. Лекин каюта-

да мен ва полковникдан бошқа фақат иккита одам бор эди: Симон Дойл ва доктор Бесснер.

Доктор бақириб ўрнидан туриб кетди:

– Нима? Нима деб вайсаяпти ўзи? А? Ақл бовар қилмайди! Ғирт бемаънилик бу!

– Ўзингизни босинг! – деди Пуаро жаҳл билан. – Мен фақат ўз мулоҳазаларим жараёнини баён қил-
япман, гапларим ҳеч кимга дахлдор эмас.

– Сизнинг ҳеч қандай айбингиз йўқ, – деди пол-
ковник ўнғайсизликни бартараф қилишга уринар-
кан.

Пуаро гапида давом этди:

– Шундай қилиб, такрор айтаман, ё Симон Дойл-
ни, ё доктор Бесснерни танлаш керак эди. Линнет
Дойлни ўлдириш учун докторда қандай важ бор?
Ҳеч қандай. Энди Симон Дойл қоляптими? Лекин
бунга ҳам ишониб бўлмайди. Симоннинг жанжал
бошланмасдан олдин салондан чиқмаганига бир
қанча одам қасам ичиб гувоҳлик берди. Жанжал-
дан кейин эса, у яраланган ва оёқда туролмас эди.
Бу гапимнинг ҳақлигига гувоҳлар борми? Ҳа, ма-
демуазел Робсон, Жим Фантора ва Жаклина де
Белфортлар оқшомнинг биринчи қисмига, иккин-
чи қисмига эса, малакали хулоса чиқарган доктор
Бесснер билан мадемуазел Бауэрс гувоҳлик бил-
дирдилар. Ҳаммаларининг айтган гаплари шубҳа-
дан холи эди. Демак, унда доктор Бесснер айбдор
бўлиб чиқади. Оқсоч Луиза жарроҳлик пичоғи би-
лан чавақланган эди – бу ҳам докторга қарши қара-
тилган далил. Ваҳоланки, қотиллик қуролини биз-
га докторнинг ўзи кўрсатди, айби бўлганда бундай
қилмасди. Ана шунда, дўстларим, асло инкор этиб
бўлмайдиган яна битта ҳақиқат юзага келади. Лу-
иза Бурженинг илмоқли гапи докторга қаратил-

маган эди, зеро, оқсоч у билан хоҳлаган пайтида юзма-юз гаплашиб олиши мумкин эди. Луиза бир одамга, фақат бир одамга мурожаат қилган эди. Бу одам – Симон Дойл. Беморингиз, доктор, ярадор, доим назоратда, эҳтимол иккинчи марта унинг олдига кириш имкони бўлмас, шунинг учун оқсоч фурсатдан фойдаланиб қолишга ошиқади. Эсланг: у Симонга ўгирилиб шундай деган эди: “Мосье, ўтинаман, ёрдам қилинг, мени не кўйга солишаётганини ўзингиз кўряпсиз! Мен нима қилишим керак?” Унга жавобан Симон бундай деган эди: “Синглим, тентак бўлманг. Сиз ҳеч кимни кўрмагансиз, ҳеч нима эшитмагансиз, бу ҳаммага аён. Ҳаммаси жойида. Ўзим сизни ҳимоямга оламан. Сизда ҳеч қандай айб йўқ”. Оқсочга шу керак эди, у Симоннинг ваъдасини эшитганди.

Бесснер қаттиқ томоқ қириб деди:

– Қандай бемаънилик! Суяги синиб, ўқ оёғида қолган одам кемада санқиб юриб, оқсочларни чавақлаш билан овора бўлибди-да? Такрор айтаман, Симон Дойл каютадан чиқа олмаган.

– Биламан, – мулойим овоз билан унинг сўзини бўлди Пуаро. – Сиз мутлақо ҳақсиз. У чиқа олмасди. Лекин, шунга қарамай, мен ўз фикримдан қайтмайман. Луиза Бурженинг сўзларини ойдинлаштирувчи фақат битта мантикий изох мавжуд. Мен воқеанинг ибтидосига қайтиб, уни бошдан-охир янгича нуқтаи назар билан кузатиб чиқдим. Симон Дойлнинг жанжал бошланмасдан олдин салондан чиққан бўлиши, бошқалар эса буни пайқаманган ё унутган бўлиши мумкинми? Йўқ, менимча, йўқ. Доктор билан ҳамширанинг малакали хулосасини шубҳа остига олиш мумкинми? Йўқ, мумкин эмас. Шунда бир фикр кўнглимга келди: биринчи

гувоҳликлар билан иккинчи гувоҳлик ўртасида ҳавол вақт бор эди. Симон Дойл беш дақиқа давомида салонда ёлғиз қолган эди. Докторнинг берган гувоҳлиги ана шу беш дақиқали танаффусдан кейинги пайтга дахлдор. Ўша беш дақиқали вақт мобайнида бўлган воқеаларга нисбатан бизда ҳеч қандай шак-шубҳа йўқдек туюляпти. Лекин, аслида, гувоҳлар нималарни кўришган?

Мадемуазел Робсон Жаклина де Белфортнинг пистолетдан ўқ отиб, Симон Дойлни яралаганини, Дойл оромкурсига мук йиқилиб, дастрўмолини яраланган оёғига босганини, дастрўмол қонга бўкиб қизарганини кўрган. Мосье Фантора ўқ овозини эшитган ва қип-қизил доғ бўлган рўмолчасини тиззасига босган Дойлни кўрган. Хўш, кейин нима бўлган? Дойл мадемуазел де Белфортни салондан олиб чиқиб кетишни ва уни ёлғиз қолдирмасликни қатъият билан илтимос қилди. Фақат шундан кейингина у Фанторага шифокорни чақириб келишни буюради.

Мадемуазел Робсон билан мосье Фантора мадемуазел де Белфортни олиб чиқиб кетишади ва навбатдаги беш дақиқа мобайнида у билан овора бўлишади.

Мадемуазел Бауэрс, доктор Бесснер ва мадемуазел де Белфортларнинг каюталари палубанинг чап томонида. Симон Дойлга фақат икки дақиқагина вақт керак. У банкетка тагида ётган пистолетни олади, ботинкасини ечади ва товуш чиқармай, палубанинг ўнг томони бўйлаб хотинининг каютасига югуриб боради. Хотин маст уйқуда, эр унга яқин бориб, чаккасидан отади. Кейин пардоз столчасида сиёҳ шишасини қолдириб, салонга қайтиб боради. У ерда пистолетни мисс Ван Скулернинг ёпин-

чиғига ўраб, ўз оёғини яралайди. Оғрик азобидан дераза ёнида турган стулга йиқилади. Бутун кучини йиғиб, деразани очади ва духоба ёпинчиққа ўралиб пистолет ва хиёнаткор рўмолчани дарёга ташлайди.

– Ақл бовар қилмайди! – деди Рэйс.

– Ҳа, дўстим, бунга ишониш қийин. Лекин Тим Аллертон берган гувоҳликни эсланг. У шиша тиқини очилганини, кетидан сув шалоплаганини эшитган экан. Яна у кимнингдир палубасидан югуриб ўтганини ҳам эшитган. Ҳолбуки, ўша пайтда палубанинг ўнг томонидан ҳеч ким, Симон Дойлдан бошқа ҳеч ким югуриб ўтиши мумкин эмас эди.

– Барибир ишониш қийин, – деди Рэйс. – Битта одамнинг, айниқса, Дойлнинг бир зум ичида шунча ғаразли тафсилни ўйлаб топиши сира мумкин эмас, биласиз-ку, у жуда секин фикрлайди.

– Аммо жуда тез ва аниқ ҳаракат қилади.

– Бу тўғри. Барибир, шунча найрангни бир ўзи ўйлаб топишига ҳеч ишонмайман.

– У ўзи ҳеч нимани ўйлаб топмаган. Бизни адаштирган нарсa ҳам шу, дўстим. Биз, жиноят бир зумлик даъват билан амалга оширилган, деб фараз қилгандик, аслида эса, мутлақо бошқача бўлган. Боя сизга айтганимдай, жиноят олдиндан жуда пухта режалаштирилган. Бир шиша қизил сиёҳ Дойлнинг қўлига бекорга тушмаган. У сиёҳ олдиндан ўйлаб тайёрлаб қўйилган. Дойлнинг қўлида одми дастрўмол бўлгани ҳам тасодиф эмас. Жаклина де Белфорт ҳам пистолетни бекорга банкетка тагига тепиб киритиб юбормаган.

– Жаклина дедингизми?

– Ҳа-да! Симон ва Жаклина – бир олманинг икки палласи. Симон ўзининг бегуноҳ эканлигидан қан-

дай фойдаланди? Жаклина ўзининг бегуноҳ эканлигини қандай намоиш қилди? Симон қатъий туриб, Жаклинани ёлғиз қолдирмасликларини талаб қилади. Бу ўта мураккаб ишни амалга ошириш учун зарур бўлган барча имкониятларни сиз шуларнинг икковидан топасиз: бунда Жаклинанинг совуққон, тадбирли, зийрак ақли ҳамда Симоннинг аниқ ва тез ҳаракат қилиш лаёқати мужассам бўлган.

Ва, ниҳоят, салонда ўйналган спектаклни олинг. У ерда ҳам ҳамма ҳаракатлар, вақт нуқтаи назаридан, аъло даражада бажарилган. Менга уйқу дорисини ичирадилар. Гувоҳ сифатида мисс Робсонни танлайдилар. Мисс де Белфорт жазавага тушиб дод солади, жон-жаҳд билан таассуф қилади. Бу шовқинлар бекорга кўтарилмаган эди – шовқин чоғида ўқ овози эшитилмасди. Жаклина Дойлни отганини тан олади. Мисс Робсон ҳам, Фантора ҳам буни тасдиқлайдилар. Доктор Дойлни кўздан кечириб, чиндан ҳам оёғига ўқ текканлигини кўради. Ҳеч нима деёлмайсиз! Икковини ҳам айбдор деб бўлмайди, тўғри, бу нарса Симонга жуда қимматга тушди – у оғир яраланди. Лекин бошқа илож йўқ эди, жароҳат ишонарли бўлиши, яъни унинг ҳаракат қила олмаслигини билдириш лозим эди.

Лекин шу пайт кутилмаган ишқал содир бўлди. Луиза Бурже ухламаган эди, у зинадан юқори палубага чиқади ва Линнетнинг каютасига югуриб кириб кетган Симонни кўриб қолади. Эртаси куни нималар бўлганини тасаввур қилиш қийин эмас. Луиза пул талаб қилади ва бу қилмиши билан ўзини ўлимга маҳкум этади.

– Лекин мистер Дойл уни ўлдира олмасди! – эътироз билдирди Корнелия.

– Бу тўғри. Қотилликни унинг шериги амалга оширган. Симон мендан Жаклина билан учрашишга рухсат сўради. Ҳатто икковларини ёлғиз қолдиришимни ҳам илтимос қилди. Ана шунда, Симон Жаклинага янги хавф ҳақида гапиради. Зудлик билан ҳаракат қилиш лозим эди. Доктор жарроҳлик пичоғини қаерда сақлашини Симон билган. Луиза ўлдирилгандан сўнг пичоқ жойига қайтариб қўйилади, Жаклина де Белфорт тушликка кечикиб кириб боради.

Лекин яна бир ишкал чиқади: мадам Оттерборн Луиза Бурженинг каютасига кириб кетаётган Жаклинани кўриб қолади. Ғазабдан лов-лов ёнган мадам буни айтгани Симоннинг олдига келади. Яъни, Жаклина – қотил, демоқчи бўлади. Симон, агар эсингизда бўлса, шўрлик аёлни қахру ғазаб билан қарши олади. Ўшанда биз буни асаб деб ўйлаган эдик. Лекин каюта эшиги очик қолган ва Симон янги хатар вужудга келишини шу бақирғи билан дугонасига хабар қилган эди. Жаклина унинг овозини эшитган, аҳволни тушунган ва дарҳол Симонни ҳимоя қилишга киришган. У Пеннингтоннинг револьвери борлигини эслаган, мана, револвер унинг қўлида. Жаклина эшик панасида туриб, каютада бўлаётган гапларга қулоқ солади ва айни пайт келганда аёлни отади. Жаклина яхши мерган, бир марта ўзи бу ҳақда мақтаниб гапирганди. Рост экан.

Бу учинчи қотилликдан кейин, ҳозир бўлганларга мен жиноятчининг учта йўл билан яшириниши мумкинлигини айтдим. У кема қуйруғини айланиб ўтиши (унда қотил Тим Аллертон бўлиб чиқарди), палуба ёқалаб кетиши (бунга ишониш қийин) ёки лип этиб ўз каютасига кириб олиши мумкин эди. Жаклинанинг каютаси докторникидан битта каю-

та нарида. Унинг учун револьверни ерга ташлаш ва ўз каютасига кириб ўрнига ётиб олиш кифоя эди. Тўғри, бу хатарли эди, лекин бошқа илож қолмаганди.

Каюта сукутга чўмди. Биринчи бўлиб Рэйс гапирди:

– Жаклина Симонга қарата отган биринчи ўқ қаёқда қолдйкин?

– Менимча, у столга теккан. Столда янги тилинган жой бор. Дойл уни пичоқчаси билан кавлаб олиб, деразадан отиб юборган бўлса керак.

Корнелия чуқур хўрсинди:

– Ҳаммасини ҳисобга олишибди! Даҳшат!

Пуаро индамади. Лекин унинг кўзлари: “Янглишдингиз. Улар Эркул Пуаро борлигини ҳисобга олишмаган!” – дерди.

Сўнг у докторга юзланиб деди:

– Мана энди, доктор, беморингиз билан гаплашиб олишимиз керак.

Йигирма тўққизинчи боб

Кечқурун алламаҳалда Пуаро каюта олдига келиб эшикни тақиллатди.

– Киринг, – деган овоз эшитилди.

Жаклина де Белфорт ёлғиз эмас эди, норғул чиройли стюардесса унга кўз-қулоқ бўлиб ўтирарди. Жаклина Пуарога хаёлчан назар ташлаб, стюардессага имо қилди:

– Майлими чиқиб турса?

Пуаро бош ирғади, аёл чиқиб кетди. Пуаро стулни Жаклинага яқинроқ қўйиб ўтирди. Икковлари жим қолишди. Пуаро маъюс эди. Биринчи бўлиб қиз гап бошлади:

– Мана, – деди у, – ҳаммаси тугади! Сиз жуда ҳам ақлли экансиз, мосье Пуаро.

Пуаро хўрсиниб қўйди, жойлашиброқ ўтираркан, сукут сақлаганча, бармоқларини қисирлатди.

– Лекин, барибир, – деди қиз ўйчанлик билан, – исботловчи далилларингиз етишмайди. Тўғри, сиз ҳақсиз, лекин агар биз сизни чалғитмоқчи бўлганимизда...

– Йўқ, мадемуазел, қўлингиздан келмасди. Ҳаммаси фақат шундай бўлиши керак эди.

– Ҳа, бу мантиқан фикр юритувчи одамга тушунарли, аммо бу далилларингиз билан суд маслаҳатчиларини ишонтира олмасдингиз. Ах, энди ҳеч нима қилиб бўлмайди! Сиз Симонни сўроққа тутдингиз, у айбини очди-қўйди, худди чақилган ёнғоқдек. У, менинг бечора кўзичоғим, эсини йўқотиб қўйган, ҳаммасини тан олган, – у бош чайқаб қўйди. – Симон ўйинда ютқазишни билмайди.

– Лекин сиз, мадемуазел, биласиз.

Жаклина бирдан шўх кулиб юборди; бу ғашни келтирадиган жуда ғалати кулги эди.

– О, ҳа, мен ютқазишни биламан. Қўйинг, мосье Пуаро, хафа бўлманг, менга раҳмингиз келмасин. Ахир ачиняпсиз-ку, менга раҳмингиз келяпти-ку, шундайми?

– Ҳа, мадемуазел.

– Лекин, барибир, мени қўйиб юбормайсиз. Бу ҳақда ўйламагансиз ҳам, шундайми?

Эркюль Пуаро сиполик билан жавоб қилди:

– Шундай.

– Ҳамма бўлган воқеани бир бошдан сўзлаб берайми сизга?

– Бемалол, мадемуазел, агар хоҳласангиз.

– Ҳа, хоҳлайман. Биласизми, бу жуда оддий воқеа. Симон билан мен бир-биримизни севардик... – Бунӣ у соддагина қилиб гапирди. Лекин бу гап унинг учун жуда муҳим эканлигини Пуаро дарҳол фаҳмлади.

– Сиз учун, – деб илиб кетди у, – севишнинг ўзи кифоя бўлган, аммо Симонга бу камлик қилган.

– Ҳа, лекин сиз Симонни мукаммал тушунмаясиз. У доим пулдор бўлишни хоҳларди, бироқ бу иложсиз эди. Пулга келадиган ҳамма нарса: отлар, кемалар, машиналар, чиройли буюмлар унга ёқарди. Афсуски, унга насиб этмаганди бундай бойлик. Симон жуда дўлвор йигит, худди гўдак болага ўхшайди: кўнгли бирон нимани тусаб қолса, унга эришмагунча тинчимайди. Лекин, барибир, бой хотинга уйланиш унинг хаёлига ҳам келмаган эди. Кейин учрашиб, ҳамма ишни ўзаро ҳал қилдик. Биз фақат қандай қилиб турмуш қуришимиз мумкинлигини ўйламаган эдик. Унинг иши яхши эди, лекин ишсиз қолди. Бир ҳужжатни сохталаштирмақчи бўлган экан, дарров пайқаб қолишибди. У ишсиз қолди, ана шунда мен Линнетни ва у сотиб олган янги мулкни эсладим. Унинг олдига югуриб бордим. Ишонасизми, мосъе Пуаро, мен Линнетни яхши кўрардим, чин дилдан яхши кўрардим. У менинг энг яхши дугонам эди; бир кун келиб ўртамизда адоват юзага келишини ҳатто тасаввур ҳам қила олмасдим. У бой қиз эди, мен, қандай бахтли-а, деб унга ҳавас қилардим. Симоннинг уникида иш бошқарувчи бўлиб ишлаши биз учун жуда муҳим эди. Линнет бажонидил рози бўлди ва Симонни олдига бошлаб келишимни буюрди. Ўша куни кечқурун сиз бизни “Шезматант” ресторанида кўргансиз. Ҳамёнимиз кўтармаса ҳам, ўзимиз учун зиёфат уюштира-

дик, – у бир хўрсиниб жим қолди, сўнг яна гапира бошлади: – Ҳозир мен сизга соф ҳақиқатни айтаман, мосье Пуаро. Линнет ўлди, лекин бу ҳеч нарса ни ўзгартирмайди. Шунинг учун, унга ачинмайман ҳам. У менинг Симонимни тортиб олиш учун ҳеч нимадан тап тортмади. Бу чин ҳақиқат. Линнет мени ўйламади ҳам. Мен унинг қалин дўсти эдим, лекин у менга тупурди. У оқибатини ўйламай, ўзини Симоннинг қучоғига отди. Бироқ у Симонга сира ҳам ёқмаганди. У керак эмас эди Симонга. Симон уни чиройли, аммо жуда такаббур деб ҳисобларди. У димоғдор аёлларни жинидан ортиқ ёмон кўрарди. У ўзини Линнетнинг ёнида жуда ноқулай ҳис қила бошлади. Шунга қарамай, у Линнетнинг пулларига эга бўлиш ҳақида ўйлай бошлади.

Мен унинг ниятига тушундим албатта... ва оқибат, бир куни унга: “Мендан ажраб, Линнетга ўйлансанг қандай бўларкин?” – дедим. Олдинига у гапимни эшитишни ҳам истамади. Тўғри. Унга пул керак эди, аммо бой хотинидан кундалик харажати учун сўраб оладиган пул эмас. Қолаверса, деганди у, сендан бошқа ҳеч ким керак эмас менга. Лекин бир кун келиб, мен унинг миясида ўша фикр пайдо бўлганини, кўзларида ғалати учқунлар чақнаётганини сезиб қолдим. У хаёл суриб туриб деганди: “Мабодо омадим юриб, Линнетга ўйлансам, кейин у ўлсаю ҳамма пулларини менга қолдирса...”

Кейин ҳам у “агар Линнет ўлса”, деган гапни тез-тез тилга оладиган бўлиб қолди. Менинг аччиғим чиқди, шунда у гапирмай кўйди. Бир куни мен унинг қўлида заҳарлар ҳақидаги китобни кўриб қолдим, у кулиб туриб: “Бундай имконият фақат бир марта бўлади, кейин, ким билсин, бунақа кўп пулни бошқа ҳеч қачон кўрмасман”, деди. У қатъ-

ий қарор қилган эди, мен қўрқиб кетдим. Биласизми, у эплай олмасди бу ишни. Симон гўдак болага ўхшайди, мулоҳаза қилишни билмайди. Хотинини дангал заҳарларди-қўярди. Чунки у тегирмонга тушса, бутун чиқишини биларди. Натижада, мен ҳам бу ишга аралашиб, унга ёрдам қилмоқчи бўлдим. Ўйлаб-ўйлаб бир режа туздим. Шундай бир йўл топиш керак эдики, гуноҳсиз эканимизни билдирувчи икки ёқлама далил бўлсин, яъни Симон билан мен – икковимиз бир-биримизни айблаш билан ўзимизни оқлаб олайлик.

Биз ҳамма қиладиган ишимизни жуда пухта режалаштирдик, лекин Симон “ташаббус” кўрсатиб, деворга аҳмоқона Ж ҳарфини ёзибди. Ана шунақа унинг диди.

– Ҳа, – Пуаро бош ирғади, – Луиза Бурженинг бедорлигида сизнинг айбингиз йўқ... Хўш, кейин-чи, мадемуазел?

Жаклина унинг кўзига тик қаради.

– Ҳа, – деди у. – Буёғи даҳшат, шундай эмасми? Ўзим ҳам ишонмайман – наҳотки шу мен бўлсам? Буни, ёвузликка мойиллик, дейдилар...

Луиза, ҳамма гапдан хабарим бор, деб Симонга шама қилган. Кейин, мени чақириб беришни сиздан илтимос қилган. Иккаламиз каютада ёлғиз қолганимиз заҳоти, Симон менга нима қилиш кераклигини тушунтирди. Оҳ, билсангиз эди, мен жуда-жуда қўрқиб кетдим... Бу қотиллик қилганимиз жазоси эди. Симон ҳам, мен ҳам хавфдан холи эдик, мутлақо холи эдик, агар ўша товламачи оқсоч бўлмаганида.

Мен ўзимни нотавон ва бахтсиз қилиб кўрсатиб, ҳамма топган-таянган пулларимни унга олиб бордим. У пулни санай бошлади, шунда мен...

Яна ишкаллик! Мени миссис Оттерборн кўриб қолди. У зафар қучган аскардек палубага отилиб чиқди ва сизни қидириб кетди. Ўйлаб ўтиришга вақт йўқ эди менда. Орқасидан қуюндек югуриб бордим. Яна ҳалок бўлишимизга бир баҳя қолган эди, бошқа йўл йўқ эди... – У яна сукутга толди, ўзимни осиб қўймаслигимни ё заҳар ичмаслигимни назорат қилиш учун қўйилган бўлса керак. Хотиржам бўлинг. Мен ундай қилмайман.

Пуаро ўрнидан турди.

Ўттизинчи боб

“Ал-Карнаку” эрта тонгда Шалолога етиб борди. Мудҳиш қоялар нақ сув бўйида қад кўтарган эдилар. “Нақадар маъюс манзара”, – деб ўйлади Пуаро. Унинг ёнига Рэйс келди:

– Мана, ниҳоят, – деди у, – ишимиз тугади. Мен ҳаммасини келишиб қўйдим. Кемадан энг аввал Ричеттини олиб тушишади. Жуда хурсандман уни қўлга туширганимиздан.

– Бунинг ажабланадиган ери йўқ, – деди Пуаро. – Бу тоифадаги жинойтчилар болаларга ўхшаган мақтанчоқ бўлишади, уларнинг иззат-нафсига сал қаттиқроқ тегсанг, худди совун кўпигидай ёрилиб кетишади.

– Дойл дорга осилади. – деди Рэйс.

Пуаро бош чайқаб қўйиб деди:

– Муҳаббат ҳар қандай айбни оқлайди, дейдилар, лекин бу тўғри эмас. Худди Жаклинадек севиш лаёқатига эга бўлган аёллар – хавфлидирлар. Икковларини биринчи марта кўрганимда: “Бу қизалоқ ҳаддан зиёд севар экан!” – деб ўйлагандим, тўғри ўйлаган эканман.

Уларнинг олдида Корнелия Робсон келди.

– Мана, етиб ҳам келдик! – деб у жим қолди. – Унинг олдида эдим.

– Мадемуазел де Белфортнингми?

– Ҳа, стюардесса назоратида қамалиб ўтириш қандай даҳшат, деб ўйладим. У ёқда эгачим Мэрининг тоза жиғибийрони чиқаётгандир.

Мисс Ван Скулер булар тарафга виқор билан юриб келарди.

– Корнелия, – деди у ғазаб билан, – сиз беадаблик қилдингиз. Шу бугуноқ сизни уйга жўнатиб юбораман.

– Кечиринг мени, эгачим Мэри, – деб Корнелия чуқур хўрсиниб олди. – Мен уйга кетмайман, эрга тегаман.

– Хайрият, ахири эсингиз кирибди! – деди кампир.

Кутилмаганда, уларнинг ёнида Фергюсон пайдо бўлди.

– О, Корнелия! Наҳотки шу рост бўлса?

– Рост, – жавоб қилди Корнелия. – Мен доктор Бесснерга турмушга чиқаман. Кеча кечқурун у қўлимни сўради.

– Ўнга тегмоқчи бўлибсиз, чунки у бой-да, шундайми?

– Йўқ, ҳеч ҳам, – деди Корнелия аччиғланиб. – У менга ёқади, у оқкўнгил одам, кўп нарсаларни билади. Мен шифохонада унинг ёрдамчиси бўлиб ишлайман. Ўзим азалдан тиббиётга қизиқардим. Аммо сизга ишониб бўлмайди, сиз билан турмуш кечириш қийин бўлади.

– Ахир унинг қорни қозондай, кейин у қари чолку!

– Ҳеч ҳам қари эмас, ҳали элликка ҳам кирмаган. Одамнинг ташқи кўринишида ҳеч қандай маъно йўқ, ўзим ҳам гўзал эмасман.

Шундай деб у нари кетди.

Кема бандаргоҳга келиб тўхтади. У ерда полиция дастаси шай турарди. Йўловчилардан, то махсус кўрсатма бўлмагунча соҳилга тушмасликни илтимос қилдилар. Ранги-рўйи унниқиб кетган хомуш Ричетти биринчи бўлиб зинадан тушди. Уни иккита механик кузатиб борарди. Кейин Дойлни палубадан замбилда олиб ўтишди. Уни таниб бўлмасди: бу юрак олдириб қўйган ҳақир одамда аввалги йигитлик ғуруридан асар ҳам қолмаган эди. Кўзлари киртайган, ранги докадек оқарган Жаклина де Белфорт замбилга етиб олди.

– Салом, Симон!

– Мен расво қилдим ҳаммасини, – деди у. – Бутунлай эсим оғиб қолди, ҳамма айбни бўйнимга олдим! Кечир мени, Жекки.

Жаклина унга мулойим жилмайиб деди:

– Ҳечқиси йўқ, Симон. Аҳмоқона ўйин эди бу. Биз ютқаздик. Шу, холос.

Замбил кўтарганлар зина олдида тўхташди. Жаклина четга ўтиб, ботинкаси ипини боғлагани энгашди. Кейин пайпоғини тўғрилади-да, қўлида бир нима ушлаганча, бирдан қаддини ростлади. Ўқ отилди.

Симон Дойл бир сесканиб, қимир этмай қолди. Жаклина де Белфорт қўлида пистолет билан ҳамон ўша жойда турарди. Рэйс унинг олдида югуриб борди. Лекин қиз ялтироқ ўйинчоғини юрагига тираб тепкини босди.

– Жин урсин, қаёқдан олдийкин пистолетни? – чинқариб юборди Рэйс.

Кимдир Пуаронинг елкасига қўлини қўйди. Бу миссис Аллертон эди.

– Билармидингиз? – деб у оҳиста сўради.

Пуаро бош ирғади.

– Жаклинанинг шу йўл билан қутулишига ўзингиз йўл бергансиз, – деди миссис Аллертон.

– Ҳа, у ёлғиз ўзи кетмасди. Шунинг учун Симон Дойл қилган айбига яраша оладиган жазодан осонгина қутулди.

МУНДАРИЖА

БИРИНЧИ ҚИСМ.....	3
ИККИНЧИ ҚИСМ.....	28

Адабий-бадий нашр

АГАТА КРИСТИ

**«АЛ-КАРНАКУ» КЕМАСИДАГИ
ҚОТИЛЛИК**

Муҳаррир
Маъмура ҚУТЛИЕВА

Мусахҳиҳ
Гавҳар МИРЗАЕВА

Бадий муҳаррир
Дилфуза СОЛИХҲҲАЕВА

Компьютерда саҳифаловчи
Нигора УМАРҚУЛОВА

Техник муҳаррир
Умидбек ЯХШИМОВ